This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

HB WIDENER
HW AHNY J

HunL
756
2

Harvard College Library

BOUGHT WITH MONEY
RECEIVED FROM THE
SALE OF DUPLICATES

Digitized by Google

Digitized by Google

JÓKAI MÓR
ÖSSZES MŰVEI

NEMZETI KIADÁS

LIV. KÖTET

AZ ÉLET KOMÉDIÁSAI. I.

BUDAPEST

RÉVAI TESTVÉREK KIADÁSA

1896

Digitized by Google

AZ ÉLET KOMÉDIÁSAI

REGÉNY

IRTA

JÓKAI MÓR

I. RÉSZ

PFEIFER FERDINÁND TULAJDONA

BUDAPEST

RÉVAI TESTVÉREK KIADÁSA

1896

Digitized by Google

HunL.756.2

HARVARD COLLEGE
JUN 17 1940
LIBRARY

Duplicate money

Digitized by Google

Ő CSÁSZÁRI ÉS KIRÁLYI FELSÉGÉNEK

ERZSÉBET

AUSZTRIAI CSÁSZÁRNÉNAK, MAGYARORSZÁG KORONÁS KIRÁLYNÉJÁNAK

LEGMAGASABB KEGYTELJES ENGEDELMÉVEL

LEGMÉLYEBB HÓDOLATTAL

AJÁNLJA

A SZERZŐ

Digitized by Google

Digitized by Google

ELSŐ RÉSZ.

NAPOLEON ÖCSÉM.

Digitized by Google

Digitized by Google

A MIT KÉT LEÁNY BESZÉL EGYMÁS KÖZT.

— Te, Livia, én azt hiszem, hogy mi mind a ketten megőszülünk, a míg ez az oltárszőnyeg elkészül.

— Nehéz mintát választottunk. Az «à la Gobelin» hímzés időt kiván.

— Vagy férjhez vesznek bennünket odáig.

— De ha már elkezdtük, be kell fejeznünk.

— Te, Livia, én nem engedem, hogy te férjhez menj addig, a míg én leány vagyok.

— Nem, herczegnő.

— Csakhogy már egyszer egy «nem»-et is hallok tőled; ámbár ez is csak körülírása az «igen»-nek. Tudod, hogy te vagy az oka annak, hogy én oly kiállhatatlan vagyok?

— Nem tudok sem az egyikről, sem a másikról.

— Azáltal, hogy mindig velem vagy, úgy elkényeztettél, hogy más asszonyi teremtést nem birok tűrni magam körül. Én a fiatal leányokat mind igen rútaknak találom. Egyedül te vagy szép.

— Szép, ha egyedül vagyok.

— Ne csavard el a szavamat! Eszményi szépség vagy, ha mondom. Koromfekete haj, s hozzá sötétkék szemek. Egy országot lehet beszaladni, a míg hasonlót talál valaki. Ez a mindig mosolyra álló finom ajk, a mi még ha haragot akar kifejezni, akkor is csak egy változatát adja a mosolynak; s aztán e gyönyörű tiszta fehér homlok. Oh milyen jól teszik ezek a többi hölgyek, hogy a hajukat à la kanászbojtár lehúzzák a homlokukra s eltakarják azt az egyetlen bájt, a mit még egyik nő is szépnek talál a

Digitized by Google

másikon. A te homlokod engem mindig nagyanyám imakönyvére emlékeztet, a minek elefántcsont tábláját áhítattal szoktam megcsókolni, pedig nem értem, a mi benne van, — mert latinul van; de tudom, hogy az mind szentírás.

— Csak a herczegnő jó szíve találja mindezt rajtam.

— Azért is szeretlek magasztalni, mert ez az egy tárgy az, a mivel fel tudlak ingerelni, hogy nekem ellentmondj. Ezzel az egygyel tudom mindig hogy megharagítlak. S milyen jó vagy még akkor is, a mikor haragszol! Nem használod fel a fegyvert, a mivel boszut állhatnál rajtam. Nem dicsérsz vissza. Más leány azt sipogná: «oh mi vagyok én a herczegnőhöz képest!» Hah! szeretnék tűt szúrni a nyelvébe annak, a ki azt mondja szemembe, hogy szép vagyok. Hiszen tudom, hogy az vagyok! van tükröm, van szemem, látom magamat. Termetem magas, sugár, szoborszerű; vállaim, karjaim gömbölyűek; vonásaim szabályosak; arczszinem fehér és piros; ajkaim teltek; fogsorom fehér és rendes; szemeim nem kicsinyek, s van bennük elég kevélység és tűz; hajam leeresztve térdemig betakar s aranyat játszik a nap nélkül is. Ez csak elég szépség. De ha én nem tetszem magamnak!

— Ugyan mi az, a mi a herczegnőnek nem tetszik magán?

— Hát legelőször is ez a termet. Mi szükség volt nekem ily magasra felnyúlnom? Szobrászmintaképnek növekszem-e? Minden embernek a feje fölött látok el. Más nőnek lábhegyre kell felállni, ha beszélni akar velem. Mért nem vagyok inkább alacsony, hajlékony, eleven mozdulatú? Aztán nem nézhetem a hajamat undorodás nélkül. Miért szőke? Lenne inkább veres! De ha már a szemem fekete, miért nem fekete a hajam is? Kedvem volna pert indítani a gondviselés ellen, hogy ha már szőke hajat adott, miért nem adott hozzá legalább kék szemeket?

— A herczegnő úgy járhatna ezzel a perével a gondviselés ellen, mint Falbenheim Pompeia baronesse.

Digitized by Google

— Haha! Ezt jól találtad, Livia. Ez csakugyan csodálatos egy jelenség. Egy fiatal leány, a kinek az egyik szeme kék, a másik meg fekete.

— S hozzá a haja se nem szőke, se nem fekete, se nem veres; hanem fehér.

— Csak távolból látszik fehérnek és lámpafénynél, úgy, hogy az ember azt hinné, egy fiatal leány, a ki ősz; vagy albina, vagy rococo parókát visel; de közelről látva és nappal, van rajta valami halavány szinezete a szőkeségnek: olyan ezüstszőke. Hogy rajongják körül a férfiak! hisz láttad! Mindenki őrjöng utána. De én azért még sem szeretnék Falbenheim Pompeiával arczot, hajat és szemeket cserélni. Nekem eltűrhetlen volna az a gondolat, hogy rajtam valami felemás legyen. Hogy mikor valaki a szemembe néz közelről, soha se tudja meg rólam, hogy ki vagyok? Mert közelről csak az egyik szemébe lehet az embernek egyszerre nézni, föltéve, hogy a ránéző nem kancsal. S mikor Pompeia kék szemébe néz az ember, derült, nyilt, őszinte kedélyt lát benne; ha pedig abba a másik szemébe néz, abba a feketébe: ravasz, csalfa szellem ül abban. Egyik szemével vonz, a másikkal eltaszít. A haja is oly csalárd. Távolról nézve szentes matrónáé. Közelről nézve a Loreley haja. — Én ettől a leánytól félek! Kedélye megigéz, meghódít. Az első találkozásunknál «te és te» lettünk egymással. Felvillanyoz, ha beszélek vele. Kénytelen vagyok jó kedvű lenni, ha együtt vagyunk. Irigykedem rá. Megszólom érette, hogy oly dévaj, csélcsap, kaczér, s magamban évődöm, hogy miért nem tudok én olyan lenni? Mikor legutóbb elváltunk egymástól, megcsókolta a szememet. Ez a szemem azóta mindig ég. Jer, tedd rá te az ajkadat, csókold le azt a varázst vagy azt a mérget, vagy nem tudom, mit hagyott ott. Az meggyógyít majd.

— A herczegnő túlbecsül engem.

— Nem, Livia. A te kedves ajkad sokszor meggyógyított már engem: egy okos, szelid szóval; néha egy hall-

Digitized by Google

gató mosolygással, a mit én megértek. Nem az te rajtad a szépség, a mit szemmel lehet látni; hanem az a te gyémánt kedélyed. A kit csak nemünkön levő teremtést ismerek, az mind «asszony» a szó legrosszabb értelmében; egyedül te vagy az, a mi a «nő» fogalmában eszményi. Türelmes vagy, mint egy angyal; szenvedni mosolyogva tudó, mint egy hitvértanú; gondoskodó, mint egy jó anya; hűséges, mint egy feleség; engedelmes, mint egy gyermek; pedig az, a kire ennyi jóságot pazarolsz, rád nézve se nem férj, se nem gyermek, se nem szülő: csak egy barátnő.

— Óh herczegnő, hadd csókoljam a kezét. Jó hitves, jó gyermek, jó szülő nagy kincs a földön; de ritkább kincs mindannyinál egy jó barátnő. S ön nekem bizonyára az volt: gyermekkorom óta.

— De hát mért nincsenek ezek a jó indulatok az én szivemben a mik a tiedben?

— Azok az én sorsomhoz való tulajdonok, herczegnő. Az ön helyzetében gyöngeségek volnának azok, nem erények. Önnek más tulajdonai vannak, s azok is eszmények egy nőben.

— Tudom, Livia. S ha testi szépségemről nem szeretek magasztalást hallani, úgy még kevésbbé érint kellemesen, ha lelki tökélyeimről vesz valaki tudomást. Én mindazzal, a mit érzek, tudok, a mi szivemben van, a mit tanultam, a mi a hajlamom, szenvedélyem: elégedetlen vagyok. Én nem szeretem magamat!

— Lehető-e, hogy az, a kit mindenki szeret, csak önmaga ne szeresse magát?

— Szeret-e mindenki? azt sem tudom. Sokan mondják: kevésnek hiszem el. Hanem, hogy én kevés embert szeretek, az bizonyos, s hogy e kevés közé nem számítom magamat, annek oka van. A kit közelről ismerek, minden hibáját látom; s erősebb bennem az itélő, fürkésző szellem, mint a ragaszkodás és ösztön. Atyámat jobban szerettem, mint anyámat. Ez hiánya a gyermeki naivságnak,

Digitized by Google

a mi koromhoz illenék. Meg tudom itélni szülőim sajátságait s azután felkeresem azokat saját magamban. Atyámtól örököltem azt, hogy ha valami jó tulajdont veszek észre magamban, azt eltitkoljam, hogy más meg ne tudja, s ha valami jót akarok tenni, azt oly alattomban tegyem, hogy rajta ne kapjanak. Még valami mást is örököltem tőle, a mit majd csak utoljára gyónok meg néked, te kis papnőm; ne hagyd elfelejtenem. Anyámtól örököltem pedig a kétkedést, a gyanakodást mindenkiben: még saját magamban is. Nem hiszek magamnak, mert nem hiszek másnak sem. A míg ezt az oltárszőnyeget hímezem, azt mondom magamnak: «te most ezzel be akarod hizelegni magadat a mennyei hatalomnál». Mikor a beteg özvegyasszonynak ebédet küldök, azt mondom magamban: «te most azt hiszed, hogy megvesztegeted az Istent, hogy segítsen meg valami vágyadban.» Mikor imádkozom, letérdelve, azt hiszem, hogy komédiázok; épen így vagyok, mikor az anyámat megcsókolom. Pedig akarok áhitatos lenni; de nem hiszek a szívemnek. Szeretném, ha szenvedélyeim volnának, mint más nőknek, a mik boldoggá, vagy szerencsétlenné tesznek. A helyett csak vágyaim vannak, a mik kielégíthetlenek. Szeretnék valami lenni a magam erejéből. De mindenütt találok valakit magam előtt, a ki messze megelőzött. Szenvedélylyel tudtam zongorázni; de a mióta egy hirhedt művésznőt hallottam, nincs kedvem többé a piánót felnyitni. Ezért tettem le a festő-ecsetet is. Nőket ismertem meg, a kik a művészetben többre vitték. Szerettem énekelni is: Patti elhallgattatott örökre. Pedig ezek még csak nők voltak előttem! Gyönyörűségem telt benne, hogy verseket írjak; míg egyszer rájöttem, hogy mi külömbség van a férfi által írt és a nő által írt vers között? A férfi költeménye a százlevelű rózsa, melyben a himszálak változtak át szirmokká; a nő költeménye pedig a zöld rózsa, melyben a virág zöld kelyhe szaporodott el szirmok gyanánt. Letettem a tollat.

Digitized by Google

— Kár volt. Nagyon szép versek voltak.

— Nem nekünk való az. Mi gazdagok vagyunk és főrangúak. Atyám zászlós úr s a magyarországi három leggazdagabb birtokosok egyike. Az ő egyetlen leányának más pályát nyitott a sors vágyai kielégítésére. Ott a high life tündérvilága, az udvar Olympja. Ez a mi versenypiaczunk. Itt folynak a női harczok, mikben koronák olvadnak egymásba. S én itt érzem magamat leggyöngébbnek. Minden eszközöm hiányzik a hódításra. Nem vagyok se legszebb, se legelmésebb, se leggazdagabb. Mikor azt látom, hogy mennyien vannak nálamnál magasabban, akkor érzem, hogy milyen alant állok. És aztán ha jön is alkalom diadalra, a mit mások hódításnak neveznek: én nem tudok neki örülni. — Mit akartam neked még mondani? — Mire kértelek, hogy ne hagyd elfelednem?

— Hogy még egy tulajdonát örökölte a herczegnő atyjának.

— Igen. Köszönöm. Pedig rá kellett volna jönnöm arról, a miről épen beszéltem. Ha én egyszer valaha szeretnék, igazán, szivemből, azt úgy el tudnám titkolni, úgy eltemetni magamba, hogy soha senki se tudná meg. Arról gondolkodnám napestig, arról álmodnám éjszaka; de az, a kiről gondolataim, álmaim beszélnek, e beszédet meg nem hallaná soha, ha magától ki nem találná. Hive lennék annak a másik embernek, a kinek nevét viselnem kellene; — becsületét őrizném büszkén; — kötelességemet ismerném iránta; — gyöngéd volnék hozzá; — és azt meg nem tudná soha, hogy szivemben nem ő lakozik. Ez atyai örökségem. Anyám beszélte el ezt. A mióta nagy idegbaja úgy elhatalmasodott rajta: valahányszor hozzá megyek, mindig elmondja előttem legtitkosabb gondolatait. Ezért félek is hozzámenni. Azt mondja, hogy fiatal leánynak jókor meg kell tudni mindent s jobb, ha anyjától tudja meg. Néha olyan dolgokba avat be, a mik csak orvosnak valók. A női hivatásról oly realisticus részlete-

Digitized by Google

ket ismertetett már meg velem, hogy minden kedvem elment tőle. Tehát anyámtól tudtam meg, hogy atyám ifjú korában egy bájos szép leányt szeretett, de a ki csak köznemes családból való volt és nem gazdag, de büszke. E vonzalom nemes volt, mint minden jellemvonása atyámnak. «Azért» szülői elküldték hosszú utazásra. Körülhajózta a földet s mire visszajött, akkorra eszményképe rég férjhez ment, anya is volt s talán boldog. Atyám soha sem közelített hozzá többé; megnősült, rangjához illő nőt választott, gyöngéd férj lett, gyermekek atyja, példás házastárs: de azért anyám soha sem találta meg a szívéhez vezető útat. Hajdani eszményképét holtáig nem látta többé, még a temetésére sem ment el; ámde valahányszor az a nő súlyos balviszonyok közé került (férje tékozló volt), mindannyiszor valami titkos kéz kisegíté a bajból őt és családját. Senki sem ismérte fel a kezet, csak anyám sejté azt. Az asszonyok e tekintetben clairvoyanteok. Látod: ilyen volnék én is.

— A herczegnőnek nem lesz arra szüksége. Választhat a rangjához illő eszményképek közül, a kinek együtt adja szivét és kezét.

— Oh, hallod-e, én nagyon válogatós vagyok. Engem nem oly könnyű megvenni. Annak, a ki engemet arra birna hódítani, hogy én kimondjam neki a szót: «szeretlek», nem egy erénynyel, de mindazon erényekkel kellene birnia, a mik egy férfit egy nőnek «urává» tesznek. Annak szép, deli férfinak kellene lenni, nem elhanyagolt, de nem is cziczomázott külsővel; arczában nemes kifejezésnek, parancsoló tekintetnek, ráncz nélküli homloknak. Hangjában teljes változatosságnak kell lenni, hogy tudjon dörögni, ha indulata fölhevíti, és lágyan könyörögni, ha gyöngéd érzelmei meghunyászítják. Edzett testének kell lenni, a kit ne lássak dideregni, ha hideg van; ellankadni, ha fáradt; ne panaszkodjék apró bajokról minden szellőfuvásra. Legyen ügyes, tudjon verekedni, lőni, lovagolni s a mellett ne legyen kérkedő, veszekedést kereső;

Digitized by Google

hanem lovagias és finom. Lelkének is minden tökélylyel kellene birnia. Jellemén semmi nemtelen vonásnak nem szabad lenni. A jóságnak párosulva az okossággal. Bátornak és szelidnek kell lennie — mindig a maga helyén. Beszédében nyugodt humort akarnék találni; de nem léha élczkeresést s nem sértő sarcasmust. Szeretném, ha kitünő szónok volna. Költői, művészi hajlamokat, azoknak megfelelő tehetségtől emelve, szívesen látnék nála. Jó gazdának akarnám látni, de nem fösvénynek. Követelném, hogy szeressen egész lelkével; de ne féltsen még egy gondolatjával sem. Tudjon nekem parancsolni, de tudjon nekem engedelmeskedni. És mindezek mellett követelném tőle mulhatatlanul, hogy nálamnál minden tekintetben magasabban álljon, még rangban is, hogy ne az én nevem tegye nemesebbé őtet, hanem az ő neve engem.

— Hát hiszen . . . itt van princz Alienor. . . .

— Princz Alienor! Hát van neked jó dolgod? Hát princz Alienorra ismersz te abban az eszményképben, a kit én előtted leirtam? Hiszen igaz, hogy a rangja magasabb, mint az enyim. Atyja «rendúr» (Standesherr), mediatizált német uralkodó fejedelem; de a princz maga mindannak ellentéte, a mit én, mint férfieszményképjellemvonásait folsoroltam. Egy férfi, a ki feltünően affectálja a nőiességet, még pedig apró hibáiban. Arczát simán tartja s azt mondják, még festi is fehérre és pirosra; vállfüzőt visel, hogy karcsusága kitünjék; inggallérját szélesen kihajtja, hogy decolletált nyakát mutassa, mint egy kisasszony; fülében gyémánt függőt visel, s keblébe hirágcsokrot tűz, kézcsuklóján karpereczet hord s a szinvázban és tánczvigalomban legyezővel hűsseli magát. S magaviseletében is mindazt a bizarr törekvést tanusítja, hogy a férfit megtagadja magában: szereti az aprólékos emberszólást, sensitif, szenvelgő, ideges, görcsökről, migraineről panaszkodik, ájuldozik, fél a macskától, roszszul lesz a friss rózsa szagától s végig énekli Rosina bra-

Digitized by Google

vouráriáját falzett hangon, mint egy ál-Catalani. Ez ugyan udvarlóm nekem, de nem eszményképem, — a kivel megtörténhetik az az ő szerencsétlensége, hogy hozzámenjek; de nem az az én szerencsétlenségem, hogy belészeressek.

— Ki tudja, herczegnő, hátha a szenvelgett nőies külső csak bohóskodás; — hátha a mögött egy erős férfijellem rejlik; a mihez mindez csak takaró álcza?

— Apropos: álcza! Mit szólsz te ehhez a Napoleonhoz?

— Napoleonhoz? Én?

— No ne mereszd rám azt a két égglobust olyan nagyon! Nem a nagy Bonaparte Napoleon Lajos császárról akarom megtudni véleményedet, hanem erről a különös emberről, a kit minden ember úgy hí, hogy «Napoleon öcsém», s a kivel többször találkoztunk itt atyámnál.

— Nem tudok róla mit mondani, herczegnő.

— Akkor én többet tudok mondani. Ez a fiatal ember annak a meghalt nőnek a gyermeke, a ki ifju korában atyámnak eszményképe volt. Már most, ha atyám az ő anyját vette volna nőül, akkor én volnék «ő», vagy ő volna «én». Mégis érdeklő gondolat, hogy vajjon milyen ember lehet az, a kivel így cseréltünk az életben?

— Nagy bohó.

— Azt látom. De épen azt szeretném megtudni, hogy vajjon csupán bohócz-e, vagy pedig «Brutus?»

— Nem tudom.

— Te semmit sem tudsz. Volna csak itt madame Corysande!

— Miért híjuk mi Corysandeot madamenak, mikor még kisasszony?

— A franczia oly udvarias, hogy a kisasszonyokat bizonyos koron túl madamenak czímezi.

— Akkor ő ugyan megérdemli.

— Ő nem oly idős, mint a milyennek látszik azokkal a mély ránczokkal a szája szögletein. Az csak a sok szájösszeszorítástól van. Sokat mérgelődik magában. Hidd el,

Digitized by Google

hogy mikor derült kedélyben van, tíz évvel fiatalabb. A mérgelődés nagyon véníti a nő arczát. Én soha sem fogok mérgelődni.

— Hogy kerüli azt ki, herczegnő?

— Hát mikor valakire megharagszom, legelőször is azt gondolom meg, hogy nincs-e annak igaza ellenemben, a ki megharagított? Azután pedig azt számítom ki, hogy vajjon az a veszteség, a mi a haragoskodás által rám nézve származik, nem lesz-e nagyobb, mint az a nyereség, a mit a megtorlás által magamnak szerzek? s ezalatt megalkuszom a haragommal.

— A herczegnőnek az lehetséges, mert a bántalmak legnagyobb részének elérhetlen magasban áll fölötte; de mit tegyen az olyan szegény teremtés, mint madame Corysande, a ki azt hiszi, hogy őt mindenki bántja, sérti, boszantja; a ki minden közönyös szóban czélzást keres; ha elneveti valaki magát, azt hiszi, ő rajta nevetnek; ha valaki hallgat, azt hiszi, ő rá haragszik; ha valaki más elvégez valamit, a mi az ő teendője volt, cselszövényt fedez fel benne, s mindezek ellen nincs egyéb módja a megtorlásra, mint az, hogy ha megharagszik, hát nem eszik; azt mondja, a feje fáj, s aztán addig koplal, míg csakugyan megfájdul bele a feje s kénytelen vele lefeküdni? Ez az ő harczmodora.

— Pedig a mellett olyan áldott jó teremtés. Engem nagyon szeret.

— Épen ez a szerencsétlenségének legfőbb oka. Ő nagyon ki tudja mutatni külsőségekkel, hogy valakit szeret, s nem hiszi el, hogy a herczegnőnek más modora van: magát mindig mellőzve látja. Most is azért fekszik.

— Hogyan? Én bántottam volna meg?

— Azt is tudom, hogy mivel! Még pedig igen érzékenyen.

— Te tudod, hogy mi baja?

— Sőt azt is, hogy mi a bajának az orvossága!

— Ah, te kis doktornő? Megtudnád őt gyógyítani?

Digitized by Google

— Ha a herczegnő megengedné.

— Engedném-e? Sőt kivánom.

— De sokba kerül.

— Sokba? Mibe?

— Egy csésze bouillonba, meg egy jó szóba.

— Hát hisz az mind kikerül a háztól.

— A bouillon — elhiszem.

— Elhiszem, hogy meggyógyítaná; de hogy veteted be vele! Én magam próbáltam tegnap is odavinni neki a levest; nem fogadta el, azt mondta, meghal tőle.

— Annak a bizonyos szónak meg kell azt előznie.

— Adtam én neki eleget. Kedvesnek, drágának, angyalnak neveztem.

— De azt az egyet nem adta neki, a mit várt.

— S te tudod, mi az? — Mondd neki hát.

— S a herczegnő beváltja azt?

— Ha te mondod! Ha én megtehetem! S ha meggyógyul tőle!

— Tökéletesen meggyógyul. Egy óra mulva már velünk fog reggelizni, s ha még arra is felszólítjuk, hogy beszéljen mi nekünk a vármegyében történtekről, mendemondákról, akkor tökéletesen megifjítjuk tíz esztendővel.

— No hát fogj hozzá.

A MIT A HARMADIK LEÁNY BESZÉL A KETTŐNEK.

Erre a két fiatal leány felállt a nagy széles himzőrámától s egyet nevetett egymás szeme közé. Ok nélkül, de csak nevettek.

Livia fél fejjel kisebb volt, mint Rafaela herczegnő. Mindketten egyforma szabású öltönyt viseltek, egyforma hajfonadékot; az egyiknek fehér, a másiknak piros thearózsa volt tűzve a hajába.

Livia becsengette a komornát, rendeletet adott neki;

Digitized by Google

a komorna utasítást vitt az inasnak; az inas öt percz mulva visszatért egy ezüst tálczán, porczellán csészében gőzölgő édes illatú bouillont hozva: azzal megindultak mind a négyen. Elől Livia, nyomában a herczegnő, utána a komorna, leghátul az inas a bouillonnal, lábujjhegyen.

— Szt! — suttogá Livia.

— Csendesen, parancsolá Rafæla.

— Ugyan nem tud vigyázni, hogy ne csikorogjon a csizmája! mondá a komorna az inasnak.

— A beteget ingerli az, ha szobája ajtajában csak a csizmája ropogását hallja is egy férfinak.

A beteg szobája ajtaján legelőször belépett Livia, s óvatosan oda sompolygott az ágyig. Utána jött Rafaela, de az már az ágyfüggönyök mögött maradt; a komorna az ajtóban állt meg, az inas az ajtón kívül.

A beteg szobája úri kényelemmel volt berendezve, ágya mellett az éji asztalkán minden színű orvosságok, s válogatott minőségű compressek és cataplasmák, ő pedig maga ott feküdt bekötött fővel himzett vánkosai között, mint egy színpadi halott, a kinek bárhogy boszantsa is az orrát a légy, s bármiket beszéljenek is fölötte a színészek, nem szabad se a legyet elhajtani, se magát elnevetni.

— Madame Corysande . . . ! susogá Livia.

A lehunyt szempillák még csak meg sem moczczannak.

— Hogy van ön madame?

Erre egy mély nyöszörgő sóhajtás felel.

— A herczegnő küldött önhöz, hogy tudjam meg hogylétét.

Semmi válasz, csak a szájszeglet ránczai vágnak be mélyebben s a szemöldek huzódnak össze.

— Nem parancsol ön egy kis bouillont?

Erre a szóra épen félre fordítja fejét a megszólított.

Most egészen odahajol föléje Livia s odasug a fülébe.

— Rafaela herczegnő ma este meg akarja látogatni édes anyját.

Digitized by Google

Erre a varázsszóra egyszerre visszafordult a fej s felnyíltak a szemek.

— Igen, madame. A herczegnő szerette volna önt magával vinni, hogyha egészsége helyreállt volna.

Most már félkönyökére emelkedett a beteg, s egyik kezével megfogá Livia kezét, s ajkai megszólalásra nyíltak fel.

— Talán egy kis bouillont . . . rebegé túlvilágról visszatérő hangon.

Ekkor Livia hátra tartá a kezét a herczegnő felé, a herczegnő a komorna felé, a komorna az inas felé: az inas átadta a tálczát a csészével a komornának, a komorna a csészét a herczegnőnek, a herczegnő Liviának s az odatartá azt madame Corysande ajkaihoz.

Az első korty után már csillogtak a szemei.

— De igaz ez? kérdé erősbödő hangon.

— Csak igya meg ön előbb ezt a bouillont egészen.

Most eltolta magától a csészét.

— Ön engem csak ámít. Csak vissza akar az életre hozni.

— Komolyan mondom. A herczegnő azért akarja anyját meglátogatni, hogy önt bemutassa nála.

Erre a szóra egy nagy adag bouillon elfogyott ismét. De a gyanú visszatért.

— Hol van a herczegnő?

— Abban a perczben itt lesz ön előtt, a mint ön az utolsó csepp húslevest kiitta.

Ez sikeres volt. A csésze kiürült.

— Igazat mondott ön? kérdé most a beteg, egészen felülve ágyában.

— Igazat, madame; szólt most a herczegnő, előlépve, kinek láttára a beteg egészen friss erővel ugrott fel, paplanát leszórva magáról (teljes öltözetben szokott mindig ágyában feküdni), s hirtelen megragadva Rafæla kezét, azt odaszorítá kebléhez, ajkaihoz s elkezdett zokogni.

— Oh herczegnő; ha ön szivembe látna . . . ha tudná,

Digitized by Google

mit érzek itt belül,? . . . Csukják be azt az ajtót! (Az inas csizmacsikorgása hangzott, ki az üres csészét vitte el.) Én túlboldog vagyok, hogy önnek bizalmát visszanyerhettem.

— Bizonyosan mondhatom, hogy mindig birta azt. De hogy van ön most?

— Oh nagyon jól. Csodát tett velem ez a kegy. Ujjászülettem.

— Hát képes lesz velem jönni ma estére?

— A világ végére is, herczegnő.

— Akar ön most felöltözni? Segítsen valaki?

— Nem kell senki, felkelek magamtól. Most már kérem, hagyjanak magamra. Mikor felkelek, imádkozni szeretek, egyedül.

Tehát egyedül hagyták.

Madame Corysande sajátszerű ritus szerint szokott imádkozni, maga elé tett tükörből, s egy rizsporos dobozkából egy gömbölyű pelyhes tárgygyal port szórva az arczába, s mindenféle töviskoszorúkkal és testsanyargató füzőeszközökkel végezve penitentiáját. Azonban mi hagyjuk meg mindenkinek a maga vallását, s ne háborgassuk a szertartásaiban.

Egy óra mulva, mikor a villásreggelihez le kellett jönni, már teljesen felkészült pompájában szállt alá madame Corysande, s ki egy órával előbb épen olyan magas volt termetre, mint Livia, most már épen négy hüvelykkel mutatott nálánál magasabbat.

A társalgóban még csak Livia kisasszonyt találta madame Corysande. Rafæla herczegnő még toilettjét végezte szobájában. A lunchehoz férfivendégekre is számítottak.

Madame Corysande szívét még egy gond terhelte nagyon, s az élénk kifejezést nyert ajkainak ama bemélyedő szögletránczaiban. Ez a következő volt. Ha Rafaela herczegnő a mamaherczegnőt meglátogatandja s Livia kisasszonyt is magával viszi, vajjon melyiket ülteti az első ülésbe: a madameot-e, vagy Liviát? Ez casus belli lehet.

Digitized by Google

Annálfogva nagyon szenvedő hangon és erősen baloldalra hanyatló fejjel kérdezé Liviától:

— Hány órára parancsol velünk a herczegnő, hogy készen legyünk a látogatáshoz?

— Csak egyedül madame Corysande megy vele, én itthon maradok.

E szóra egyszerre egyenesre állt a madame feje s visszatért hangjának erélye.

— Igazán? Csak ketten megyünk? (Oh milyen kedves barátnője lett egyszerre Liviának!) Ön már többször is volt az öreg herczegnőnél látogatóban, úgy-e?

— A kérdésre pedig azt a felvilágosítást adhatom madame Corysande, hogy esti hét órára kell készen lenni az uti toilette-tel.

— Este? Miért olyan későn indulni utra?

— Mert Etelváry herczegnő nem fogad korábban.

Madame Corysande megkisérlé közelebb vonni a futóárkot az ostromlott várhoz.

— A herczegnő különös nőnek látszik.

— Honnan gondolja ön?

— Combinatióim eredményéből. Féléve, hogy ide kerültem a herczegnő mellé társalkodónőnek, mely minőséget Rafæla herczegnő jósága és finom gyöngéd tapintata egész a repræsentansnői qualificatióig emelte. És mind ez idő alatt nem tudtam rávenni, hogy a herczegnő engemet édes anyjához elvigyen, és neki mint házához tartozót bemutasson. Pedig nincs közöttük feszült viszony. Rafaela herczegnő minden hétfőn, szerdán, szombaton ír anyjának levelet s az viszont minden kedden, csütörtökön, vasárnap küld neki egyet: csak a pénteket hagyják ki; tehát szeretik egymást. Etelváry herczeg az idő alatt többször meglátogatta nejét, tehát elválva nincsenek. Mi oka mégis, hogy engem félévig el nem vitt az anyaherczegnőhöz Rafaela herczegnő?

— Azt ön az első látogatásnál meg fogja tudni.

— Tán valami kedélybaja van?

Digitized by Google

— Madame Corysande! ha tetszésére lesz, én önnek mindent elmondok az öreg herczegnőről, a mit tudok.

E szóért kebléhez ölelte madame Corysande Liviát, ideges, csiklandós gyönyörrel.

— De véghetetlenül boldoggá tesz bizalmas nyiltságával.

— Ha kérdezte volna ön, korábban is megmondtam volna; mert hiszen nincs benne titkolni való. Etelváry herczegnő nem elmeháborult, de oly idegbetegségtől van megtámadva, mely eltávolítja a világtól. Ezelőtt tizennégy évvel az a szerencsétlenség érte, hogy fiat szült, de halva s a balesetnek saját maga volt az oka: nem ügyelt az életrendre, melyet ily állapotban a nőknek szigorúan meg kell tartani.

— Én nem tudom mi az? Kérem, ne beszéljen róla. Tiltakozék szemérmes pruderievel madame Corysande. (Ő még leányka volt.)

Livia csendes mosolyt engedett arczán végig enyészni. Majd megtudjuk, hogy mi oka volt mosolyogni.

— E balesetnek az a szomorú következése lett, hogy a herczegnő idegrendszere egészen fel lett dulva. Annak a tudatától, hogy saját gondatlansága okozta gyermeke halvaszületését, az az önvád nőtt fel lelkében, hogy ő gyermekgyilkos. Szüntelen meghalt gyermeke lelkétől látta magát üldöztetve. E rémlátás üldözte minden éjjel, úgy hogy minden éjjelre más szobában vettetett magának ágyat, hogy a kisértet rá ne találjon. A herczegre nézve pedig megszünt azontul nő lenni.

— Ezt nem értem. Menjünk tovább.

— Utoljára aztán annyira ment az idegessége, hogy nem birt egy házban megférni az őt környező világgal; s a herczeget arra kérte, rendeztesse be számára ide egy órajárásnyira fekvő ősi lovagkastélyát, hadd lakjék ott saját cselédjeivel egyedül. Ez Etelvár. Köröskörül gyönyörű ezüstlevelű hársak takarják el a kastélyt.

Digitized by Google

— Ah az nagyon regényes élet lehet.

— Igen regényes. Reggel öt órakor, mikor a nap felkel, becsukják a kastélynak minden ablaktábláját, a függönyöket leeresztik; a kapukat elzárják; a kutyákat eleresztik lánczaikról s megy minden ember aludni. Éjszaka van. S hogy annál nagyobb legyen a csalódás: az éji őrnek a távolban minden órát meg kell kiáltani s inteni a jámbor keresztyén embereket délelőtti tíz-tizenegy órakor, hogy tűzre-vízre vigyázzanak, s menjenek nyugodalomra. A déli tizenkét óra az éjfél. Ilyenkor kisértetek nem járnak. Ki vannak játszva tökéletesen. Mikor aztán az éji őr délutáni három órakor azt kiáltja, hogy «éjfélután óra három!» akkor felhangzik a matutina harangszó. Hajnalodik. Az ablaktáblákat félig kinyítogatják a kastélyban. A herczegnő szeret korán kelni. Már négy órakor felöltözik délután. Akkor kisétál a parkba, élvezni a szép reggeli levegőt; télen, vagy ha rossz idő van, téli kertjében teszi meg sétáját. Kocsira, lóra soha nem ül. Este hét órakor kész a reggeli, azt, ha vendégei vannak, azokkal együtt költi el, s igen eleven társalgó. Ekkor meggyujtják a lámpákat minden szobában és folyosón, s kezdődik a nappal. Tíz órakor mise van a kápolnában. Az alatt, míg úr és vendég ájtatoskodik, a cselédek takarítanak, söpörnek, szellőztetnek, mintha reggel volna. Pontban éjfélkor jelenti a komornok, hogy kész az ebéd. A kisértetek órája a dél. Ebéd után, ha nyár van, következik a délutáni séta az angol kertben; vagy holdvilágnál, vagy lámpafény mellett. Meleg nyári éjszakán a halastóban horgásznak s a mindig éber hattyúkat etetik. Lámpa- vagy holdfénynél megnézik a remontans rózsákat s beszélnek róluk, hogy melyik szebb? Séta után reggeli három óra tájon elkészítik a kártyázó asztalokat s azután whisztesznek mintegy óra hosszant. Következik az esteli thea reggel négy óra felé. Van hozzá hideg sült és sütemények. Mikor aztán a reggeli öt órát harangozzák, akkor minden ember felkel, jó éjszakát kiván egymásnak és megy aludni. A herczegnő addig nem

Digitized by Google

bocsát el senkit. S ez így megy napról-napra, évről-évre következtesen.

— De hisz ez még mind kedélyes dolog. A herczegnő tehát szereti a társalgást.

— Nagyon szereti. Beszéde szellemdús, társalgása kedélyes, roppant sok ismeretekkel bír és emlékező tehetsége bámulatos; tud beszélni egyszerre négy emberhez, folyvást négy különböző nyelven, angolul, francziául, németül, magyarul, átszökve az egyikből a másikba, intéz egymás után tíz kérdést az emberhez, s követeli a feleletet, de az alatt, míg a válaszra hallgat, már egy új tárgyról beszél s megkívánja, hogy más is tudjon egyszerre beszélni és ügyelni.

— Ah, hisz a herczegnő nekem nagyon fog tetszeni.

— No már nem tudom. Attól függ, hogy hogyan veszi önt? Úgy veszi-e, mint madameot, vagy úgy, mint mademoisellet?

— Miért?

— Azért, mert egészen más társalgási modort követ asszonyságokkal és mást kisasszonyokkal szemben.

— Mit ért ön azalatt? Minő más modort?

— Én nem tudom. Mert engem soha sem vitt el hozzá Rafaela herczegnő; én csak az ő beszédéből tudom ezt.

— Tehát önt soha sem vitte még el az anyjához a herczegnő? S ön megnyugodott bene?

— Tökéletesen.

Madame Corysande kezdette magát fensőbb lénynek tartani Livia kisasszonynál. A herczegnő toiletteje elárulta, hogy ma nagyon szép akar lenni. Ugyan kinek a kedveért?

Mikor mind a három hölgy együtt volt, a herczeg inasa jött jelenteni, hogy ő excellentiája menti magát, nem jöhet a reggelire, mert elment vadászni az urakkal, csak ebédre jön haza, méltóztassanak la duchesse és mesdames egyedül reggelizni.

A herczegnő kérdé az inastól, hogy kik voltak az urak, a kikkel a herczeg vadászni ment?

Digitized by Google

Az inas elsorolta őket. (Franczia volt és párisi.)

— Monsieur le Saint Arteaux.

— (Értsd: «Számtartó», magyarázá madame Corysande.)

— Azután monsieur le Jerichó.

— (Azaz Kolompy úr, a «Jerichói trombita» szerkesztője.)

— És monsieur Napoleon öcsém.

Már ennél rendre utasítá őt mme Corysande.

— Ne mondja ön Napoleon öcsém, hanem monsieur de Zárkány.

— Oui madame: monsieur Des-Arcanes.

— Vagy pedig: monsieur szolgabiró.

— Oui madame: monsieur Saule Gaburon.

A herczegnő nevetett. Mindhárman helyet foglaltak az étkező asztal mellett s aztán a magára maradt három leánynak nagy kedve telt abban, hogy oly ételnemeket is ízletesnek találjon, a miket máskor csak a férfiaknak szokás átengedni, s torkoskodjék a paradicsom tiltott gyümölcseiből, sorba kóstolva kaviárt, paprikás szalonnát, s rá egy nyelvhegy megégetésére elég chartreuset. És most szóljuk meg a férfiakat! Hisz egyedül vagyunk. A felszolgáló inas nem számít, mert az nem ért magyarul.

— Micsoda ember ez a Napoleon öcsém? Kérdé Rafæla herczegnő, egyenesen Corysandeot apostrophálva. Mit keres ez mi nálunk?

— Szolgabirája ő excellentiájának a főispánnak.

— Azt tudom. De ezenkívül? Ön ismeri őt jól; én akarom, hogy mondjon el róla mindent.

— Valóban jól ismerem őt, herczegnő; tíz évig voltam boldogult édes anyjának társalkodónője; egész házuknak minden történetébe be vagyok avatva, s különösen Napoleonról sokat tudok beszélni.

— De hát gúnyolják őt Napoleonnak?

— Nem azt, herczegnő. Ez neki valóságos keresztneve. Mert ámbátor mi nálunk augusztus 15-dikén Mária mennybemenetelét ünnepelik, nem pedig annak a nagy

Digitized by Google

embernek a földrejövetelét, a ki e napon a Marsmezőn katonai szemlét tart, mégis támad néha egy-egy magyar úr, ki a Bonaparte-cultusban annyira haladt, hogy újszülött fiát Napoleonnak kereszteltetni, s miután e névnek alig akad még egypár druszája az országban, az eként kiemelkedő nagy nevet aztán jobban megismerik, mint magát a családi nevet prædicatumostul: «Zárkány de Sárkányháza». S midőn még azt is hozzá teszik, hogy «öcsém», ezzel egyrészt azon nyájas elismerés van egybekötve, miszerint e névnek viselője kedvelt és társaságba való fiatal ember, másrészt meg jól esik az embernek, ha egy olyan nagy császári névvel ilyen komázást követhet el.

— Napoleon szülői fennhéjázó emberek lehettek, szólt a herczegnő.

— Csak az atyja. Az rendkivüli ember volt. Mindenhez értett, csak a kétszer-kettőhöz nem. Szüntelen nagy vállalatokon törte a fejét, a mikbe belevesztett. Vendégszerető volt, nyílt házat tartott. Jó barátjaitól nem tudta megtagadni a neve aláírását. Magánál nagyobb urakkal szeretett együtt mulatni, s mindennek az lett a vége, hogy mikor meghalt, a fiára egy teljesen szétzilált nagy gazdaságot hagyott, a miből az csak úgy tudott megszabadulni, hogy minden nagyterjedelmű birtokát eladta, ménesen, gulyán tuladott, hogy adósságaitól megmeneküljön; míg magának csak egy kis udvartelket tartott meg, egy régi kastélylyal, akkor aztán nevetve mondá: «most már igazán Napoleon vagyok Szent-Ilona szigetén».

— Könnyű vérrel tudta azt venni.

— Mindent a világon. Legalább úgy mutatja. Tréfát csinál minden bajból. Ha fáj is talán neki valami, azt nem mutatja soha. Ő maga élczel a balesetén legjobban. A hol más ember kérkedik, ott ő ócsárolja magát. S ha valaki részvéttel van iránta, azt kineveti. Ő maga szivességet tesz mindenkivel, a ki rászorul, de azt is oly furcsa modorban teszi, hogy a kit kielégített, azt egyuttal ki is

Digitized by Google

neveti. Még most is megvan a mult évekbeli udvari kanczellárnál az a folyamodás, melyet egy szegény földmíves kérésére készített, ki minden forumon elvesztette a perét s most a kormányhoz akart járulni; ezért kérte fel Napoleont, ki akkor otthon volt az atyjánál, mint fiatal jogász. Ez aztán nem írt, hanem rajzolt neki egy folyamodványt, a miben csupán carricaturákból volt összeállítva az egész perpatvar, a mi a szegény paraszt panaszát képezte. Ezt vitte az fel a kanczellárhoz. És lám a folyamodásnak teljes sikere lett. Ha írva lett volna, elvetették volna a papirkosárba: így minden ember nevetett rajta, a kinek kezébe került; a czifra folyamodás megjárta a legmagasabb köröket is: derültséget idézett elő; a szegény parasztnak az ügyét elővették, megvizsgálták; rájöttek, hogy igaza van s megorvosolták a baját. Az maig is áldja Napoleont nagyhatású instantiájáért.

— Pedig ő csak gúnykeresésből jött erre az ötletre?

— Arra ő minden perczben kész. S bir a színjátszás minden előnyével. A mit játszik, az mindig komoly szerep. Nem látszik belőle az a bárgyú törekvés, hogy mulattasson a bohóskodásával. Csak távol tartja magától az embereket vele. Még külsejét is el tudja tagadni. Fejét lehajtva, vállait előrehúzva, mellét begörbítve jár, renyhe léptekkel, mint a ki el van fáradva, köhécsel is; pedig alakja egy Achillesé, s minden férfias testgyakorlatban versenytárs nélkül áll az egykorú fiatalok közt. Hanem ő azért úgy tesz, mint a ki mindentől fél, és minden embernek kénytelen megengedni, hogy az ő rovására rossz élczeket mondjon. Mindenkinek hizelkedik, s ritka ember, a ki észreveszi, hogy hizelgése ironia. A ki elárulja előtte valami gyöngeségét, az kész zsákmány ránézve. Paródiázó magasztalásával kövérre hizlalja a mások hiúságait. A ki szereti a magasztalás nektárját, azt ő ez itallal lerészegíti. Erős utánzási tehetséggel bír s kiváló egyéniségek modorát, szokásait, ferdeségeit remekül tudja visszaadni; a mivel társaságokban, nyilvános gyülésekben közderültséget

Digitized by Google

idéz elő. Felel az előtte speechelt szónokoknak, mindeniket paródiázva: a ki applombbal lép föl, a ki eredetiskedik, a ki mokányul hánykódik, a ki kenettel perorál, azt ő mind túlhajtja utánzásával. Másoktól elmondott balgaságokat, mint bölcs feljegyzésre méltó reminiscentiákat, auctoritás gyanánt idézget. A megyebizottmányi üléseken szokott egy tudálékos szónok szerepelni, (abból a categoriából, a melyet «unius libri» — egykönyvűek címmel szoktak megtisztelni) ki egy alkalmat sem szalaszt el, hogy beszédébe be ne fonja Stuart Millt s ne idézzen belőle nézeteit támogató érveket eredeti angol szöveggel. Rendesen Napoleon felel meg neki, hasonló kathedrai pedans bölcseséggel s idéz ellenérveket, a mik szintén Stuart Millnél vannak megírva, szintén angolul. A tudós szónok az ellenészrevétel által igen megtisztelve érzi magát és bámul: először az ifjú ember olvasottságán, másodszor pedig a publikum bornirtságán, mely Napoleon beszédét élénk kaczajjal követi s nem jön rá magától, hogy mindaz, a mivel őt Napoleon megczáfolta, először is sehol sincs meg Stuart Millben, másodszor pedig épen nincsen angolul.

— Ez egy haszon nélküli genialitás, jegyzé meg rá a herczegnő.

— De tudja ezt Napoleon haszonra is fordítani. Egyszer például az atyja halála után, mikor már vagyoni állása felől egészen tisztában volt s épen a követelések és tartozások kiegyenlítésének sakkfeladványán törte a fejét, betoppan hozzá egy pénzügyi biztos, megfelelő kisérettel, s tudatja vele, hogy ő atyja után még a kincstárnak is tartozik ezer és sok száz forinttal, a mihez az öreg úgy jutott, hogy nagy kertész levén, mindenféle külföldi virágmagokat hozatott magának, s azokat elvetette. Azok között volt egy, a mit Cacalia speciosa czím alatt árult a kertész. A rászák nőttek embermagasra; az öreg csak várta, hogy milyen virág lesz belőlük? Egyszer aztán megverte egy kertészlegényét, s akkor mindjárt megtudta, hogy milyen

Digitized by Google

virág az amerikai Cacalia speciosa. Másnap nyakán volt a finánez, megmondta neki, hogy ez az ismeretlen molyhos lapú nem díszvirág, hanem dohány; a rászáit kihúzgálták a földből, megmázsálták nyersen s csempészett dohánynak véve, elítélték az öreget horticulturai kisérleteért roppant nagy összegre. Most azt jött behajtani a biztos. Hogy hívják önt? kérdi Napoleon. «Zubka». — «Hja, akkor önre csak az alfabét végén kerül a sor.» Hanem a pénzügyi biztos nem engedte tréfákkal elüttetni a dolgot; azt mondta, hogy a kincstár követelése az első, azt ki kell az úrfinak fizetni, ha a pokolból veszi is elő a pénzt. «Tehát megengedi ön, hogy a pokolból vegyem elő a pénzt? jó, meglesz.» Azzal ott marasztá vendégül a végrehajtót, leveleket írt, s estefelé jól megvacsorálván vele, felszólítá, hogy nem volna-e kedve kimenni vele a pagonyba, szalonkára lesni? A biztos szenvedélyes vadász volt, ráállt, vették a puskáikat, felálltak az út mellé, a honnan a szalonkákat kapóra lehet várni: szalonka ugyan nem jött, mert már vége volt az idejének, hanem jött a helyett egy szekér végig az úton, s azon egy bundás ember; külsejére nézve tehetős bérlő, vagy pálinkagyáros. A biztos látta őt maga előtt elhaladni, s még köszönt is neki és tüzet kért tőle, mert tűzszerszámát otthon feledte. Az utas tovább ment; s a mint Napoleon leshelye elé ért, az kiugrott eléje neki szegzett puskával s a pénzét követelte. Az utas előadta tárczáját s aztán menekült lóhalálában.

— Ah, rabolt volna!

— Dehogy rabolt! Csak a biztost tréfálta meg. Az utas saját bérlője volt, a kivel a tréfára összebeszélt. Azzal odament a rémültében kővé vált biztoshoz: «No czimbora, van már pénz a pokolból! Kitelik ebből a birság, s a mi fenmarad, azon megosztozunk: minthogy együtt raboltuk; ne bámulj, nem árullak ám el.» A czimbora úgy elszaladt erre, hogy haláig meg sem állt, otthon referált, hogy a követelés behajthatatlan s azóta rendkívüli nyájassággal van Napoleonhoz, szentül meg lévén győződve, hogy az egy

Digitized by Google

olyan titkát birja, a miért a vesztőhelyre kerülhet; azt hiszi, hogy segitett neki egy utast kirabolni.

— Engedjen meg madame Corysande: igaz, hogy ő nagyban szokott veszteni?

— Nem, herczegnő. Nem is kártyázik soha. Versenyparipái soha sem voltak.

— És mégis úgy hallottam, hogy ő nagy dolgokat szokott elveszteni.

Madame Corysandenak erre a szóra az orra és a szemhéjai kezdtek pirosodni. Közel volt hozzá, hogy megharagudjék és elhallgasson.

A herczegnő azonban megelőzte azzal, hogy elnevette magát s jókedvűen ragadta meg mindkét kezével Corysande kezét. Erre aztán annak az arcza is felderült.

— Jól van hát! Azt is elmondom. Tudom, mit akar a herczegnő megtudni. Nem örömest juttatom eszembe, a herczegnő kivánatára megteszem. Hát mikor az anyja is meghalt Napoleonnak: én fölszólítottam őt, hogy most már egészen fölösleges vagyok a háznál, itt nem maradhatok, ajánljon el valami előkelő családhoz nevelő- vagy társalkodónőnek. Ő ezt is csak tréfára vette s azzal biztatott, hogy várjam meg, míg megvénül, akkor majd elvesz. Én kimondtam, hogy nem megyek férjhez s nem várok reá, míg megvénül. Van itt egy derék öreg úr a megyében, a herczegnő is látta többször, Kádártai másodalispán, ennek sok tréfát kellett kiállani Napoleon öcsémtől, ki közel rokona is; egyszer az öreg úr gondolt ki valamit, a mivel őt visszatréfálja, fogadásra került a sor. Napoleon öcsém szabódott, hogy ő pénzbe nem fogadhat, mert az nincs: hanem felteszi a fogadásra anyjának utolsó örökét, legdrágább klenodiumát. A fogadást elvesztette. Akkor aztán könyező szemekkel mondá a nyertes nagybátyának, hogy holnap elküldi hozzá azt az anyjától öröklött utolsó kincset, s kéri, hogy tartsa azt megérdemlett becsben. Az öreg úr elérzékenyülten fogadta, hogy megőrzi a kincset. Másnap Zárkány Napoleon engem szépen felpakolt, átkül-

Digitized by Google

dött Kadártaihoz egy ajánló levél kiséretében, mely így hangzik: «Ime itt küldöm önnek anyámról öröklött utolsó drágaságomat, madame Corysandet, valódi klenodium. Tartsa őt megérdemlett becsülésben.» Az öreg úr igen nyájasan fogadott, s én a legkedvesebb családba jutottam házánál s csak akkor tudtam meg, mikor már a fogadás híre a herczeghez is eljutott, hogy én hogy lettem elveszítve Napoleon öcsém által fogadásban. Ekkor részesültem aztán abban a szerencsében, hogy a herczeg saját házához hívott meg. Jellemzi az én esetem mind Napoleon öcsémet, mind a herczegnő édes atyját. Napoleon öcsém egészen egyszerűen tehette volna azt, hogy akár az alispánhoz, akár a herczeghez beajánljon, és jót is akart velem tenni. De ezt a jót is úgy akarta tenni, hogy én ezért mégis boszankodjam rá. A herczeg pedig nem tűrhette azt, hogy Napoleon tréfája miatt egy nő helyzete humoristicus világításba kerüljön, s idehozott, hol nem teszek egyebet, mint a herczegnőt untatom.

— Ellenkezőleg. Hát nem jól mulatunk-e most is? Én nagyon szeretem az embereket megismerni s ön, madame Corysande, az emberismereti adatoknak valódi tárháza. A csinált regényeket nem szeretem olvasni, de az olyan regényt, a mi az életben valóban megtörtént, örömest hallgatom. Némelyiknek gondolkozom a folytatásán, mi lesz belőle tovább? Ön azt mondta, madame Corysande, hogy atyám nem tűrhette azt, hogy Napoleon tréfája miatt más szenvedjen, s azt jóvá tenni igyekezett. Mit gondol ön, mi köze van az én atyámnak Napoleonhoz?

— Kétféle viszonya van hozzá, herczegnő. Az egyik az, hogy mikor a Zárkány birtokokat a megyében eladták, azokat a herczeg vette meg s a vételárból az adóssági terhek kiegyenlítését magára vállalta. Ez igen bonyolódott feladat volt.

— És a másik? unszolá a herczegnő türelmetlenül.

Madame Corysande nem jött zavarba.

— A másik pedig az, hogy a herczeg e megyének fő-

Digitized by Google

ispánja, Napoleon öcsém pedig ugyanitt szolgabiró, s így hivatalos kapocs is létezett közöttük: a mi azonban aligha fog már soká tartani.

— Miért?

— Mert Napoleon öcsém nem szolgabirónak való ember. Tréfát űz a hivatalából is és tiszttársait inkább rászedni és mulattatni törekszik, mint nekik segíteni az ügyhalmaz elintézésében. Az a véleménye, hogy ha bírák nem volnának a világon, az emberek nem perlekednének. Az is nagy baj, hogy nem viseltetik a felsőbbjei iránt azzal a devotióval, a mi a társadalmi rendnek fentartója, sőt még az intézményeket is persiflálja. Most legutolsó casusa az volt, hogy a megyegyülés kezdetén ő is felvetődik a székvárosba s ott összetalálkozik a megyei főügyészszel az utczán. Az megszólítja: «mi bajod, kedves barátom?» Napoleon abban a perczben gondol ki a megszólító számára valami tréfát. «Nagy bajom van, mondja neki: képzeld, tegnapelőtt behoztak hozzám két oláhot, a kik lólopással vannak vádolva. Én kivallatom őket, meggyőződöm róla, hogy a vád igaz, s másnap reggel felakasztatom mind a kettőt. Csak később jut eszembe, hogy előbb össze kellett volna hivnom a statárialis bíróságot: azt illette meg az itélethozatal. Már most mondd meg, mit tegyek?» «Hja, barátom, ez nagy baj!» szörnyűködik a főügyész. «De majd rajta legyünk, hogy azt valahogy elcsináljuk.» «Kérlek, ne szólj felőle senkinek.» «Dehogy szólok!» Persze, hogy legelső dolga volt a főügyésznek az egész várost beharangozni vele, micsoda szörnyű balfogást követett el Napoleon, a ki ellen másnap a megyegyülésben egész vihar támadt a két felakasztott oláh miatt. Az első vádat maga a kedves jó barátom, a főügyész emelte ellene. Kadártai alispán mély sajnálatát fejezte ki ez eset fölött, a román képviselők nemzetiségi kérdést kalapáltak ki belőle, s a jobboldali ellenzék bűnvádi vizsgálat elrendelését szorgalmazta a hatáskörét áthágott szolgabiró ellen. Napoleon engedte az egész záport fejére zúdulni s csak a vihar vé-

Digitized by Google

geztével szólalt fel: «hiszen ezt az egész dolgot én csak álmodtam.» A főügyész ekkor dühösen förmedt reá: «de hát minek kérdezte ön akkor tőlem, hogy már most mit tegyek?» «No igen, felelt Napoleon, azt tudakoltam, hogy micsoda számokat tegyek már most a lutriba?» Az erre támadt általános hahota lehetetlenné tette a gyülésnek a tanácskozáshoz megkivántató komoly habitus visszaszerzését. A herczeg főispán azután a gyülés végén maga elé hivatta Napoleon öcsémet, kegyetlenül megmosva a fejét, s tudtára adva, hogy a gyülésterem nem komédiaház. Alkalmasint ez ügyben jár most itt Napoleon öcsém.

— Úgy látszik, hogy semmi szive nincs ennek az embernek, szólt a herczegnő, egy olajbogyót fenyegetve két ágú villája hegyével, mintha ez egy keresztülszúrandó férfiszív volna.

— Vagy jól el van nála rejtve. Való, hogy ha olyan emberre akad, a ki hozzá ragaszkodik, a ki az eszéhez bízik, azt tréfálja meg legirgalmatlanabbul. A herczegnő is jól szokott mulatni ezen a jámbor számtartón, valahányszor a herczeg itt tartja őt ebédre. Az öreg tisztviselő igen derék ember, s mint oeconom megbecsülhetlen, hanem a világi dolgokban egészen hátra van maradva. Nem olvas egyéb hirlapot, mint a «Jerichói Kürtöt».

— Ennek a «Jerichói Kürt»-nek a szerkesztője is sokszor látható nálunk.

— A lapot a herczeg tartja fenn, több főúr és főpap társaságában. Egyébiránt szükséges közlöny azon nézetek képviselésére, a mik más lapokban nem nyilvánulhatnak.

— De én soha sem láttam, hogy atyám felbontotta volna a számára küldött példányt.

— A lap tartalma nem igen felel meg ő herczegsége igényeinek. Azonban ha valami érdekes van benne, azt siet vele megismertetni Dumka úr, a derék számtartó, ki a maga példányát annál szorgalmasabban tanulmányozza. Ez az ő egyik oraculuma. A másik Napoleon öcsém. Nincs

Digitized by Google

az a képtelenség, a mit Dumka úr a «Jerichói Kürt»-ből olvasva, vagy Napoleon öcsém szájából hallva, el ne higyjen. Ezt tudva Napoleon öcsém, az ország különböző részeiből küldöz fel közleményeket álnevek alatt a «Jerichói Kürt»-nek, a miket Kolompy úr, a szerkesztő olvasatlan kiadogat. E közlemények válogatott csodákat tartalmaznak. Egy helységben csodakútat fedeztek fel, melynek fenekén egy szent kép látszik. Az a helység egy hegytetőn fekszik, a hol köztudomásra semmi kút nincsen. Majd leirnak egy pompás menyegzőt, bájos menyasszonynyal, deli vőlegénynyel, ebben s ebben a városban; kiket maga a primás esketett. Utóbb kisül, hogy a bájos menyasszony egy vak koldusnő, a deli vőlegény, a sánta éji őr, s a primás: a czigány primás. Ismét: képviselőjelöltül kikiáltják egy választókerületben elveinknek leghivebb támaszát, legnépszerűbb hazánkfiát; a ki köztudomásra a falu bolondja. Bankot alapíttatnak olyan jóhitelű társulatok által, a miket a hatóság rögtönitélő birósággal üldöz, s hálás köszönet szavaztatik kegyes alapítványokért egy-egy megszökött cridatáriusnak. Jönnek rémhirek! A Balaton jege beszakadt egy processió alatt, nagyobb hitelesség kedveért a vízbe fúltak árvái számára öt forint mellékeltetik. Minden husvétkor fölmerül az a rémeset, hogy a zsidók keresztyén kis fiúk vérét használják fel rettentő szertartásaikhoz, a miért aztán vagy földindulás következik, vagy a villám csap le; de a boszú el nem marad. És ezeket Kolompy úr mind hűségesen kiadja; nem törődik vele, hogy egy hét mulva megczáfolják.

— De hát miért vesztegeti Napoleon ilyen haszontalan tréfára az idejét és tehetségét?

— Lehet, hogy ez csak Momus sugallata: bohóskodási ösztön. De az is lehet, hogy mélyebb indokai vannak. Tán épen egyéb szándéka sincs vele, mint a herczeget néha felderíteni, kit mi ritkán látunk mosolyogni; de olyankor, midőn Dumka úr komoly prosopopoeiával előadja olvasmányai eredményét, még néha nagy bámulatunkra, haho-

Digitized by Google

tára is hallunk fakadni. Dumka úr egy hangszer, a min Napoleon öcsém játszik. S azt a művészetet egész a virtuozitásig vitte. Abban a példányában a «Jerichói Kürt»-nek, mely Dumka úr címére jár, rendkívüli dolgok olvashatók hébehóba. «A török szultán megkérte Victoria királyné kezét, s előkészületeket tesz a keresztyén hitre áttéréshez». «A római pápa az idén az aranyrózsát a porosz királynak szándékozik adni, mely igen nagy horderejű esemény.» «Bismarck herczeg Párisba megy nagykövetnek s helyét Wantrup foglalja el a cancellárságban.» «A Rotschild-ház liquidál s minden eddig kötött kölcsönt készpénzben követel vissza.» «Szentpétervárott a nihilisták kikiáltották a köztársaságot.» «A magyar országgyülésen elhatároztatott Fiumének egy Horvátország alatt fúrandó alagút általi visszacsatoltatása.» «Törvényjavaslat a hosszúszárú pipák megadóztatásáról, minthogy azokon keresztül tovább élveztetik a pipafüst.» «Nemsokára egy titokteljes mozgalom veendi kezdetét az országban, melynek vezértagjai elszámláltatnak, köztük van Dumka úr is, az etelvári számtartó.» Ezeket Dumka úr mind igazhivő pietással mondja el ő herczegségének, ki hasztalan nevet rajta nagyokat. Dumka úr megmutatja a lapot, oda van az nyomtatva mind, s minthogy mind e hírek a későbbi lapokban meg nem czáfoltatnak, tehát igazaknak kell lenniök. Ez a boszorkányság pedig úgy megy végbe, hogy a legközelebbi postaállomás Dancsház. Az ottani postamester szobája a casino, a hol az érkező lapokat az érdemes látogatók elolvassák, s azután küldik szét az előfizetőknek. Vannak köztük nagy kópék, kik a tréfát tudják tódítani. Ezeknek szerzett Napoleon öcsém nyomdai betűket, a mikkel az általa kifundált képtelenségeket Dumka úr «Jerichói Kürt»-je példányába belenyomatják. A lapban igen nagy spatiumok vannak az egyes rovatok között, mikbe egy-egy ilyen hír belefér. Igy kap Dumka úr egy extra lapot, a mi egyenesen in usum Delphini az ő számára van kiegészítve.

Digitized by Google

— Ah, ez bolondság, szólt a herczegnő, kedve ellen nevetve. Én nem szeretem az udvari bolondokat.

— Ne feledje a herczegnő, hogy azok már udvarképesek.

A herczegnő még többet akart megtudni.

— S valjon a nők iránt is ily csalfa szokott lenni?

— A legfőbb mértékben, herczegnő; a nőkre nézve épen legveszedelmesebb modora van. Szelid, alázatos tud lenni irányukban; nincs saját akarata, föltétlen rabja annak, a kinek udvarol, annak szeszélyeit szolgálja; nem mond bókokat, de kitalálja a hölgy jó tulajdonait s azoknak tömjénez; egy lépéssel mindig hátrább marad, mint a mennyire mennie szabad; engedi magát játékszerül használni s inkább keresteti magát, mint tolakodnék; egész női társaságot oly élénken tud mulattatni, hogy mindenik azt hiheti, hogy ő a szíve választottja; majd meg olyan szépen tud hallgatni, s csak azokkal a veszedelmes mély tüzű dióbarna szemeivel beszélni, hogy «egy» bizonyosan azt hiszi: «én vagyok az igazi.»

A három leány közül egyiknek az arcza pirosabb lett e szónál, mint volt eddig.

— És ez mind csak tréfa és színjáték tőle. Megcsalja valamennyit. Most egy éve négy szép leánynak udvarolt egyszerre, s mind a négy azt hihette, hogy fogva tartja a lepkét. Gyönyörű göndör bajusza volt, első ifjúkori dísze. Egyszer csak egy őszi tánczvigalomban bajusz nélkül jelent meg. Az le volt borotválva símára. Mindenki sajnálkozott rajta s szemrehányásokat tett neki érte, hogy miért fosztotta meg arczát e férfidísztől? De legjobban nehezteltek rá e miatt kiválasztottai. Azokat aztán sikerült kiengesztelnie.

— Oda ajándékozta nekik a levágott bajuszt? szólt ajkpittyesztve Rafaela.

— Igenis azt tette; de nem azt a bajuszt, mely saját ajkán termett, hanem azt, a mi egy havannai fajú tengeri virág selymét képezi, s mely megszáradtan tökéletesen ha-

Digitized by Google

sonlít mahagoni színével a férfibajuszhoz; azzal ajándékozta meg őket; s a szegény négy leány bizonyosan hordja ma is nagy kegyelettel medaillonjában a «Zea mais havannensis» virágselymét.

— Ah, ez infámia! kiálta fel haraggal a herczegnő, a kétágú villával keresztül szúrva az olajbogyót, s arra gondolt, hogy azt a vakmerő szentségtörőt, az egész kigúnyolt nőnem megbosszulásáért érdemes volna valakinek megbüntetni, vétkéhez méltó kegyetlenséggel.

S e szavaknál a három leány közül egyiknek arcza halványabb lett, mint volt azelőtt.

— S szépek voltak azok a hölgyek? kérdezősködék tovább a herczegnő.

— Megítélheti a herczegnő: ott vannak az arczképeik a fényképalbumban.

Rafaela áthozatta a madame szobájából a nevezetes gyüjteményt. Százhuszonnyolcz arczképet tartalmazott az, mindenféle vidéken grassáló fényképészek remekléseit, félig fehér, félig fekete arczképeket, halálfélelemtől mosolygó ábrázatokat, napbahunyorgató fizimiskákat, levegőnek támaszkodó problematikus poziturákat, világtól elrugaszkodott bús vitézeket, férfiakat a leglehetetlenebb változatosságban, egymásra facsart, székre, asztalra felrakott lábakkal, kitört nyakú élő embereket s rettenetes halottakat, a kik nevetni akarnak, élethíven talált fényes csizmákat s bőkezűen megnagyobbított orrokat és szájakat, hazai szerecseneket és világhírű bálkirálynőket a divat minden korszakainak készletében megörökítve.

És ennek a százhuszonnyolcznak mind tudja madame Corysande az élettörténetét; még tán annak az egynek is, a kinek a képe egy vakablakból hiányzik. Mivelhogy az album minden lapján négy fülke van ugyanannyi arczkép számára.

Azonban siessünk rögtön helyreigazítani egy első tekintetre észre nem vett hibát. Az album nem 128, hanem 124

Digitized by Google

egyéniség arczképét tartalmazza. Egy lapnak mind a négy fülkéjét ugyanis Napoleon öcsém foglalja el négy különböző kiadásban. Az első magyar népies viseletben tűnteti föl, árvalányhajas túri süveggel, makrapipa a szájában, karikás ostor a kezében, valóságos hetyke «nyíri pajkos». A második arczképe egy rongyos vándorló legény, hamisan alázatos kolduló ábrázattal; kezében egy gyűrött czilinder, mintha minden rajta levő öltönydarabért, sőt még az arczvonásaiért is valami kétségbeesett zsibárúst juttatott volna tönkre.

— Mennyit megsirattam én a kópét ezért az arczképért, mondá Corysande. Azt beszélte róla, hogy ilyen volt egyszer, mikor minden pénzéből kifogyott, Budapestről menekülnie kellett s gyalog indult meg, így koldulta át magát félországon haza. Egy hétig mindig tudott valami új helyzetet elmondani a kiállott nagy nyomorúságról. Akkor vallotta csak meg, hogy egy szó sem igaz abból. Budapesten műkedvelői előadást tartottak, ő játszott benne egy korhely ágrólszakadtat, annak a képmása ez a fénykép.

— Milyen ellentéte annak a másiknak.

— Hát még a harmadiknak?

A harmadik arczképe volt az a bajuszhagyott ábrázat, divatos tánczöltözetben, fekete frakk, fehér mellény, csapott kalap; arczkifejezése finom, előkelő, a fesztelen elegancziát még a fotograf sem tudta elrontani rajta. Tökéletes diplomata arcz, s hogy nagyobb legyen a csalódás, ott van a fekete frakk közepén a nagyszerű belső titkos tanácsosi csillag, melyről azonban, közelebbről nézve, a közepéből kimosolygó Ámorfej elárulja, hogy az cotillonérdemrend.

— És most az a negyedik.

Az meg ismét tökéletes ellentéte mind a három megelőzőnek. Egy komoly, nyilt, egyenes tekintetű férfiarcz; nemzeti díszruhában. Egy valódi úr; dalia.

Most már melyik ezek közül az igazi?

Digitized by Google

Az átelleni lap négy fülkéje közül hármat viszont ugyanannyi ifjú hölgyszépség foglal el; kiket a gonoszkodó madame Corysande szándékosan csoportosított itt össze.

— Ezek a rászedett szépségek.

Madame Corysande siet megjegyezni, hogy a valóságban sokkal szebbek.

— Hát a negyedik? — kérdé Rafaela.

— Annak az arczképét nem tudtam megszerezni; pedig az a legszebb közöttük.

A herczegnő aztán tovább lapozgat az albumban s azzal mulatja magát, hogy a férfiarczokon lavateri tanulmányokat tesz; a mi igen üdvtelen foglalkozás, mivel hogy az a háromlábú szörnyeteg, a ki bennünket még e földön halhatatlanokká tesz, rendesen minden férfiarczba szokott belecsempészni vagy valami bolondost, vagy valami rossz lelkiismeretűt. Az ember az arczképével nem mer egy szobában hálni.

Mikor vegiglapozta az egész albumot Rafaela, odafordult Liviához:

— Nézd! a te arczképed hiányzik innen.

— Nekem nincs fényképem.

— Nem is fényképezteted le magadat soha?

— Soha.

— Miért nem?

— A ki emlékezni akar rám, emlékezzék rám fénykép nélkül.

— Nézd! Ez jellem!

AZ ALBUMBÓL.

Az urak megérkeztek a vadászatról s ebéd idejéig átöltözni szobáikba vonultak.

Etelváry Miksa herczeg udvara vendég nélkül is elég népes szokott lenni. Mikor ide lenn lakott uradalmában,

Digitized by Google

(tavasz és ősz idején) vele volt orvosa, etelvári uradalmának főszámtartója, titkárja és etelvári prépostja.

Igenis. Az etelvári herczegi uradalomnak saját prépostja van. Az egyházi javadalmakat maga a herczegi család alapította, s az etelvári prépost jövedelme fölér másfél miniszterével. A megürült papi hivatalra a herczegi családfő maga nevezi ki jelöltjét. Az etelvári prépost a legfüggetlenebb főpap.

A jelenlegi prépost: nagyságos és főtisztelendő Barcsák Timotheus, a közbeszédben «pater Timót», hajdan ezredpap volt a huszároknál, a reverenda alatt most is veres huszárnadrágot és sarkantyús csizmát visel. Erős, egészséges, duránczai alak, gömbölyű piros orczával, katonás magatartással. Arról nevezetes, hogy szeret igazat mondani, nyersen és gorombán mindenütt és mindenkinek. Ezt megkapja tőle a herczeg is, a herczegnő is, és a fiatal urhölgyek, meg madame Corysande, a megyegyüléseken a szónokok, a közönség és az elnök. Ez ellen nem véd meg senkit se fensőbbség, se alázatosság, se párthűség, se hizelkedés. Soha sem biztos felőle senki, hogy előre üt-e, vagy hátra?

A főtisztelendő úr az első, a ki az ebédhez megjelenik. Ehhez hozzá szoktatták még a refectoriumban. Mielőtt a herczegi salonba lépne, előbb útbaejti a konyhát, megtudakozza a szakácstól, mi lesz a menu? betekint az ebédlőbe, megszámlálja, hányra terítenek; értekezést tart a pinczemesterrel a felszolgáltatandó borok érdemeiről s csak azután halad át a szomszédterembe. Az a társalgó. Ott még senki sincs. Csupán a zenélő óra. Annak meghúzza a zsinegét, mire az a kedveért eljátsza a «búsul a lengyelt». Azután áttér az olvasóterembe, ott a kerek asztal beterítve hírlapokkal. Azokkal ő nem rontja az egészségét. Tovább halad a fegyverszobába, mely egyúttal a férfitársaság gyülhelye is. Még ott sincs senki. Innen egy becsukott ajtó a herczeg hálószobájába vezet. Az egyházi méltóságnak oda is mindenkor szabad bejárása van.

Digitized by Google

Kopogtatás után benyit. A szobában a herczeg van csak jelen és az orvos.

A herczeg ötvennégy éves férfi, magas, egyenes alak. Vonásai híven emlékeztetnek azokra az ősökre, kiknek arczképei a czímerteremben néznek le az új ivadékra; csakhogy az élő arcza halaványabb, mint a festett kisértetéké: alig látszik élni; ritkán szól, beszéde halk suttogás. Fején a sürű haj galambfehérré őszült, míg erős szemöldökei s röviden tartott bajusza hollófeketék. A herczegnek idült szívbaja van, s az látszik meg rajta, mintha mindig szive rendetlen verését hallgatná.

Most épen orvosa rendeletére valami csillapító port vesz be. A vadászat felizgatta.

Az orvos régi híve a családnak, szüntelen vele jár. Nagy tudományú, tapasztalt ember, csak az a hibája, hogy a mit tud, nem tudja elmondani. Egy toasztot nem volna képes kisütni, ha halottat támaszthatna is fel vele. S ha valami történetet el akar mondani, a hallgatójának kell kivontatni a hinárból, hogy benn ne rekedjen. Leírni igen szépen tudná azt: a tolla ékesen szóló, de disputálni nem született.

Ez a pap pedig valóságos kínzója a doktornak. Ez egy Torquemada. Annál is több. Homœopatha. Doctor Barbo előtt azzal dicsekszik, hogy hány száz embert gyógyított ő ki itt a falun a nagy cholera alatt veratrummal!

A prépost az első üdvözlő szó után az orvoshoz fordul.

— Doktor úr, tudja ön, miért itélték Palmert Londonban a garottra?

Az orvos megdöbbenve néz a kérdezőre. Az feleletet is ád neki.

— Azért, mert négy szemer digitalist adott be a feleségének. Hányadik szemer ez már, doktor úr?

— Főtisztelendő úr! — szól az orvos elvörösödve. — Az orvosi tudomány . . .

De csak nem mondja tovább.

Digitized by Google

Régóta készül ezt a papot egy huszonnégy fontos gorombasággal agyonsújtani, mely így hangzanék: «az orvosi tudomány nem — breviarium.» — A mint ezt a vérmes pap meghallja, azt rögtön megüti a guta. — Azért a doktor csak megszánja őt mindig a mondat közepén s engedi még egy kicsit tovább élni.

— Oh dicső Hufeland! sóhajt fel a prépost, még meg is kínozva kapituláló ellenfelét.

Azonban a tulsó teremből közeledő lépések új alakulást adnak a scénának. A herczeg szobájába vezető ajtó előtt két férfihang vitatkozik a belépés «utóbbisága» felett.

— «Kérem: ön az idősebb.» — «Rang szerint ön az első.» — «Ecclesia præcedit.» — «Én a házhoz tartozom.»

Csakugyan Napoleon öcsémnek kell előbb belépni. Az a másik úr pedig, a ki a primogeniturát ekként ráerőszakolta, Kolompi, a «Jerichói Kürt» szerkesztője és tulajdonosa — egyházi személy, a mennyiben a papok pénzét költi és a házhoz tartozó, a mennyiben a herczeg pénzét költi.

Különben Napoleon öcsémnek meg volt az az előjoga magához hasonlók között, hogy mindenütt előlbocsátották, azután arról, hogy ő mit és hogyan tett, tudták meg a többiek, hogy nekik mit és hogyan kell tenni? Utánzói voltak. Egyszer a bálban a nyakkendője csokra félrecsúszott: s félóra mulva minden tánczos féloldalt hordta a nyakkendőcsokrot.

Ezúttal épen azon nagy problema megoldását akarná általa megkíséreltetni Kolompi úr: vajjon a herczegnek szokás-e, illendő-e kezet csókolni, mikor az ember a szobájába lép? Ezt ő eddig sohasem tette, s folytonos lelkiismeretmardosásokat érez e miatt, hogy nem követett-e el vétkes mulasztást az udvariasság szabályai ellen?

Zárkány Napoleon sugár, csaknem öles termetű ifju, kissé aláhajtva hordja fejét, mint a ki megszokta, hogy minden emberhez le kell hajolnia, ha beszéd közben a

Digitized by Google

szemeivel szemébe akar nézni. És ezekben a szemekben igézet van. Ezek folytonos derűt sugárzanak ki. Még mikor vív is, karddal a kezében, néha komolyan is; a midőn tornaszabály szerint folyton egymás szemébe kell nézni a két ellenfélnek: az a szelid, félig tréfás, félig szerelmes sugárzat egy perczre sem ad helyet vad villogásnak. Minden mozdulatában bennszületett kellem van, mely ily magas termetnél feltünő. Minden ember tudja róla, hogy szeret rászedni; de oly bizalomgerjesztő tekintete van, hogy mégis mindenki hisz neki.

Napoleon öcsém a herczeg elé lépett s megcsókolta a kezét.

Nem volt az szokás, illemszabály, hanem kivételes kegy, csupán az ő számára; kölcsönös hallgatag elismerése egy megnevezhetlen gyöngéd összeköttetésnek.

Hanem a hátuljövő Kolompi úr e tényt parancsoló rendszabálynak vette, s maga részéről is sietett a hódolatnak ez adóját leróni, s czuppantott a herczeg kezére egy olyan hangos csókot, hogy minden addig elmulasztottakat kárpótolt vele.

Ezáltal kész prédául esett Napoleon öcsémnek.

Ez a mint észrevette, hogy tisztelt barátja felkapott a nyeregbe, sietett őt meg is lovagoltatni, s tovább lépvén, a doktornak is kezet csókolt.

Ennek csakugyan az lett a következése, hogy Kolompi is, a maga szokott perplexitásában, utána csinálta a kézcsókot a doktornak is.

Harmadik volt a prépost, annak aztán a tenyerébe csapott Napoleon, e szóval: «servus pater!»

Ekkor ébredt csak fel Kolompi, még mindig kezében tartva az orvos kezét. A két úr meghökkenten bámult egymásra, az egyiknek úgy tetszett, mintha vissza kellene kérni, a másiknak pedig, mintha vissza kellene adni az illetéktelenül lerótt kézcsókot.

Utoljára a doktornak volt annyi esze, hogy nem adta vissza.

Digitized by Google

A prépost hangosan felkaczagott. Nem tudta eltitkolni, ha a nevetés rájött. Mégfenyegette ököllel Napoleont, a ki minden helyen bolondot űz s még úgy tesz, mintha nem tudna róla semmit.

— Nos! Hát mit álmodott ön megint? (Czélzás az álmodott executióra.) Szólt a prépost a megfenyegetettre.

— A paradicsomról álmodom itt mindig, szent atyám; felelt Napoleon öcsém kenetteljesen.

— De hisz ön oda be nem jut, tiltakozék az egyház embere. Majd, hogy még magát Ábrahámot is kifigurázza! Ott az ön számára nem lesz kvártély.

— Nincsenek nagy igényeim, szent atyám. Ez a tisztelt pártfogóm itt biztosított már a számomra, ha a mennybe jut, egy ágyhelyecskét a maga szállásán.

Kolompi barátunkra mutatott.

A «Jerichói Kürt» lovagja alacsony, tömzsi termet, a kin minden csupa domonstratio.

A kiborotvált áll demonstrálja a loyalis alattvalót, a kipödrött bajusz a rendületlen hazafit; attilájának antik gombjai a traditiók hagyományos őrét, egyik inggombja liliom, az a legitimismus helyreállítása mellett tüntet, másik inggombja egy halálfő, az a szent Antonius egyesület tagsága mellett tanuskodik, az óraláncáról lefüggő csilingek egyike Szentgyörgy-pénz, mely a keresztyén katholikus sportsman jellegével ruház fel, a másik egy aranytokú íróeszköz, az a szellem lovagját hirdeti; mellénygombjain szent István koronája, mint az ős alkotmány jelvénye, balkeze kis ujján czímeres gyürű, aristocraticus tartozandóság igazolványa, sőt a szolgálattevő személyzet tanúskodása szerint, még a csizmája talpaira is az országczímer van felvésve. És a mit mond, az is mindig érzelmeinek és meggyőződéseinek szilárdságát demonstrálja.

Azonban a prépost nem engedi őt ezúttal szóhoz jutni.

— De hiszen ennek a patronusnak magának is pártfogóra lesz szüksége, hogy a mennybe bejusson.

— Miért? szólt tüntető megrettenéssel Kolompi úr,

Digitized by Google

mint a ki azt tartaná a legnagyobb csapásnak, a mi rajta megeshetik.

— Azért, mert ujságíró vagy. (Volt oka a tegezésre.) Minden ujságiró egy héten hatszor vét sorba mind a tíz parancsolat ellen, elkezdve onnan, hogy «ne csinálj te magadnak xylographiákat!» egész odáig, «hogy ne kivánd te a te felebarátodnak előfizetőit».

— Akkor bizonyára nem volna rajtunk ég áldása; védé magát és osztályosait nagylelkűen Kolompi úr.

— No hiszen szép kis ég áldása van rajtatok mondhatom! Csak a subventio tartja bennetek a szuszt. Nem egy kis jusculumért jöttél-e most is ide?

A főtisztelendő úr nagyon őszinte volt, mert Kolompi megjelenését Etelváry herczegi lakában rendesen az ő részéről is meg szokta bánni egynéhány angyal (a kik a bankjegyekre vannak rajzolva.) Ezért a keserves czélzás a jusculumra.

— Az idők mostohasága .... és az emberi hitetlenség .... a közöny ... Mutatott rá a vész indokára a betűk nagymestere.

— Ejh mit, zugolódék az egyháznagy méltó bánattal; ti nem értetek hozzá. A kinek ujság van a kezében, annak át van adva a publikum ládájának a kulcsa. Csak ki kell tudni nyitni, van ott pénz elég. Tizenhét milliom lélek közül ha csak minden ezredik prænumerál is a lapodra, herczeg vagy s te traktálhatsz minket. Mért nem tudod őket megfogni? Mi átadtuk neked az egész világot, mint a czigány a fiának; hogy nem tudsz megélni belőle? Kaptál rá szabadalmat, hogy vesd ki az adót a népre: tanuld meg a módját, hogyan kell azt behajtani?

Ezt a módot csakugyan nem tudta Kolompi úr, s ennélfogva nagyon meg volt akadva, hogy mivel védje magát?

Napoleon öcsém segítségére sietett.

— Én itt árulást sejtek, mondá fontoskodó arczczal. A kereskedelmi miniszter, mint tudjuk, szabadkőműves.

Digitized by Google

— Ah! Ez igaz volna? hebegé bámészkodva Kolompi. Napoleon öcsém csak a szeme csöndes hunyorításával bizonyított állítása mellett.

— Még pedig a nagy tanács tagja. Nagymesteri præsumtiv jelölt. Mikor a walesi herczeg itt járt, a ki valamennyi szabadkőműves páholyok főmestere, egyszerre odasereglettek hozzá a magyarországi kőművesek, egész éjjel tanácskoztak vele, s hogy plausibilis ürügye legyen az értekezletnek, a herczeg százezer fontot hagyott nekik quasi makaón elnyerni magától, ez volt a titkos subventio.

— Ah, ezt az én lapomban egészen ellenkezően irták le.

— Rászedték önt a ravaszok! A postamesterek, mint rég constatálva van, mind a szabadkőművesek egyesületéhez tartoznak. Innen magyarázható már meg, hogy a hitbuzgó lapoknak oly kevés előfizetőjük van. Mit csinálnak ezek a postamesterek a vidéken? Ha jön valaki a «Jerichói Kürt»-re előfizetni, lebeszélik róla. Azt mondják neki, hogy a lap meg fog bukni, a pénz odavész; beírják erővel más lap előfizetői közé. Ha mégis erőszakosan előfizet, akkor megszekirozzák: minden második száma a lapjának elmarad. Vagy kap a «Jerichói Kürt» helyett «Alföldi csimpolyát», tót ujságot, míg megunja. S ha mindennek daczára mégis oly tömeges a hívek jelentkezése, hogy az igaz ügyet elnyomni nem lehet, akkor mit cselekesznek? Azt, a mit dicső druszám ott Párisban praktizál a szabadelvű lapok irányában. Titkos nyomdában újra nyomják a «Jerichói Kürtöt», titkos szerkesztőség által meghamisítottan, s e hamisított lapokat küldik szét titkos expeditio által az előfizetőknek.

Kolompi úr a herczegre nézett e szavak után, mintha azt akarná megkérdeni, hogy szabad-e az ő jelenlétében ilyen dolgokat elhinni?

Hanem a prépost nem kérdezte azt.

A hasára csapott tenyerével, s elkezdett nevetni.

Digitized by Google

— Bravo Napoleon! A kalapomat tegye az úr bolonddá, nem engem! Majd bizony miniszterek, királyi herezegek, s valamennyi kőművesek összeesküsznek azért, hogy egy magyar lapocskát megbuktassanak! Megbukik az magától azért, mert élvezhetlen.

E szó elfeledteté Kolompival elébb a herczegre nézni, hogy engedelmet kérjen a tűzbejövetelre. Ennél a szónál a szerkesztő elkezd ember lenni.

— Miért volna a «Kürt» élvezhetetlen?

— Azért, mert átabotában van szerkesztve. Beleraknak tücsköt, bogarat. A szerkesztőt ha megszorítják valamiért, azt feleli, hogy nem olvasta a lapját. Aztán goromba, nyers, szószátyár!

Súlyos vádak!

De itt van Napoleon öcsém az interventioval.

— Au contraire! Nekem épen az a kifogásom a «Kürt» ellen, hogy nagyon is szelid, hogy igen kiméletesen bánik ellenfeleivel. Nem fejt ki elég zélust.

Ez már sok volt! Azon vád által, hogy a lapja goromba, csak megtisztelve érezte magát Kolompi úr; de az a vádpont, hogy ellenfeleihez nagyon szelid, minden védelmi eszközeihez nyulni kényszerité. Kereszttűzbe jutott. Napoleon öcsém ellen csinált arczvonalt.

— Én úgy hiszem, szólt, a kötelesség teljesítését érző harczfi buzgalmával, hogy én a szent ügy elleneseinek mindenkor a legkiméletlenebbül meg szoktam mondani az igazat.

— Igazat! Mit ér az? Igazat mondjanak a papok, mikor prédikálnak, igazat mondjanak a rabok, mikor vallatódnak; de igazat ne mondjon egy ujságíró, a ki előtt egy magas czél lebeg. Kinyomtatni csupán azt, a mi igaz, annyi, mint gyertyával világítani meg a holdat. — «Gyanusítsunk!» mondá a nagy Széchenyi. Hát a derék Albufeda mit mond «De insidiis» czímű könyvében a 456-ik lapon: «ha ellenfeled rossz ember, fogd rá, hogy bűnös; kétségtelen, hogy vagy elkövette már azt a bűnt, vagy el

Digitized by Google

fogja követni, sőt ha rá fogod a bűnt, melyet nem is akart elkövetni, miután már rá van fogva, kedvet kap hozzá.» Ez volna a «Kürt» jelszava, programmja. Így kell elbánni az igaz ügy elleneivel. Ráfogni. Kitalálni titkos bűneiket. Ha tagadják, annál gyanusabbak. A hívek nekünk hisznek.

A prépost hahotával kaczagott. A herczeg pedig egy arczvonását sem mozdítá. A hírcsinálás mestere kétkedve nézett hol a nevető, hol a komoly arczra, mérlegelve, hogy mi ebben a tréfa, mi a valóság?

Szerencséjére még egy vendég érkezett: a számtartó.

A derék úr kezeit dörzsölte, mert odakinn hideg volt, s ő a keztyűt csak a szobában szokta felhúzni, ha hölgyek vannak jelen. E kézdörzsölést Kolompi úr buzdító biztatásnak vette.

— Jöjjön tekintetes úr, az Isten áldja meg; legyen védelmemre. Nézze, bántják a «Kürtöt».

Számtartó úr megnyomta az orrahegyét a mutatóujjával s kimondá a tábori jelszót.

— Éljen a «Jerichói Kürt!» Isten tartsa meg sok esztendőkig!

— Ime, itt van egy hű olvasóm! szólt Kolompi úr, belekapaszkodva az újérkezett karjába. Minden semestrisben ő az első előfizető a nagy könyvben.

— Még pedig lelkiismeretes olvasó: a ki elolvassa a hírlapot egész odáig, hogy: «Nyomtatta Gyurián és Bagó». A «Jerichói Kürt» igen jó lap! A legjobb lap valamennyi között.

— Hát a többi lapokat is elolvassa a számtartó úr? Kapczáskodék a prépost.

— Nem! kérem. A pogánylapokból csak az ujdonságokat olvasom, s onnan mondhatom, hogy a «Kürt» valamennyi fölött áll, mert abban minden nap találok olyan ujdonságokat és kiváltképen táviratokat, melyek semmi más lapokban nem észlelhetők.

Kolompi kissé meghőkölt. Ez sok lesz a jóból. Ő tudta,

Digitized by Google

hogy az ujdonságait kilencz más lapból szokta kiollózni, s a táviratokból a jó publikumnak a tegnapi sütést válogatja, hogy meg ne ártson. Akármi egyéb magasztalásra készen volt, csak erre nem.

Pedig a nagy œconomnak nem természete az ironizálás. Ő mindig egyenesen beszél. Illustratiókkal is szolgál a kétkedőknek.

— No hát nem a «Kürt» hozta legelőször, hogy «Rothschild megvette Palæstinát s a zsidó nemzetet mind az egész világból oda fogja összegyüjteni ?» — Hát azt, hogy «Bismarcknak három fia — az egyik Franciscanus, a másik Dominicanus, a harmadik Templarius baráttá lett.»

— Ah! kiáltá fel elbámulva a szerkesztő, Templarius! (Ez mégis sok volt.)

— A hogy a következő lapban meg lett adva a felvilágosítás. A Templariusok rende helyreállíttatott s vagyonaik visszaadattak.

Ezt csakugyan nem olvasta a saját lapjában Kolompi úr.

A prépost arcza már kezdett lilaszínre válni a sok nevetéstől: Kegyelem! kegyelem! Ne mondjon többet ilyet, mert megszakad bennem valami.

A derék gazdatiszt pedig egészen komolyan értette, a mit mondott.

— Ime a legujabb számban is, a mi csak épen most érkezett, egész csoporttal vannak a meglepő hírek, melyek más lapokban nem találhatók. «Monacoban kiütött a forradalom.» — «Az ashantik fenékbe fúrták az angol hajóhadat.» — «Nena Sahib angol peerségre emeltetett.» — «A három északi nagyhatalom elhatározta a törökök kiűzetését Európából. Konstantinápoly a pápa leendő székhelye.»

— Per amorem Dei! — ne mondjon többet! könyörgött a kaczagó főpap; míg Kolompi úr, kezét szája elé téve, bámult és a fejét rázta.

— Ez mind itt van nyomtatva. Kérem! szólt a szám-

Digitized by Google

tartó, előhúzva zsebéből a «Jerichói Kürt»-öt. Tessék. Itt van. De nini! Még több is van itt! A mit még észre sem vettem. Egy távirat Rómából: «Timót etelvári prépost excommunikáltatott, oka a veres nadrág.»

— Apátok lelke! szörnyedt fel a főtisztelendő úr, minden tekintetről elfeledkezve.

— Itt van; mondá a számtartó, eléje tartva a lapot. Nyomtatva van.

— Az nem lehet! — kiálta felvillanyozottan Kolompi úr. Az nincs az én lapomban! Ezt a számot én magam revideáltam.

— Pedig íme itt van.

— Hogy történhetik ez?

— Uraim! szólt megnyugtatólag Napoleon öcsém a felháborodott hívekhez. Mondok egy szót. Van itt egy másik példány is a «Jerichói Kürt»-ből. Ő herczegsége példánya. Künn fekszik az olvasóteremben, hasonlítsuk vele össze.

Ez az indítvány praktikusnak látszott; az egész társaságot izgalomba hozta. — A herczeg arczán szelid mosoly kezdett feltünni.

— Megengedi kegyelmes uram, — szólt Napoleon, hogy a komornyikot elküldjem a lapért?

A herczeg helyeslően inte, Napoleon a csengetyűvel jelt adott.

— Hiszen közülünk is elhozhatná azt valaki az olvasóteremből, serénykedék Kolompi úr.

— Nincs még az olvasóteremben, sugá fülébe Napoleon öcsém.

— Hát hol van?

— A konyhában odafenn.

— A konyhában?

— Nem mintha főzni tanulnának belőle, de mivel oly illatos festékkel van a lap nyomtatva, hogy a herczeg egyszer azt mondta rá: «ennek a lapnak oly szaga van, mint egy új koporsónak,» s azóta előbb mindig kiterítik a kemenczére száradni.

Digitized by Google

De már ezt nem hitte el Kolompi úr. Pedig ez az egy kivételképen igaz volt. A visszakerült hirlap még azon meleg volt, mint a most sütött zsemlye.

A herczeg arczvonásain mind jobban erőt vett a mosoly, a mint a most bekövetkező, hogarthi irónra méltó jelenetet végig nézte. A megdöbbenés, az elbámulás, az elszörnyedés torzalakító kifejezéseit e különféle arczokon. A prépost nyitva maradó szájába befulladt a kaczaj, a számtartó álla leesett, szemöldökei pedig felszaladtak; Kolompi úr beledugta a fejét az incriminált hirlapba, minden arczvonását az orra körül iparkodva összegyüjteni; míg Napoleon öcsém maga igyekezett a legnagyobb rémületet kifejezni, fejét két válla közé húzva s haját az ég felé borzolva.

— Ez hamisitvány! ! Ez utánnyomás! ! hangzék fel minden oldalról.

— Felonia! Stellionatus! Larvatus! szólt szerencsétlenkedve Kolompi úr.

— Sőt misdemeanour! hajszolta tovább Napoleon öcsém.

— Igenis az! Ime itt van egy utánnyomott lap! Kiálta felragadva a corpus delictit Kolompi úr. Itt az elvitázhatlan tény! Kegyelmes herczeg én kötelességemnek tartom az esetet kegyelmességednek, mint a vármegye kormányzójának feljelenteni.

A számtartó megrántotta az atilláját hátulról s fülébe sugott.

— Ezt a szolgabirónak kell feljelenteni; az első instantia.

— Igen, uram, Zárkány Napolcon! Én kivánom, hogy szigorú inquisitió tétessék rögtön ezen mis — izé — angolnevű czudarság felett.

— In flagranti? In facie loci? Biztatá őt a fődeliquens.

— De talán mégis nem illenék itt a kegyelmessége színe előtt. Okoskodék Dumka úr szerénykedve.

— A törvény nem ismer személyválogatást, szólt a hivatalos tekintély szigorú hangján Zárkány Napoleon, s tudta arczával jelezni, hogy mikor a szolgabiró hivatalosan

Digitized by Google

működik, akkor a főispánja is csak «közönség», vagy «tanú» — czím nélkül.

S hogy tökéletes legyen az illusió, a herczeg is letette kezéből a szivart, a mire épen rá akart gyújtani, s a helyett az égő gyertyákat a komornyikkal az iróasztalra helyeztette, az ott mindig középütt álló feszület mellé.

Zárkány Napoleon helyet foglalt az iróasztal mellett, s elkezdé a benevolumot magán a komornyikon, azután került a sor a számtartóra, majd a publicistára, végül a prépostra. A három elsőnek a hitet is le kellett tenni. Mindegyiknek el kellett mondani, hogy híják, hány esztendős, nős-e vagy nőtelen, micsoda vallású, volt-e már befogva, be van-e himlővel oltva? Azután következtek a keresztülkasul vallatások, mely műtét között olyan furcsa kérdések merültek fel, hogy az embert szinte kivették volna a sodrából, ha meg nem lett volna felőle győződve, hogy ezek mind a nagyon bonyolult bűneset kiderítésével függnek össze s egy organicus egészszé fognak képződni az ügyes vizsgáló biró kezében. Napoleon öcsém inquisitori hitele meg volt állapítva az által, hogy e hallatlan cselszövényt úgyszólván megérezte.

A komornyik reszketett és vallott.

— Mikor szokott fölkelni? — Hát a Babette? — Együtt szokták önök olvasni az újságot? — Mikor hozza ön el a lapot a postáról? — Mit keres ön ugyanakkor a kocsisnénál? — Melyik korcsmába tér ön be útközbe? — Szokta ön a miláreszeket valami papirba takarni, a miket innen kivisz?

A számtartó izzadt és vallott.

— Mikor volt ön az aradi vásáron? — Milyen hirlapba volt takargatva az a kalap, melyet ön a divatárusnénál vett? — A teinsasszonynak vette-e azt a kalapot, vagy másnak? — Kik voltak azok, a kikkel ön Pestig utazva, a waggonban egy kiterített plaiden egész éjjel ferblizett?

Következett Kolompi úr.

— Ön a lap szerkesztője? — Meg mer rá esküdni? —

Digitized by Google

Hogy híják a munkatársait? — Szoktak-e azok valamikor valamit más hirlapokból kiollózni? — Olvassa-e ön néha lapját? — Mely napjain a hétnek? — Szokott-e osztrigát enni? — Hol? — Miért ott? — Kik jönnek ott össze? — Emlékezik-e ön arra a dominóra, a ki önnek a mult hushagyón a Neue Weltben azt súgta: ismerlek? — Mi összefüggése van ennek a szabadkőmivesek ismertető signaculumaival? Kikkel játszik ön calabriast? — Nyerni szokott-e vagy veszteni? Hány előfizetője van, mikor sok van?

Végül jött a prépost; az haragos volt, alig akart deponálni.

El kellett mondania egész életrendjét, szokásait, tapasztalatait, a mi nem ment minden makacskodás nélkül.

Azután következett a szembesítés.

— Komornyik! ismeri ön ezt az urat? — Szokott adni önnek borravalót, mikor elmegy? — Mi oka lehet, hogy nem ád? — Kolompi úr! — Mi czélból érkezett ön e kastélyba? — Honnan ismeri ön a jelenlevőket? — Tisztelendő úr, ismeri ön ezt a két urat?

Végre kiderült, hogy együtt és külön-külön ismerik és kivétel nélkül jeles és feddhetlen egyénekül ismerik egymást a tanúk, mely előzmények után az is constatálva lett a tanuvallomások által, hogy Dumka úrnak a «Jerichói Kürt»-jében egészen más tudósítások foglaltatnak, mint a melyek a herczeg és a prépost példányaiban feltalálhatók.

Az egész benevolum alatt a herczeg tekintete egyre derültebb lett; néha eltakarta zsebkendőjével arczát. Doktor Barbo nyugodt lélekkel csomagolta össze gyógyszereit, a mik fölöslegesekké váltak.

Mikor aztán az egész benevolum be volt fejezve: a tanúk mind aláirták a jegyzőkönyvet. Megvan.

Már most tessék a jegyzőkönyvet hitelesíteni, szorgalmazá Napoleon öcsémet Kolompi úr.

— Én-e?

— Igen hát! mint vizsgálattevő szolgabiró.

Digitized by Google

— Az ám. De én már nem vagyok szolgabiró. Még tegnap beadtam a lemondásomat ő kegyelmességének.

— Hát akkor miért vallatott az úr itt bennünket? Förmedtek rá egyszerre hárman is.

— Önök maguk kivánták s tőlem nem kérdezték, hogy mi vagyok?

— Szörnyüség! sopánkodék a számtartó; még meg is esküdtetett s kivallatta velem, hogy volt a szalmakalap!

— Tőlem meg az előfizetők számát is kivette, a mit sohsem tudott meg tőlem senki.

— S még kikérdezett, hogy egyedül ebédelek-e, mikor magam vagyok! veté szemére az egyháznagy.

— Én már azt hittem, hogy akasztani visznek; jajveszékelt a komornyik.

A herczeg pedig nevetett. Ritka jótétemény volt rá nézve az. Egy neme a gyógyulásnak. Olyan volt, mintha egy halott elevenülne meg, mintha egy márványszobor venné fel élő mintája eleven kifejezéseit.

— De én viszem a dolgot a miniszterium elé. A nyilvánosság foruma elé adom. Interpellálom a kormányt. — Tüzeskedék Kolompi úr, hatalmába kerítve a jegyzőkönyvet.

A herczeg inte komornyikjának, hogy csillapítsa le a felháborodott tengert, nem olajjal, hanem pálinkával, ki aztán sorba kinálta az uraságokat, a chartreuse zöld-arany nedvével.

A szesztől még nagyobb bátorságot kapott Kolompi úr. Ivott, kalácsot evett és interpellált.

— Majd én jövök most Napoleon urat kivallatni!

De a herszeg félbeszakítá e vállalatát. A nevetés elmult arczáról. Nagyot sóhajtott: szíve könnyebbülten vert utána.

— Kolompi úr! mondá, jöjjön be velem kabinetembe.

Kolompi úr e szóra békét hagyott Napoleonnak, chartreusenek és kalácsszeletkéknek s követte a herczeget kabinetjébe, melynek ajtaja bezárult mögöttük.

Digitized by Google

A künnmaradtaknak Napoleon öcsém néhány szóval röviden elmondta a meghamisított lapok történetét, hogy nyomatnak a dancsvári posta-casinóban Dumka úr példányaiba extra-táviritokat. Dumka úr maga nevetett rajta legjobban. Elismerte, hogy erősen megtréfálták. Napoleon öcsém viszont szavát adta neki, hogy a tréfát nem fogják tovább űzni s ezentúl Dumka úr a «Jerichói Kürt» sajtóterményeit egész természetes savanyúságukban fogja élvezhetni minden szőlőczukor és spiritusz hozzákeverése nélkül. S ezzel szent lett a béke. Falun nem szoktak az emberek a tréfáért sokáig haragudni.

Nem sokára visszatért Kolompi úr is a herczeg kabinetjéből egyedül. Nagyon komoly és fontos arczot igyekezett csinálni. Kezet szorított Napoleon őcsémmel. Azt mondta neki, hogy mégis meggondolta a dolgot. Nem fogja az utánnyomatot hivatalosan üldöztetni, sem egyéb lármát ütni belőle. A dologba könnyen magas állású személyek is belekeveredhetnének; ha nagyon firtatnák a mozdító erők kútfejét, még internationalis kérdéssé fajulhatna el e sérelem; lehet, hogy maga a walesi herczeg is compromittálva lenne általa, s az mégis az angol trónörökös, s Anglia ez idő szerint barátságos nagyhatalom; loyalis embernek magánsérelmeit alá kell rendelni magasabb állami tekinteteknek; azért kéri is a jelenlevő urakat, hogy tartsák e kényes természetű felfedezést titokban.

Azok meg majd a fejük tetején ugrottak ki az elfojtott nevetésvágy miatt.

Napoleon öcsém aztán csak azért se mondta el nekі, a mit már azok tudtak. A többieknek sem esett meg rajta a szive. Az már a rurális gyönyörűségek közé tartozik: lóvá tenni az ujságirót.

Kolompi urnak pedig hát igen nemes intentiói voltak Napoleon öcsém irányában. Karjába ölté karját s félrevonta magával az ablakhoz.

— Ön tehát elhagyja a megyei pályát? kezdé a belekötést; nem is az ön tehetségeihez való az. Önnek a ma-

Digitized by Google

gasabb politikai küzdtért kell választania; ott az ön carriereje.

— Igaz a! szólt Napoleon öcsém felsóhajtva. Csak akadnék olyan mesterre, a kinél az inasesztendőt kitöltsem.

Kolompi megszorítá a karját s protektori hunyorítással sugá:

— Itt vagyok én. Rég szándékom új fiatal tehetségekkel felfrissíteni a lapomat.

— Igazán? szólt Napoleon gyermeteg örvendezéssel. Befogadna a műhelyébe úgy holmit tenni-venni? Aztán nem vernek meg, ha sok papirost elrontok? Mi lesz a kötelességem? Nekem kell-e a sajtóhibákat bele csinálni a lapba? Csak arra kérem, hogy a kis gyereket ne ringattassa velem, mert azt nem szeretem.

Kolompi úr aztán megnyugtatta; először is: kis gyerek nincs a háznál, azután meg nem physicai működés végett hanem szép tolláért akarja őt megnyerni.

— Az igaz, hogy nagyon szép toll; szólt önelégülten Napoleon öcsém. Magam lőttem azt a darút a töbörcsöki pusztán.

Kolompi úr sietett felvilágosítani, hogy nem a kalapja mellé dugott tollról van szó, hanem az irótolláról: melyre Napoleon öcsém ismét becsületes őszinteséggel bevallá, hogy biz az ő irótolla olyan csunyát fog, mint a macskakaparás; de e scrupulusa nagy rögtön el lett enyésztetve Kolompi úrnak azon felfedezése által, hogy valamennyi híres publicistának mind fertelmes calligraphiája van. Végre észrevette Kolompi úr a mókázást: akkor hátbavágta Napoleont s azt mondta neki, hogy beszéljen vele komolyan. Ő mint vezérczikkiró főmunkatárst akarja őt lapjához szerződtetni, egyenesen azon kifejtett nézetek miatt, a miket az imént közrebocsátott. A ki annyira érti in theoria, hogy mint kell az ellenséggel elbánni, annak in praxi még jobban kell érteni.

Erre aztán Napoleon öcsém egyszerre igen komoly arczot öltött és kezet adott rá.

Digitized by Google

— Ha az igaz ügyért kell küzdeni, akkor szivesen felajánlom szerény tehetségeimet.

Ez már okos beszéd s beillik egy kezdő képviselőjelölt programmjába.

— Aztán illő díjazás is jár vele: a «Jerichói Kürt» havonkint kétszáz forintot fizet.

— Ah, az nagyon sok lesz! szabadkozék Napoleon öcsém. Hisz annyi fizetése egy alispánnak sincs. Ha azt megtudják, minden szolgabiró ott hagyja a hivatalát, elmegy ujságirónak, s időjártával annyi lesz a lapszerkesztő Budapesten, mint Nagyváradon a gubás.

Kolompi úr sietett őt megnyugtatni, biztositva a felől, hogy van gondoskodva róla, hogy a fák bele ne nőjenek az égbe, s magában megbirálta ezt az együgyű falusi talentumot, a ki elég naiv, ki nem találni, hogy a számára felajánlott havidij a herczeg grácziájából kerül; ki mind kettőjük patrónusa, de ki jót tenni csak kerülő úton szokott, álczázva, idegen kéz által. Pedig bizony Napoleon öcsém azt is kitalálta már, hogy ez a havi kétszáz forint a herczegnek alighanem ötszázba kerül; mert Kolompi úrnak csak le kell belőle destillálni a maga provisióját.

— Áll az alku!

Kolompi úr aztán sietett a jelenlevőknek egyenkint bizalmasan elmondani, hogy milyen jó acquisitiót csinált. Viszi Napoleont magával. Most kell már majd a «Jerichói Kürtöt» megnézni!

Az ifjú Zárkány pedig azt sugta az orvosnak:

— A herczeg tehát azt akarja, hogy menjek el innen.

— Mert az önre nézve jobb lesz. (Az orvos, ha olyan emberre akadt, a kit szeretett, Demosthenes volt, tudott beszélni.) Rá nézve pedig rosszabb. Ön mindig földerítette. De a herczegben nincs semmi önzés.

— Majd gondoskodom a mulattatásáról ezentúl a «Jerichói Kürt» utján.

— Ah — a legunalmasabb lap a világon!

Digitized by Google

— Majd mulatságos lesz az, csak egyszer én kapjam a hónom alá a dudáját.

A befejezés nem váratott magára, mely minden családi vígjátéknak a végét képezi, t. i. az ebédre meghivó szózat. A herczeg előjött kabinetjéből, karján vezette Rafaelát, ki mindig maga szokta atyját az asztalhoz meghívni. Az urak sorfalat képezve üdvözlék a közöttük ellebegő tündéri jelenséget, ki a viszonzás alatt egy észrevevő pillantást vesztegetett el Napoleon öcsémre. Az urak rangfokozat szerint követték őket az étterembe, hová a tulsó lakosztályból madame Corysande és Livia kisasszony is megjelentek. Az asztalnál mindenki megtalálta a saját nevét a terítéken, tudta hova üljön. Az asztalfőt Rafaela herczegnő foglalá el, jobbján ült a prépost, balján a herczeg; áttellenben az asztal végén Napoleon a két házi hölgy között.

— Az urak olyan sokat nevettek ma, szólt Rafaela szomszédjához. Felhallatszott hozzám az emeletbe.

— S ő kegyelmessége is osztotta a jó kedvet; mondá az orvos.

— Oh az Isten áldja meg, a ki őt felderítette, szólt Rafaela, gyöngéd kézzel simítva meg atyja homlokát, mintha azt akarná, hogy soha se legyenek azon e búskomor ránczok.

— De ne áldja meg! sietett ellenvetni páter Timót. Mert a mi rovásunkra történt. Mindnyájunkból komédiát csinált megint, még belőlem is!

— Kicsoda?

— Hát ki más, mint ő keme ott ni! Az én antipodesem.

Napoleon szembeszállt a váddal.

— Miért ellenlábas páter Timót?

— Azért, mert ön mindig hazudik, én pedig mindig igazat mondok.

— A mi bizony nagy virtus, mikor az embert az ornatus megvédi az igazmondás minden kellemetlen következményeitől.

Digitized by Google

— Ecce! szólt a prépost felserkenten: ez igaz volt. Lám, nekem tud igazat mondani.

— Mert ön is igazat mond nekem.

— Holott ezer embernek sorba tud hazudni.

— Mert ezer ember is sorba teszi azt velem.

— Tehát a ki önhöz igazlelkü, ahhoz ön is tud hű és igaz lenni?

— Bizonyosan.

— Mindenkihez? Utriusque sexus?

— Ad internecionem! — Bizonyítson mellettem, drága jó madame Corysande!

Mme Corysande olyan jó volt, hogy azt mondta rá: «igen!» A min aztán a prépost nagyon nevetett, madame Corysande pedig elpirult.

Rafaela pedig fogta a kis arany sóhintőt az étszerei zsámolyáról, annak a hegyes nyelével felírta e szókat a menulap tiszta oldalára: «utriusque sexus» — «ad internecionem». E szavakat majd ők Liviával, egy szótár meg egy nyelvtan segélyével ki fogják hieroglyphozni s megtudják belőle, hogy az első azt teszi, hogy «mindkét nembeliekhez», a másik pedig azt, hogy «halálnak haláláig!»

Napoleon öcsémnek a figyelme az egész ebéd alatt teljes mértékben madame Corysandenak volt szentelve. Őt igyekezett mulattatni. Baloldali szomszédnéját, Livia kisasszonyt alig tüntette ki egyébbel, mint hogy a poharát obligat udvariassággal néha-néha megtölté.

Ebéd után a társaság átvonult a társalgó terembe. Rafaela herczegnő ismét atyja karján, Napoleon öcsém madame Corysandeot vezette.

A társalgó terembe érve azonban, egyszerre szemközt találta magát Rafaelával. A herczegnő kereste őt.

Rafaela, két kezét egymásra téve, megállt Napoleon előtt s azt kérdezé tőle:

— Ön szolgabiró?

— Nem többé herczegnő; már leköszöntem.

S miért tette azt?

Digitized by Google

— Diplomatiai cselfogásból. Megelőztem vele, hogy a közgyülés letegyen.

— S mit fog ön most kezdeni?

— Beállok valami uriházhoz lengyelnek.

— Mi az?

— Az egy fölöttébb szükséges ember egy magyar háztartásnál, a ki a házi urral együtt vadászik, az asszonyságot mulattatja, a jó boroknak becsületére válik, pótolja a családban a tékozló fiú helyét, este a whistpartiet kiegészíti, nappal siratja a hazát, a becsületért megverekszik, beszél franciául, úgy hogy csak maga érti, s nem haragszik érte, ha az ismeretlenek grófnak czimezik.

A herczegnő e tréfás őngúnyt e szemrehányással feddé meg:

— Önt Napoleonnak hívják, nemde?

— Nem egészen. Én csak Leonnak írom magamat.

— S miért?

— Hogy megmutassam, mily méltó utódja vagyok apámnak? Nekem nem maradt más örökségem, mint egy nagy keresztnevem. Én még annak is el tudtam költeni a felét.

— Ah, az nem szép öntől, hogy atyjáról tiszteletlenül szól!

— Kiszámított ravaszkodásból teszem. Mivelhogy a Sion hegyén ránk octroyált tíz parancsolat hosszú életet igér azoknak, a kik atyjukat tisztelik.

— Még életunalom is! Tudja ön, hogy az férfihoz nem illik. A kinek annyi módja van magát ujjáteremteni, utat törni minden új világba. Nem választott ön életpályát?

— De igen: szeretnék — úgy — főispán lenni, vagy nagykövet, vagy miniszter.

A milyen komoly arczczal ezt Leon elmondta, (kit már ezentúl mi is így fogunk nevezni) olyan komolyan fogta fel azt Rafaela.

— Ez igen szép czél. De a végett, hogy a magasra eljusson, előbb alant kell kezdeni.

— Úgy hiszem, elég alant kezdtem; de ha tanácsolja a herczegnő, még lejebb is megyek.

Digitized by Google

— Először hírt s nevet kell szerezni.

— Az már van. El vagyok ismerve a leghíresebb cotillonvezérnek a vármegyében. Nagy celebritas vagyok: ha muzsikálnak, az a kár, hogy nem muzsikálnak mindig.

— Az sem fölösleges érdem. De ön rajzolni is tud. Erről is hallottam.

— Oh akkor bizonyosan áldott apám görögdinnyéiről hallott a herczegnő. Mikor jogász koromban szünidők alatt hazavetődtem, feledhetlen ősöm, hogy ne törjem mindig rosszban a fejemet, szüntelen azon törekedett, hogy nemesebb szenvedélyeket tápláljon bennem, hajtott rajzolni, kertészkedni. Ő maga az úrban boldogult, világhirű görögdinnye termesztő volt. Én aztán, hogy mindkét szenvedélyt egyesítsem, délutánonkint kimentem a kertbe, s a szép síma görögdinnyéit mind tele karczoltam czifra torzképekkel. Mikor aztán a dinnyék nőni kezdtek, áldott emlékű életadóm rémülve látja maga előtt Cham és Nadar egész albumát a dinnyehéjon megelevenülni. Egyet sem engedett a meggyalázott dinnyék közül asztalára felvitetni; hanem beküldte szekérszámra a városba. Ott meg kapott rajta a közönség, agióval vették a czifra dinnyét. Erről lettem hirhedtté, herczegnő.

— Nem csupán erről, szólt Rafaela, ki el sem mosolyodott Leon adomáján. Vannak, a kik emlékeznek az illustrált folyamodásra, mely a főkorlátnokságnál oly nagy hatást tudott eszközölni.

— Ez a vétkem még nem jő beszámítás alá herczegnő; kiskorú voltam, mikor azt elkövettem.

— Én, ha férfi volnék s erős tehetségem volna hozzá, festő lennék. A festő a legfüggetlenebb úr a földön.

— Igaz, herczegnő; hanem a leghíresebb festő sem más, mint csupán festő. Abból nem lesz miniszter. Iróból még lett néha miniszter, szinészből is, sőt nyomdászból és szabóból köztársasági elnök is, de festőből soha még eddig.*

* A franczia commune harcza előtt.

Digitized by Google

— Hát mért nem lesz ön iró, szinész, nyomdász, vagy szabó?

— A két utóbbi qualificatio csak Amerikára szól. Szinész nem lehetek a termetemnél fogva. Hisz a suffiták mindig eltakarnák a fejemet, s az arczjátékomat csak a zsinórpadon élvezhetnék.

— Az nem igaz, ön nem magasabb nálamnál többel, mint két újjnyival.

Valóban, a mint így szemközt álltak, önkénytelen eszébe jutott a rájuk nézőnek, hogy ez a két alak nehezen talál a világban ilyen magához illő más párt. Leonnak most már emelten kellett tartania a fejét, hogy szembenézhessen azzal, a kivel beszél.

— Marad az iró. Nos?

— Megvallok mindent, herczegnő. A bűnbánó vallomás fele útja a megjavulásnak. Én épen azon merényleten töprenkedem, hogy eladjam a lelkemet.

— A lelkét? Kinek?

— Egy igazhitű keresztyén rabszolgatartónak, a «Jerichói Kürt» érdemdús szerkesztőjének, a ki azt igéri, hogy felváltja a Napoleonomat Péterfillérekre.

— No, és ön gondolkozik rajta, hogy elfogadja-e?

— Nagyon meggondolom. Herczegnő, én ismerem mindenféle módját a pénzkeresésnek, mely a törvény által nincsen üldözve: eltagadni az adóköteles tárgyat a financz elől; elnyerni kártyán a jó barát pénzét; eladni gavallérosan a vak lovat épszemű helyett; felvenni a diurnumot s nem dolgozni érte semmit, de mindezek között legádázabb vállalatnak tartom azt, hogy egy ember előálljon s azt mondja ezer embernek: «nekem most jutott eszembe valami, a mit én leirok; ti pedig ezeren fizessetek nekem azért, hogy ezt elhagyom nektek olvasni». Hiszen igaz, hogy mindig szerettem elbolondítani, a kivel tehettem, de annak mindig én adtam meg az árát; nem tudom, hogyan szokom meg, hogy az a jó becsületes nép, a kinek publicum a neve, ezentúl nekem fizessen azért, hogy őt mindennap elámítom.

Digitized by Google

— De hát tegye ön az ellenkezőt. Mondjon igazat. Nézze az érem tulsó felét. A ki egy nagy eszméért küzd, az nem ámítja, hanem vezeti a népet s ez nemes, magasztos hivatás.

— Leteszem a paizsomat, herczegnő s nem védem magam, ez valóban úgy van. De épen azt nem tudom, hogy van-e bennem elég erő e nagy hivatáshoz? Számíthatok-e magamra, hogy megközelíthetek egy czélt, a melyhez háttal fordulva indulok el?

— Hisz a föld gömbölyű. Ha valaki folyvást nyugatnak tart, egyszer bizonyosan el jut keletre.

— Tökéletesen igaz, herczegnő, de épen az a kérdés, hogy a hosszú úthoz lesz-e bennem elég kitartás?

— No és ki fog önnek e kérdésre megfelelni?

— Majd tanácsot tartok elébb a védszentemmel.

— Védszentjével? Gondolja meg ön, hogy én vallásos vagyok, s ha e szóval tréfát űz ön, úgy kettőt sért meg: a szentet és engem.

— S inkább minden szenteket, mint önt, herczegnő. De Isten őrizze ajkaimat attól, hogy e szóval tréfáljak. Van egy védszentem, a kit annyira tisztelek, hogy még imádkozni sem merek hozzá, még invocálni sem merem. Könyörgetlenül száll le hozzám, mikor kétségek között vagyok. Látogatása nem álom, hanem «jelenés.» Buzdít, vagy lebeszél, vigasztal vagy megfedd, s a mit tanácsol, azt követem vakbuzgón. Isten engem!

E szavak alatt a herczegnő érezé, minő hatása van a földi halandók szemei sugárzatának a mennybeli angyalokra, ha szemeikbe néznek.

— Mi a szent neve? kérdé a herczegnő, a varázs alatt.

Most lesüté a szemét Leon, s nem nézett Rafaela szemébe többé.

Aztán halkan mondá:

— Az egy nőnév.

Rafaela jónak látta végét szakítani a beszélgetésnek.

Az a diadala már meg volt, hogy a sarkasmusokkal

Digitized by Google

vértezett embert kényszerité pánczélját letenni s az érzés selyemköntösében jelenni meg a küzdtéren. De azt még nem tudta, hogy megsebesitette-e őt?

«Az egy nőnév?»

Tehát van egy nőnév, mely egy férfira nézve oly kimondhatatlan, mint a hithű mozaita előtt az «Úr»-nak neve.

Ez nem kérkedés, ez meghódolás.

Rafaela attól tartott, hogy nem fogja magának megtilthatni, hogy álmában meg ne jelenjen Napoleon előtt, a hogy e mondta, könyörgetlenül és tanácsát el ne mondja neki.

Büszkesége talált ki valamit az ellen.

— Madame Corysande, nekünk még ma utaznunk kell; figyelmezteté társalkodónőjét.

— Én készen vagyok.

Napoleon megcsókolá madame Corysande kezét.

— Kérem, madame Corysande, adja át e kézcsókomat a herczegnő anyjának s mondja meg neki, hogy ez bucsuzó tisztelgésem. Holnap eltünök e vidékről.

— Hová megy ön?

— Vagy előre: Európát elfoglalni, vagy vissza: Szent Ilona szigetére.

— Honnan tudja ön, hogy mi anyámhoz készülünk? Kérdé tőle hidegen a herczegnő.

— Az indulás késői órájáról.

A herczegnő sietett bucsut venni a társaságtól. Atyjának megcsókolta a kezét és arczát s valamit súgott a fülébe. Azután a másik két nővel eltávozott.

Tartott tőle, hogy ez az ember minden gondolatját kitalálja; még tán arra is rájön, hogy ő most azért rándul át anyjához, mert ott egész éjjel nem feküsznek le, s így meglesz óva attól, hogy vele álmában, büszkeségének ellenére, találkozzék. Az hadd álmodjék ő róla; de az álom viszonozva ne legyen.

Aztán arra gondolt, hogy ez az ember mindenesetre meg van már sebesítve. Az a kérdés, hogy hová fog futni

Digitized by Google

sebével? Ha ki a világba, úgy az ösztönül fog szolgálni neki, hogy magasra törekedjék: egyik fényes polczot a másik után elfoglalja; lángészszel, szorgalommal a mindennapi emberek feje fölé emelkedjék, visszaszerezze a mit ősei elvesztettek; láthatóvá tegye magát, s ez jó lesz rá nézve. Ha pedig vissza fog futni sebével az erdőbe: hát jól van, ott majd elzüllik, elpusztul s meg lesz rajta boszulva az a sok gonosztett, a mit ő követett el másokon.

Negyedóra mulva utban volt a hintó a két hölgygyel Etelvár felé.

A MIT EGY NŐ BESZÉL EGY LEÁNYNAK.

— Ah, a kedves madame Corysande! Comme elle est charmante! Milyen régen kivántam önt már látni. Önt mindenki magasztalja előttem. Szép tudományú hölgy. Vous étes mariée? Jamais? Annál jobb. Csakhogy elhoztad őtet hozzám te «arany fáczán». Az Isten áldjon meg, hová nősz még? fel az égbe? Hajolj le egy kicsit, hogy megcsókolhassalak! Bohó! Most meg letérdel. Térden is majdnem oly magas, mint én. No jól van. Elmehetsz. Veled nincs mit beszélnem. Te nem hallgatsz oda. Eredj zongorázni. Jó volt a zongorát feltalálni azoknak a számára, a kik nem szeretik a gondolatokat. Eredj, verd agyon az eszméidet a billentyűkön. Eredj. Eleget megbámultalak. Majd ha ebédelni akarunk, hivatlak. Itt marad a kedves madame Corysande. Nos, hogy tetszik önnek ez az ócska kastély? Ugy-e milyen mesebeli vár? A négy donjonnal a négy szögleten, a falai mind végig befuttatva repkénynyel. Nem lepte önt meg, hogy az ablakok mind nyitvák, most szellőztetik a szobákat? A cselédek az udvaron a szőnyegeket most porolják. Nálunk most van reggel. Mikor ott a hársfák közül a lemenő nap ide veti sugarait. Ön bizonyosan megteszi a maga jegyzeteit, kedves madame Corysande. Ön okos, figyelmező hölgy. Nálunk

Digitized by Google

este kelnek s reggel feküsznek. Ez így van jól. Az éjszakai élet jobb, mint a nappali. Télen úgy sem nagy a különbség. Akkor az ember nappal sem lát mást, mint egy alvó természetet. De nyáron nappal a hőség kiállhatatlan, az ember izzad, egyik kezével mindig a napernyőt kell tartania, csak naplement után lehet szabadon lélekzeni. Ha egész nap szél fú, pedig nálunk mindennap fú, éjjelre lecsendesül. Nappal tele van légygyel minden szoba; éjjel azok is alusznak. Nappal az ember az egész világot megkapja ráadásul az ébrenléthez. Minden ember jön, megy, kiabál körülöttünk, a kire semmi szükségünk nincsen, a ki csak alkalmatlankodik; éjjel nincs körülöttünk más társaság, csak a mit magunk válogattunk össze: a többi lefeküdt. Nappal az ember az egész láthatárt körül látja, s arról, a mit lát, százféle gondolat tódul kedélyére; olyan gondolat, a mivel nem örömest foglalkozik; éjjel pedig csak azt látjuk meg, a mit szándékosan meg akarunk lámpánkkal világítani. Aztán meg fordítva: a ki éjjel alszik, az mintha el volna temetve. Nem elég, hogy nem lát: még sötétség is van körülötte. Mikor e sötétségben az ember fölébred, olyan nyomasztó azt tudni, hogy most az egész világ alszik. Számlálni az ébrenlét alatt az óraütéseket s elborzadni annál a gondolatnál, hogy most éjfél az idő! Gondolkodni az ismerősről és az ismeretlenről. Eszébe jutnak az embernek a rémmesék és Pitaval bűntörténetei. Azoknak az ideje van most. S nem találni meg az elveszett álmot többé a nyugtalan szívdobogástól. Míg nappal az alvásnál oly megnyugtató érzés, hogy most az egész világ ébren van; zsibong, munkál, örül, s ha üt az óra (az én hálószobámban öt ismétlő óra van, mindegyik három perczczel előbbre igazítva; úgy, hogy minden óranegyedet ötször hallok elkondulni) akkor a tizenkét óraütéssel is, ha fölébredünk, az jut eszünkbe: most ül le jól megszolgált ebédéhez az emberiség munkás része; most áldják milliók az Istent, ki asztalukat megáldotta; s valahányszor álmunk félbeszakad, mindig megtaláljuk annak

Digitized by Google

folytatását az ablaktáblák hasadékain beszűrődő napvilág vékony sugarainál. Ön meg fogná ezt az életet szeretni madame Corysande, ha gyakran eljönne hozzám. Én kérem, hogy gyakran jöjjön el hozzám. Itt is marasztalnám, de tudom, hogy nagy szüksége van önre ennek a nagy gyereknek. Valóságos nagy gyerek! Ez az arany fáczán. Olyan túlhalmozott minden szépségekkel, mint egy arany fáczán és épen olyan semmi egyébre nem való, mint ránézni. Ennek az arcza még hetven esztendős korában is olyan lesz, mint most. Ilyen semmit se kifejező szépség. Akarja ön látni, milyen voltam én az ő korában? Jöjjön velem, megmutatom az arczképemet. Barabás festette tizennyolcz éves koromban. Semmit sem szépített rajta: még a termetet egy kissé vaskosabbra vette. Műértők azt mondják, hogy ez csak látszat, a fehér öltöny a festményeken a derekat vastagabbnak tünteti fel. No nézzen ön ide. Ugy-e mennyire nem hasonlít a mostanihoz? Ne mondjon semmi bókot. Én jobban megvénültem mint koromhoz illik. S ennek tudom az okait. Sok physicai szenvedést álltam ki. Egy gyermeket szültem és szoptattam. Egy másikat elvesztettem. Az rettentő szenvedés egy nőre nézve. Avez vous des enfants? Ah, ah, pardon. Hisz ön nincs férjnél. Elszóltam magamat. Bocsánat, oly feledékeny vagyok. De az arczvonások elváltozásának egyéb okai is vannak. Az arcznak minden izomszálaga egy-egy különnemű indulat behatására jön önkénytelenül mozgásba, s ez fejezi ki az érzelmet. A kiknek arcza nagyon fogékony az indulat-kifejezésekre, s érzésein nem tud uralkodni, annak arczán időjártával egészen megosztoznak a szolgálattevő izomszálagok, s megannyi jellemző kigyóvonalt örökítenek meg rajta. Jöjjön csak, kedves madame Corysande, ide a tükör elé: hadd mutatom meg önnek, hogy lesz a fiatal arczból az indulatok befolyása által vén arcz. Nézze ön, itt a homlokán, ha erősen figyel valamire, s homlokizmait felvonja, támad három parallel fekmentes kigyóvonal. Ha haragot fejez ki, három függélyes vonal fut alá. Ezeket mind dia-

Digitized by Google

gonálban érinti az a ráncz, mely a félszemöld integető felhuzásától ered. A jókedvű nevetés, s még inkább a kritizáló hunyorgatás támasztja a szemszögletből kiinduló négy legyezőforma redőt. A gúny támasztja ezt a hármas karéjt az orrczimpák fölött, s a kinszenvedés ezt az állkapocsszeglettől az ajkszegletig húzódó redőt, a duzzogás a felső ajk fölött képezi ki az összetörekvő redőcskéket, míg a tetszelgés mély bevágásokat támaszt az ajkszegletek körül. A fitymálás kifejezése az egyik arczgödröcskét alakítja át mély árokká s azzal egyúttal fél képűvé teszi az arczot, míg a sok sírás concentricus ívekkel fogja körül az áll környékét, végre a gőg megkettőzteti a tokát. Lássa: ez az én arczomon mind meg van. Mind láttam őket támadni, kifejleni; magam is siettem az öregbítésükhöz, az által, hogy indulataimon nem tudtam uralkodni. Ezért mondta azt a párisi híres művész, kivel le akartam magamat arczképeztetni, hogy lehetetlen az arczomat eltalálni, mert az minden ülésnél más. Vigyázzon ön magára madame Corysande. E tekintetben tanuljon Rafaelától. Más egyébben ő neki kell öntől tanulnia. Mert az egy tudatlan és tudvágy nélküli teremtés. Akar-e ön felvilágosítója lenni, édes jó madame Corysande?

Ez volt az első pihenő, a hol madame Corysandenak alkalma nyilt szóhoz juthatni.

Madame Corysande oly megzsibbasztva érzé magát, mint mikor egy primadonna assoluta meghall énekelni egy másik művésznőt, a ki őt egy egész olymppal felülmulja. Madame Corysande eddig azt hitte, hogy a mi az előadási tehetséget illeti, abban ő az utolérhetlen nagyságok közé tartozik, s ime most talált egy vetélytársra, a kivel szemben a párbeszéd nem lehet más, mint az egyik fél által tartott, s a másik által «oui»-val és «non»-nal megszakgatott monolog.

— Ja wohl, duchesse.

A beszélgetés németül folyt, francziával vegyest.

— Ön igen okos hölgy, madame Corysande. De úgye-

Digitized by Google

bár, az okosságot nem adják ingyen? A férfi késő vénségeig tanul, az adja neki a főlényt a nő fölött, a kit gyermekkorában megtanítanak egyre-másra félig-meddig, s a mint egyszer bemutatják a világnak, be van zárva a háta mögött a propylæum: azontúl nem tanul semmit. Könyvtára regény és travellerirodalom. Kitől tanuljon még valamit?

— Igen herczegnő. Hanem auto—

— Az autodidaxie, akarta ön mondani? (A herczegnő nem engedett neki egy egész szót végig mondani.) Csakhogy az tízszeres fáradságba kerül s nem is olyan egyéneknek való, a kik vagy házi munkával, vagy mulatsággal vannak elfoglalva. Ehhez nagy és erős belső ösztön kell; előszeretet valamel yszakmához, különben a ferde választás egyoldalúvá, a mindent összetanulás kiállhatatlan tudákos polyhistorrá teszi az asszonyt. Isten őrizzen a tudákos asszonytól; a hol az leül, onnan férfi, asszony, gyerek úgy szalad szét, mintha a pestist hozta volna magával. — Uti figura docet!

A herczegnő elnevette magát, önmagára mutatva. Olyan kedves volt egyszerre az arcza, mikor nevetett, a szétkuszált redők mindegyike harmoniába törekedett jönni egymással.

— Még a leányom is elszalad tőlem, pedig én neki csak javát akarom. Borzad a prælectióimtól. Igaz, hogy nekem kissé brusque előadásom van. Nem vagyok cziczomázó. Nem szeret egy helyben ülve maradni mellettem.

— Herczegasszonyom! Talán peri . . . .

— Igen, peripateticus módon (dehogy engedte neki a szót egészen kimondani). Ez a legjobb tanrendszer. Két hölgy, teszem fel, együtt sétálgat a parkban. Egy pókháló ötlik szemükbe, melynek központját egy superbe nagy keresztespók foglalja el. Ott megállnak. Kis idő mulva a kerekre kifeszített háló egyik szélén egy felényi nagyságú pók jelenik meg. Félénken közelít a másik felé. Az lábait összehúzva mozdulatlanul vár reá. A kisebbik pók egyre

Digitized by Google

közelebb jön, tartózkodó rukkolásokkal. Kétszer-háromszor körültánczolja spirálkörben a nagyot. Annak pedig nyolcz szeme van; mindenütt rálát. Most egészen közelébe ér. Akkor a nagy pók hirtelen szétpeczkeli a lábait, mire a kis pók ijedten szalad le a hálóról és siet elbujni a falevelek közé. Ekkor ön megmagyarázza a tanítványának: «nézze kedves, ez egy jelenet a pókok házas életéből. Férj és nő. De itt korántsem a férj az erősebb, hanem a nő. Ez a hatalmas nagy pók, a kié az egész selyempalota, az asszonyság; az a félénken közelítő pedig, a kinek a kuczkóban a helye, az az úr. Ha rossz kedvében találja az úr az asszonyságot, az őt elkergeti, sőt ha megkaphatja, meg is öli». Erről aztán áttér ön a corollariumokra és applicatiókra!

— Ah!

— Vagy pedig: együtt ülnek a hímzésnél. Két légy a levegőből egyszerre lecsapódik a cartonra eléjük. Arról ön alkalmat vesz magának elmondani a «légy physiologiáját». Csak nem mosolyog ön azon madame Corysande, a mit mondok? A légy alkotása a legfenségesebb tanulmány. Az egy kiváltságolt lény a világon. A teremtés remeke! Ha az ember azt mondhatja magáról, hogy ő a világ «ura», úgy a légy elmondhata, hogy ő a világ «úrnője». S ezt ön megmagyarázza neki.

— De herczegnő! Én nem tudok semmit a légy physiologiájáról, kiálta fel elszörnyedve madame Corysande.

— Ah menjen ön! Ön tudja azt nagyon jól! De hát miről beszélünk? Lehet-e botanikát tanitani a hím és nő ismertetése nélkül? Van valami haszna az ismeretlenségnek? Tudatlanságban kell-e nevelni a leányt, hogy jó erkölcse legyen? S csak addig kell-e tartani a jó erkölcsnek, a míg az ismeret megjön? Ez a tan érhet valamit a munkás polgárosztály leányainál, kik, ha szépek, sok csábnak vannak kitéve, s azért nekik jobb férjhezmeneteléig nem tudni semmit, a mi női hivatásuk physiologiai oldalát illeti; férjhezmenetelük után pedig őrizheti őket

Digitized by Google

a férj, kihez az élet minden phasisában hozzá vannak varrva. De miért tartják rejtve a természet megtudásra méltó titkait azon körök leányai előtt, mikben a rang, gazdagság, megszokás a mindennapi csábokat lehetetlenné teszi; s a kiknél az ismeretlenség nem biztosítja örök időkre a női erényt, mert később a férj és nő egészen külön sphærában élnek; s a nőnek mégis mindig minden esetben szilárdnak kell maradnia? Mit használ egy herczegkisasszonynak nem tudni azt, a mit megtudni veszedelmes egy polgár leánynak? És elvégre is a női erényt nem az ostoba ártatlanság őrzi, hanem a bennszületett szívbeli büszkeség. Egy polgárleány is lehet diadalmas minden csáb ellenében e szívbeli büszkeséggel, s ennek hiányával lehet egy herczegnő is luxuriöz. Daphne, a nympha, meg tudta védeni női büszkeségét az erdőn maga a «Nap» ellenében: míg Danae, a királyleány, a zárt kastélyban, még csak az aranyeső ellen sem.

Madame Corysande mégis csak kiváncsi volt rá, hogy mi lesz mind ennek a vége?

— Madame Corysande, kérem önt, nehogy azt higyje, hogy én itt száraz pædagogiai vitát akarok önnel előidézni. Én, mint anya beszélek önhöz, saját leányom fölötti aggodalmaimban. Nem vagyok én túlfeszitett agyú. Ámbár nem volna csoda, ha az eszem összezavarodott volna azok miatt, a miket szenvedtem. Mert nem a csapás nagysága teszi a szenvedést nagygyá, hanem a fogékonyság annak átérzéséhez. Gondolja meg ön, hogy a legnagyobb boldogság küszöbén álltam, a mi egy nőt idvezít; s akkor egy könnyelmű, oktalan tett: egy pohár hideg víz, egy nyitott ablak, talán egy felhevülés, örökre megfosztott egész várt paradicsomomtól. Mert engemet is tanítottak tánczolni, zongorázni, festeni, öt nyelven beszélni, öltözködni; hanem arra nem tanítottak, a mi a nő életében a végczél: hogyan kell nem lenni gyermekgyilkosnak?

Madame Corysande homloka kezdett verejtéket izzadni. Sejtette már, hogy hová megy ki ez az értekezlet.

Digitized by Google

— Avez vous des enfants?

— Még mindig nincsenek, herczegnő. Felelé madame Corysande eczetesedni kezdő kedélylyel.

— Az baj. Mert így nagyon körülményesen meg kell önnek mindent magyaráznom. Lesz ön szives velem az olvasószobámba jönni?

Kénytelen volt vele.

Az olvasószoba az emeleten volt, épen azon terem fölött, a melyben Rafaela zongorázott. Felhangzottak onnan alulról a változatok, a miket Chopin ábrándjaiból játszott.

A kastélyban már meggyújtották a lámpásokat, minden terem ki volt világitva. A legtöbb szobának nyitva volt hagyva az ablaka, s azon keresztül az éjjeli lepkék minden fajai tódultak be körülrepkedni a lámpásokat; néha egy-egy denevér is besuhant, a maga zegzugos röptével bekalandozva a világos termet. A herczegnő nem félt attól. «Ezek az én fecskéim», mondá.

Künn a ligetben hangversenyeztek az éj dalnokai: a csalogányok.

Gyönyörű éjszaka volt, a hold végig sütött a szobákon, a lámpáktól vetett sárga árnyékokat ezüstkék árnyékokkal kettőztetve.

A herczegnő rendeletet adott komornyikjának, hogy a reggelit mindkettőjük számára vigyék fel az olvasóterembe. Rafaelának nem kell: ő nem szokott reggelizni (t. i. este).

Madame Corysande is elengedte volna azt a reggelit, mert elébb is egy tojást kellett meginnia nyersen, aztán még theát kapott, a miről nem tudta kitalálni, hogy ambra van-e benne, vagy ánizs? azután egy csigahéjalakú csészében valami gyanús rezgő anyagot kellett leküzdenie, a mi alighanem héjastól összetört kerti csigák kocsonyája lehetett, s mellé pirított kenyérszeletkék vártak reá, mik meg voltak kenve valamivel, a mi erősen gyanús volt arról, hogy azt valaha tengeri pók rejtegette csontkarjaiban.

A herczegnő leeresztette az ablakok elé a függönyöket.

Digitized by Google

A tudományos értekezéshez nem volt szükség az éjjeli lepkékre.

Gyönyörűen berendezett könyvtár volt ott: de ijedelem fogta el madame Corysande szivét, a mint a könyvek sarkán a címeket kezdé olvasgatni. Ez neki igazán «étrange» irodalom!

A herczegnő legelső ismertetésül kiválasztott számára egy boncztani atlast, melynek a legelső felnyitására madame Corysandeot az ájulás kezdte kerülgetni. Nem! Soha rézmetsző vésűje rettentőbb működésre nem használtatott fel, mint ezeknél az ábráknál.

A herczegnő magyarázott. Madame Corysande kékültzöldült.

— Mert lássa ön, madame Corysande, szólt a tudományos magyarázat közben a herczegnő: a mi nőnevelésünknek halálbűne az, hogy a leányoknak csupán a szellemi kimívelésére gondolunk, s a testet, az állatot elmulasztjuk rendeltetéséhez megfelelőleg kifejteni. Ezen mulasztás következményei aztán a boldogtalan házasságok. A physica erősebb az ethicánál. Erény és erkölcs vele születik a nővel: azt nem kell neki tanítani; de az életszervezet ismeretét: a belső organismus csodálatos összműködését kell vele megismertetni. Látja ön, mivé lettem én a miatt, hogy ez ismereteket annak idejében megszerezni elmulasztottam? A világból száműzött halott. Hasonló sorstól szeretném megmenteni egyetlen leányomat. De neki hiába beszélek e tárgyról. Ő egy rigó! Figyelni sem tud előadásomra, mindig kaczag rajta, s ha öt perczig magyarázok neki valamit, felugrik és elszalad. Azért nagyon szeretem, hogy önnel beszélhetek. Én önnek magyarázok meg mindent, s ön aztán enseigneolja Rafaelát. De talán nem is kezdtem eléggé a dolgok alpháján? Ismeri ön a nőalkat strukturájának alapzatát? Nem? Akkor én mutatok önnek egy nőalakot a maga primitiv valóságában.

— Dieu! Rezzent fel galvanizáltan madame Corysande: Une dame sans habits?

Digitized by Google

A herczegnő egy szekrény elől félrehuzta a függönyt.

Attól aztán, a mit abban látott, nem elpirulni, de elsápadni volt oka madame Corysandenak. Az az asszonyság egy csontváz volt.

E látványnyal találkozni különben sem minden emberre nézve kellemetes; de a mi madame Corysandera nézve még behatóbbá tette az élvezetet, az, hogy neki a női csontváz minden egyes porczikájának rendeltetését, előnyeit, hátrányait apróra végig kellett tanulmányozni, s ha elfordította a fejét, akkor azt még egyszer megmagyarázta neki a herczegnő. Kitanult boncztanár volt!

Soha még harangszó oly szívből üdvözölve nem volt, mint a tíz órai, mely a misére jelt adott s félbeszakítva az előadást, madame Corysandenak e spanyol inquisitori tortura alól felszabadulást hozott. A herczegnő ájtatosságát a tudományos szenvedély sem csorbítá meg.

— Menjünk most a kápolnába; szólt helyretéve természettani könyveit, s imakönyvét keresve elő, a mi azon gyönge reményt gerjeszté madame Corysandenál, hogy talán már most a prælectió be van fejezve.

Rafaela herczegnő nyitott be az ajtón; de csak a fejét dugta be rajta, előre bocsátva a tudakozó kérdést.

— Csak ketten vannak önök, vagy hárman?

— Csak ketten! mondá a herczegnő, a csontváz elé húzva a szőnyeget. Te Loripapagály! Csak két szót tud, s azért azt hiszi, hogy beszélni tud.

Rafaela bejött s malitiosus nyájassággal kérdé madame Corysandetól:

— Nos, hogy tetszik önnek anyám könyvtára?

— Rettenetes szép.

— Mit értesz te hozzá? Te aranyfáczán! Neked ha nem regény, hát nem könyv. Nesze, hozd az imakönyvemet. Ez legalább közös olvasmányunk. No nyujtsd karodat. Te óriásnő. Milyen gránátos lett volna belőled, ha férfi volnál. Jer. Imádkozzál, hogy teremtsen az Isten egy hozzádvaló embert.

Digitized by Google

A kápolna a kastély balszárnyán volt, az egyik donjont foglalta el. Belseje fejedelmi pompával diszítve. Művészi remekképek és szobrok a falakon, az oltár körül. De madame Corysande itt sem tudott ájtatos hangulatába bele találni; a képeknél, szobroknál is mindig az kisértett fejében, hogy ez itt a «musculus buccinator», ez a «musculus masseter», ez a «serratus magnus», ez a «pronator», ez a «flexor», et cætera! et cætera!

Fél óra eltelt az ájtatos szertartással.

A kápolnából visszajövet azt mondá a herczegnő Rafaelának:

— Most eredj tőlünk. Ránk nézve hasznavehetetlen vagy. Tudom, hogy te nem szereted azokat az ételeket, a miket én eszem. Pedig azok specialiter a női rendeltetéshez vannak alkalmazva. Te a magad különcz ételeidet szereted. No hát rendeld meg a szakácsnál, hogy mit készítsen neked külön! Ne koplalj nálam. Eredj, te szép páva.

Rafaela megköszönte az engedélyt, s trillázva futott végig a folyosón.

— Mi pedig menjünk a muzeumomba.

Madame Corysande könnyebbülten sóhajta föl. Tehát nem a könyvtárba. Mégis használt hát szent Rókushoz folyamodni.

Már a hogy veszszük. A «használás» relativ fogalom.

Madame Corysande a «herczegnő muzeuma» alatt képzelt magának egy ritkaság-gyűjteményt, antik ékszerekből, becses festményekből, régi hímzetekből, viseletekből, butorokból; porczellánokat, majolikákat, vén emlékeket, a hogy ezeket fel szokta az ember találni előkelő nagyúri családoknál.

Rettenetes csalatkozás várt reá.

Az egy anatomiai muzeum volt. Összeállítva mindazon borzasztó szép remekmintázásaiból a természetnek, a miken, ha egy kiváncsi laicus végighalad, egy hónapra elmegy a kedve ételtől italtól, minden felebarátjától és saját magától.

Digitized by Google

S e borzasztó muzeumban másfél óráig kellett madame Corysandenak hallgatni és nézni a herczegnő felvilágosításait pathologiai mysteriumokról, az emberi belső részek titokteljes működésének revelatióiról, hypochondriaköltő felfedezéseket; a mikkel a jószivű előadó annyira megtölté a madame minden érzékét, hogy az valamennyi megismertetett bajt és nyavalyát érzett már testének minden belső részében.

— No lássa ön: az igen jó, hogy önnek elmondhattam, szólt a herczegnő nagyon elégülten. Azt a nagy aranyfáczánt hasztalan hozom ide, mert az felkapja a szoknyájáról a volan-t, az arczára teríti, hogy ne lásson semmit.

De bizony madame Corysande szerette volna az egész esőköpönyeget a fejére borítani!

— És lássa ön: ezek azok, a miket az előkelő családok leányainak mindenekfelett megtanulniok kellene. Ezen ismeretek hiánya az alapja minden családi szerencsétlenségnek, oka annak, hogy a férfiak nejeiket elhanyagolják, hogy a nők boldogtalanok. Megjegyzett ön magának mindent? El tudja majd mondani a tőlem hallottakat Rafaelának? Nem felejti ön el ezeket?

(«Tartok tőle, hogy nem», mondá magában madame Corysande).

Most értette már, hogy mi volt az értelme annak a szónak, a mit Liviától hallott a herczegnő felől; azt is kitalálta már, hogy Rafaela miért nem hozza el anyjához Liviát soha?

Nem vélünk a világtörténelembe hamis adatot becsúsztatni, a midőn azt állítjuk, hogy ez volt az első eset, a midőn egy élő testtel felruházott ember az éjféli rémes tizenkét óraütést, mint szabadulása hangját, áhította. Madame Corysande úgy volt értesülve, hogy az etelvári kastélyban az éji tizenkét óra kondulására tálalni szoktak. Ez az órakondulás azonban az egész kastélyban szabályszerűen van berendezve. A hogy más uraság családi orvost tart a kastélyában, akként a herczegnő egy családi órást.

Digitized by Google

A szakács órája három perczczel előbb jár, mint az étterem órája. A nőcselédség azt pletykázta, hogy ez a kisértetek confundálása végett van így; azok nem tudják a sok óraütés közül kiválasztani az igazit; a férficselédség ellenben azt állítja, hogy ez a tálalás rende végett van így; a herczegnő csak teljesen kihült állapotban engedi az ételeket feladni: ezért a szakács jeladó csengetyűje s a komornyik «le diner est servi» jelentése között három percznyi időköz van hagyva.

És ez a három percz időköz még épen elég arra, hogy a herczegnő madame Corysande előtt legrejtettebb szekrényét a viaszminta muzeumnak felfedezze s őt ama borzalmas mysteriummal contemplative megismertesse, mely II-dik Lajos magyar király és Macduff életében az első végzetterhes eseményt alkotta.

Madame Corysandeot a hideg lelte. Nehányszor el akart ájulni.

Egy kastély, tele kisértetekkel nem kínozta volna így meg, mint e borzasztó tudományos előadások.

Még az ebédrehivás után is, a míg a lépcsőn az étteremig lehaladtak, nem szünt meg a herczegnő az értekezést folytatni materialisticus életnézeteiről, s meg-megállt a lépcsőn, madame Corysandeot neki szorítva a falnak, s bebizonyítva neki, hogy minden rossz indulat, szenvedély, jellemgyöngeség a testi életműszerek hibáiból ered; ez a baj ilyen lelki állapotot idéz elő, amaz meg amolyant; s a közben ujjai hegyével gyöngéden érinté áldozatának magyarázat alatt levő alkatrészeit.

Az ebédhez csak hárman jelentek meg. A herczegnő nem volt bőkezű azon kegyével, hogy valakit asztalához ültessen. Madame Corysandera nézve az valódi kitüntetés volt. És mindazok, a kiket e szerencsében «nem» részesített a herczegnő, valóban, mély hálára lehettek ezért lekötelezve: mert a herczegnő rettenetes menut tartott.

Csak annyit bocsátunk előre, hogy számára minden ételt csaknem só nélkül, de igen sok czukorral készítettek.

Digitized by Google

Aztán minden ételnek czélja volt nála. Hiszen czélja van a szegény ember ételének is: az, hogy a gyomrot ellássa. De a herczegnő ételeinek nemcsak a gyomor számára volt nemes küldetésük. Azoknak üdvös hatása számítva volt a test minden életszervezetére: az egyik ide, a másik amoda hatott; azokból az ember nem azért evett, hogy jóllakjék, hanem hogy üdítő, zsongító, lágyító, szíverősítő vértisztító, izzasztó és álomhozó szereket szedjen be magába, s ha valakivel együtt ebédelt a herczegnő, azzal dicsérte az ételeit, hogy ez erről, amaz arról jó: csak az éhségről nem volt jó egy se; s ha aztán a vendég végigkóstolta az egész patikát, akkor csakugyan fölösleges volt neki kedves egészségére kívánni az ebédet.

— No te nagy arczkép! Kiléptél a rámádból? ezzel a szóval köszönté leányát a herczegnő. Valóságos arczkép! Mozdulatlan minden vonása. Szoktál gondolkozni valamiről? Érzesz valamit? Éhséget úgy-e, semmit mást? Szeretsz valakit?

— Igen. Tégedet.

— Senkit. Magadat. Nos, mit főzettél magadnak ebédre?

— A mit a cselédek számára főztek. Az nagyon izletes. Burgonyaleves és pörkölthús tarhonyával.

— Az pedig egyik sem neked való. A burgonya túlságosan sok fehérnyét ád a vérnek, a sápkórra tesz hajlandóvá, a paprika pedig izgatólag hat a zsigerekre. Ezt majd magyarázza meg neki madame Corysande.

De nem hallott abból semmit madame Corysande, mert annak a figyelmét más tárgy foglalta el. Egy gyönyörű nagy füles bagoly, mely a herczegnő karszékének támlányán gubbaszkodott. Madame Corysande irtózott a bagolytól, s nem volt felőle bizonyos, hogy eleven állat-e az, vagy csak kitömött példánya egy bagolynak? Mindenesetre sajátságos diszítménye egy karszéknek.

Végre annyira kihült a leves, hogy le lehetett hozzá ülni. Az valami rókaszinű folyadék volt, melyből a mint egy evőkanállal bevett madame Corysande, úgy érezte,

Digitized by Google

mintha egy rébuszt vett volna a szájába, a melyet addig nem lehet lenyelni, a míg a nyelvével ki nem találja a tartalmát. Ilyet ő még soha sem ízlelt.

A herczegnő előtt állt egy felnyitott doboz, melyből ő kis arany kanálkával a leveshez hasonló szinű, valami süredéket szedett ki, s azt a leves közé keverte, hogy még tartalmasabb legyen.

— Ez kænguruh kivonat-leves; magyarázá a herczegnő hüledező vendégének, ki azt képzelé e szónál, hogy a kænguruh még húskivonat korában is megtartotta ugrási tehetségét, s irigy szemmel tekinte Rafaelára, ki azalatt tele tányérral étvágyingerlő burgonyalevest fogyasztott egész mohósággal.

— Ez a leves az izmok szilárdságát mozdítja elő; igazolá a keserédes főzeményt a herczegnő. Szükséges azoknak, kik a női idomok plasticai egyöntetüségét sokáig fenn akarják tartani. Egyék még madame Corysande.

Lehetetlenséget kivánt a herczegnő. Ételei mind olyanok voltak, hogy azokba csak belekóstolni lehetett, de belőlük enni ép oly erős meggyőződésre volt szükség, minő az övé.

Az ember nem tudta nála, hogy mit eszik! Tészta boríték alatt gyanus, rezgő, nyúlós anyagok lappangtak; százféle füvagdalék complicált hospóttá keverve, rejtegetett félelmes, csúszós, mézgás falatokat, miknek lenyelésekor végig borsózott az embernek a háta; majd meg csak akkor vette észre, mikor a foga alatt valami megroppant, hogy most olyan állatot eszik meg, a minek soha sem vétett életében. Megörül valaminek, mikor a villájára kerül, azt hiszi, hogy palacsinta, s mikor beleharapott, akkor veszi észre, hogy kolbász, s mikor lenyelte, akkor kezdi sejteni, hogy az valami csúszó-mászó állat volt.

A herczegnő menujében lényeges alkatrészt képeztek a hidegvérű állatok, halak, rákok, békák, kagylók: madame Corysande pedig delejes irtózattal gondolt mindezekre. Ő a halat sem ette soha, de a hüllőkkel meg épen nyilt ellenségeskedésben élt.

Digitized by Google

S a herczegnő olyan kegyes volt, hogy meg is magyarázta neki, mi előnyük van a vizlakó állatoknak emberi táplálék alakjában? s föltette róla, hogy azokat majd odahaza is meg fogja honosítani s e czélból körülményesen elmagyarázta neki, hogyan kell elkészíteni a békát feketekávé mártással? mit használjon a minestrához, ha azt chinai holothurokból (tengerpuhányok) készíttetí? miért kell két tengeri pókot használni egy grancevolihoz? hányféle fű, laboda, paréj vagdaltatik össze a macedoinehoz? mi mindenből áll ezeknek a kis lilaszinű, uborkába ójtott bogyóknak a tölteléke, a miknek a neve melonzani? A hogy jó gazdasszonyok szoktak kedveskedni vendégeiknek, mikor azok valami új ételt nagyon megszerettek. A húsneműekből a herczegnő csupán a vadaknak engedett polgárjogot, de azok is olyan csodálatos alakban voltak feladva, hogy az ember inkább hitte volna, hogy az valami csokoládszinű sajt, a mit felmetszenek előtte, hogy sem nyúlhus; s mikor egy bepáczolt mahagoni barna tömegről azt az ajánlatot hallotta madame Corysande, hogy az hód-czomb, fogadást tett magában, hogy még a castorkalapját is elpusztítja, ha hazakerül, nehogy erre a tárgyra visszaemlékeztesse.

De ezek az ételek mind különösen női életműszerek üdítésére, zsongítására valók.

E közben a herczegnő egyre zsémbelt Rafaelára, hogy azokból a paraszt ételekből oly jóizün eszik, s az övéit meg sem ízleli.

— Ezek az ételek neked valók. Soha sem lesz jó hozzád a férjed, ha ezeket meg nem szokod.

— Mama. Inkább soha se veszek férjet, mint hogy azt a sok csigát, békát mind együtt elvegyem vele.

— Igy beszél a «menyasszony kacsa». Ön nem iszik madame Corysande? Ön nagyon keveset eszik és épen nem iszik.

Ital pedig sokféle volt ott: az is mind langyos, mint az ételek. Ez a fogak épségben tartása végett van igy rendelve.

Digitized by Google

Bor, ser nincs azok közt, de különféle üvegekben árpaviz, kenyérvíz, édes savó, savanyú czibere, narancsvíz. Ezek közé a komornyik kegyes csalásból egy málnavíz feliratú üvegbe valami könnyű veres bort csempészett Rafaela számára az asztalra. Rafaela megszánta madame Corysandeot, s abból töltött az ő poharába is: a miért madame Corysande örök hálára lett iránta lekötelezve, e pohár veres bor mentette meg attól, hogy ebéd után a hideg kilelje.

— Ön, látom, hogy más ételekhez van szokva, mondá a herczegnő. No várjon, most jön valami, a mi önnek tetszését meg fogja nyerni. A legnemesebb része a marhának. Ez a kérődző állatoknak egyedüli alkatrésze, mely érdemes nők táplálékául szolgálni.

Ugyan mi lehet az? Behozták. Egy roppant nagy marhaszív volt spékelve.

— Az állatok szive, mint eledel, erősíti a női szívet. A női szív, mint tudjuk, egy 8-ad részszel kisebb, mint a férfi szív. Ezért az ösztön minden ifjú nőnél csirkék s egyéb szárnyasok szivét elkölteni. Osztönszerű védelem a cardiopalmus ellen. De leghatásosabb erre az ökörszív. Egyék belőle madame Corysande . . .

De nem volt a világnak olyan kincse, a miért azt madame Corysande megtette volna! Eszébe jutott a troubadour szive, melyet a kegyetlen férj nyújtott feleségének szarvasszív gyanánt elkészítve, mely után a nemes hölgy éhen ölte el magát.

— Te sem? kinálkozék Rafaelához fordulva a herczegnő.

— Nem mama; megosztott szívet nem fogadok el.

— Úgy látom, szólt elszomorkodva a herczegnő, hogy az én lakomámat megint nem osztja velem senki más, mint Jakab.

Erre a névre a szék támláján gunnyasztó bagoly meglibbentette a szárnyait, s madame Corysande akkor lett bizonyossá felőle, hogy az csakugyan élő állat. Most aztán

Digitized by Google

annál jobban félt tőle: a mióta megtudta, hogy azok a nagy világló szemei nincsenek üvegből, hanem azokkal az emberre ránéz. A pompás éjmadár feltátotta száját a nyujtott falat elé s lenyelte azt, mint egy gép. A herczegnő nagy gyönyörűséggel rakta a madár szájába a falatokat egymásután.

— Ez a legokosabb állat a világon. Éjjel van ébren, mint én, s megeszi azt, a mit én.

Mély szomorúság volt e szavakban. Rafaela könytelt szemekkel nézett anyjára: kinek egyedüli igaz élettársa egy bagoly, a ki együtt ébred, együtt alszik, együtt eszik vele. Senki más. A többi mind kényszerűségből teszi azt, ez az egy rokonszenvből.

A bagoly huhogott. Ez volt az asztaláldás nála. Megmegrebbenté szárnyait, mintha el akarna repülni, de azért erősen fogta karmaival a szék támlányát, mintha a herczegnőt is magával akarná vinni.

Madame Corysande ájuldozott attól a gondolattól, hogy ha ez az ő fejére találna repülni, s titokban megtapogatta a chignonját: elég szilárdul van-e az alapzathoz hozzá épitve?

— Ugy-e mily pompás állat? Magasztalá őt a herczegnő. Mily okos arcz, mily gondolkozó fő, milyen szép szemek! És minő hatalmas karmok! Képes volna egy férfival megvívni. Csak nőket enged magával bánni.

— Gyönyörű! Rebegé madame Corysande.

— Ha meghalok, önnek hagyom Jakabot, madame Corysande.

— Oh herczegnő, én mindennap imádkozom, hogy az ég tartsa meg sokáig a herczegnő életét.

Egyszer aztán mégis csak szerencsésen vége szakadt az úri ebédnek.

Rafaela odament az anyját megcsókolni. Ekkor a herczegnő odavonta őt az ölébe: ezt a diánai alakot.

— No jer ide, te kis ölbeli baba; te parányi. De rég nem voltál az ölemben. Hát mondd el, hogy viselted magadat

Digitized by Google

azóta, hogy nem láttalak. Fűztél-e már rablánczra férfiszíveket? Hogyan? Egész olvasószámra? He? Vagy még most is babával játszol? A leveledből nagyon keveset tudok meg. Nagyon röviden bánsz el az ifjakkal, a kikről irsz. A Jenő jó lovas; a Béla nagy bohó, az Alienor kiállhatatlanul szép ember. Nos, hát mi történt tovább? Mi van a Jenővel?

— Még mindig jó lovas.

— Hát a Béla?

— Valamivel nagyobb bohó, mint azelőtt.

— És az Alienor?

— Ép oly szép és kiállhatatlan, mint eddig.

— Azt szeretem, hogy hideg vérrel tudod megitélni a férfiakat. Minden nőnek van eszményképe. De az nem szükséges, hogy abban az emberben, a kihez nőül akar menni, eszményképét keresse. Az nagy szerencsétlenség egy nőre nézve, ha történetesen azt kapja élettársul, a kit bálványoz, mert annak rabjává lesz. A középszerüség jellemzi a jó férjeket. Az olyan házasság a legboldogabb, a milyen Zenobiáé volt Odenatussal. A férj ne legyen se nagyon híres ember, se nagyon eszes. Inkább őseitől örökölt ranggal birjon, mint olyannal, a mit öntehetségével szerzett. A nőn fordul meg a család sorsa. Ép nő csinálhat egy beteges férjből egészséges embert; gyáva férjből nagy jellemet; egyszerű férjből okos embert és megfordítva: egy túlerős férj mellett a nő elcsenevészhet betegessé, nagyon erélyes jellemű férj mellett a nő félénk báb lesz, s fölöttébb eszes férj mellett a nő együgyü, akarat nélküli, gondolkodni nem tudó lénynyé idomul át. Atyád egészséges-e?

— Most derült volt, hogy eljöttünk. Csókoltat általam.

— Köszönöm. Vidd át neki a viszoncsókot. Mi nagyon gyöngédek voltunk egymáshoz. Azt te jól tudod. De ő neki hivatása van, a mi nem engedi, hogy egy asszony szeszélyei nyügözzék. Neki a világban kell élni, nekem a

Digitized by Google

világon kivül. Övé a nappal, enyim az éjjel. Kérdezősködnek-e utánam látogatóitok?

— Üdvözletüket mindig megirom levelemben.

E szónál madame Corysandenak eszébe jutott, hogy az ő lelkét is nyomja egy átadandó üdvözlet.

— Megengedi herczegnő, hogy én is átadjak egy rám bizott bucsúkézcsókot?

— Kitől?

— Zárkány Napoleontól.

— Ah! Napoleon ott volt nálatok? Erről az egy emberről nem irtál leveledben.

— Nem jutott eszembe, felelt Rafaela.

A herczegnő odanyujtá kezét madame Corysandenak.

— Köszönöm Zárkány Napoleonnak a megemlékezését rólam. Ebből az ifjuból nagy ember lesz még valaha. Megmondhatja ön neki, hogy én mondtam. Nagy ember lesz belőle.

— Miért hiszed azt? szólt Rafaela.

— Azért, mert nem akarják őt észrevenni.

A további magyarázatot félbeszakitá egy villámlás, mely a nyitott ablakon át egyszerre vakitó világot terjeszte szét a teremben. A zivatar oly gyorsan jött, hogy csak az első villámlásra vették észre megérkeztét.

Az ablakok nyitva voltak, a függönyök csak félig lebocsátva, a villámfény teljes pompájában jelenhetett meg a lámpákat elhomályositani.

— Ah mily gyönyörű zivatar! kiálta fel a herczegnő, s egészen félrehuzatta a függönyöket az ablakokról, hogy teljesen élvezhesse e nagyszerű tüneményt.

Madame Corysande pedig szerfelett félt a villámlástól és mennydörgéstől; mikor zivatar közeledett, olyankor ő bezárkózott szobájába, s ha nagyon mennydörgött, bebujt a dunnája alá, s a mellett az az előitélete volt, hogy a villám nyitott ablakon át örömest belátogat a házba. A herczegnő pedig megfogta a két másik hölgy kezét, s odavitte őket magával az ablakhoz, hogy onnan bámulják e gyö-

Digitized by Google

nyörű fénypazarlását a természetnek, e czikázó napsugarakat a fekete éjben.

— Az ilyen ünnepélyes perczben rejlik a teremtés titka, sugá a herczegnő a reszkető Corysandenek. A kiáradó villanyosság termékenyítőleg hat növényre, állatra, emberekre. A villámlás alatt terem meg a szarvasgomba. Ez a tudósok által elismert tény.

S azután olyan szépen elmagyarázta a herczegnő fogva tartott áldozatának a villanyosság közvetlen teremtő erejét, hogy a jó madame Corysande lassankint kezdett a villámtól olyanformán félni, mint valami garázda férfitól.

— Az ilyen szép zivatarok az én ünnepnapjaim, szólt elragadtatással a herczegnő. Ez az én concertem, az én látványom, a miben a nappal élők nem gyönyörködnek. Ez alatt elfeledem, hogy a földön vagyok és ember vagyok. Azért szeretem ezt a vidéket, hogy olyan sok szép zivatarai vannak. Milyen egyenesen csapott le most az a lángsugár az égből! Mily dörgő orgonahang ez utána! Mily fölséges éjjeli zene!

Kár, hogy rövid ideig tartott. A zivatar nagyon hamar elvonult a tájról.

De a herczegnő egészen felfrissültnek látszott utána.

Éjfél után két óra volt az idő.

E helyen ebéd utáni két óra.

— Most lesz legszebb idő sétára, madame Corysande.

— Talán a folyosón herczegnő.

— Nem, nem a folyosón. Ki sétálna fedett helyen ilyen időben? mikor élenynel, villanynyal, ózonnal van tele a lég. Ki a szabadba; a parkban fogunk sétálni.

A herczegnő csöngetett, s a komornyiknak parancsot adott. A leányok készítsék el a lámpákat, a gondolát lássák el.

Tehát mégis gondolán fognak sétálni, vigasztalá magát madame Corysande. Hisz másként nem is lehet. Az utakon most sár van.

De gyanus maradt előtte mégis az a szelid szemszög-

Digitized by Google

letből való félremosolygása Rafaelának, a mit e szavak után feléje vetett. Itt még valami következik.

Mikor jelezték, hogy készen áll a gondola, a hölgyek felvevék nagy kendőiket s a kastély hátsó lépcsőjén leszálltak az oszlopcsarnokig, melynek küszöbét egyenesen a tó habja locsolta. Szép nagy halastó volt, partjai szegélyezve nymphæákkal. Kövér potykák ugráltak fel a víz szinére, a tó felett tánczoló szunyogok után kapkodva. Szép, kedves éjszaka volt; az égen szivárványszikrázó csillagok ragyogtak, a hold eltünőben volt már a magas fasudarak között; a falevelek hegyén ragyogtak az esőcseppek, mint megannyi gyémánt; minden fű, fa, virág tízszerezve adta ki illatát az eső után; kéjmámorral volt tele a lég.

Négy köpczös leány-cseléd kisérte a hölgyeket rudra akasztott lampionokkal s feltünő volt madame Corysande előtt, hogy az evezősök is mind nőcselédek voltak.

A rezgő tó tükre messzeveté a lámpák világát, s karcsú hattyupárok indultak utána a tovasikló csónaknak.

A gondola egy kis sziget felé tartott, mely a tó közepéből emelkedett ki. A sziget tamariszkbokrokkal volt környezve, s e bokrok keretén belül széles pázsit-tábla terült el, meg-megtörve egy-egy virágcsoport által, melyek rózsákból s ritka délvirágokból voltak összeállítva.

Hanem út nem volt e szigeten sehol. — A zöld pázsit szőnyege szakadatlanul teríté azt be.

— Hol fogunk mi itt sétálni? sugá aggódva madame Corysande Rafaelának, a mint észrevette, hogy a gondola a szigetnél kiköt.

— A fűben, felelé neki Rafaela.

— Vékony brunellczipőinkben? mondá ijedelmesen Corysande.

— Nem. Mezítláb.

Madame Corysande azt hitte, hogy ez csak tréfa. Hanem aztán rémülve győződött meg a rettentő valóságról, mikor meglátta, hogy a nőcselédek hozzáfognak a herczeg-

Digitized by Google

nőnek és Rafaelának a lábait megszabadítani czipőiktől, harisnyáiktól, s ruháikat térdig feltűzködni.

Madame Corysande még aludni sem szokott mezítláb, s a lábát soha negyven fokon alul levő vízbe bele nem dugta.

Már pedig ezt a mulatságot együtt kell élvezni.

— Je me meurs! rebegé az ártatlan áldozat. Ebbe én belehalok.

— Biztosítom önt, mondá neki a herczegnő, hogy a női organismus megerősítésére, idegbajaink eltávolítására ez a legsikeresebb óvszer. Egy séta a harmatos fűben, de még inkább a meleg záportól áztatott fenyéren. Ezt mindennap megtegyék önök Rafaelával. Korán reggel, hajnal előtt.

Mit volt mit tenni? Oda kellett engednie magát a halálveszedelemnek s eltűrni, hogy a szolgálók az ő lábairól is lerántsanak minden oltalmazó hüvelyt, s öltönyeit magasra föltüzködjék.

A herczegnő maga volt az első, a ki a gondolából kiszökött a gyepre. S azután a lámpavivő leányokat két oldalt bocsátva, sorba elvezette kedves vendégeit a térdig érő fűben, megmutogatva nekik a holdfénynél gyönyörű rózsacsoportjait, yukkáit, cactusait, jazminbozótjait, ficuslugasait, keresztül-kasul csatangolva a kaszálatlan vadborsóban: kecske-békák, leveli békák százai ugráltak kétfelől szanaszét az éjjeli sétálók csoportja előtt; madame Corysande csak azon imádkozott, vajha egy béka rá ne ugranék a lábára, s lelkét Istennek ajánlotta arra az esetre, ha egy kigyó találna feltekergőzni a bokáján.

A hajnal kezdett derengeni az ég alján, mire a séta be lett fejezve, s a társaság ismét visszakerült a gondolához.

A cselédek itt meleg flanellel ledörzsölték a hölgyek lábait, s ismét felöltöztették azokat a megillető öltönyfélékkel, mely után kényelmes felfrissülés érzete terjedt el az egész testen; hanem azért mégis csak azt hitte madame Corysande, hogy holnap ilyenkor nem beszél már ő

Digitized by Google

vele senki, mert akkorra ő már meg lesz halva; de ha Isten úgy engedi, hogy élve maradjon, már hisz akármilyen bölcs, okos és kedves teremtés legyen is ez a herczegnő, de nem látja az őt többet a kastélyában, a hol a vendégeket éjfélig anatomiai felolvasással, délben kænguruh-kivonattal traktálják s ebéd után egy óráig mezítláb sétáltatják az ázott füben.

Most már egészen igazolva volt előtte Rafaela, ki anyjának minden másodnap ír levelet, de csak minden hat hónapban látogatja meg egyszer.

Mikor a gondolából a verandára kiléptek, így szólt a herczegnő:

— Mindjárt reggel lesz; most nálunk mindenki aludni megy. Tudom, hogy ti másként vagytok szokva: ti nappal éltek. Nem tartóztatlak. A hintó előállhat. Csókolj meg, te márványszobor s add át e csókot atyádnak. Madame Corysande: nagyon örülök, hogy önt megismertem. Ne felejtse el Rafaelával mindazt közölni, a mit önnek megmagyaráztam. Látogasson meg minél többször. Zárkány Napoleonnak vigye meg viszonüdvözletemet. Ha útra kel: mondja meg neki, a mit felőle hallott tőlem. Egyébb útravaló neki nem kell. Jó reggelt! Ti mondjatok nekem «jó éjt».

A VÉDSZENT, A KI LESZÁLL.

Az etelvári kastélytól a «herczeglakig» (a hogy a herczeg úrlakát nevezték), jó lovakon másfél órai út volt.

Rafaela meg volt elégedve magával és tervének jól sikerültével.

Az a nagyszerű terve sikerült, hogy ki tudta játszani Napoleon öcsémet. Ez a vakmerő fiatal ember még arra mer gondolni, hogy álmában találkozzék ő vele. S az álomország csodálatos birodalom! Ott nem azok parancsolnak, a kik hatalmasok. De sikerült őt kijátszania.

Digitized by Google

Tessék neki egyedül álmodni akárkiről, de álma nem viszonoztatik. Minő vakmerőség!

Még ugyan hátra van ez a veszedelmes másfél óra, s reggel három órától ötig a herczeglakban még álmodni szoktak, s az is megesik, hogy a kik az egész éjjelt ébren töltötték, mikor kocsira ülnek, a szempilláiknak nem birnak parancsolni; hanem hiszen itt van madame Corysande, majd az eltöltött éj élményei, a körülébredező természet látványa annyi tárgyat nyujtanak a beszélgetésre, hogy könnyű lesz mellette ébren maradni.

Az út egy ezerholdas buzavetés síma táblái között vonult el. A leggyönyörűbb zöld szőnyeg; se buzavirág, se pipacs közte: tiszta buza ez, jól mívelt földbe vetve; most bujnak a kalászai, s minden levelén, s végig a kalászok érdes toklászain az eső és harmat billió cseppje ragyog. A nap most kel föl, s visszfényt támaszt a kalásztengeren, melyben az utasok futó árnyékát egy fényoszlop kiséri: a füszálakon támadó szivárvány.

— Nézze herczegnő, szól madame Corysande, minő dicsfény veszi az ön fejének az árnyékát körül.

— Én látom az én fejem árnyéka körül képződő «halo»-t: de az, mit ön lát, az a saját árnya körül támadó glória. Kiki a maga szivárványát látja. Ez a megtört napsugarak tüneménye.

— Ah! a herczegnő is természettudós! sóhajta fel sajnálkozva madame Corysande.

Rafaela nem állhatta meg, hogy el ne mosolyogjék.

— Ön talán nagyon megeléglette a természettudományokat?

— Ellenszenvem van iránt uk, herczegnő, — az én lelkemet a hit tartja fenn; szeretek hinni a csodákban, a természetfölöttiben, s minden megmagyarázott csoda, a mit a természettudomány a maga anyagi mozderejére visszavezet, olyan fájdalmas kiábrándulás érzetét kelti bennem, mintha valaki megcsalt volna, a kit én híven szerettem. A természettudomány nem egyébre való, mint

Digitized by Google

az embereket hitetlenekké tenni. S mit használ a természet rejtett titkait megtudni? Mozditja-e elő a gyógyászatot egy hajszállal is az, hogy a chirurgia oly nagy haladást tett? Az orvosok közül csak azt tűröm, a ki delejességgel gyógyit s a sympatheticus gyógyszerek hatásában hiszek. Ragaszkodom a földfelettihez s nem engedem magamtól ábrándjaimat elokoskodtatni. Nekem a mennydörgésben Isten haragja szól s a szivárványban Isten bocsánata tündököl. Én a fénykört fejünk árnyéka körül felavató dicsfénynek tekintem. A mindent tudás lehet férfierény; de a nőre nézve szerencsétlenség az. Minden nőnek szüksége van jó adag tudatlanságra, hogy fel ne lázadjon a természet ellen annak a tudatában, hogy az emberi hivatás terheit és örömeit oly egyenlőtlenül osztotta fel a férfi és a nő között. Irigylem a parasztnőt, a ki mind erről nem tud semmit. S nem lennék herczegnő: nem kellene ez az egész birtok, a hogy a láthatárig elterjed, azzal a föltétellel, hogy mindent megtudjak, a mi a természetben történik.

A jó madame Corysande annyira meg volt telve visszafojtott gondolatokkal, hogy a mint egyszerre alkalma nyilt beszédének szabad folyást engedni, ezt a szabadságot teljes mértékben felhasználni is sietett s beszélt aztán Rafaelának idealis, transcendentalis fogalmakról annyit, hogy Rafaela szerencsésen elaludt mellette.

S a mint pedig Rafaela szemeit lehunyta, abban a perczben odavitte őt a csodatevő álomtündér Napoleon öcsémhez. Hogy került hozzá? az homályban maradt előtte. Mintha ő maga egy rámába foglalt kép volna, mely a hozzá fohászkodó kértére megelevenedik. Napoleon öcsém hirhedett publicista lett, kinek munkái általános feltünést okoztak. S mintha mind e művek alapeszméit az a védszent sugallná lelkébe. Az emberek bámulva kérdezik, ki adott neki ilyen inspiratiót? Ki? A védszent. Rafaela tudja magáról, hogy ő az a védszent s haragszik érte magára, hogy miért az? S az ifju feljebb halad: népkép-

Digitized by Google

viselő lesz. A védszent most már ott ül a képviselőház karzatán s hallja a csodáshatású szónoklatot, a mit amaz ifjú tart a teremben. Ki sugallja neki e remek mondatokat? Ki adja neki e magas felfogást, ez igaz lelkesülést? A védszent. Rafaela szeretné elhagyni a karzatot, de nem mehet, meg van igézve. Most eltünik a védencz. Senkisem tudja hová lett; egyedül a védszent. Ő olvassa leveleit, miket az távol országokból küldöz; rejtelmes, nagyhorderejű államtitkokkal terhes leveleket; ki tudja találni e titkos jelirást, ő tudja, mi nagy mű van rábizva. A mű sikerül. Jutalom, kitüntetés várnak a visszatérőre. Érdemrendek ragyognak mellén; magas hivatalok várnak reá. Ki adta azokat neki? A védszent. Az vezeti mindig feljebb, feljebb. A magas gúla tetejéig. Grófi, herczegi korona, gazdagság vár reá. Kormányhatalomban osztozik. A védszent még itt sem engedi pihenni. Fel, fel, egész a gúla tetejéig. Mi van a gúla legmagasán? Egy koporsó. S abban a koporsóban fekszik egy szép halott szűz, fényes öltözetben, s e holt hajadonban Rafaela önmagát ismeri meg. — S a védencz odajön a koporsóhoz és sír fölötte. — És az álmodónak eszében van az, hogy ő most álmodik. És még arra is tud eszmélni, hogy az álomnak magyarázata van. Hogy egy leánynak halottul látni magát: menyasszonyságot jelent! S a fölötti haragjában, hogy miért álmodja most ő azt? szemöldei összehuzódnak és homlokán veríték gyöngyözik.

Pedig kár a szép herczegnőnek ez alabastrom homlokra gyöngyöket idézni e miatt, Napoleon öcsém nem várja őt álmában, mert az már ébren van és a herczeglaki gesztenyefasorok alatt sétál.

Az egyik fasor alatt ő, a másik fasor mentében Livia.

Mind a kettőt egy gondolat hozta ide összebeszélés nélkül.

— Ön a herczegnő elé sétál Livia kisasszony?

— Igen. Ön szintén?

— Könnyű kiszámítani visszaérkeztét. Reggel három

Digitized by Google

óra után Etelvárott lefeküsznek; a herczegnő akkor elindul, s most már közel jár ide.

— Én is így számítottam.

— Lássa: egy gondolaton voltunk. Hallotta az éjjel azt a nagy zivatart?

— Nem hallottam. Én igen mélyen alszom.

— Egészen megújult utána a természet.

— S ma igen szép, derült nap lesz.

A kelő nap épen az egyenes sétány végén látszott meg, s mint egy arany folyosón tündökölt végig a gyönyörű egyforma gesztenyefák sorain, a háttérben meglátszó várkastély minden ablaka tűzben látszott állni a reggeli fénytől. E hosszú sétány félmértföldnyi vonalban szelte át a gyönyörű parkot, melynek egyik végéről a másikig lehetett látni.

— Igen kellemes az ilyen reggeli séta, jegyzé meg Napoleon öcsém.

— Én megszoktam, hogy mindig eléje menjek a herczegnőnek, mikor Etelvárról hazajön.

— Megengedi, hogy én is önnel mehessek?

— A hogy tetszeni fog.

Most egy dülőúthoz értek. Ez az egyenes fasorból a park vadaskerti osztálya felé kanyarult.

— Most melyik úton menjünk? kérdezé Napoleon öcsém Livia kisasszonytól.

— Melyiket választja ön?

— Én azt hiszem, hogy a herczegnő a dülőúton fog jönni.

— Miért gondolja azt?

— A körülmények összevetéséből. A kocsis, ki a herczegnőt vitte, jó barátságban van a csaplár leányával, ki a telepen bort mér; mikor egyedül jön, mindig a csárda felé tér le, s ott meg szokott állni, maga egy korty törköly pálinkát kap, a lovai egy falat kenyeret a szép csaplárleánytól.

— De most a herczegnőt hozza.

Digitized by Google

— Úgy van. De az egész éjjel fennvirrasztottak mindannyian. S most az úton szépen szunnyadnak az úrhölgyek a hintóban, kocsis, inas a bakon. Az okos két szürke pedig koczog csendesen s ki nem tér a kerékvágásból. Hanem a mint a dülő út bekanyarodásához érnek, ott eszükbe jut, hogy ők erre szoktak járni s eszükbe jut a csemege, a mivel a csaplárleány fogadja őket rendesen s azzal szépen maguktól rátérnek a dülő útra. Akar ön velem fogadni, hogy így lesz?

— Nem. Inkább elhiszem.

Azzal tehát letértek a mellékútra, itt már nem voltak rendes fasorok, a mik külön válasszák őket: mögöttük eltünt a százablakú kastély, előttük a mindenüvé belátó nap; az összeboruló hársfák boltozata eltakarta őket.

Leon közelebb huzódott Liviához, s karját nyújtotta neki.

Livia szeliden odasimult hozzá, s karjára füződött.

Akkor Leon megállt s karjára nyugtatott kezét másik kezével megszorítva, azt kérdezé a leánytól:

— Hiszesz-e még bennem?

— A míg csak élek; felelé a leány.

— Ismersz-e még engem?

— Egyedül én téged.

— Viseled-e még gyűrűmet ujjadon?

E szóra lehúzta keztyüjét a leány, s megmutatá ujján azt a vékony platina gyűrűt (a mit ezüstnek is nézhetett akárki).

És akkor odaszorítá Leon ezt a kis rózsaszinű ujjat azzal a fehér gyűrűvel ajkához és végtől-végig csókolá azt, halkan suttogva a halk csókok-közben:

— Én szentem, — én védangyalom. Örömem és szomorúságom. Reményem és nyugtalanságom. Életemnek egyedüli czélja! Ne dobd el ezt a gyűrűt magadtól, kérlek. Mindenkinek bolondja vagyok — tréfából, de igazán csak te neked, mert nálad tartom az eszemet. Hallottál rólam eddig is sok rosszat, hallani fogsz ezentúl is eleget.

Digitized by Google

Mondani fogják neked, hogy hűtelen vagyok mindenhez, hogy megcsalok mindenkit, hogy gúnyt űzök mindenből, a mi rám lett bizva: nép zászlójából, ország czímeréből, király koronájából, papok pásztorbotjából, holtak keresztjéből, szerető szivekből. Lehet igaz, lehet nem igaz. De ezt az egy szentséget, ezt a te jegygyűrűdet meg nem csalom soha. Hiszed-e ezt nekem?

— Mindent hiszek neked, Leon. És én viszont azt mondom neked, hogy ha mind azt a sok szentséget, drágaságot cserébe kinálnák nekem ezért a gyűrűért: nem adnám azt oda soha.

Leon szemében könnyek ragyogtak. E drága gyöngyöket nem látta azonban senki, csak az Isten, ha egyedül volt, s ez a leány: ha ketten voltak.

— S most tanácsodat kérni jöttem; — fogózzál karomba; s hallgasd meg, mit mondok. Aztán válaszsz, merre menjek? Előttem is válaszút áll most.

Az ifjú pár karöltve haladt a csendes hársak között.

Nem a tündérszép, a tündérkevély herczegnő volt Leon védszentje, kinek sugallatára várt; hanem egy szegény árva leány!

— Lásd: én belőlem mindenki bolondot csinál. Valóságos jogát tartja hozzá. Legnagyobb bolondot csinált belőlem az apám. Nemcsak azáltal, hogy gyermekkoromtól fogva tréfálkozó pajtásának tartott, s abban gyakorolt, hogy melyikünk tud a másikon nevezetesb kópéságot elkövetni? de legkülönösebben azáltal, hogy mágnásnak nevelt s szegény legénynek hagyott. Tanultam én mindent, a mivel egy ember, ha előkelő úr, ha nincs egyéb gondja, mint a világban élni, nevezetes ember lehet; de semmitsem, a miből meg lehessen valakinek élni. Azzal, a mit én tudok, egy gróf és gazdag ember lehet diplomata és miniszter; egy szegény legény lehet charlatán. S minthogy én az előbbi nem vagyok, roppant hajlamot érzek az utóbbihoz. Megadóztatni az emberek gyarlóságait! Adót vetni az együgyűekre, s robotoltatni az ostobákat.

Digitized by Google

Csak két ember tart tőle vissza. Te és a herczeg. Egyedül az egész világon ti ketten vagytok azok, a kikre ha gondolok, gyermeknek érzem magamat s azt hiszem, hogy jó vagyok. Olyankor fölébred egész büszkeségem, s nagyravágyó leszek, mint egy gyermek. Ne nevess ki érette!

A leánynak hő kézszorítása biztosítá róla, hogy komolyan hallgatnak rá.

— Egy élétpályát látok magam előtt, melyen a nagy tehetségek s a nagy charlatánok futnak. Néha a charlatánok jutnak el a czélhoz, s a tehetségek maradnak le a pályáról. S mind a kettőnek kell mind a kettőből birni valamit, s a nagy világ soha sem tudja meg felőlük, melyik volt az igazi? csak a mikor a függönyt leeresztik, mikor a haldokló Augustus azt mondja: «tapsoljatok, vége van a komédiának.» Mert komédiát játszani kell. Azt, a ki kihagyja magát tanulni, a világban rosszul látják el. Ha azt tudják meg felőle, hogy gyönge, félretolják az útból, ha azt látják, hogy erős, mindenki szövetkezik ellene. De milyen bolond vagyok én, hogy úgy beszélek veled, mint egy tanár a kathedrából.

— Én nagyon szeretem azt hallani.

— Az egyik ösvénye a válaszútnak hosszú és tekervényes; ha ezen elindulok, sokáig nem látsz, néha majd egészen is eltünök előled, úgy, hogy híremet se hallod. Majd meg olyan híreket hallasz felőlem, a mik hitedet megingatni jönnek. Szégyenleni fogod magadat miattam.

— Nem fogom azokat elhinni.

— Ugy-e nem? Nehéz megpróbáltatásokat fogsz majd kiállani. Minden valószinüség kiáltó bizonyítványt fog ellenem adni. Saját szemeid fogják mondani, hogy hűtelen vagyok hozzád.

— Saját szemeimnek sem hiszek. Azt fogom mondani, hogy álmodom.

— Fogsz rólam olyan hírt hallani, a mely azt hirdeti, hogy mélyen buktam s oly alacsonyságba sülyedtem, a honnan nem érdemes egy tiszta nőnek kezével fölemelni.

Digitized by Google

Vagy pedig hallasz rólam olyan hírt, hogy magasra emelkedtem, dicsőség, világi fény vesz körül, a melyben nem szokták meglátni a régi szerelmet s el szokták felejteni az egyszerű, hallgató hű leányt. Bízni fogsz-e még akkor is bennem?

— Akár bukol, akár emelkedel: tudom, hogy visszatérsz hozzám.

— S ha ez nagyon soká fog tartani? Ha év mulik év után, s mindenik év egy elvesztett halott lesz rád nézve?

— Várok rád s tudom, hogy ha megvénülök is, értem fogsz jönni.

— Magadat is csábítani fog a jó szerencse; a mit gyémánt szived megérdemel. Reád méltók, nálamnál méltóbbak fognak versenyezni, hogy emlékemet kitörüljék abból, képemet fölváltsák.

— Nem adom azt oda soha. Ezt a gyűrűt nem cserélem föl máséval soha.

A leány mind a két kezét összekulcsolá, mintha imával akarná védni azt az ereklyét.

— Áldott jó lelkem. Tehát kész vagy rám várni a végtelen időkig és hinni és tűrni örömtelenül, s temetve tartani közös reményeinket. Ez a válaszút egyik ága. A másik ösvény sokkal közelebb ér véget. Az az én kis Szent-Ilona szigetemre vezet. Egy kis nemesi udvartelek; a mi egész birtokomból megmaradt. Hogy apám jó hirnevét megmentsem: anyámtól maradt örökömet is odahagytam hitelezőinek, s most csak Szent-Ilonám van még. Terem rajta buza és tengeri, a mennyi egy család szükségeire elég. Ha magam utána látok, újig mindig kitart s adóra is marad. Dohányt is lehet rajta termeszteni jó sikerrel. Van hozzá egy kis regale, s ha a tagosztályi per véget ér, a közös legelőből is jut még valami. Kis ősi házunk kevés tatarozással lakhatóvá tehető s a régi bútorok még kiszolgálnak egy nemzedéket s én ismertem már embereket, a kik ilyen házban boldogok voltak. Láttad házunkat ugy-e? Emlékezel a nagy diófákra, a mik két-

Digitized by Google

felől beárnyékozzák? Tudod a kis patakot, a mely a kerten keresztül folyik? a szép gyümölcsfák alja terítve nyáron érett gyümölcscsel? Nem szeretnél e házban lakni? Nem volnál ott boldog velem? Válaszsz számomra a két út közül. Kezedbe adtam sorsomat. Ha azt mondod: menjünk a szent-ilonai házba, ma kihirdettetem esküvőnket s két hét mulva egymásé vagyunk. S aztán nem fogja hiremet hallani többé senki. Otthonülő, csendes, hűséges férj leszek, tüzes gazda, jó feleségtartó, cselédrendbentartó, nagy dohánytermesztő. Hivatal után nem látok, kártyapajtás nem kell. Nem lesz más örömem, más bánatom, csak a tied. Akarod-e?

A leány megállt és kezét homlokára tette. Arcza elhalványult. Oly csábító volt a boldogság eszméje ily közelből. Neki dőlt egy mohos fának, melyet végig befutott a repkény s tekintete elmélyedt az erdő labirinthjában.

Olyan jó volna elkezdeni a boldogságot.

Öntudatlanul leszakitá egy levelét az örökzöldnek s azt, mintha válasz volna, odanyomta kedvese kezébe.

— Ne felelj rögtön reá, szólt Leon, gyöngéden visszautasítva az ajándékot. Még itt maradok estig, addig gondolj végig azokon, a miket neked mondtam. Sorsom kezedben van. Küldhetsz, a hova akarsz. A mit választasz számomra, azt fogadom el.

A leány a boldogság gyönyörével simult még szorosabban hozzá s arczára visszatért a lángoló pir. Szive magasan dobogott arra a gondolatra, hogy ő e férfi sorsát most kezében tartja. Egy szavától függ annak fordulata: «menj,» vagy «jőjj!»

Többet aztán nem beszéltek erről, hanem magasztalták a rigókat, a mik olyan szép hangversenyt rendeznek az erdőben.

Egyszer a parkból kivitt az út a szabadba.

Mintegy ötven-hatvan holdat tevő szabad tér nyilt meg előttük, melyen az út átvezetett. E téren már nem vol-

Digitized by Google

tak szálfák, csak egy-egy elnyomorodott bokor, néhol a földben hagyott reves tuskók, kiirtott erdő emlékei.

Göröngyös ugarok, embermagas gazzal, vetéstáblák, a mik virítnak a pipacstól, csüküllőtől, aszú legelők szikfűvel lepve; egy olyan gazdaság, a mit a gazdája évtizedek óta felében szokott kiadni. Semmi háziállat nyoma rajta. Az útakat kétfelől szegélyezi a szerb tövis.

— Milyen szép pénzt bevehet a vad palatinus az idén a papsajtból, mondá Leon. (Az pedig nem sajt, hanem gyom.)

— Miért hívják azt palatinusnak?

— Diák korában az apja kérkedett vele, hogy az ő fia magyar nemes, abból pedig minden lehet: még palatinus is. Azóta rajta maradt a palatinus név.

— Rossz ember ez, vagy bolond?

— Szép harmóniában egyesül nála mind a kettő, s igyekszik egymást gyarapítani.

— Hogy léteznek ilyen alakok a herczegi kastély közelében?

— Úgy, hogy mikor a herczeg a park kiterjesztése végett a szomszédságba eső közbirtokosokkal mind kiegyezett telkeik megvétele iránt, háromszoros árakat adva meg nekik, ez az egy szomszéd (igazi neve Tukmányi) nem akarta a magáét tizszeres áron alul adni. Ezért a hatvan holdért hatvanezer forintot kért. A herczeg nem adta meg s e nélkül készítette el a parkját. Megbánta később nagyon. A palatinus nagyon kellemetlen szomszéd. Mindenféle boszantás nemeit kigondolja a herczeg ellen. Vadait ellövöldözi s még azonfölül folyton hajtja a kártalanítási pöröket az uradalom ellen. A birtoka hosszú, keskeny, az országútról az erdei csárdához okvetlen az ő tagján kell keresztül jönni, s ezt az útat ő nem zárhatja el, mert szolgalom kötelezi a fentartására; hanem azt megteszi, hogy helylyel-közzel az út két oldalán mély vermeket ás, a mik épen csak hogy megengedik két szekérkerékнek a közöttük átvonulást. A herczeg megbánta

Digitized by Google

már nagyon, hogy eleinte meg nem adta neki a kivánt hatvanezer forintot, de azóta valahányszor megkisérték vele az alkudozást, mindig többet kér; most már nem elég neki százezer forint, még azonfölül holtig való ellátást követel.

— Pedig ugyan nyomorúságos élete lehet neki itten.

— Kevéssel beéri. Meg van elégedve sült krumplival, meg avas szalonnával; ruházatra nem igen költ.

— Azt mondják, hogy felesége is van.

— Hol van, hol nincs. Az egyik oka a mostani állapotának épen az asszony. Legény korában jómódú, ügyes fiú volt; akkor elvett egy szegény leányt, azért, hogy majd az jó háziasszony lesz. Hanem a leány, a mint asszonynyá lett, egyszerre megváltozott, elfeledte, hogyan kell dolgozni, préda, czifrálkodó lett, veszekedő, patvarkodó. Mindennap verekedtek, s egy-egy nagy ütközet után az asszony elbujdosott a háztól, időjártával megint hazakerült s újra kezdődött a nibelungenharcz. Még most is folyik. Az asszony hónapokig odavan. Senki se kérdi tőle, hol jár? aztán megint beállít, akkor megverik; másnap ő kezdi el a verekedést s ez megy szépen felváltva. Arról tudni meg, hogy mikor van itthon a palatinusné, hogy olyankor a férj elmegy kóborolni a régi ismerősökhöz, azokkal is minden fölött összevész, ott is rendesen megverik; beül a malom alá politizálni s heczczeli a parasztokat. Azalatt az asszony, a mi csak elpusztítható van a háznál, azt elprédálja; mikor aztán odább megy, akkor a férj szépen hazakerül. Néha el vannak félesztendeig is csöndesen a közös házban; olyankor nem szólnak egymáshoz. Az egyik a pitvarajtón jár ki, a másik a konyhaajtón. A mit egymásnak tudtára akarnak adni, azt felirják krétával egymásnak az ajtajára kivülről; az arra menők olvashatják az egész épületes levelezést, mely kezdődik a leggyöngédebb czímeken, a mik között a «te boszorkány» és a «te zsivány» a legszelidebbek közé tartozik. Mikor otthon van az asszony, akkor a

Digitized by Google

gazda mindennap hátához veri a kozmás ételt, avas rántást, a fővetlen babot lábosostul, mikor aztán maga marad, akkor jó dolga van, süthet magának burgonyát, s hogy jól mulasson, egész nap kártyázik; de minthogy se játszó társa, se pénze nincsen hozzá, játszik tarokkot egyedül; ha nyer, azt felirja, ha veszt, akkor nem fizet; ha nem jár jó kártyája, összevész a képzelt játszótársakkal s felrugja a székeiket s aztán játszik patiencet egyedül. Ebben telik le az egész egész élete.

— Félelmes embernek mondják.

— Ha valaki megijed tőle, azzal goromba. Kutyára nincs szüksége a háznál, maga is meg tudja ugatni az embereket.

— Egyszer elmentem a háza előtt, s rám kiáltott, hogy mit nézegetek ott körül? Pedig bizony nem ő rá voltam kiváncsi, hanem az udvarban egy szép sárga rózsabokrot láttam.

— Igen. Ez képezi épen az ő büszkeségét. Ez a szép aranyszinű centifolia. Ennek a dugványát az ő nagyapja a Louvre-kertjéből hozta el a tarsolyában, a franczia háború alatt s büszke volt rá, hogy a rózsát Wellingtonnak hijják. Igazán egyetlen példány. Maga az eredeti rég elveszett; ez pedig egész bozóttá lett már. Nincs olyan ár, a miért e rózsából hagyján egy ojtóágat, vagy dugványt adna oda az öreg, de csak egy rózsát is le hagyna szakítani. Azt ő körülkerteli tövissel s nyilás idején őrzi puskával. Ez az ő symboluma. Koronkint új nevet ad neki. Egy időben elnevezte Bemnek: Wellingtont elcsapta. Az volt az ő legnagyobb embere. Azután Napoleont tisztelte meg vele. Most Garibaldinak hijja.

A sétáló pár e beszélgetés alatt elhagyva a park hűs árnyékos fáit, az ugaron átvezető út hosszában haladt előre, különválva. Az irigy út választotta őket el egymástól, mely közepén sáros volt, s csak a két oldalán volt egy keskeny pázsitos mesgye, a min száraz lábbal lehetett előre haladni egyesével.

Digitized by Google

Az úttól nehány ölnyi távolban feküdt a vén világkerülő háza. Igazán feküdt, mint egy kifáradt mastodon, a ki várja már az özönvizet, a mi eltakarja. Falairól lehullott minden vakolat, kifitítva a ronda vályograkást; a háztetőn több volt a lyuk, mint a zsindely. Hanem egy szegletén a rozzant, ronda vityillónak virított egy rengeteg rózsabokor, mely még a szarufákon is túl emelkedett s ráborult a rongyos háztetőre. Az a rózsabokor tele volt aranysárga virágokkal, a mik a rózsák között a mammuthok; mintha arany palást volna egy rongyos koldus vállára vetve; ez a rózsabokor pedig körül volt kerítve egy tüskesánczczal, a tövisek egész gyűjteménye volt a körül embermagasságra összehordva, egy minden ostrommal daczoló mamelon.

A különös védelem annyiban indokolt volt, hogy az udvarnak mind a két kapuja kidőlt már a sarkából; az járhatott rajta keresztül, a ki akart.

— Menjünk az udvaron keresztül, mondá Liviának Leon.

— Félek, hogy ránk kiált megint az az ember.

— Szabad-e neked félned, mikor én velem vagy?

— Ne tegezz itt! Meghallják.

— Alszik ez a fenevad most.

— Lépteink felkölthetik.

— Ne féljen tőle. Nyujtsa karját. Szabad-e önnek félni, mikor én mellette vagyok?

— Nem magamért félek. Engem csak nem bánt, de önbe belevesz.

— Ne féljen semmit. Én ismerem őt jól. Tudok a nyelvén beszélni. Jőjjön oda velem. Én kicsalom az odujából. Meglássa, hogy megszelidül majd. Még ráveszem, hogy ajándékozzon önnek a rózsából.

Livia gyermeteg odaadással kapaszkodott Leon karjába, a ki aztán odament vele az egyik ablakhoz, mely legközelebb volt a rózsatőhöz.

Az ablakon nem volt függöny, egy táblája hiányzott

Digitized by Google

az üveg, az be volt ragasztva papirral: azt a papirt is kilyukasztotta valami baleset, s ott be volt ragasztva másik papirral. Livia félrehuzódott az ablaktól, átallva idegen férfi szobájába belesni; Leon azonban egyenesen oda plántálta magát az ablak elé s benézett rajta.

Az asztal előtt, melynek egyik eltört lába téglával volt felpóczkolva, ült a világkerülő. Hatvan éves lehetett, talán ősz, talán kopasz? azt nem látni, fejébe van húzva a vidrasüveg; minden öltözete rongyos, szurtos, meszes a faltól, sáros az úttól, zöld a fűtől, arcza czéklapiros a pálinkától, s szemei tüzesek, orra megfekszi a bozontosan előre nyuló bajuszt, mely háromféleszínű a dohány mindenféle chromaticus befolyásától. Kártyázik egyedül. Háttal ül az ablaknak, hogy a nap ne süssön a szemébe. Kever, emel, oszt, felszedi a kártyát, kiteríti az ellenfeleiét, elégülten krákog. Tele a marka tarokkal, tous les trois, quint major.

Leon odavonta Liviát is, hogy nézze azt az embert.

Livia kiváncsian várta, hogy fog ezzel Leon elkezdeni «szépen» beszélni.

Hát úgy, hogy hirtelen ráütött az öklével az ablakfára s bekiáltott medveriasztó hangon:

— Contra a pagat ultimónak!

A vad ember e szóra és robajra, mint a meglőtt vadkan ugrott fel helyéből s első ijedelmében az ajtónak akart rohanni, hanem aztán mikor váratlan látogatójának arczát meglátta, odajött csendesen az ablakhoz, s kinyitotta a félszárnyat s igen szeliden szólt a békezavaróhoz:

— No, mi kell, barátom, Napoleonkám?

— Semmi barátom! Urad és birád! Fel vagy jelentve, hogy játékbarlangot tartasz: társaid feladtak, hogy hamisan játszol, s elnyered a pénzüket.

— Csak mindig bolondozol te én velem, Napoleonkám. Szabódék a saját házában megtámadott.

— Semmi komázás! Azt akarod-e, hogy én menjek be tehozzád, vagy te jösz ki én hozzám?

Digitized by Google

A pseudo-palatinus kitekintett az ablakon s igazán meghökkent, a mint egy nőalakot is megpillantott. A pipáját a túlsó oldalra fordította a szájában. Pedig az nevezetes pipa volt: a vizsla megállta, annyira vadszaga volt.

— Te! Ki az? A feleséged? kérdé Leontól.

— Hát ki volna más?

Erre a szóra elkezdett satyrmódra vigyorogni az öreg; kétfelé törülgette a bajuszát; egész jó kedve lett. Azon örült talán, hogy ime megint beleesett egy ember a csávába, a miben ő ki lett cserezve. Fiatal ember elvett egy fiatal leányt. Harmincz esztendő mulva ezek is így fognak verekedni, mint mi ketten.

— No, hát mért jöttetek ide Napoleonkám?

— Majd megmondom, ha kijösz. Fogni akarom az üstöködet. Veled csak úgy lehet beszélni. No szedd fel magadat s hozd ki a fejedet. Hanem előbb szépen gombolkozzál össze.

A vén medve engedelmeskedett; kinyitotta a nyikorgó ajtót s megjelent látogatói előtt. Alacsonynak látszó, görbedt hátú ember volt, az egyik válla lejebb állt, mint a másik. Semmisem volt rajta szép.

— A fejéhez van ám nőve a kalapja; mondá Leon.

Erre csakugyan kihúzta a fejét a vidrasüvegből.

— No, annyira már rávettem a medvét, hogy mikor egy asszonyt lát maga előtt, megemelje a tökfedőt. Velem is kezet szoritanál úgy-e, ha olyan piszkos nem volna a kezed, hogy félsz, hogy hozzám ragad? Mikor mosdattak meg utoljára?

A furcsa alak nevetett.

— Hehe Napoleonkám, nem akarok én már szép lenni. Majd a te kezed is pipamocskos lesz, ha megvénülsz.

Livia bámulta Leont, hogy ezzel a rettegett erdei manóval ilyen hangon mer beszélni.

Pedig még egy sokkal merészebb kisérletre is vállal-

Digitized by Google

kozott Leon. Ez olyan, mint mikor az állatszelidítő a tigrisnek párolgó nyers hust ver az orrához.

— Te palatinus; szólt Leon, karját bizalmasan öltve a diogenesi alak karjába. Nem hiába jöttem én tehozzád; hanem azért, hogy valamit kérjek tőled.

Livia gondolta magában: sárga rózsát. Volt annál még veszedelmesebb tárgy is.

— Lásd, én most fel akarok lépni képviselőjelöltnek. Nagyon rá vagyok szorúlva, nincs miből élnem. Ha bejutnék, egy kis hazaárulásért nekem is adnának majd valami jó zsiros hivatalt s az nekem jól esnék. Neked nagy befolyásod van a parasztokra. Kérném a pártfogásodat.

Ez volt az a tárgy, a mivel vad oroszlányt lehetett csinálni a barlanglakóból.

— Mit? kiáltá fel, szerteszét köpve a szót és a dohánybűzt. Tégedet választani meg képviselőnek? s azzal kirántá a karját Leon kezéből. Inkább Rózsa Sándort, Patkót, Bogár Ferkót! Az egész fiatal nemzedék ágyúból kilőni való! Gyávák, hazaárulók vagytok valamennyien! Murawieff, Nena Sahib kell nektek, nem országgyűlés! Hozzátok ide Orsinit, arra rászavazok, aztán a guillotinra, az legyen az alkotmányotok!

Leon ijedt arczczal csapta össze a kezeit.

— Szerencsétlen ember, mit cselekedtél?

Erre az ijedt arczra maga a dühösködő még jobban megijedt.

— No hát mit cselekedtem?

— Miket beszéltél most, két tanú jelenlétében.

— No hát adjatok fel! Aztán mi lesz értte? Hát levágják a nyakamat!

— De nem vágják le a nyakadat; hanem rosszabbat tesznek veled.

— Mi rosszabbat?

— Tudod, hogy mit csinál most a feleséged?

— Az ördög tudja. Hát mit csinál?

Digitized by Google

— A bíz abban mesterkedik, hogy tégedet, mint őrültet becsukkason s akkor azután ha bekerültél a vörös toronyba, majd ő veri el a szép dominiumodat. Már pedig az ilyen beszédért okvetlenül odakerülsz. Ketten hallottuk. Ha a feleséged ránk hivatkozik: datum Lipótmező.

Livia megszánta a szorongatott embert. Ez már kegyetlenkedés volt az ő szemében. Egy erős embernek egy gyöngét nem szabad így kínozni.

— Ne féljen Tukmányi úr, szólt bele szelíden; én nem fogom elárulni Tukmányi urat.

A vadembert meglepte az, hogy saját nevén szólítják. Már hozzá volt szokva egészen a gúnynevéhez. Először körülnézett, hogy nem más ember-e az, a kihez szólnak? Azután nagyon meghatotta a kegyes pártfogás. Hihetetlen, de igaz, hogy a mosdatlan, káromkodástól bélpoklos száj e szókra idomulhasson.

— Csókolom a kezeit a ténsasszonynak. S azzal, hogy egyszerre más fordulatot adjon a beszédnek, azt kérdé, hogy: «látta-e már az én szép rózsámat? Adok belőle egyet a tekintetes asszonynak».

Leon szinlelt bámulattal mondá.

— Te ajándékozni kezdesz Garibaldiból?

— Semmi Garibaldi! förmedt fel a vadpalatinus: annak már vége van! Garibaldi is pecsovics lett, áruló lett, királypárti lett, megadta magát. Mazzini az egyetlen igaz ember. Tetszik-e Mazzini-rózsájából! Ha nem tetszik, nem adok. Ha Garibaldinak mondják, nem adok belőle!

Nagyobb feladat volt az annál, hogy hogyan lehet hozzájutni Mazzinihoz, mert az jobban körül volt véve gyilkos fegyverekkel rőzse alakjában, mint valóságban. A vad ember nem restelte vasvillával rést törni a saját várán, s a szűk nyiláson átfurakodni, koczkáztatva, hogy rongyos kabátját még rongyosabbá tépi; azon átesve azután, kikereste a rózsák legszebbikét, azt törte le Livia számára.

Digitized by Google

Ez olyan ajándék volt, a minőben még nem részült semmi herczegnő. Mi vette rá a barlanglakót? Livia szelidsége? vagy Leon kegyeskedése? Tán együtt mind a kettő.

— Látod, szólt Leon, a furcsa háziurhoz, miután Livia szépen megköszönte az ajándékot; pedig mi ketten olyan szépen megélhetnénk együtt, ha társaságba lépnénk. Én tudok mindenféle nyelveket: eljárnánk Európa nagy városaiba; van jó hangom és előadásom; azután mutogatnánk tégedet, mint magyarországi troglodythot, a ki megeszi a csirkét nyersen s a cserebogarat elevenen, s majdnem úgy röfög, mint egy ember; sok pénzt bekeresnénk vele.

— Csak nagy ördög vagy te! Védé magát gyöngén az insultált házigazda. Azonban más jutott most eszébe. Megfogta Livia kezét, a melyikben a kapott rózsát tartotta. Hanem arra kérem ám, hogy ezt a rózsát oda ne ajándékozza ennek itt ni. Mert félek, hogy ojtani talál belőle.

— Nem! Nem adom oda senkinek; szólt kedélyesen Livia.

— Lovagi szavamat adom rá, hogy nem ojtom el a szemeket róla, biztosítá Leon pathoszszal.

— Ej, a te szavadra nem adok én semmit. Férfiszó, becsületszó, esküvés mind hazugság; de a fehér személynek hinni lehet: a míg férjhez nem ment.

— No, de micsoda gorombaság ez? támadt rá Leon, tüntetőleg vonva Livia kezét karja alá.

— Dejszen nem feleséged ez neked! Mert ha feleséged volna, már azóta veszekedett volna veled.

— Akarod, hogy megtépázzam az üstöködet?

— Azzal nem bizonyítasz semmit, öcsém, hosszú Napoleon! hanem hát merd megcsókolni, ha feleséged.

Erre a szóra a füléig lángvörös lett Livia arcza; nem is várt be több szót, hanem futásra vette a dolgot s Leont is magával ragadta.

Digitized by Google

A troglodyth kaczagott utánuk; a két oldalát fogta a tenyereivel, a falnak támaszkodott, azt verte az öklével, úgy kaczagott; a papucsait felrugta a levegőbe, úgy kaczagott; hanyattvetette magát a kutyakapor közé, s a lábaival kalimpázott a levegőben, úgy kaczagott. Még a távolból is hangzott utánok leányszalasztó röheje.

— Minek bántál olyan kegyetlenül e szegény emberrel? duzzogott Livia Leonra (hogy a félbeszakadt thémát más textussal helyettesítse).

— Mert rászolgált. Mikor szembe áll neki valaki, akkor meghúnyászkodik, de a mint hátat fordít neki, már rosszban töri a fejét. Ezt minden mellette elmenőnek érdemes oldalba ütni; ha ma nem érdemli meg, majd megérdemli holnap; ha nekem nem vétett, vétett valakinek másnak. Ezt meg kell verni, hogy beszéljen s meg kell verni, hogy hallgasson. Bizonyos vagyok benne, hogy rászolgált ma is arra, a mit kapott. Ott van ni! mit mondtam?

— Jézus Mária!

— — — — — — — — — — — —

Mi történt?

Rafaela álmodott tovább. Az ifjú hős már elérte a gula magaslatát; már ott áll a koporsóban fekvő ragyogó alak előtt; megfogja annak kezét, s arra a halott összeszorítja újjait, úgy hogy a kezeik nem birnak többé elválni egymástól, újj újjba kulcsolódik; akkor elkezd az egész nagy pyramid ingadozni, egy rémséges robbanás; s azzal holt menyasszony és vőlegény együtt zuhannak a mélységbe alá.

A herczegnő felriad álmából s ébren is Leon arcza az, a mit maga előtt lát.

— Mi történt? kérdi felriadva.

— Szerencsére nem nagy baj, felel Napoleon öcsém. A két első kerék egyszerre zuhant az árokba.

— Hát a kocsis és az inas?

— Az egyik az innenső, a másik a túlsó árokba esett, most másznak ki, semmi bajuk, csak nyakig sárosak.

Digitized by Google

— De hogy történhetett ez?

— Bizonyosan aludt minden jó lelkiismeretű lélek, a lovák félretértek a dülő útra, a hol olyan közelre ásta az a vén gonosztevő a két tiltó árkot, hogy mind a két kerék belézuhant. Nem mondtam Livia kisasszony?

— Livia! Te itt vagy! Ugyan jó, hogy elém jöttetek. Most mit csináljunk?

— Kiemeljük a megfeneklett hintót, aztán visszafordítjuk; a két cseléd ilyen sárosan nem ülhet fel a bakra, azok haza mennek gyalog, én majd hajtom a lovakat.

— Nem jó lesz, ellenezé a herczegnő. Ha ön hajtja a lovakat, atyám meglát bennünket s ez őt felizgatja. Majd én hajtom a lovakat, akkor azt hiszi, kedvtelésből tettem.

Hanem akkor a herczegnőnek kell Napoleon öcsém mellé ülni.

Igy sem jó lesz.

— Livia mellém ül; ön pedig uram, madame Corysandehoz.

Igy egészen jó lesz.

Ez alatt a cselédek ismét kerékre állították a hintót. Ugyan áldották, a ki azt az árkot vájta. Az pedig most hasra feküdt, úgy kaczagott.

Hazaérve Livia mindenkinek eldicsekedett a nagyszerű ajándékkal, a mit a rossz szomszédtól kapott. Ebéd felett ez volt a társalgás tárgya. Mindenki tudott felőle valami hallatlan badarságot felhozni, a miknek összefoglalásából a barlanglakó egy tökéletes majommá visszafajult darwini ősremekké domborult ki.

... — És ez az ember ezelőtt harminczöt évvel épen ilyen kedélyes, derült, jószívű, elmés ifjú volt, mint Napoleon öcsém; jegyzé meg végül az öreg számtartó. Még szép is volt, a leányok bolondultak utána.

... Mikor délután Zárkány Napoleon elbúcsúzott a herczegi családtól, a kézszorítás közben, mit Liviától kapott, egy repkény levél maradt a kezében. Ez örökzöld levél azt mondá: «Menj!... Rád várok....»

Digitized by Google

MÁSODIK RÉSZ.

A REND-ÚR.

Digitized by Google

Digitized by Google

A «FÜRST» ÉS A «PRINCZ».

Kedves princz Alienor, megbocsát ön, hogy itt az előszobájában egy férfinak (azt hiszem, a komornyikja volt) egy pofont adék, s egy másik állatot, a kinek a neme után nem tudakozódtam, innen az ön szobájából nyakánál fogva kilökék... Ez már az én modorom, ha valahová bekoczogtatok, a hová nem akarnak beereszteni. Egyébiránt az ön hibája, hogy elmulasztotta utasításba adni, miszerint azon bizalmas személyek közé, a kiknek szabad bejárásuk van önhöz, az apja is oda számítandó. Azért kérem, ne dúlja fel magát, még csak reggel tizenegy óra van: a legszebb hajnali álom ideje. Ha kívánja, idehozatom a chocoladéját; az ágyfüggönyöket csak félig huzzuk szét, s aztán beszélgethetünk. Ön azalatt kibontogatja a hajából a papillotokat, vagy ha ezt a friseur nélkül nem teheti, felveheti a peplumot, ledülhet a kerevetre, s én majd kezébe adom a nargiléhjét, kedves princz Alienor. Csak nem szégyenli magát tőlem? Igaz, hogy én férfi vagyok, s ön ezzel a himzett hálófőkötővel, ezekkel a függőkkel a füleiben úgy tünik fel, mint egy kisasszony; hanem hiszen mi benső viszonyban állunk egymással, s nincs okunk titkolózni, még ha két külön nemhez tartoznánk is.

— Ugyan édes «Fürst Pratz von und zu Nornenstein», széles birodalmad nagyszámú alattvalói között nem találsz senkit mást, a kit untass, mint engemet?

— Au contraire, kedves Princz Alienor; én önnek

Digitized by Google

gratulálni jöttem a születése napjához: huszonkettedik születése napjához.

— Merci! A huszonkettedik nem érdemes a gratulatióra.

— Mert még kettővel hátrább van a huszonnégynél. Lássa ön, épen ezért jöttem ma önhöz. Mert én nem tartozom önnek a szeretői közé, a kik azért gratulálnak, hogy ékszereket kapjanak ajándékba, sem czimborái közé, kik a pezsgőt várják a nyájas üdvözlet után! . . .

— Hanem az apáim közé.

— Biztosítom önt róla, hogy e szónak csak singulárisa van, mint a «halál»-nak. Én hoztam önnek valamit a gratulatióhoz. Épen arról akarok önnel beszélni, hogy szándékom van a hátralévő két fatalis évet anticipálni, s önt nagykorusítani.

— Már ezt meg lehet hallgatni.

— No úgy-e? Most már kiment az álom a szeméből? Még tán fel is öltözködnék? El van készítve számára a légfütő szekrényben a burkony és selyemsalavári, hogy meg ne hűtse magát fölkeléskor a hideg öltönydarabokkal. Kezébe adjam? Tehát nem volna önre nézve kellemetlen, ha két évvel ideje előtt birtokába vehetné anyai örökségét s évdíj helyett egész vagyonával rendelkezhetnék? Nem kivánok minden kérdésemre választ. Tudom méltánylani azon gondot, melylyel ön szép fogainak és szájpadlásának tartozik; csak vegye ön tele a száját az anatherin-vízzel, s ha helyesli, a mit mondok, majd bólintson a fejével, ha nem helyesli, rázza meg azt, én érteni fogok belőle.

— — — — — — — — — — — —

— Tehát én ki akarom önnek adni anyai örökét. (Mellesleg megjegyezve, azt nem jól teszi ön, ha a «keleti szőrvesztő szert» használja arra, hogy karjáról és lábszárairól a férfias pelyhet eltávolítsa, attól a bőr érdességet kap; a rómaiak azt izzó dióhéjjal szokták elperzselni, attól a bőr egész nőies simaságot kap.) Azonban kedves princz

Digitized by Google

Alienor, én önnek anyai örökét csak egy föltétel alatt vagyok hajlandó kiadni két évvel a törvényes idő előtt, s a föltétel az, hogy ön az apai örökségnek is átveendi egy részét.

— Ah! Kezdesz érdekes lenni.

— Úgy van, kedves princz Alienor; önt nagyon fösvényül részesíté az apja mindazon lényeges tulajdonokban, a miket ő maga őseitől örökölt. Legelőször is hasonlítsa ön össze külsőnket. Én az idén töltöm be az ötvenedik évet, s bár homlokom tarkóig kopasz s hajam, bajuszom szürkül: nem festem, nekem az így illik, azért tökéletes délczeg férfi vagyok. Egészségem vas; kezeimmel patkókat török szét; megvívok a medvével a vadászaton s megállok a hózivatarban napestig, még be sem rekedek utána. Ön pedig egy huszonkét éves ifjú, a ki, hogy nőiesebbnek lássák, kitépi a szőrt az álláról, festi az arczát, ajkait, elfárad a tánczban s kiszalad a szinházból, ha a darabban lőnek.

— Valóban nagyon különbözünk egymástól.

— Mikor én ilyen idős voltam, mint ön, már kilencz párbajom volt, egy orosz ezredest megöltem kardviadalban; háromszor voltam nyertes az epsomi és longchampsi akadályversenyen saját magam lovagolta paripával; kezemet, lábamat törtem s kigyógyultam; átúsztam fogadásból a nagy vizesés medenczéjét Schafhausennél, s felmásztam a Dhawalagiri csúcsára. Harmincz esztendős koromban ezredese voltam az osztrák hadseregnek s viseltem mellemen hét ország érdemrendét. Egy praetereálás miatt odadobtam kardbojtot és érdemrendeket s elmentem hadakozni Abd-el Kader ellen, mint önkénytes s verekedtem beduinokkal és oroszlánokkal.

— Ezt én mind nem csinálom utánad.

— Tudom. És sok egyebet nem. Én nemcsak athleta voltam, hanem gavallér is. Én is szerettem az asszonyokat; de nem azokat, a kiknek birása olcsó gyönyörüség, hanem a kiknek megnyerése fáradság és veszély. Nem én voltam bolondja a nőnek, hanem az őrjöngött értem. S e

Digitized by Google

genreben nem volt előttem semmi elérhetlen. Csókot kaptam nyilvános tornában egy királynétól s elszöktettem a török szultán háreméből a nagy Bejrám-ünnepi kegyencznőt.

— S utoljára elvetted egy amsterdami kereskedő leányát feleségül.

— De a ki harmincz millió mark aranyat hozott nászajándékul s a világ első szépsége volt, s huszonnégy kérője közül választott engem, a kinek nagy szüksége volt rá, hogy uralkodó fejedelmi házam vagyoni állását rehabilitáljam.

— És egy kis lágy kereskedővért olts bele a Nornenstein fejedelmi erekbe.

— Sajnos, hogy így van. Ön e vérvegyülék hybriduma. A kiben mind a két faj jó tulajdonai kárbavesztek. A hollandiból megkapta ön a lágyságot, a hidegséget, az önzést; a vendből (mert mi azok vagyunk) a pazarlást, az élvkeresést, a kevélységet; az első paralyzálta az utolsóban a férfias bátorságot, a nyugtalan tettvágyat, a lelkesülést: az utóbbi kiölte az elsőből a családiasságot, a szemérmet, a megfontolást.

— Akkor ez nem az én hibám, hanem a vegyészé.

— Meg a nevelőé. Anyja keze alatt nevekedett ön. Az csinált önből, férfiból, leányt.

— Látod milyen kár volt, hogy nem te vállaltad magadra Mentor szerepét. Ha mindennap nyers hússal etettél s jeges vízbe mártottál volna, most meglehet, hogy méltó utódod volnék.

— Tettem volna azt is, ha ennél nagyobb küldetés nem várt volna rám a világban. Ön nem is álmodott még eddig arról. Azt hiszi, kedves, hogy a férfierő csak verekedésben s asszonycsábításban nyilvánult nálam? Életemnek évtizedei voltak arra szentelve, hogy vasakarattal, szivós makacssággal küzdjek egy eltaposott ügy mellett, melyre egész Európa ráépítkezett már, s melyről én még most is le akarom szórni az új építményeket. S ön erről mit sem tud?

— Rotteckben nem fordul elő a neved.

Digitized by Google

— A nevem nem, de tetteim igen. Olvasott ön a német «rendurak»-ról (Standesherren), a mediatizált uralkodó fejedelmekről valamit?

— Már elfelejtettem.

— De azt tán nem felejtette el ön, hogy ősei is uralkodó fejedelmek voltak «von und zu Nornenstein». Olyan jó uralkodók, mint a Brandenburgiak, vagy a Coburgok. Egyenrangúak a Görzökkel, Platenekkel, Nájpergekkel. A kik határaikon vámot szedtek, fővárosukban residentiát tartottak és testőrsereget, halál és kegyelemjogot gyakoroltak, újonczokat szedhettek.

— S katonáikat eladhatták, mint a hesseni választófejedelem.

— Azt is megtehették. Kedves princz Alienor, én koczkáztatom azt, hogy önnek a türelmét kimerítsem, a midőn elmondom önnek a «Pratz von und zu Nornenstein» uralkodó fejedelmek történetét.

— A kék öreg Istenre Bajorországban! ez sok lesz.

— Nagyon örvendek, hogy egy férfias tényre már kényszerítettem önt. Ön már káromkodik. És pedig ez volt az ön nagyatyjának kedvencz erőkifejezése: «beim blauen Herrgott in Bayern!» Az ön nagyatyja még tettleges uralkodó fejedelem volt Nornensteinban; országfejedelem s mikor meghalt, kétheti országos gyász volt hirdetve egész Nornensteinra.

— A mit meg is tartottak — a kéményseprők.

— Negyvenkilencz országfejedelemség volt Németország területén. Souverain önálló birodalom, mely saját törvénynyel, saját pénzzel, saját mértékkel, saját országos színekkel, saját hadi egyenruhával birt.

— És saját államadósságokkal.

— Mikor a brandenburgi vakmerő erőszakkal bekebelezte a nevezetes két Giech és Schönberg uralkodó fejedelemségeket, az jeladás lett a többi apróbb-nagyobb királyoknak, fejedelmeknek, hogy a területükön alapult uralkodó fejedelemségeket felfalatozzák.

Digitized by Google

— Királyi cannibalismus!

— Negyvenkilencz uralkodó fejedelem s huszonöt őrgróf egyhangú tiltakozása áll örökké útjában ez égbekiáltó jogtapodásnak. A Bundesarchiv őrzi ezüst tokba elzárva a mindannyi Durchlaucht és Erlaucht pecsétjével szentesített okmányt. A gonosz emlékű bécsi congressus megkisérté ez országrablást szentesíteni s paragrafusra szedte jogaink elrablását. Azontúl elneveztek bennünket mediatizált fejedelmeknek. Csupán Metternichnek volt irántunk rokonszenve, ő bennünket «szomorú áldozatok»-nak czímezett.

— Kérlek jobbágyi hódolattal, fenséges «szomorú áldozat», majd ha vége lesz, költs fel.

— Nem fog ön elaludni rajta, kedves princz Alienor, majd mindjárt fog következni valami, a mi az ujabb kor ivadékát is érdekelni találja. Annyit talán hallott ön udvarmesterétől, hogy első Napoleon kedvencz eszméje volt a «rhenusi szövetség», a mi ránk nézve egyértelmű a paradicsommal. Gaugrófjaink csoportosan harczoltak Napoleon táborában. Ezért bántak el velünk a győztesek oly irgalom nélkül. Souverain jogainkat előbb átalakították privilegiumokká. Kimondták, hogy a «rendur»-ak képezik a német birodalom legkiváltságoltabb osztályát; elől ülnek az országgyülésen, birtokaik a katonai szolgálat alól fölmentetnek, s ha nekik tetszik a hadi pálya, bármely ország hadseregébe szabad választás szerint belépnek; a családfők testőröket tarthatnak s jobbágyaik fölött első folyamodású biróságot gyakorolhatnak! Gyalázatos alábbszállítása uralkodói hatalmunknak: de bár töredéke a trónnak, még mindig ereklye. Meg akartuk azt őrizni. Mikor én önnek anyját nőül vettem, mely házassági tény a Bundesacte 75-ik §-a szerint minden német uralkodónak bejelentendő s azok által tudomásul veendő volt, azt mondám: jól van, nem akarjátok elismerni a mi isteni jogainkat in theoria, bizonyítsuk be azoknak létezését in praxi. Önnek anyja, mint mondám, harmincz

Digitized by Google

millió mark aranyat hozott a házhoz nászadományul. A Bundesacte 89-ik §-a megtiltja a renduraknak hitbizományokat alapítani oly nászhozományokból, melyek nem fejedelmi származású nőtől erednek. De azt nem tilthatták meg, hogy a meglevő birtokba beruháztassanak. A nornensteini herczegség fővárosában fejedelmi várkastély emelkedett, nagyszerű városháza épült ötven lakosztállyal, gyönyörű szinháza vetekedett a weimarival, s télen dráma, nyáron olasz staggione volt benne. A mellett az egész terület utai téglaburkolatú Klinkerutakká alakíttattak át, hogy a mint az utazó a brandenburgiak területéről a mienkre belépett, bár nem is voltak ott festett korlátaink, rögtön megtudta, hogy ez Nornenstein tartozandósága. Egy fogadalmi templomot is kezdtünk el építtetni, de az már félbenmaradt. A demokratikus lavina, melyet egykor pajkos suhanczok megindítottak a lejtőn, rohant alá feltartóztathatlanul. A kimondott elv vonta maga után a következményeket. A midőn a nagyfejedelmek elnyelték a kis fejedelmeket, ki lett mondva az itélet, hogy a királyokat el fogják nyelni a még nagyobb császárok, s valamennyit elnyeli a Moloch, a nép!

— Fenséges uralkodó fejedelem, biz Isten, olyan szépen prédikálsz, mint pater Klinkowström.

— Várjon csak, kedves princz Alienor, még szebben is fogok. Egyszer az a követelés jutott eszébe a democratiának, hogy az igazságszolgáltatást egyszerüsíteni kell. Mi a felsőházban hasztalan protestáltunk ellene: egy pairtolonczozás, s le voltunk szavazva. Elvették tőlünk a törvényszék jogát s azzal a nornensteini pompás városháza, közepén az aranyos toronynyal és óraművel, üresen maradt.

— A szegény parasztok nagy örömére.

— A szegény parasztoknak még nagyobb örömük is következett. A molochnak mentül jobban tágúl a bendője, annál éhesebb. L'appetit vient en mangeant! Következett a jobbágyok felszabadítása az úri szolgálat, a dézsmafize-

Digitized by Google

tés alól. Egy tollvonással megszüntünk a mi népünknek urai lenni, hitvány mammonnal fizettetve ki isteni jogainkért. A Dagon bálvány követelése még tovább ment. Magának vindicálta az egyházak fölötti patronatus jogát, s mi egy ballotázása után a mezitlábas képviselőknek megszüntünk az egyház pártfogói lenni, templomunk nem a mi templomunk volt többé.

— Szegény fejedelmek! Már az úr Istennek sem parancsolhattatok.

— Még nem értünk a keserű pohár fenekére. Astaroth bálvány újra éhezett, Beliál pokla égett, új áldozat kellett. Kimondatott a nagy carbonari szövetségben, melynek parlament a neve, hogy nincsenek többé kiváltságok: minden ember csak ember és semmi más, az én fejem csak olyan fej, mint a kefekötőé, s az én kezem csak olyan kéz, mint a cserző-vargáé: mind a kettőnk fejére egyformán kivetik az adót, s mind a kettőnk tenyere egyformán tartozik azt befizetni.

— A helyett, hogy egy tenyér fizetne meg mind a két fej helyett.

— Még ez sem bírt elűzni az őseimet uralt földről. Uj megaláztatás következett. Daczára a Bundesacte 33-dik §-ának, mely örök időkre megállapítja a «Rendurak» férfitagjaira nézve a fegyveres szolgálat önkénytességét, kimondatott a herodesi rendszabály, hogy minden lakosa a német területnek alá van vetve a hadkötelezettségnek, kiki azon országban, mely fölötte souverain, s az én egyetlen gyermekem, ki akkor két esztendős volt, azért lesz fejedelmi gonddal felnevelve, hogy egykor a potsdami fändrich csizmáit tisztítsa.

— Nem tettem volna meg neki.

— E cholerahírre önnek az anyja elhagyta Nornensteint s elment Amsterdamba, elhatározva, hogy fiát minden egyébnek fogja nevelni, csak katonának nem. Én még helyben maradtam. «Nec civium ardor prava jubentium!» (Már Horácz tudta, hogy ha a «Burger» parancsolni kezd,

Digitized by Google

az csak rosszat parancsol.) Vártam a jobb sors fordulatára: biztam az örök igazságban, s hittem az európai bonyolulatok non putaremeiben. Végre eljött az utolsó csapás a vasuti törvények alakjában. Egy, a gergezenusok ördögszállta disznóiból alakult consortium engedélyt kapott rá, hogy sínvonalát a nornensteini területen keresztül rakhassa le, s a civilisatió vandaljai neki álltak a kisajátításnak, lyukat furtak magán a szent Nornenfelsen keresztül, melyen maga Odin Isten tartotta ítéleteit hajdan; kettévágták töltéssel a parkomat, pocsékká tették a vadaskertemet, áthidalták a halastavamat, rést vágtak a hárserdőmön keresztül, s odafészkeltek az indóházukkal a kastélyom tövébe, a honnan minden pasasér beleláthatott a számba; a hol nekem magamnak meg kellett állnom a sorompó előtt s várnom engedelmesen, míg egy vonat birkákkal, ökrökkel és filiszterekkel rakva végigrobog; s mikor egyszer hajtóvadászat alkalmával az üzött szarvas után átugrattam a korlátot, a kriminál elé idéztek s a szemtelen publikánus, a staatsanwaltok legcretinebb példánya, még hat esztendei várfogságot kért rám: Nornenstein uralkodó fejedelmére!

— Ez elől aztán elszöktél.

— És a mi mind ennél még nagyobb baj volt, az, hogy a sine nobis épült vasut elvitte magával a szomszéd városba Nornensteinból az ipart és kereskedelmet is.

— S neked nem maradt se zsidód, se csizmadiád!

— A mely állam nem tartja meg kötelezettségeit fiai irányában, annak fiai is feloldva érzik magukat az állam iránti tartozásaik alól. Én rögtön felmondtam tőkepénzeimet, piaczra dobtam állampapirjaimat, elárusítottam minden fekvő birtokomat a hitbizományon kivül, s e pénzerővel kerestem magamnak egy olyan országot, mely hajlamaimnak legjobban megfelelt, s kitüzött czélom szolgálhatására elég közelséggel bírt. Ez volt Magyarország. Itt még olcsón lehetett nagy területeket vásárolni, itt még a földesúr uralkodó fejedelme volt az ő jobbágyainak, a

Digitized by Google

megvett birtokkal a pallosjog is együtt járt, itt még a kiváltságolt osztály nem fizetett adót, nem tartozott katonáskodni, a magyar nábob méltán nevezte magát «kis király»-nak: valóban az volt.

— De te ugyan «pünkösdi király» lettél közöttük. Egy esztendő mulva, hogy ide telepedtél, kiütött a forradalom, itt is felszabadították a parasztot, itt is kifizették a kis királyokat papirpénzzel, s aztán kivetették rájuk az adót, elvitték a fiaikat katonáknak s átszelték a birtokaikat vasutakkal.

— Az mind igaz; de azért mégis ég és föld a különbség az itteni és az otthoni állapotok között. A magyarra nézve német vagyok, az osztrákra nézve magyar. Egyikhez sem köt le semmi tekintet. Azt fogadom el tőlük, a mi nekem tetszik, s azt adom nekik, a mi nekem nem kell. Otthon parancsszóval sem tudtam rávenni a parasztot, hogy segítsen nekem szidni a kormányt: itt megteszi nekem egy kurjantásra. Otthon minden garasomat számbavették: itt annyi adót fizetek, a mennyiben a becslőbiztossal megalkuszom; a fiamat megváltottam a katonáskodás alul egy ezer forinttal, s a vasutvonalat oda traciroztattam, a hol nekem legkényelmesebb volt, és végül itt azzal és a felől conspirálhatok, a kivel és a miről nekem tetszik, ha csak dohányt nem csempészek, nem szólit meg senki.

— Kérlek, nekem valamit el ne mondj ez intriguáid közül, mert tudod, hogy én vagyok a városban a legpletykább ember.

— Szép férfitulajdon! De annyit mégis megtudhat ön, a mit már minden ember tud, hogy a midőn 1865. márczius 30-án a frankfurti «rendurak» egylete Heidelbergben bizottsági ülését tartá: e titkos ülésben oly határozatok hozattak, melyek az európai bonyodalmakkal szemközt messze kiható terveket állapítanak meg, s hogy e titkos ülésnek egyik másodelnöke Fürst Octavian Pratz von und zu Nornenstein, önnek testi édes apja volt.

Digitized by Google

— Remélem, hogy azon határozatoknak semmi közük sincs az én nagykorusításom tervéhez.

— Igen nagy közük van hozzá, kedves princz Alienor. Mint előre bocsátám, ön a törvényes idő előtt csak akként juthat anyai örökéhez, ha apai örökének egy részét átveszi; az ön atyjának van férfias bátorsága és vannak magas ambitiói. Nem kinálom mind a kettőt: engedek közülök választani. Én mint apa, nem teszek le arról a hitről, hogy ön az ifjú Achillesként, kit leánynak neveltek, a kinálkozó alkalom esetén rögtön és meglepően fogja elárulni férfilétét s utána kap a kardmarkolatnak. Én abban is megnyugvást fogok találni, ha ön távol akar maradni azon politikai chimaeráktól, a miket mi vének még egyre üldözünk s azt mondja, semmi közöm nekem a rhenusi szövetségtekhez, apró fejedelemségeitekhez: az én birtokom Magyarországban fekszik, én azt akarom szaporítani: ideházasodom; elveszem Etelváry Rafaela herczegnőt, a ki az országban legszebb, leggazdagabb és tegyük hozzá: a legszellemdúsabb úrhölgy; itt alapítok családot, leszek ebben az országban főispán vagy képviselő: feje az aristocratikus demokratiának. A nornensteini fejedelmek története be van fejezve s kezdődik a Nornenstein-Etelváry herczegeké. Én ebben is meg fogok nyugodni.

— Talán én is.

— Csakhogy egy körülményt ne felejtsen el. Etelváry Rafaela herczegnő, bár nem uralkodó princesse, de azért oly büszke lélek, a kit e sardanapali magaviselettel nem lehet meghódítani. Az csak igazi férfinak adja meg magát.

— Kívánod, hogy bajuszomat meg hagyjam nőni?

— Nem, kedves princz Alienor; a férfi bizonyítványai a szívben vannak és a karban; a jellemben és az észben. Önben minden alszik, a mi a férfit teszi. Bizonyosan megvan, de én azt hiszem, hogy alszik. Ön egész álomjáró. Ébredjen föl! Adja valami jelét férfiléténck! Merjen vala-

Digitized by Google

mit! ha megbukik is; nem árt semmit. Nem bánom: legyen az bolondság, de férfias bolondság. Áruljon el valami ambitiót. Álljon be lázító coripheusnak a demagógok vagy az ultramontánok közé: nekem az mindegy. Legyen veszekedő; kössön bele valakibe, hívja ki, vagdalja meg, vagy vagdaltassa meg magát. Tegye magát nevezetessé valami fogadással: legyen az távlovaglás, vagy versenyúszás; vállalkozzék valami exoticus utazásra; alapítson valami férfias klubbot: legyen az tüzoltó, athletik, rókavadász vagy criquetjátszó klubb; lépjen föl magyar országgyülési képviselőnek, beszéljen bolondokat, verekedtesse össze a korteseket s választassa meg magát tenger-bor árán; de tegyen valamit, mert biz Isten, azt fogja önnek mondani Etelváry Rafaela herczegnő, ha őt megkéri, hogy: két asszony nem lehet egy háznál. Nos, mit válaszol ön? Vállat vonogat? Ez a válasz? No hát jól van. A szokott bolondságokban nincs kedve nyilvánítani a férfiasságot. Juttassa hát azt érvényre az ész és lelki erő útján. Menjen el Németországba: csatlakozzék a ligához; ajánlja fel szolgálatát Ehrenbreitstein fejedelmi rokonunknak, annak lesz esze az ön számára is, meg fogja mondani, mit cselekedjék? tolni fogja önt előre: annak van egy leánya, nagyon csúf, de uralkodó fejedelemnő, s azt megkérheti per procura, csak a photographiáikat kell kicserélniök; a hatalmas összeköttetés elősegítve egy jól vezetett európai cselszövény által, vissza fogja önt helyezni ősei birtokába, fényes uralkodói állásába. Nos, princz Alienor, hát a körmeitől kér ön tanácsot? Feleljen, mi tetszik? Vagy még nem ébredt fel? Kinyissam az ablaktáblákat? Bántja önt a világosság talán? No a háromezer ördögbe is! hát ne tegyen úgy, mintha a fogaival nézne s az orrával hallgatna rám, hanem feleljen! Akarja-e ön rögtöni nagykorusítását s anyai örökének átvételét azon az áron, hogy valami önhöz méltó életjelt adjon magáról?

— Semmit sem. Várok még két évig s addig csinálok adósságot anyai örökömre.

Digitized by Google

— Nem lehet, édes princz Alienor. Legalább sokat nem.

— Miért nem?

— Mert a hitelezők okos emberek.

— El volna tán költve anyai örököm?

— Oh nincs, kedves princz Alienor; mind megvan teljes értékben, és be van ruházva az ősi hitbizományba.

— Vagy tán túl van terhelve?

— Egy fillér teher sincsen rajta. Olyan tiszta a hypotheca, mint az Aphroëssa sziget, a mi most merült fel a tengerből. Ott van az anyai öröke először is egy gyönyörű várkastélyban, mely fejedelmi rezidenciának volt építve, azután egy góthstylben épült városházában, azután egy remek dalszinházban, mely igazi trianoni minta, továbbá egy fegyvertárban, egy fogadalmi templomban, egy muzeumban és végül huszonnégy mértföldnyi példányszerű klinker utakban. Az egész harminczmillió márka arany ott van becsületesen elhelyezve. Ez az ön anyai öröke. Nagy kincs, ha egyszer ismét visszajuthat ön a nornensteini uralkodói trónra; akkor Nornstein ismét a régi gazdagság gyülhelye lesz, a várpalota hajdani, tallérokkal kirakott falazatú szobáját behúzhatja ön papirszőnyeg helyett porosz tallérjegyekkel, privilegiumot oszthat kereskedőknek és iparosoknak, s korlátot zárhat a vasuton keresztül s adót, vámot szedhet ismét és balletet tarthat a saját költségén; de a míg ez a fordulat be nem következik, addig, bizony Isten, nem ád önnek senki az ön várpalotájára, színházára, templomára, városházára, országutaira s etczeteráira egy számkivetett osztrák ezüst forintot sem.

— Ezer milliom lobogó mennykő!

— No hála a lorettói szent szűznek, hogy végre mégis káromkodik ön! Attól féltem, hogy e felfedezésnél el fog ön ájulni, s magamnak kell majd szalamia-szeszért szaladnom. Csakugyan sikerült önt kiugratnom az ágyból. Ez már első lépésnek jó. Már most csak folytassa, édes

Digitized by Google

princz Alienor. Kezdje el az apján, szidja össze minek volt olyan bolond, hogy ennyi pénzt vert bele olyan beruházásokba, a mik csak fejedelmeknek valók? Majd ebből azután belejön a mások ellenében kifejtendő erélyes kedélyállapotba is, s végül az anyagi veszteség gondja rávezeti önt magáért a nagy eszméért való lelkesedésre s megértendi ön, mit tesz az: önkéntes számkivetésben lakni az osztrák-magyar monarchiában, az uralkodó fejedelmi czímerrel pecsétnyomó gyűrünkön? s mi dolgunk van nekünk mind ez elemek közepett, a mik segítenek nekünk bontani ott, a hol bontani kell! s majd megtudja aztán, hogy minő eszmelánczolat fűzi össze az ön nagykorúsításának tényét a heidelbergei rendúri titkos ülés márczius 30-diki határozataival. Nos princz Alienor, kezdjen hozzá!

De bizony princz Alienor nem kezdett semmihez, hanem azt tette, a mit haragbajött asszonyok szoktak tenni, hogy elkezdett szótlanul járkálni fel s alá a szobájában, karjait összefonva mellén, a hosszú, tarka, selyem peplum lebegett utána, a feje körül kötött hímzett hálófőkötő még nőiesebbé tette halvány arczát, mint maga az erélytelen harag kifejezése. Időközönkinti csuklása elárulá, hogy görcsöket kapott.

Fürst Octavian Pratz von und zu Nornenstein csak várta egy darabig, hogy mikor fog megállani s mikor kezd el beszélni? Mikor látta, hogy hiába vár, vette a kalapját s otthagyta a princzet.

Mikor az előszobába kiért, a komornyiknak egy napoleondort nyomott a markába.

— Ez a pofonért. S most menj be az uradhoz és mondd meg neki, hogy ha ő megteszi a kedvemért azt, hogy valakivel, akárkivel megverekszik, nem pisztolyra, hanem kardra, a mely affaireban vér folyik: akkor én magam fogok neki kölcsönözni a nornensteini monumentáira.

Digitized by Google

A «JERICHÓI KÜRT» GÉPEZETE.

— Nos hát, hogy van ön megelégedve a «Jerichói Kürt» szerkesztőségével, barátom Napoleon? Megismerkedett ön collégáival, az én munkatársaimmal? Mind kitünő fiatal emberek. Ott van Buksy úr, nagytudományú férfiú, fordít angolból, franciából, olaszból . . . («Német szótár segélyével.» A zárjelben Napoleon öcsém beszél.) Ő a mi külföldi rovatvezetőnk. A hányszor Viktor Emánuelt országrablónak, Bismarckot Heródesnek nevezi, annyi szivart kap a hónap végén extrabonificatióképen. Azután Pökhendi úr: kitünő tudományos férfiú, a ki ír nemzetgazdászatról, conjecturális politikáról, egyházpolitikáról és magas diplomátiáról. (Lásd Welker és Rotteck «Staatslexiconát».) Az a komoly tekintetű, magas termetű szikár alak különösen megbecsülhetetlen egyéniség. Neve Stomfaksz úr. Az ő feladata összegyüjteni azon híreket, melyek a pártunkhoz tartozó főurak körül történtekre vonatkoznak, azoknak megérkezését, elutazását jelezni, a családjaikban történt örvendetes és gyászos eseményeket felsorolni, kitünő egyháznagyok mozdulatait figyelemmel kisérni; jótékonyságaikat elismeréssel jutalmazni, péterfillérek gyüjteményeit megköszönni. Ugrik úr kezeli a színházrovatot: feladatának teljes magaslatán állva, mellőzi a haszontalan szépműtani és művészeti szempontokat, egyedül a dogmák szempontjából birálja meg a darabokat. Semmi sem kerüli el figyelmét e tekintetben s a visszaéléseket lángostorral korbácsolja. Tapló úr azzal a szőke kecskeszakállal és ragyás orral, referál a képviselők és méltsás főrendek üléseiről, szellemdús aperçuekkel fűszerezve a szónokok előadásait s találó silhouetteket nyirva a kiválóbb alakokról. («S tanulmányozza a régi lőcsei kalendáriumot adomákért, miket felfrissít.») Bámba úr teljhatalmú függetlenséggel dolgozik in spiritualibus. («És in spirituosis.») Éles, ke-

Digitized by Google

mény választóvízbe mártott tolla van. Nem kimél senkit, nem válogatja a szavakat: oda sújt, a hol legjobban fáj és sohasem revocál. Végül ott találja ön Karakán barátunkat. Ő úgy látszik, mintha nem dolgoznék semmit, mintha egyéb feladata sem volna, mint feljárni a szerkesztőségbe a többieket infestálni, elanekdotázni az időt, senkit sem engedni dolgozni; úgy, hogy mikor jön a metteur-en-pages a kéziratért, akkor nyakrafőre kap mindenki az ollóhoz s vágja ki a tölteléket a többi lapokból, míg végre egyesült erővel ki nem lökik Karakán barátunkat a bureauból, hogy dologhoz foghassanak. Ez pedig a legszükségesebb tagja a szerkesztőségünknek. Hallgasson ön ide és bámulja azt a furfangosságot, melylyel én hadjáratunkat berendeztem. Mint ön és mindenki tudja, a «Jerichói Kürt» feladata mindenkinek megmondani az igazat. Ezt teszszük. Mindenkit megostorozunk, a ki ügyünknek ellensége. Ez veszélyes merénylet. Hasonló a keresztes hadjárathoz. Az igazhivők táborának szüksége van egy «oroszlánszívű Richárdra», a ki a hitetlenek ellen karddal is kész legyen megvédeni zászlónkat. Ez a mi oroszlánszívű Richárdunk Karakán úr. Látta ön azokat a karokat, vállakat? Egy Sámson! Ugy tud vívni balkézzel, mint a jobbal. Katonatiszt volt, de le kellett neki köszönni a sok verekedés miatt. Mindenkibe belekötött s mindenkit megpiszkolt. Ez százötven forinttal van szerződtetve a laphoz, («Ecclesia militans») igenis: azon czélból, hogy ha a «franc maçon»-nak kedve kerekednék a divatszerű ellenargumentumokhoz folyamodni s ügyét a kard élére apellálni, az ordaliákhoz megtalálja nálunk is a maga emberét. E vértezett lovag pajzsának oltalma alatt mindenki írhat mindent bátran és szabadon. Czikkeink mind álnév alatt jelennek meg. Karakán barátunk készen áll azoknak bármelyikeért elvállalni a felelősséget, ha valaki sértve érzi magát, megverekedni vele. Ugyanő a sajtóbiróság előtt is helyt áll, ha szükség, s elitéltetés esetén kettőzött honoráriumért kiüli a fogságot.

Digitized by Google

— És sok párbaja volt már a «Kürt» czikkeiért Karakán urnak?

— Egyetlen egy sem! De csak egy sem. A collegák tudják, hogy mi lakik a bokorban s még csak mukkanni sem mernek. Őrizkednek a keztyűt ide dobni.

— Lássa ön, ez nagy baj. Ön gondoskodott arról, hogy meg legyen védve; de nem gondoskodott arról, hogy meg legyen támadva.

— Micsoda? Ezt nem értem.

— Dehogy nem. A «Jerichói Kürt» hadakozik a saját árnyékával, mert nincs ellenfele. A többi lapok nem vitáznak vele, tudomást sem vesznek róla, agyonhallgatják. Ligát kötöttek s megállapodtak benne, hogy a «Jerichói Kürt» akármit mondjon róluk, még ha azzal vádolja is őket, hogy ezüst-kanalat loptak, az se tekintessék sértésnek. Ebből aztán először is az a baj származik, hogy a közönségnek tizenkilencz huszadrésze azt sem tudja, hogy vagyunk-e a világon? a többi lapok nem költik fel irántunk a kiváncsiságot. De nagyobb baj ennél még, hogy a mi magas pártfogóink, miután egyedül kiabálunk, senki ellenünk nem mond, egészen fölöslegesnek tartják a buzgalmunkat; megszününk rájuk nézve égető szükség lenni. Nem értik, miért haragszunk? miután senki sem bánt bennünket. Nem fogják fel, mit védelmezünk? miután semmi sincsen megtámadva; sőt vannak közöttük finyás emberek, a kiknek az ízlését az æsthetika annyira elrontotta, hogy egészséges, jól odamondott kifejezéseinket nem találják alkalmasaknak, a midőn ellenünkben hasonlót senki sem használ. Nekünk az a bajunk épen, hogy nincs ellenségünk, a ki bennünket mindennap mérgezett nyilaival keresztüllövöldözzön, fogaival megmarczangoljon, üvegcserepeken meghengergessen, hogy mi azután sebeinkre hivatkozhassunk s vértanúságunk jeleit bemutathassuk. Nekünk egy jó telivér ellenségre volna szükségünk, a ki küzdelmeink értékét kellő világításba helyezze.

Digitized by Google

— Napoleon! Ön csakugyan nagy ember. Igaz a, hogy az a legnagyobb bajunk, hogy senki sem akar bennünket bántani. De hát hogy lehet ezen segíteni? Hogy lehet valakit arra rávenni, hogy támadjon ránk és bánjék velünk kegyetlenül?

— Már pedig mulhatatlan föltétele egy diadalmas harcznak: egy magát megveretni vállalkozó ellenség.

— Nem lehetne megvesztegetni valami desperatus zugirót, hogy adjon ki ellenünk egy pamphletet?

— A pamphlet jó eszme; de a zugiró nem. Először az ilyen nem marad titokban s nevetségessé tesz bennünket. Azután meg valami üresfejű piszkolódást visszaverni semmi dicsőség. Nekünk olyan megtámadóra van szükségünk, a ki a harczot komolyan veszi, a ki meggyőződésből beszél, s a mit mond, abban eszme, gondolatok magva van, a ki azután a megkezdett vitát egész hévvel folytatni is tudja, s a ki egyuttal oly társadalmi állással is bír, mely őt arra kötelezi, hogy kilétét titokban tartsa, s magára ismerni ne engedjen.

— Napoleon! Önnek van már ilyen embere! A felsőbb körökhöz tartozó egyéniség? Micsoda?

— Nem szólok többet. Elég volt önnel sejtetnem, hogy mit akarok! A többi az én gondom.

— Napoleon! ön nagy ember!

Hogy mint járt el ezek után feladatában Napoleon, azt szabad legyen egyideig eltitkolnunk.

Tíz napra e párbeszéd után egyik pesti könyvárúsnál, a ki abban a hírben áll, hogy a «Nagy Orient»-hez tartozik, jelent meg egy röpirat, ezen czímmel: «Mene, Tekel, Fáresz!»

A röpirat általános felpezsdülését gerjesztett s az első kiadása három nap alatt elkelt.

Magas szempontból itélő ész tünt ki belőle: modora finoman gúnyoros volt, és a mellett merész; iránya az ultramontán és conservativ eszmék ellen volt intézve, nem sokat elméletezett, hanem adatokat hozott elő, jár-

Digitized by Google

tasságot árult el a magas körökben, élesen jellemezve azoknak vezértehetségeit, füszerezve előadását csipős adomákkal, repülő mondatokkal, meglebbentve titokfedő függönyöket, mik alatt még több is rejlik az elmondottaknál, s nem kímélve még a női hiúságot sem.

Ez már aztán gazdag fogás volt a «Jerichói Kürt»-re nézve: ez méltó ellenfél volt Leonhoz. Tíz napig volt neki miről írni. Tette is egész buzgalommal. Kimutatta alaposan a névtelen szerző irányának veszélyes voltát; ad absurdum vezette le minden okoskodását: adatairól bebizonyította, hogy azok egytől egyig hamisak; végül kegyetlen beszédet tartott neki erkölcsiségről, kegyeletről, nők iránti tiszteletről és mindezen philippicának aláírta a nevét. Első eset, hogy valaki a saját neve alatt írt a «Jerichói Kürt»-be.

Napoleon öcsémnek e czikkek sok nagybecsű kézszorítást jövedelmeztek.

Hanem aztán tíz nap mulva megint jött a «Mene, Tekel, Fáresz». A második füzet.

Ez már az eszményi álláspontokat védelmezve, nem feledkezett meg azoknak megtámadójáról sem. Napoleon öcsém ugyan kikapta benne a magáét. Le volt benne rajzolva a Dunába ugrásig az a nevetséges szerep, a mire ő vállalkozott. Egy ifjú, a ki pénzért ráadja a fejét, hogy a szabadelvűtlen eszmék mellett buzogjon. Meg volt neki mondva magyarán, hogy zelusa csak nagymérvű hypocrisis és charlatánság. Be volt mutatva a világnak, mint egy Don Quixote, s egész helyzete a világ előtt a legkegyetlenebbül lett diffamálva.

Mikor ez a második füzet megjelent, Karakán barátunk dühösen rontott fel a szerkesztőségbe, hol már Napoleon öcsém dolgozott a válaszon, ki levén előtte terítve a sértő röpirat.

— Ezért meg kell verekedned! ordítá Karakán úr. Olyan volt, mint egy bika.

— Először is nem verekedhetem, mert nem tudom,

Digitized by Google

hogy kivel? Másodszor: az eszmék harczát csak eszmékkel hiszem végigküzdhetőnek; végül pedig nem ízlésem a verekedés, nem is értek hozzá, nem voltam katona.

— Ez gyávaság! mormogá rá Karakán barátunk.

De annál jobban megnyerte ez a válasz Napoleon öcsém munkatársainak és főnökének tetszését. Igen is, a szellem harczát a szellem fegyvereivel végigharczolni! Ez volt az ő jelszavuk is. Nosza tehát: «kaszát, ásót, vasvillát ragadjatok!» (Értve mindig szellemi ásókat, kaszákat és vasvillákat.) Valamennyien mind neki estek a névtelen pamphletírónak s azt a megtámadott főmunkatárs becsületeért szellemi dorongokkal úgy elcsépelték, szellemi bivalylábakkal úgy megtérdelték, szellemi kulimászszal úgy bekenték, hogy az, ha egy csepp szeméremérzet van a testében, kénytelen rögtön incognitó kivándorolni Európából.

De fájdalom, hogy ez egy megátalkodott ember volt, a ki a névtelenség álarcza alatt nem birt elpirulni s annálfogva ujabb tíz nap mulva jött a III-dik füzet «Mene, Tekel, Fáresz». Ez még a mennyire lehet felülmulta az első kettőt. Folytatta az elvi harczot komoly indokokkal is, de egyuttal nem szalasztá el az alkalmat az ellennézetek pártfeleit arról az oldalról is megtámadni, a hol legérzékenyebbek voltak: az egyéniségeket mutatva be, remekül torzított körvonalakban, a kik az ügyet szolgálják. Itt azután sorban kijutott a «Jerichói Kürt» szerkesztőségi tagjainak is a fekete levesből; de senki sem került ki a csávából olyan jól kicserzetten, mint Kolompy úr, a laptulajdonos maga.

De már ez több volt az elégnél. Kolompy ur nem az az ember, ki ily megbántásokat megtorlatlanul elvisel; sajtópert indított a kiadó ellen, mivelhogy a szerző nem volt beperelhető.

E pernek kettős haszna igérkezett: először a büntetés, másodszor a szerző felfedeztetése; mert az kétségtelen volt, hogy ha a kiadó megkapja a félévi fogságot, a mit

Digitized by Google

fejére kértek, akkor majd kiadja a szerzőt, hogy üljön be a kóterbe az.

Ámde az a sajátszerű anomalia következett be, mely többször fordul elő az esküdtszékek történetében: hogy a midőn a biróság elnöke feltette az esküdtek elé azt a kérdést, hogy «foglaltatik-e az incriminált pamphletben becsületsértés Kolompy úr személye ellen?» nyolcz szavazattal négy ellen azt felelték rá: «igenis». Mikor pedig azt a kérdést tette fel eléjük, hogy «bűnös-e azon czikk szerzője, vagy kiadója?» arra tíz szavazattal kettő ellen azt felelték, hogy «nem».

E szerint Kolompy úr megkapta ugyan a visum repertumot arról, hogy a becsületén tetemes kék foltok és bőrlehámlások találtattak; de egyuttal megvigasztaltatott, hogy ez neki jól esett; fel se vegye!

Most már Kolompy úr Napoleon öcsémnek esett neki, hogy mondja meg, ki ama vakmerő röpiratok szerzője?

— Én nem tudom.

— On nem tudja? Hisz ön vállalkozott rá, hogy szerez nekünk valami ellenséget, a ki bennünket megtámadjon.

— Hát hiszen szereztem is; hanem azért nem tudom, hogy az kicsoda! Nekem csak a kiadó ismerősöm. Én azt szólítottam fel, hogy irasson ilyen irányú röpiratot valakivel; de hogy ő kire bízta ezt, ez az ő titka. Ez pedig maga is szabadkőműves, s azok inkább el hagyják fűrészeltetni a lábukat, mint valami titkát a Nagy Oriensnek elárulják.

— Vigye a tatár az ön ötletét azzal az ellenségszerzéssel.

— De hisz ön nagyon jól meglehet vele elégedve. A mióta önt ütik, azóta a párthívei elárasztják önt kegyeikkel. Küldöznek önnek finom borokat, vadpecsenyét, déli gyümölcsöket, mint valami lábbadozó betegnek. A subventió bővebben folyik be s az előfizetők száma szaporodik. Ön ünnepelt férfiúvá lett. Köszönje meg szépen. A kéményseprő mesterség együtt jár a füsttel.

Digitized by Google

Kolompy úr és az egész világ azonban nem akart ezzel a nézettel megelégedni. Az irodalmi körök és a közönség fel voltak izgatva, kitudni a titokteljes szerző kilétét.

Annyi bizonyos volt, hogy akárki írja e röpiratokat, annak a bécsi és budapesti magasabb körökben egészen otthonosnak kell lenni, s az országban szétágazó cselszövényeket legjobban ismerni. Gyanúba vétetett minden tollfogható mágnás. A kaszinóban a habituék gyanús szemmel néztek egymásra esténkint s óvakodtak a társalgást irodalmi tárgyakra átvezetni.

Végre egy világsugár hatott át a rejtélyes homályon.

A füzetek kiadójának volt egy fordítója: ez nem volt szabadkőműves, s annálfogva elárult egy lényegesen utbavezető körülményt. Az ismeretlen szerző a röpiratokat eredetileg német szöveggel szokta megküldeni a kiadónak, az fordíttatja le azután magyarra.

A detectiv politikának a dolga ezzel nagyon egyszerűsítve lett. A mű szerzője egy olyan főrangú úr, a ki német.

A vak is rátalálhatott, olyan közel esett a rejtély kitalálása. A «Mene, Tekel, Fáresz» senki sem más, mint Princz Nornenstein Alienor. Ez a fölfedezés, mint a békalencse, egy éjszaka megtermett, el is terjedt, virágzásnak is indult. Most már számosan voltak, a kik vissza tudtak emlékezni rá, hogy csakugyan hallottak ők egyszer-másszor princz Alienortól ilyen meg ilyen nyilatkozatokat, a mik találkoznak a füzetekben kifejezettekkel. Ez excentrikus ember. Kitelik tőle, hogy titokban «ír!»

Princz Alienor először meghökölt, mikor e gyanúsítással a szeme elé léptek; hanem azután mikor látta, hogy semmi veszedelem nem lesz belőle, hagyta a megtisztelő gyanút magán száradni, s ha találkozott fejcsóváló, szemforgató, mutató ujjal fenyegető alakokkal, titokteljesen mosolygott reájuk. Engedte magát a «Mene, Tekel, Fáresz» veszedelmes nimbuszától körülderengetni.

— — — — — — — — — — — —

Digitized by Google

Mi azonban nem késünk azon gyanúnknak kifejezést adni, hogy azokat a pamphleteket alighanem Zárkány Napoleon maga irogatja, leszidván azokban saját magát, a hogy megérdemli, teljes kedvtelése szerint.

KARAKÁN BARÁTUNK TRAGOEDIÁJA.

De senki sem fente annyira a fogát princz Alienorra, mint Karakán barátunk. Fogadta, hogy ha egyszer megkaphatja, bizony princzhust fog enni! De nehéz összetalálkozni e két úrnak: Karakán úr nem jár a casinóba, a princz meg a «Kis pipába» nem; az utczán az egyik gyalog jár, a másik kocsin; a princz a szinházak közül a németbe jár, Karakán úrnak pedig fogadása tartja oda be nem tenni a lábát; a «Jerichói Kürt» munkatársai mind telivér magyar chauvinisták.

Egy szép reggel a szerkesztőségben egy ylang-ylang illatú levélke várt Karakán úrra, melyet felbontva, nagy bámulatára Nornenstein Alienor princz névjegye akadt kezébe, e rövid sorokkal:

«Uram, izenje meg, hol lehetne önt megtalálnom?»

Ez nagy szó! Nemcsak a merénylet vakmerősége miatt, hanem azért is, mivel csakugyan nehéz rá megfelelni, hogy Karakán úr hol lakik? Ő minden harmadnap változtatni szokta a szállását. Az oroszlánnak is van az a gyöngesége, hogy fél a kakaskukorikulástól. Karakán úr is sok ilyen kakast ismer, a kik korán reggel azzal kukorikolják fel az embert, hogy «mikor fizet már?»

Legjobbnak találta a princznek a hotel «Hungária»-ban adni találkozót holnapra. Ott bérelt szobát erre az időre.

Princz Alienor pontosan megjelent a kitűzött órában à la bon enfant hajfodrozva, kezében napernyővel. A brilliánt gyürüt ujján vékony aranyláncz csatolta a kézcsuklóját szorító karpereczhez, arcza, halántékai remekül retoucheolva carminnal és ultramarinnal.

Digitized by Google

A mint belépett s bemutatta magát, rögtön a dologra tért.

— Uram. Én azt hallottam, hogy ön engemet mindenfelé keres, azon czélból, hogy velem megverekedjék. Kedves szolgálatot véltem önnek tenni azáltal, ha magam helyébe jövök. Nekem is épen az a szándékom, a mi önnek.

— Uram! princz! Ha ez nem tréfa?

— Részemről nagyon is komoly dolog. Én tudom, hogy ön hires kardvívó. Én akarok önnek egy vágást adni.

— A mennykőbe!

— Egy szép, derék vágást, a mitől az ember a karját két hétig a nyakába felkötve hordozza, vagy a képére valahová, a hol jobban meglátszik.

— Ohó!

— Igen egyszerű dolog. Én vívni nem tudok, ön pedig mester benne; annálfogva szükséges, hogy ön az első odavágásnál megkapja a sebet. Igen világosan beszélek. Nekem szükségem van arra a vágásra az ön testén; majd azt is elmondom, hogy mi okaim vannak e szükség beismerésére. De előbb hallgassa meg ön az én ajánlatomat. Én önnel szerződésre akarok lépni. A hány czentiméter hosszuságú vágást ejtek én az ön karján, annyi ezer forint fizetésére kötelezem magamat.

— Az istenfáját!

— Kérem, ne káromkodjék ön, az nekem idegrángásokat okoz.

— Hiszen nem káromkodás az. «Istenfa» egy jószagú virág: Artemisia camphorata, szagos üröm.

— No hát szidjon ön valami másféle bokrot. Hát mit szól hozzá: ha én egy tíz czentiméternyi vágást hagynék hátra az ön nagybecsű bőrén: nem volna-e az tízezer forinttal jól meggyógyítva?

— Tízezer forint!

— Ha pedig arra tudná ön magát elhatározni, hogy

Digitized by Google

egy látható helyen, a homlokon vagy arczon hajtassék végre ilyen műtét, annak minden futó czentimeterje háromezer forinttal lenne kárpótolva.

— Méltóztatik tréfálni?

— Nem én. Egészen komolyan beszélek, s ha megegyezhetünk a föltételek iránt, önt nemesi szavammal is biztosítom. Elmondom az indokokat is. Én egy előkelő hölgynek udvarlok, a ki még ragaszkodik a középkori regényes lovagiasság eszméihez. E napokban e hölgy a sokat emlegetett «Mene, Tekel, Fáresz» röpiratról beszélve, úgy nyilatkozott, hogy ez iratok szerzőjétől nem lovagias felfogás ellenfeleit álnév alá rejtőzve piszkolni, míg azok nyiltan lépnek föl ellene. A megrovás egyenesen rám volt czélozva. Nem tudom miért? el van terjedve a vélemény, hogy azon füzetek szerzője én vagyok. Nem segíthetek rajta. A névtelen szerzőt illető megrovásokat mind nekem kell fölszedegetnem. Nekem érdekemben van az említett hölgy véleményét lovagiasságom felől megtéríteni. Már most remélem, hogy tökéletesen megértett ön engem?

— Tehát komolyan áll az ezer, meg három ezer forint czentiméterenkint?

— A vista fizetve. A hogy önnek tetszeni fog, a karra vagy az arczra.

— Oh kérem alássan, tessék a bőrömből kisajátítani rőf számra azért az árért, a mennyi tetszik; kaptam én már olyat ingyen is eleget, ebcsont majd beforr. Itt a kezem rá.

— Tehát a karjára?

— Nem. Inkább a pofámra. Ide ni, a fültől kezdve a szájig. Az lesz önnek a dicsőség, ha majd a hirhedt viador Karakán Absolon viseli, mint eleven trophæumot, önnek a manupropriáját a czifferblattján: akár aláirhatjuk, hogy «Sculpsit Alienor». Ebnek fáj az, nem nekem, harminczezer forintért.

— Tehát tíz czentimétert enged ön.

Digitized by Google

— Nem lesz baj, ha hosszabban üt is ki.

— De természetesen, ön nem vág vissza én rám. Mert ha ön is megsebesít, akkor az egész szerződés semmis.

— Vigyázni fogok.

— De nem sérthet meg akarata ellen a karddal?

— Oh semmi esetre sem. Én nem a «német» szabályvívást követem, melynél a kart és a kardot előre nyujtják, a hogy Magyarországon is tanulják a vivást; hanem a franczia modort, mely szerint a kar fel van húzva, s a kard felemelve. Nézze így, princz Alienor. Mintha ez a bot volna a kard, s az ön napernyője a másik kard. Én így állok ön előtt en garde: most czélozzon ide a balpofámra azzal a napernyővel. Csak bátran. Nem fáj az a kutyának! Úgy ni! Bravo! Pompásan volt. Az első vágásra, a mint a vér foly, a négy secundans egyszerre közberont, a kardjaikat kettőnk között keresztbe teszik, s kinyilatkoztatják, hogy a közöttünk fenforgott ügy a lovagiasság követelményei szerint elintéztetett.

— Ezzel tehát, reménylem rendben volnánk. De már most előbb valami ürügyet kell találnunk az összekoczczanásra.

— Úgy gondoltam, hogy a «Mene, Tekel, Fáresz» . . .

— Nem! Annak a szerzőségét nem akarom a világ előtt elvállalni. Valami mást kell kigondolnunk.

— Nekem van egy jó eszmém. Én ujságíró vagyok.

— Azt tudom.

— Naponkint elszoktam járni a nemzeti szinházba. — Az ön imádott hölgye jár-e oda?

— Páholya van ott, s minden este ott szokott lenni.

— Tehát a mai előadás alatt jöjjön fel a princz a delnő páholyába, s a hogy az urak szokták, az előadás alatt társalogjanak mentül jobban fenhangon. Én azután majd iktatok be a «Kürt»-be egy hatalmas megrovást a szinházban fenhangon fecsegő úrfiak és úrnők ellen. Ön az által magát és hölgyét találva érzendi, rögtön küldi a segédeit a szerkesztőségbe. Ott felfedezik a czikk szerző-

Digitized by Google

jét. A kihívás megtörténik, s önnek tenyerébe hull a diadal pálmája.

A szerződés ekként mind a két gentleman által megállapíttatván, s nemesi parolával és kézszorítással megerősíttetvén, nem volt hátra más, mint a jól betanult szinműnek nyilvános előadása, a mi kétségen kívül igen fényesen sikerülendett. Karakán úr soha könnyebb mesterséggel nem jutott még ilyen szép összeg pénzhez, hogy sem az alkalmat elszalaszsza, míg princz Alienor elég olcsón vásárolta meg azt a dicsőséget, hogy a büszke Etelváry Rafaela herczegnő szép szemeiért a főváros leghetvenkedőbb viadorát legyőzte, s azzal egyszerre kimutatta, hogy a szenvelgett asszonyos külső alatt mi lakik?

Arról nem szükség senkinek tudni, hogy a princz atyjának felfedezései, igéretei és fenyegetései mennyi befolyással voltak e furfangos tragœdia fogalmazására.

A szerepek igen jó kezekben voltak. Az esteli előadáson Alienor fellátogatott Rafaela herczegnő páholyába: szokott fesztelen modorában ott fecsegett vagy egy félóráig, nem törődve a közönség elégületlenségével, mely elég háládatlan nem köszönni meg, ha egyszerre a szinpadon is, meg a páholyban is játszanak. Princz Alienor nagy megelégedéssel ügyelt a páholy alatt megtámaszkodó Karakán mogorva alakjára, ki a felvonás közben fejébe vágta kalapját és elsietett.

Ment egyenesen a szerkesztőségbe, megírni azt a bizonyos czikket.

A «Jerichói Kürt» szerkesztőségében az a jó rend uralkodott, hogy ott minden munkatárs akkor jelent meg, a mikor neki tetszett s azt írta a lapba, a mi saját testének jól esett és egyik munkatárs a másik rovatát soha nem olvasta; a szerkesztő pedig egyikét sem, ennélfogva megtörtént, hogy egy és ugyanazon dolgot két külön rovatban megírták, egymásnak ellentmondó értesüléssel, vagy a mit az egyik már tegnap közölt, azt a másik hol-

Digitized by Google

nap, mint legujabb eseményt adta elő; a revisor, kinek az egész lapot át kellett volna olvasni mindennap, este beült a kis pipába s éjfélig ki sem jött onnan, s a metteur-en-pages, ha már egyszer ki volt valami szedve, akár avult el, akár volt megczáfolva, azt ő belenyomta a lapba, mert már pénzben volt a szedés, s azt a közönségnek el kellett fogyasztani; s ha néha az is megesett, hogy a lap nem telt meg, és sehonnan semmi fiókból nem lehetett már előkeríteni tavalyról felmaradt szedést, a mivel a hiányt pótolni lehessen, maga a főszedő fogta az ollót, kivágott egy megfelelő hosszúságú hasábot a legelső istentelen hirlapból, s beszedette azt a jámbor életű «Jerichói Kürt»-be; csakúgy szikrázott tőle másnap a kegyes olvasó szeme!

Csupán egy tagja volt a szerkesztőségnek, a ki becsületbenjáró dolognak vette a hivatását: Leon. Ő is azon furcsa emberek közé tartozott, a kik szeretnek titokban csupán saját maguk tudtára becsületesek lenni; ösztön ez, mint a macskánál a mosdás, ki ha besározza a talpát, nem nyugszik, míg tisztára nem nyalja: a kutya hagyja sárosan.

Tehát Leonnak az a különös szokása volt, hogy későn este, mikor vacsoráról jött, mielőtt hazament volna, előbb mindig felnézett a szerkesztőségbe. Ott már akkor egyedül volt a füstölő olajlámpás, mely elé hosszában lerakta a főbetűszedő a hasábok kefelevonatait, s megint elhordta onnan, akár nézett beléjük valaki, akár nem. — Leon nem tűrhette, hogy egy olyan lapban, melybe ő dolgozik, mindenféle banális ostobaságok jelenjenek meg, s a sajtóhibák legyenek a legmulattatóbb rész. Minden este ő olvasta végig a kefelevonatot: igazgatott, szelidített a kifejezéseken, elfogdosta a hircusokat. Őrködött a társaság hangulata felett. Úgy volt, mint mikor egy józan ember hét részeggel egybeczimborázva kerül illedelmes közönség elé.

Ezen a napon is megjelent a tete à téte-re a füstölő olajlámpával. Tanuk nélkül lehetett jelen. Corrector és

Digitized by Google

revisor az új schwechatit próbálgatta az átelleni gambrinus-templomban. Ő egyedül szedegette egyik papirlebbencset a másik után elő, melyeknek mindegyikén ott volt először a szedőgyerek ólmos ujjainak helye, másodszor a masinista hüvelykének a nyomá, harmadszor a főszedő tenyerének önlenyomata, s kergette végig a sorokat. És aztán elgondolkozott magában, hogy milyen furcsa az, hogy a dicsőség útja itatós papirosból van.

Irni meggyőződésével ellenkező dolgokat s azokat még ki is corrigálni és a többiek hallatlan gallimathiásait is elolvasni és kitatarozni, s szégyenleni magát maga előtt. Ha szidják, haragot szinlelni, ha dicsérik azért, a mit ő maga megvet, azt még meg is köszönni. Azonban ez a nagyság útja.

Hát egyszer az ujdonságok végén rátalál arra a kakuktojásra, a mit Karakán barátunk igtatott be frissiben a szini előadásról, melyben azonban a darab czímén kivül semmi sem vonatkozott a művészeti részre, annál több gorombaság egy számszerint is kipéczézett páholy látogatóinak a közönséget sértő magukviselete ellen.

Hiszen a dolog érdemére nézve igaza volt a czikkírónak, csakhogy a rhetori virágok, melyek hozzá voltak kötve, mind olyanok, a minőket az irodalmi kertből tisztességes ember ki szokott gyomlálni.

Leon nem restelte a fáradtságot, az egész czikket újra irni, s a pimaszságokat kihagyni belőle, s úgy adni be újra. A metteur-en-pages ugyan protestált ez eljárás ellen: ez már egészen új szedés, s kilencz órán túl a 24 krajczár per mille «n» betű duplán számittatik: Leon azt is megfizette a saját zsebéből; még egy miláreszt is adott ráadásul.

Voltaképen sejtelme sem volt róla, hogy a gorombáskodás épen Rafaela, sőt Livia ellen volt intézve. Ő, a mióta e pályára lépett, nem járt se szinházba, se látogatóba: megfeszített szorgalommal tanult odahaza, mikor dolgát végezte a szerkesztőségben.

Digitized by Google

Másnap korán reggel (még csak nyolcz óra volt) szokatlan látogatás lepte meg Fürst Nornensteint: a fia, Princz Alienor.

Nagy dolognak kellett történni, hogy ez ilyen jókor fel legyen öltözve. Kifestve ezúttal nem volt.

— Nos? Mi dőlt fel?

— Olvasd ezt, szólt princz Alienor, odanyujtva a «Jerichói Kürt» festékszagú számát atyjának, melyben veres plajbászszal körülkoszorúzva tünt elő az olvasásra méltó czikk. A nyilvánosan megrótt főúri társaság egyik részese Rafaela herczegnő, s a másik én vagyok. Teendőm világos előtted. Én a szerkesztőségtől lovagias elégtételt akarok kérni. Leszesz-e párbajsegédem?

A fejedelem érzékenyen ölelte meg trónörökösét.

— Tehát mégis!

A vér nem válik vízzé.

— Ember vagy fiam! Mától fogva tegezni foglak. Rögtön sietek ügyedet elintézni. Tartózkodjál odahaza; a többi segédeid gondja lesz.

Azzal forrón megrázta fiának a kezét, lekísérve őt a bérkocsijáig, maga sietett legbensőbb barátját, gróf Kolabinszkyt felzavarni, második párbajsegédül.

Gróf Kolabinszky szivesen vállalkozott e lovagias feladatra, de kikötötte, hogy semmi irkafirka ne legyen a dologból, mert az ő melle rossz, a doktor megtiltotta neki az irást, meg hogy a kocsikkal egész a harcz szinhelyéig menjenek, mert a gyaloglás az ő egészségének megárt.

A szerkesztőséghez hajtattak egyenesen.

Gróf Kolabinszky, mielőtt belépett volna, beküldte az irodaszolgát recognoscálni, hogy nincs-e egy ablak nyitva az irodában? mert neki megárt a légvonat.

Az irodában még nem volt senki más, mint Leon.

A rendúr bemutatta magát és társát Leon előtt; elmondá, hogy ők princz Nornenstein Alienor képviselői: ki magát és másokat érzékenyen találva hisz a megjelölt

Digitized by Google

czikk által s annálfogva azon czikk szerzőjét fölfedeztetni kéri.

Leon nem habozott a válaszszal.

— Azt a czikket én írtam.

Igazat is mondott — betűszerinti értelemben.

— Azon esetben kész-e ön a megsértettnek lovagias elégtételt adni?

— Szíveskedjenek önök e tárgyban az általam felkérendő két barátommal értekezni, a kik a megállapodást majd tudatni fogják velem.

Ezzel Leon két névjegyét átadta Alienor képviselőinek, megnevezett két barátjához intézett felhivásával őt ez ügyben képviselni.

Gróf Kolabinszky csak aziránti aggodalmának adott kifejezést, hogy nem laknak-e azok az urak a harmadik emeleten? mert neki a lépcsőmászás életveszélyes merénylet. Leon biztosítá róla, hogy mind a két gentleman első emeleti szállást tart.

Azzal meghajtották magukat; a két főúr eltávozott. Napoleon pedig leült polemiát írni a «Mene, Tekel, Fáresz» ellen.

Fél óra mulva megnépesült az iroda. Jött nagy zajjal a nemes czimboraság; felültek az íróasztalokra, lehevertek a hirlapokkal terített pamlagokra és élczeltek a főszerkesztőre, a kit feltréfálni minden munkatársnak legkomolyabb feladata.

Karakán barátunk is berontott. Első dolga volt előkeresni a hirlap-petrencze közül a saját lapját, abból elolvasni a saját czikkét. «Hm! de kisimította valaki, én ezt nyomatékosabban írtam meg».

Azért maradt elég ok a megneheztelésre.

— Nem keresett engem itt valaki? kérdé türelmetlenkedve társaitól.

Azok élczeltek rá. Dehogy nem, »Szipoly» úr, «Nadály» úr, ismeretes uzsorások.

Ő más látogatókra lesett.

Digitized by Google

— Nem járt itt két idegen úr?

Az irodaszolga mondá neki, hogy korán reggel volt itt két finynyás úr; bizonyosan mágnások lehettek, mert nagyon fintorgatták az orrukat, mikor ebben a bokáig érő összesepretlen papirhalomban végig kellett gázolniok, de akkor még csak Napoleon úr volt itt, azzal beszéltek.

Karakán barátunk bajt kezdett szimatolni. Napoleon egy kis mellék-oduba húzta félre magát, hogy dolgozhassék; benyitott hozzá s megszólítá.

— Napoleon, te!

— Nix ungrisch! volt rá a rövid felelet a sürgős dolgozótól.

De végleg megállapodott Karakán barátunk gyanuja, mikor félóra mulva két fiatal urat látott belépni a szerkesztőségbe, kik már egyenesen Zárkány úr után tudakozódtak, s vele egyedül óhajtottak beszélni, aztán bementek hozzá, az ajtót gondosan betették maguk után, odabenn igen csendesen értekeztek és igen rövid ideig, aztán megint kijöttek és eltávoztak.

Karakán alig várta, hogy kihúzzák a lábukat, rohant be Leonhoz:

— Mit akartak ezek az emberek itt?

— Velem volt dolguk, az én magánügyemben.

— Ezek párbaj-segédek voltak!

— Arról nem szokás beszélni.

— Ki igazította ki az én czikkemet a páholyi fecsegőkről?

— Én.

— S ennélfogva most te fogadtad el a kihivást e czikk miatt princz Nornenstein Alienortól.

— De mi közöd neked az én dolgaimhoz?

— Szerencsétlen! Tönkre tettél! Koldussá tettél! kiloptad zsebemből a nagy «Treffert!»

Azzal tombolt ki és le és fel a nyomdába; torkon ragadta a szerencsétlen metteur-en-pagest, addig ki nem eresztette a markából, a míg az elő nem kereste neki

Digitized by Google

egy határ országos szemét közül az ő eredeti ős igazi czikkének kefelevonatát, melyet szerencsésen megtalálva, futott lóhalálában egyenesen princz Alienor lakására.

Princz Alienort ez alatt már siettek felkeresni a segédei.

— Minden a legjobban el van intézve. Az ellenfél segédei kardot választottak, mi megegyeztünk «első vér»-re, holnap reggel hat órakor a szentlőrinczi erdőben.

— Sokkal jobb szerettem volna, szólt gróf Kolabinszky, ha zárt teremben történik; reggel deres a fű, az ember könnyen meghűti a lábát.

(Átkozott önzők az ilyen párbajvívók, hogy azoknak csak a saját egészségükre van gondjuk: a segédekével nem törődnek).

— Tehát korán kelj, szólt a rendúr, fiának atyai utasításokat adva, s reggelire igyál egy pohár rhumot, mely fölmelegít, meg egy pár lágy tojást. Ma délután aludd ki magadat, mert az éjjel izgatott lészsz.

— Ne legyen miattam aggodalmad, szólt princz Alienor, az egész dolog még csak fel sem izgat. Tapintsd csak az üteremet.

— Bámulatos! oly nyugodtan ver, mintha csak foxhuntingról volna szó. Nekem az első párbajom előtt egész nap lázam volt, s nem tudtam se ülni, se feküdni, folyvást szaladnom kellett. Ez a hidegvér már hollandi örökség. — De tudsz-e te vívni? Megállj, tanítalak egy pár mesterfogásra. Elhozattam a vívókardokat. Jer, tedd fel a ví-álarczot.

— Ah. Hagyj nekem békét ezzel a tréfával. Az én dolgom lesz az.

— De nem árt ezeket a fogásokat tudni. Állj csak ki a mensurába.

— De megtalálsz ütni.

— No ugyan nagy baj lesz! Életlen karddal.

— Csak mutasd te azt úgy a levegőben, nálam nélkül.

— Nézzed csak. Mikor az ellenfél en garde teszi ma-

Digitized by Google

gát: így ni, a kard belső felével egyet csapni a keze fejére, mindjárt vége van. Vagy ezt ni. Kétszer felül egymásután, a második vágás az ellenfél támadó tempóját szelve keresztül, okvetlenül annak a karját találja. Aztán meg ezt. Az ellenfél alvágását nem parirozni, hanem a kart felkapni, az ellenfél vágását átsuhantani s egyidejűleg eléje vágni, ez bizonyosan pofát talál.

— De ne hadonázz azzal a karddal, mert én csiklándom! Bizonyos vagyok én magamról, ne félts.

— No hiszen, a mi az ellenfeledet illeti, az iránt egy nagy kő esett le a szivemről. Megvallom: egy kicsit szepegtem. Ön tudja jól, gróf, az a mennykő-ficzkó, az a Karakán, a híres krakehler, csak azért van szerződtetve a «Jerichói Kürt» szerkesztőségéhez, hogy ha jön valaki elégtételt kérni valami czikkért, előálljon, s azt mondja: én írtam azt! Aztán tessék vele verekedni, a kit az ezredétől is azért bocsátottak el, mert mindenkit összevagdalt. Attól féltem, hogy nekünk is őtet fogják idetolni, s akkor nem lett volna más hátra, mint hogy magam verekedjem meg a ficzkóval. Szerencsére nagyon jókor jöttünk, s találtunk helyette egy görbehátú, nádtermetű, tintás ujjú diákot, a ki az első ijedtségben kivallotta, hogy ő írta a czikket. Igazság! meg se mondtuk neked az ellenfeled nevét. Micsoda bolond neve is van? valami Napoleon? Sárkány, vagy Tárkány, vagy Párkány. Nini. Mi bajod lett egyszerre Alienor?

Mi ám? Az, hogy akármiféle Napoleon legyen is az a bizonyos, de ez nem az az ember, a kivel princz Alienornak szerződése van ennyi meg ennyi czentiméterre.

— Rögtöni szívdobogás ... hebegé Alienor.

— No, az ugyan rosszkor jön! Micsoda kisasszonyoknak való betegség ez! Igyál egy kis hideg vizet. A Pontius Pilátusra! Hogy ver egyszerre az ütered! Nem szeretem ezt a bajt sehogy sem. Egészen reszketsz. Még a szád is fehér lett. Teringettét. Igyál inkább egy pohár rumot, s lélekzelj egyet nagyot. Hiszen csupa erő, izom vagy. Két

Digitized by Google

olyan ficzkót megennél kenyérre kenve, mint az ellenfeled. Egy inséges Napoleon.

De princz Alienornak egyszerre az egész kedve odalett. Ez a quiproquo neki semmiképen nem tetszett.

— Én nem tudom . . .

— Mit nem tudsz?

— Nem fog-e Rafaela herczegnő megneheztelni?

— Csak nem bántad talán meg a kihívást?

— Oh azt nem. De úgy látom, hogy ti még is követtetek el egy inconvenientiát a kihívásnál.

— Teringettét! Te adsz nekem leczkét abból, hogy mik a párbaji convenientiák?

— Journalsértésnél mindig alternativát szokás feltenni, vagy revocálja a czikkiró a sérelmet, vagy fegyveres elégtételt ád. Ti az elsőt meg sem kisérlettétek.

A két főúr megdöbbenve nézett egymásra. Az igaz, hogy az első se kérve, se ajánlva nem igen volt.

A rend-úr kezdett kétségbeesni fia fölött. Az rettenetes volna.

E kényelmetlen helyzetet egész alkalmilag szakítá meg a belépő komornyik.

— Egy úr van itten, erővel be akar jönni. Nincs látogató jegye. Valamit beszél Jerichoról, hogy odavaló.

Princz Alienor arczát egy reménysugár derité fel.

— Bocsásd be.

Karakán barátunk rontott be a szobába. Fujt a sietségtől, s a homloka csupa izzadság volt.

— Alászolgájuk uraim. Az én nevem Karakán Absolon, a «Jerichói Kürt» főmunkatársa. Csak most értesültem, hogy önök uraim, princz Alienor megbizásából, a szerkesztőségben jártak, s ama bizonyos szinházi czikk szerzője után tudakozódtak. Azon czikk szerzője, uraim, én vagyok!

(— Nos, mit mondtam? dörmögé gróf Kolabinszkyhez Nornenstein fejedelem.)

— Becsületemre esküszöm, hogy én írtam azt a czikket; heveskedék Karakán Absolon, itt van az eredeti kéz-

Digitized by Google

iratom, azon módon, a hogy a szedőinas bepiszkolta a festékes ujjával, itt az eredeti szedés, a hogy én azt megírtam; az a másik úr, a ki a szerzőséget magára vállalta, csak átidomította azt; maga ott sem volt a szinházban. Én vagyok a szerző, igaz, katholikus hitemre esküszöm. Önök tartoznak nekem hitelt adni. Tanúkkal is bizonyíthatom. S én azt nem engedhetem, lovagias érzületem tiltja, hogy az én vétségemért más valaki bünhödjék. Én nem bújok el senki háta mögé. A mit írtam, azért helyt állok, ha ott maradok is.

— (Ettől féltem, dörmögé Nornenstein Octavian rendúr. No ez szép fordulat. Tudtam előre.) Azután nyugalmat erőltetve, fordult Karakánhoz. De uram, ha ön lovagiasságra hivatkozik, akkor tán megengedi magához azt a kérdést intézni, hogy nem találná-e helyesebbnek egy olyan megbántást, mely nőket is érintett, szintén hirlapi úton helyrehozni?

Most egyszerre mindkét segédjének bámulatára előlépett princz Alienor. Arcza büszke volt és fejtartása vakmerő.

— Semmi egyezkedés! Én nem kívántam revocálást! Az csak ráduplázás volna a bántalomra. Én fegyveres elégtételt kértem, s azt követelek.

Nornenstein Octavian fejedelem azt hitte, hogy fiából most a hamis becsvágy beszél, s csitítva sugá oda neki:

(— Te, fiam. Ez a legveszedelmesebb verekedő a monarchiában.)

Princz Alienor fennhangon válaszolt rá.

— S én nem bánom, ha vívómester is! Ő még dicsekszik azzal, hogy engemet, és még más valakit, a kinek én védelemmel tartozom, megbántani merészelt. Én e megbántás emlékét oda akarom neki a pofájára feljegyezni.

Karakán Absolon arcza ragyogott a dicsőségtől. Oda! oda! Egy tíz czentiméter hosszúságút!

Fürst Octavian Nornenstein pedig meg volt dicsőülve. Odament fiához és keblére szorította.

— Most ismerek a saját véremre benned! Épen így

Digitized by Google

szóltam én, mikor egy névtelen megbántás okozójául egy óriást, az orosz ezredest találtam magam előtt; gyermek voltam: az meg egy hős; én is azt mondtam, a mit te. Mindegy! Én megakarom azt az embert ölni! És megöltem.

(Jaj, hogy dörzsöli a képemet a szakállad!)

— Nos, hát uram, Karakán Absolon úr, nevezze meg ön a segédeit, a kikkel értekezzünk, s mondja meg, hogy a nap folytán hol találhatjuk meg, ha szükség lesz rá.

A nagy viador mondott két hozzá méltó gentlemant, s olyan nagy volt az öröme a fölött, hogy ajánlata elfogadtatott, hogy még bucsúra is nyujtá kezét princz Alienornak, mikor eltávozott. Szerencsére ez jobban betanulta szerepét, s eldugta a kezét a háta mögé.

— Futó bolond! dörmögé utána Octavian fejedelem.

— Nem szeretnék vele egyedül találkozni valami erdőben; volt gróf Kolabinszky észrevétele.

A két úr azonnal fölkerekedett és ment azt a két gentlemant innen-amonnan összeszedegetni, a kik az ellensegédek lesznek; gróf Kolabinszkynek ismét nem kellett sok emeletet járni, mert mind a két distingvált úr a kávéházban volt található. Délig rendbehozatott az ügy.

Nornenstein Octavian fejedelem túl a rendén meg volt elégedve utódjának magatartásával. Első vérre fog menni. Itt minden a pillanatnyi sugallattól függ. Végtére is Alienorban fel van ébresztve a férfiszellem; ez volt a főczél: ez a tiszta nyereség. Lehet, hogy ő is sebet kap; annál jobb ránézve. Az első sebbel fel van az ember avatva hősnek.

A mellett az urak érdemesnek sem tartották még Zárkány Napoleonnal, vagy annak segédeivel is szóba állani, s a változásról őket értesíteni. A dolog nagyon érthető volt. A szegény tintásujjú megszeppent, mikor megtudta, hogy karddal fognak a nyaka körül járni, s sietett hirtelen maga elé tolni a conventionatus viadort, az most örül, hogy kihúzhatta a lábát a sárban hagyott csizmából, s

Digitized by Google

mezítláb megmenekülhetett. Jó lesz szegénynek békét hagyni.

Hanem ennek a téves felfogásnak azután az a következése lett, hogy Zárkány Napoleon másnap jóval a kitüzött óra előtt első volt a kijelölt helyen megjelenésben segédeivel és orvosával együtt, s jó öt perczet várt, míg a szentlőrinczi úton egy másik fedett hintó is utána érkezett; melyből megint Karakán barátunk segédei ugráltak elő. Ezek nem hoztak magukkal feltsert, gondolták, majd hoz a princz.

A két összetalálkozó consortium aztán rettenetes farkasszemet nézett egymással. Tévedés nem lehetett a dologban; mind a kettőnek az utasítása: balra a csőszháztól, a tölgyes közepén levő tisztás volt.

— Hát ti mit kerestek itten? Kérdezé Karakán Absolon Leontól.

— Azt én kérdezhetném inkább tőletek, a ki elébb foglaltam el a tért.

— Adjatok nekünk helyet, mi most verekedni akarunk.

— Azt nekem nem szükséges megtudnom. Verekedhetsz, a mennyit akarsz, de itt, és ebben az órában nem.

— Miért nem?

— Azt mondják el egymásnak a segédeink, ha jónak látják.

— Napoleon öcsém, ne hozz ki a türelmemből. Én nem parlamentairozok sokat. Nekem ma itt párbajom van princz Nornenstein Alienorral.

— Az nem lehetetlen; mihelyt az enyim be lesz fejezve ugyanazon gentlemannel.

— No most már elég. Princz Alienor az én ellenfelem. Ő provocált engem szabályszerüen.

— Az én kihivatásom ép oly szabályszerüen esett meg.

— De ez tévedés volt; félreértésen alapult.

— Erről engem nem világosított fel senki.

— No hát felvilágosítlak én.

— Te pedig nem vagy Nornenstein képviselője.

Digitized by Google

— No hát vagyok a magam képviselője, s már most én mondom, hogy tisztulj innen; mert különben velem gyülik meg a bajod.

— Az is megtörténhetik.

— Zárkány úr! Én nagyon röviden szoktam azokkal elbánni, a kik a lábukat előttem keresztbe teszik.

— Nem kétkedem benne.

— No hát, az istenfáját! vagy elmegy ön innnen, vagy velem verekszik meg elébb.

— S minthogy nem megyek el innen, a míg mások nem engedik meg . . .

— Hát akkor csak le a kabáttal, aztán ki a gyepre! Egy, kettő, három, az idő rövid.

— Az megint igaz.

A segédek hasztalan vetették magukat közbe; Karakán henczegett pogányul, Leon pedig csak vállát vonogatta. Egyik sem akart tagitani. Utoljára ís rájuk kellett hagyni, hogy verekedjenek össze inpromptu.

Levetkőztek. Karakán bikaerejű test volt. Zárkány Napoleon karcsú, nyulánk; de hosszú karú és lábszárú.

Karakánnak megvoltak a professionatus henczegő modorai. Markába köpött, mikor a kardot a kezébe vette; mutogatta a foga fehérét, gyönyörüséggel, valódi étvággyal mosolygott ellenfelére, ravaszul hátrahúzta magát, s karját úgy összehúzta, hogy öklével vállát érinté, s mikor előre csapott, vadállati horkantást hallatott, s a lábával nagyokat dobbantott. Mindez könnyen megzavarja a tapasztalatlan ellenfelet. Aztán az volt a szokása a vivásnál, hogy nem sokat törődve a védmozdulatokkal, első rohamra, mint a medve, legázolta ellenfelét, s annak nem engedett időt a támadásba átmenni. Ezzel rendesen megpiszkolta elleneseit, s ha maga is sebet kapott, az nem sokat számított.

Hanem ezúttal mégis olyan vívóval akadt össze, a kinek szintén meg voltak a maga sajátságai. Leonnak meg abban állt a fortélya, hogy hosszú karjai voltak, s azokkal

Digitized by Google

úgy betudott vágni az ellenfél kardján keresztül, hogy az maga sem értette, hogy jutott ahhoz a vágáshoz? A mellett a hosszú lábainak is jól tudta hasznát venni. Szökelt előre és hátra. Nem lehetett rárohanással letörni, mert ő épen olyan gyorsan tudott hátrálni, s hátrálás közben finom, kimért visszavágásokkal ellenfelének meggyüjteni a baját. Úgy elszökött Karakán elől, hogy nem birta kardhegyre kapni. «A tánczmesteres istenfádat».

A csetepaténak eredménye ez lett:

Először kapott Karakán barátunk Leontól egyet a jobb pofájára, a mi, ha princz Alienornak számított volna, megér huszonnyolczezer forintot. Akkor Leon egy kicsit hagyta magát kergetni, s e közben ott felejtett neki a mellén egy tizenöt czentimérnyi vonalt, tizenötezer forint értékben, azután nem tagadhatott meg tőle egy tizenkét czentiméternyit a karjára, végül megtisztelte pour la dame a kezefejére egy ötezeressel: úgy hogy az együtt egy igen csinos összeget repræsentált volna, ha princz Alienortól vette volna eredetét. Az utolsó vágás egyúttal harczképtelenné is tette ellenfelét. Ez volt az utolsó cotillon-figura.

Mikor princz Alienor a segédjeivel és orvosával megérkezett a találkozás szinhelyére, már akkor Karakán ki volt terítve a gyepre, s három ember varrta és ragasztotta össze a bőrét, míg körüle vérázott szivacsok hevertek.

Alienort az ájulás környezte e látványra.

Leon segédjei nem késtek a felvilágosítást megadni Alienor segédjeinek. A két munkatárs összeveszett azon tisztesség felett, hogy melyiknek legyen joga princz Nornenstein Alienornak elégtételt adhatni a «Jerichói Kürt»-ben megjelent, s mindkettőjük által jogosan sajátul elismert czikk miatt? Zárkány úrnak kedvezett a sors, a kinek a cartellje különben is fennáll.

Ezt nem lehetett eltagadni.

És már most az az ember, a ki a gyakorlott spadassint igy tönkre aprította, hogy fog még tánczba kerekedni princz Alienorral.

Digitized by Google

(— No most már fiam csak hidegvér! dörmögé Octavian Alienor fülébe.)

Princz Alienor halavány volt, mint egy sápkóros leány; hanem azért erőt vett magán, hogy ideges borzalmát el ne árulja.

Ideges ellenszenve volt a köszörült vas iránt, a mit ott szeme előtt törölgettek meg a harasztban a vértől. S neki most azt a vasat meg kellett fogni és szembe állni azzal az emberrel, a ki már egyet lefektetett a fübe. De meghalni könnyebb, mint visszalépni.

Mikor apja odalépett hozzá, hogy a fekete selyem kendővel átkösse a kezét csuklóban, hogy az üterét ne érje a vágás, ijedten sugá neki:

— (Neked lázad van.)

Mielőtt az ellenfeleket levetkőztették volna, gróf Kolabinszky, a segédek egyike, hogy ezúttal a párbajszabályok minden szakaszának eleget tegyen, föltette a kérdést a vívandók elé, hogy nem hajlandók-e kibékülni? nevezetesen a sértő fél nem akarja-e a sértést megkövetés által helyrehozni?

Ezt mindig meg szokták kérdezni, de a felelet rá rendesen az, hogy «nem».

Ezúttal azonban kivétel történt. E felszólításra Zárkány Napoleon azt felelte:

«Igen».

És azzal oldalzsebébe nyult, s kihúzott egy iratot.

«Én ezennel nyilvánítom önök előtt, hogy ama czikkben foglalt megsértéseket bánom és rosszalom, s azokért a sértetteket megkövetem és tőlük bocsánatot kérek, ezt irásban is adom, s felhatalmazom önöket, hogy e megkövetést hirlapilag közzétegyék».

Princz Alienor új életre feltámadva érzé magát. Egész hévvel ragadá meg Leon kezét és kérte, hogy nevezze őt ezentúl barátjának, egyedüli igaz barátjának.

— Erről ismerni meg az igazi gavallért! szólt beavatkozva a kézszorongatási duettbe Octavian fejedelem. Ez a

Digitized by Google

nemesi bátorság: elismerni és visszavonni a megbántást férfiasan, ha megérdemli a bántott fél.

Napoleon pedig nem szorongatta vissza a kezeiket. Csendesen mosolygott. Gondolta magában: mégis csak én vagyok itt a legnagyobb komédiás; megkövetést teljesítek egy czikkért, a mit egy harmadik írt, s a miben az megsértett egy hölgyet, a kit én tisztelek, s egy másikat, a kit szeretek; s még ezért agybafőbe hagyom magamat dicsértetni.

Leon pedig e váratlan ötletével annyira meghódította a kedélyeket, hogy még gróf Kolabinszkynak is az jutott eszébe, hogy felső kabátját rásegítse, nehogy meghűtse magát a felhevülés után, s egy perczre még is elfeledkezett saját magára vigyázni.

A TRAGOEDIA VAUDEVILLEBEN VÉGZŐDIK.

— Jó reggelt, kedves Zárkány barátom, köszönte be egy reggel Leonhoz Nornenstein Octavian fejedelem; lássa, már úgy vagyunk önnel, mint a megszorult adós a jótékony hitelezővel: mentül jobban eladósodtunk nála, annál többet követelünk tőle. Ön minket lovagias eljárásával teljesen lekötelezett, s már most azt nyerte vele, hogy le nem rázhat a nyakáról. Annak a fatális affairenek még folytatása is van. Nézze csak: micsoda levelet ír nekem az a rettenetes Karakán! Olvassa csak el. Senkivel sem merem közölni, mert ha kipattan belőle valami, akkor kivándorolhatok a fiammal együtt Tazmaniába. Egyedül önhöz van bizalmam. Ön olyan nagyon megnyerte azt. Nos mit szól ehhez a históriához? A ficzkó leirja, hogy micsoda szemfényvesztési kisérlet volt ő közötte és fiam között. A fiam megvette az ő pofáját, hogy ráhúzhasson egyet, drága pénzért. Én azt el is hiszem, ez az ötlet nagyon hajaz az én fiamhoz. Egészen beillik a conduitjába. A bramarbas ám megkapta a vágást a pofájára; de nem a fiamtól, hanem öntől, per procura. Persze, hogy ennek most

Digitized by Google

Alienorra nézve semmi becse nincsen. De Karakán úr csak viseli azt mégis. Már most ez az ember azzal fenyegetőzik, hogy ha én neki ennyi, meg ennyi pénzt rögtön le nem teszek, hát ő ezt az egész történetet kinyomatja, minden hirlapnak megküldi, annyival is inkább, mert Kolompy úr ama párbaj indokai miatt, de még inkább a következményei miatt neki felmondott, most ő kenyér nélkül maradt, harcz- és ir-képtelenné lett: ezt a levelet is balkézzel calligraphiázta. Már most mit csináljak én ezzel az emberrel? tanácsoljon ön. Agyonüssem-e? Befogassam-e? Vagy kifizessem! Hogy elhallgasson.

— Egyiket se kisértse meg ezek közül magasságod. Az agyonütést ily esetben hazai törvényeink tiltják, a befogatást pedig nem rendelik el. A kifizetés végre semmi czélra sem vezetne, mert a mint a pénz elfogy, megint itt volna a fenyegetéssel, hogy szólni fog, ha nem adnak. Magasságod erszénye fölött örökösen egy damoclesi zsebmetszőkés függne. Hagyja nálam ezt a levelet, holnap reggelig elintézem az egész dolgot.

— Tartok tőle, hogy már eddig sem egészen titok az a cselszövény, a casinóban csipkelődő észrevételeket hallottam elejtegetni.

Másnap reggel a «Jerichói Kürt» tárczájában teljes szövege szerint megjelent Karakán Absolon levele Nornenstein Octaviánhoz a princz Alienorral kötött szövetség meséjével együtt.

Nornenstein Octavián az ágy mennyezetéig ugrott fel fektéből, a mint ezt megpillantotta: «Perfidia, toronymagas!»

Hanem aztán mikor végigolvasta a czikket, akkor kellemesen volt megnyugtatva. Zárkány Napoleon zárszavai a közönséget hivták fel itélő biróul, hogy lehet-e hitelt adni ily izetlen, esetlen eszmeficzamnak, a mit egy gyanús egyéniség gondolt ki, egy a közvélemény előtt magasan álló család megsarczolására, mely e kicsikarási szándék és rágalom ellen legjobb védelemnek találja azt szórul-

Digitized by Google

szóra közölni, átadva a fenyegetőt a közvélemény törvényszékének. Az egész vad mese különben nem is eredeti gondolat, szórul-szóra volt az megirva Grandmesnil: «Le duel payé» czimü vaudevillejében, a mit a Port-Saint-Martinban előadtak, ki is fütyöltek az első előadásnál. Tehát nemcsak rágalom, hanem még plagium is hozzá.

Fürst Nornenstein sietett Zárkány Leonhoz.

— No ön szépen megijesztett! Hanem aztán megvigasztalt. Így csakugyan agyon van ütve a mendemonda. De ugyan mondja csak ön: valóban létezik egy ilyen monsieur Grandmesnil, a ki egy hasonló tartalmú «Le duel payé» czimü vaudevillet irt?

— Nem tudom; mert én soha sem hallottam a nevét.

— E szerint ez mystificatió? magyarán, hazugság?

— Olyan hazugság, a minőt az ember a rablónak fel van jogosítva mondani, ki pisztolyt szegez a mellére.

— De koczkáztatja ön, hogy valaki nem restelli azt a fáradtságot, hogy elmenjen Párisba, s felkutassa a Port-Saint-Martin szinház könyvtárát s kiderítse, hogy az a darab nem is létezik.

— Az alatt rég elfelejtik itthon az egész ügyet, s ha kiderítik a mystificatiót, csak engem nevetnek ki érte; én pedig ujságiró vagyok, rajtam elfér.

— Köszönöm. Már most mit gondol ön, nem jó volna, ha ön ezt az egész ezer forintot ebbe a hirlapba betakargatva, annak a ficzkónak elküldené.

— De az bizony annak nagyon jól fogna esni.

Ezért ugyan aztán Leon kapott Karakántól egy levelet vissza, melyben elneveztetik a világ minden nyelvén tolvajnak, rablónak, haramiának; hanem az ezer forint nem küldetik vissza.

Ezzel aztán princz Alienor első kirohanása a tettek mezejére szerencsés visszavonulásával végződött, azt azonban mindenki tudta, ha nem mondta is, hogy ezúttal a nornensteini Pratz dynastiának Zárkány Napoleon volt a Szobieszkyje.

Digitized by Google

Azt az érzékeny szivüek megnyugtatására megjegyezhetjük, hogy azért Karakán barátunk nem maradt kenyér nélkül: átment a radicalis irányáról ismeretes «Isten ostora» című szélsőbali laphoz főmunkatársnak, a hol tárt karokkal fogadtatott.

POMPEIA.

— Kedves Leon, úgy látom, hogy ön nem azzal a szándékkal jött a bálba, hogy tánczoljon; hanem inkább látni szeret. Látni pedig sokkal jobban lehet az embernek másodmagával, mint egyedül. Tehát innen a jázminbozót mögűl legjobban körültekinthetjük az egész világot, a nélkül, hogy útjába esnénk valakinek, a ki megzavarja beszélgetésünket, azzal a szeretetreméltó kérdéssel, hogy jól szolgál-e egészségünk? Gyönyörű szép terem! Az egész Etelváry herczegi palota hasonlít az én nornensteini várlakomhoz «kicsiben». Csak a felséges szép park hiányzik körüle, a mi oly mulhatatlanul kiegészítő része egy uri laknak; azok a fenséges négyszáz éves hársfák, azok a nemesi czímerei egy kastélynak. Hja biz azt egy varázsszóra előidézni nem lehet. Épületet lehet emelni pénzért, de a szép terebélyfa ősök hagyománya, s egymást tiszteletben tartó ivadékok öröksége. A szép ősfák hiánya még sokáig el fogja árulni önök fővárosáról az ujdonsült nemességet, hogy ez csak egy európai Chicagó, a palotasorok még magukban nem teszik meg. A másik, a mi első tekintetre az amerikai keletkező új városokra emlékeztet, egy nagyobbszerű templom hiánya. Minden világvárosnak van legalább egy cathedráléja, mely messze kimagasodik a ködből, a miben a többi házak tömkelege összefoly, s jellemet ád a városnak. Önök ezen könnyen segíthetnének. Csodálom, hogy rá nem jöttek még maguktól. Ausztria herczegprímása Bécsben székel, Franciaországé Párisban; az önöké pedig Esztergomban. Milyen könnyen

Digitized by Google

megtehetnék önök, hogy az is tegye át székhelyét Budapestre, s emelje gazdagságával, fényével a fővárost. Akkor aztán majd lenne Budapestnek bazilikája is.* Hanem azt persze nem azon kellene kezdeni, hogy a hozzá tartozó elemeket szószékről és hirlapokból folyton-folyvást insultáljuk. Nem önt értettem: ön kivétel a sok közül. Annyi bizonyos, hogy egyik irány a másikat kizárja. Gyárkémények és bazilikák egymás szomszédságában egyidejűleg nem emelkednek. Prága ős nemesi fényét csak az Altneu zsinagóga kormos barlangja egészíti ki s a zsidóváros sikátorai. Én nem azt mondom ezzel, hogy az ujabb kor nemességének meg kell vetni az üzletet. Ellenkezőleg. Az üzletet magát kell nemessé tenni. Mi voltunk a földbirtok fejedelmei hajdan; lehetünk mi pénzfejedelmei a jövőben. Miért engednők a pénzbáró, pénzkirály rangját másoknak, mikor azokat magunk is megtarthatjuk? Ön előtt bizonyosan eléggé ismeretes lesz, hogy a katholikus szövetségnek, mely Európa sorsát intézni fogja örökké, nem a péterfillérek perselyében áll minden gazdagsága. Az legalább harmadfél milliárd franknyi tőkével rendelkezik: egy teljes ezer millió osztrák forinttal. S irányt ad a brüsseli és párisi pénzpiaczoknak. E tőkének nagy része a jelenlegi bizonytalan viszonyok között rendelkezhető állapotban van, s csak egy kedvező véleményáramlatnak kell megindulni az ön hazájában, s ez olcsó pénztömeg önkényt ideomlik, s önöknek egy varázsütésre támad minden intézményük, eszközük, a mi gazdagodásuknak életföltétele; lesz jegybankjuk, világkereskedelmük, hitelük, gyáriparuk. Ezek nem dogmaticus subtilitások, ifjú barátom, ezek korszükségek. Ez föld és kenyér. S egy ilyen lendületnél az olyan tehetségnek, mint az öné, magas emelkedés kinálkozik. Egy az ügynek tett jó szolgálat, s ön mint félmilliomos ébred föl. — Én nem tréfálok. Ön ismeri azt a keleti mesét, a hol egy bűvös lakban alvónak tizenkét

* A 60-as években még nem volt Budapestnek bazilikája.

Digitized by Google

dzsin jelen meg éjjelenkint, kezébe adnak egy vasvesszőt, aztán ott tánczolnak előtte, nem hagyják aludni, végre mindenik dzsin odadob neki egy réz aspert, s azzal eltünnek; a nyomorult így éldegél tizenkét aspernyi alamizsnából. Egyszer az öcscse hál helyette a megbűvölt szobában, s az a dzsinekre ráver a vasvesszővel, s ez ütésre azok egyszerre arany-szobrokká változnak. Így lesz önnel is. Az ön rézaspergyűjtő főnökét rövid időn megérdemlett nyugalomba helyezzük, s ön lép helyébe, mint lapvezér, s akkor kezében lesz már a vasvessző, melytől a dzsinek aranynyá válnak. De a fecsegés közben egészen elfeledkeztünk a társaságot szemügyre venni, mely előttünk hullámzik. — Ime, itt a magyar «high life». — Ez is új szerzemény: csak azóta támadt, a mióta sikerült önöknek az udvart megnyerni — vendégül. Mert még csak vendég az; itthon nincsen. A budai királyi lak nem rezidenczia még, csak királyi leszálló hely. Most mégis látni már egy magyar főúr tánczvigalmán fényes katonai egyenruhákat és rendjeldíszitett férfiakat. De ezek még mind nem a legfőbbek közül valók. A küldiplomatiának nem a nagykövetei, csak a consulai vannak itt. A jelenlevő katonai celebritások közül legkitünőbb Falbenheim lovag, de ő még csak tábornok, bár derék vitéz, ki Sadovánál nagy érdemeket szerzett s pártunknak kitünő híve: az ő pályafutásának magasabb része azonban még a jövendőben van. Majd meg fogom önöket ismertetni egymással. Ő ugyan az irók irányában kissé feszes, mint a kik merő ellentétei a fegyelemnek, subordinatiónak, hanem önért kivételt fog tenni, úgy hiszem. Az is feltünő, hogy ilyen ünnepélyeken alig látható egy főpapi palást. Más ország előkelő terméből az nem hiányzik. Alig látok többet egy-két violaszín soutanenál, s azok is inkább akadémikusok, mint prælatusok. A születési aristocratia, az meglehetősen együtt van. Az ilyen főurak, mint Etelváry herczeg, valóban mindent megtesznek, hogy az elmulasztottat helyrehozzák. Odahagyják Párist, a hol annyi a finom élvezet; nem mennek

Digitized by Google

Nizzába, a hyerei szigetekre telelni, a mit egészségük megkívánna; lelépnek a küludvarok fényes parquettjeiről, a hol szerepet lehet játszani, s hazajönnek, palotákat építenek a fővárosban, elnökölnek a közgyüléseken, feljárnak a muzeumba főrendeket játszani, ölelkeznek a bundás hazafiakkal, szónokolnak anyanyelvükön, úgy, mint aki nem szokott hozzá, hogy mezítláb járjon a göröngyös úton; olvassák a németből fordított ujdonságokat magyar hirlapokból, samaritánus felebaráti szeretettel hallgatják végig mindazt, a mit a Skala, Coventgarden, Theatre Français, Odeon és Varietésben külön tálaltak fel, itt együtt; vesződnek a közintézetekkel; nevelnek szülőiktől elhagyott gyermekeket, adakoznak minden inség és művészet számára, keresik az elvesztett tehetségeket, szindarabokat játszanak, tableauxokat componálnak, laczikonyhán árulnak szent czélok gyarapítása végett, felöltöznek középkori lovagoknak nemesi ünnepélyek alkalmából, törekszenek a népet kevesebb káromkodásra s több istentiszteletre szoktatni; munkát adnak az itthoni iparosnak és kereskedőnek s mindezzel azt nyerik, hogy torzképeket, carricaturákat csinálnak róluk az élczlapokban: de azért mégis folytatják, mert meg akarják mutatni, hogy az a «kis» ország, mely nekik ideáljuk, mely őseik hazája, nem «volt», hanem «lesz». Lássa ön: ez az, a miben egy hiten vagyunk. De most veszem észre, hogy nagyon is belemerültem a politizálásba. Önkényt jön. A magyar high life férfiairól beszéltem, s itt önkényt merül fel az az észrevétel a szemlélő előtt, hogy a magyar főrend nem az a büszke, önérzetteljes kaszt, a mi az angol, az orosz, a német, még a cseh is; a magyar mágnás érzi azt, a mit én, az indigena érez Magyarországon, hogy keresni kell a nagy zsarnok, a közvélemény jóindulatát, s eltűrni önkénykedéseit. — A magyar főúr már nem is a neve elé, hanem a neve után írja azt, hogy «gróf», «báró», «herczeg»; mintha első volna a lába, azután jönne a feje, utoljára a koronája. Hanem aztán a mi a hölgy-részét illeti a társa-

Digitized by Google

ságnak, az előtt porrá leszek feltétlen hódolatomban. Hivatkozhatnám első Sándor czárra, ha szükségem volna tekintélyekre, a ki azt mondta a magyar hölgyekről egy tánczvigalomban, hogy «ez egy csupa királynékból álló társaság!» Mily gyűjteménye a szépségeknek! És mily különfajú szépségek; az arczok metszése, az arczszín, a szemek, a hajzat, a termet plastikája, mintha a világ minden nemzetének szépségei tartanának nemzetközi kongresszust. De mindannyi között, valljuk meg az igazat, legjobban meghódít Rafaela herczegnő szépsége. Párisnak ezúttal aligha összeütközése nem lenne a mythologiával. Junónak adná az aranyalmát. Ilyen lehetett Junó leánykorában. A férfi semmivé lenni érzi magát mellette. Istennő! neked társul nem elég egy fejedelem, neked egy isten kell férjül. Csak a végtelen jóság, szelidség, mely arczáról sugárzik, teszi halandókra nézve elviselhetővé emberek közötti megjelenését. Mennyivel másnemű szépség az a másik! Az a miénk. A német szépség. Falbenheim Pompeia, a tábornok leánya. Az a haj nincs rizsporozva, magától oly fehér, mint a len, mint az oxydált arany. Hosszan zilált hullámokban hagyja leomlani, hogy lássák, miszerint nem mesterkélt szinű. Mennyi elevenség arczkifejezésében! Báj, humor, kötekedés egymást fölváltva gyorsan, s néha bűvszerű összekeveredésben. A szellem egyesülve a szépséggel. Akarja ön, hogy bemutassam neki? Most épen végződött a franczia négyes, s ő helyére ment.

— Kérem, magasság!

— Hanem aztán vigyázzon a szivére!

— Nem nagy kár érte, ha elvész.

Ezzel karon fogta Nornenstein fejedelem Leont, s odavezette a magas társaságon keresztül Falbenheim Pompeiához, bemutatta őt s aztán utána dobta az úszó kötelet; eviczkéljen ki a partra ahogy tud.

— Igen örülök, hogy önt megismerhetem, szólt Pompeia Leonhoz; Nornenstein megigérte nekem, hogy alkalmat ád rá önnek bemutatásával. Én vártam önre.

Digitized by Google

Leon úgy találta, hogy Pompeiának a fekete szeme is ép oly szelid, szende ragyogású, mint a kék. (Ez veszedelmes assaut volt első fogadásra.)

— Bárónő, tekintse, hogy én a gyenge nemhez tartozom.

— S bánjak önnel irgalommal, nemde? Sajnálom, hogy nem tehetem. Annak bizonyságául, hogy milyen bizton számítottam önre, nézze tánczrendemet. Itt a füzértáncz helye betöltetlen van hagyva. Akarja ön, hogy odairjam az ön nevét?

— Soha fényesebb lapra ne legyen írva a nevem.

— Én azt is meggondoltam, hogy nem koczkáztatok-e vele valamit? Ön lehetett volna a füzértánczra már más valakivel foglalkozva. De én kiszámítottam azt is, hogy nincsen. Én ügyeltem rá, hogy mely hölgynek mutattatja ön be magát. Láttam néhány szót váltani Rafaela herczegnővel és elválhatlan barátnőjével Livia kisasszonynyal, azontúl senkivel sem. Princz Alienortól viszont azt tudtam meg, hogy ő foglalkozott a herczegnővel a cotillonra, s így bizonyosan számítottam önre.

Leon úgy tapasztalá, hogy Pompeiának a kék szeme is ép oly csábító, oly csalfa, mint a fekete.

Kettészakítá a társalgást a rázendülő polka, melynél Pompeia bárónőt a tánczosa sietett elrabolni; arra aztán Napoleon is elszédelgett a társaság közé.

A kinek egy hölgy a cotillonrovatot hagyja fenn, annak nagy oka van e dicsőségével elbizakodni. A két óráig tartó füzértáncz alatt több idő van az ellenőrizetlen társalgásra, mint a keringőre. A kedélyes zürzavarból mindig visszatér mindenki a maga párjához, s két órai megszokás egymást a maga párjának tekinteni: már egy darab együttlét.

A füzértáncz csak a nyugóra után kezdődött; mikor egy lelkesítő vacsora behatása vállalkozóbbá teszi a kedélyeket, mikor a mellbokréták már el vannak hervadva, a hajfürtök lelankadtak, s a csipkefodrok gyürődöttek; mikor már azt mondja az ember mindenre: bouquettra, haj-

Digitized by Google

fürtre, csipkére és — szivre: hadd pusztuljon, ha elkezdett!

Nornenstein Octavian fejedelem mérgesen jött ki a férfibuffettből. S fenhangon gondolkozott, úgy, hogy akárki meghallhatta:

(«Átkozott flamand vér! Nem hiába almaboron hízott Mynheer volt az anyai ősöd! Három pohár pezsgő leüti a lábáról. Én csap alul tanultam inni a bort, nem folyondár virág tölcséréből. De azért se fogod csúffá tenni a Nornenstein-czímert!)

Azzal fölkereste Rafaela herczegnőt, s így adta neki elő a bajt.

— Herczegnő! Az én Alienoromon az a baj esett, hogy elcsúszott egy narancshéjban, s kificzamította a lábát. Sebaj; minden jól lesz. Én jövök magamat felajánlani a fiam helyett tánczosul, s igérem, hogy becsületére fogok válni a cserének.

A herczegnő kecsesen nevetett és kezet adott rá. Octavián fejedelmi rendúr élére állt a colonne-nak, s az egész társaság egyhangú véleménye az lett, hogy soha még elmésebb, ügyesebb cotillonvezér nem működött a küzdtéren, mint a minőt a véletlen ajándékozott. Octavián délczeg és ideges férfi volt, könnyen tánczolt s tánczosnéi repültek inkább, mint lejtettek vele. Az egész mulatságnak új érdeket, vervet adott az a körülmény, hogy az öreg gárda lépett a sorompóba, s bizony megszégyenít minden fiatalt, — Nornenstein hangja, alakja uralkodott az egész teremben.

Az alatt fesztelen beszélgethetett egy ifjú tánczosnőjével, annak széktámlájára támaszkodva.

— Én mindent elolvasok, a mit ön ir. És az mind úgy jön nekem, mintha mindazt a gondolatot ébresztené fel bennem, a mi eddig csak álomban élt nálam. Mások is írnak e tárgyról; de azokon meglátszik a kényszerített buzgóság. Az ön mondatain áttündöklik az egyszerű meggyőződés. És aztán nemcsak azt olvasom, a mit ön ir,

Digitized by Google

hanem azt is, a mit ön ellen írnak. A «Mene, Tekel, Fáresz» minden füzete meg van nálam. Az egy rendkívüli ember. Nem is ember, hanem dæmon. Ötletei elkábítók, világnézete képes a gyönge fejűt elszédíteni; megrémít vakmerőségével, s dühbe hoz kegyetlenségével, melylyel ellenfeleit megkínozza; gyanusításai úgy hasonlítanak az igazsághoz, hogy szinte fájnak az olvasónak. Mondja csak, hogy tudnak az írók egymással ily kegyetlenül bánni?

— Biztosíthatom róla báróné, hogy az nekünk nem fáj. Úgy vagyunk már trainirozva, mint az angol öklözők; egy ökölcsapás, a mitől más ember szerte-szét hullana, számításba sem jön.

— Jól van, azt elhiszem, hogy annak, a ki kapja az ütést, nem fáj az, de hogy nem fáj annak, a ki adja? Hogy nem érzi az ösztönszerű visszaborzadást saját tettétől egy mívelt, becsületben, erkölcsben nevelt ember, mikor egy pályatársát lelkileg megsebesíteni, kínpadra vonni, megölni törekszik?

— Bárónő! a kannibálok nem azért eszik meg egymást mintha haragudnának egymásra, vagy rossz erkölcseik volnának, hanem: mert egymást megenni először is hőstett, másodszor pedig delicia.

— És ön azt mégsem teszi soha. Az ön viszonzásai mindig oly nyugodtak, oly hideg méltósággal vannak tartva. Ez, a mi önre nézve nyert ügygyé tesz minden vitát. A hidegvér meghódít. Én nem jó volnék az ön helyében. Én dühbe jönnék s mindent elrontanék, mikor mindent megtámadva látok, a mi előttem szent. Így aztán nem tudok más boszuállást kitalálni, mint hogy előveszem a gombostűt s összeszurkálom a «Mene, Tekel, Fáresz» minden lapját: azt hiszem, hogy azt mind megérzi az, a ki írta.

— Ah, a bárónő tehát egész harczot folytat mellettünk.

— És azonkívül, a hol önt támadja meg, ott ollóval

Digitized by Google

kivágom a sorból az ön nevét. Szidja a semmit! — Aztán tömjénfüst fölé tartom s ráteszem a fülemet: úgy hallgatom, hogy sírnak benne a rossz szellemek!

Egy újabb cotillonfigura félbeszakítá e társalgást.

Mikor visszakerültek helyükre, Pompeia, még a tánctól lihegő kebellel, újra fölvevé az elejtett fonalat. Tudniillik azt a fonalat, a miből a hálót szövik.

A bókok, a hizelgés már bevégezték szerepüket, következett a bizalmasság második stádiuma: az ismerősök megszólalása.

— Mily hévvel vezényel a fejedelem ő magassága s maga is átugrik a kifeszített fátyolon, s kapkodja a felvetett zsebkendőt és pihenés közben elmondja minden összetalálkozónak, hogy neki most Alienort kell helyettesíteni, a ki szegény kificzamította a lábát, s aztán mindenki hasonló komoly arczczal sopánkodik rajta, s ajánlja a jeges borítékot.

— Ezt valóban én is baráti kötelességemnek tartottam emlékezetbe hozni.

— És a mellett mindenki gondolja magában, hogy «az ám: megártott neki az, a mit a «fehér lapból» tanult».

Pompeia nem akarta azt mondani, hogy megártott neki a bor: elég volt a «carte blanche»-ra czéloznia.

— Szívdobogást kapott tőle; menté Leon.

— Nem igaz sem az egyik, sem a másik. A princz csak teszi magát gyöngélkedőnek. Ki akarta magát húzni a cotillonból. Ez az egész. Ő kényelmes, önző és lusta. Azt nem bánná, ha az egész hölgytársaság őt mulattatná; de hogy ő mulattassa azt, ahhoz rest. Valami más oka is lehet. De a restség az alapok. Semmi ambitió nincs benne, még csak a cotillon-előtánczosi dicsvágy sem. Készebb azt a szégyent eltűrni, hogy borszédítettnek higyje az előkelő világ, mint hogy kényelmes helyét odahagyja.

«Cotillon!» hangzék a fejedelmi vezényszó, s arra Leonnak kötelessége lett hölgye karcsú derekát rögtön átölelni, magához szorítani, s neki eredni vele a világnak; az ezüst

Digitized by Google

szőke fürtök röptében arczához verődtek, az egymásnak ellenmondó szempár szemeibe tüzelt közvetlen közelből: a tündéri zürzavarban el-elhagytak egy tánczoló párt, a tánczosnőben Leon Liviára ismert. Az nem látta őt meg. Lesütött szemmel tánczolt.

Ismét visszatértek helyükre.

— Hallja csak ön: ez önt személyesen is érdekelni fogja. Nornenstein Octavián gyakran eljár atyámhoz, s előttem fesztelenül beszélgetnek. Természetesen, én vagyok a házi asszony. Egyszer azt mondja a fejedelem atyámnak: «Ennek az én trónörökösömnek még is kellene már valami állást szerezni a világban». — «Miért nem küldöd a hadsereghez?» mondá rá az atyám, ki előtt egyedüli rang a katonai. Ő előtte az, a ki kard nélkül jár, lehet akármilyen nagy herczeg, de nem lehet férfi. Erre azonban a fejedelem dühbe jött, s arra fakadt: «tán markotányosnénak küldjem oda?» Akkor aztán elmondta, hogy micsoda bizarr ötlete volt nemrég a princznek. Felöltözött hölgyruhába, egészen a journál szerint, s úgy ment el egyikébe azoknak a báloknak, a hova a hölgyek kiséret nélkül is beléphetnek, s mulatta magát azon, hogy egy pár fiatal embert elbolondíthatott. A rendőrség azonban felismerte, s nem látszott tréfára venni az ötletet. Octavián fejedelemnek sok fáradságába került a dolgot elsimítani, hogy botrány ne legyen belőle. Harczias hájlamai nincsenek. Tehát a feketefrakkos világban kell neki valami fényes állást szerezni, hogy számot tegyen a társaságban. «Lehetne belőle képviselő a magyar országgyülésen,» vélte a fejedelem. Atyám nagyot nevetett rá. «De hát ért ő valamit a magyar törvényekhez, alkotmányhoz?» «Annyit, mint a ház háromötödrésze. Vannak ott poéták, sportsmannok, papok, kereskedők, vannak világcarricaturái, vannak, kik a tanácskozás nyelvét nem értik; vannak, kik a buffeten túl nem is keresik a helyüket; mért ne lehetne Alienor is ott?» — «Az már igaz, mondá az atyám, de hát tulajdonképen mi haszon lenne

Digitized by Google

ő rá nézve, s mi változás állna be a világban ha Alienor princz (megelőzvén a nagykorusíttatás) fiadból atyáddá emeltetnék?» — «Oh Alienor nagyon jó helyen volna ott, mondá Fürst Octavián; ő nevezetes celebritás fogna ott lenni. Nem a szószéken: az rá nézve pitoyable debut lenne, hanem a kuliszszák között. Nincs olyan cselszövő a világon több, mint Alienor. Ez az asszonyi tulajdon nagyon nagy tökéletességre van benne fejlődve. Pártokat aláaknázni, kormányférfiakat kitúrni a helyeikből, vakon rohanó töredékeket eszközül felhasználni, fractiókat összeboronálni nagyon jól értene ő. S a miniszteri székek nagyon közel vannak a képviselői padokhoz.» — «Tán még utoljára miniszter is lehetne belőle!» szólt atyám felkaczagva. «No, hát mi nevetni való van ezen? Egy magyarországi nagybirtokú dynastából? Hiszen úgy is olyan kevés válogatásuk van már a mágnásokban, hogy kénytelenek a professorok közül szemelgetni a minisztereket. Mi teszi a jó minisztert? A jó államtitkár, meg a jó miniszteri ebédek. Csak arra kell ügyelnie, hogy az osztálytanácsosainak a dolgába bele ne avatkozzon, s valódi franczia pezsgőt adasson fel. Tán nem láttunk már ilyen minisztereket még külömb országokban is? Bismarck az iskoláit sem végezte, Persigny nem tudott helyesen írni s Gladstone fiatal korában a kakasviadalon kívül egyebet nem kultivált.» Az atyám erre egyre kaczagott. «De hát mégis miféle ressortot szántál Alienornak?» — «Hát akármelyiket. Legkönnyebben a honvédelmit.» — «De hiszen magad mondtad, hogy nem való katonának.» — «Katonának nem, de honvédnek igen: olyan katonának, a ki csak tartalékul szolgál; hadgyakorlatoknál vaktöltéssel lövöldöz, háborúban ágyúdörejtávolba campiroz, s a kinek a minisztere végre is csak akkor köt kardot, a mikor névnap van az udvarnál. Mindez pedig nem tréfa. Te tudod, hogy mik a végczéljaink? Azokhoz minden eszközt fel kell használni. — A magyar parlament is egy eszköz. A merre az megindul, viszi magával Ausztriát is . . .» — De

Digitized by Google

most vegyen karjára: a vezér cotillont kiáltott, rajtunk a sor.

Leon ezúttal nagyon kicsinyre szabta az ellipsoid kört, hogy mentül előbb helyére érhessen Pompeiával.

— Szóljon közbe ön is valamit. A ki ránk ügyel, észre fogja venni, hogy mindig én beszélek önhöz.

— Igazolni fogja azt az önzésemet, hogy önt örömest hallom.

— Tehát aztán az atyám azt kérdezte a fejedelemtől: «De hát hogyan fogsz hozzá, hogy fiadat a házba behozd? úgy tudom, hogy a publikumot olyankor haranguirozni kell: pohárral és szóval.» — «A pohár meglesz, szólt Pratz Octavián; pénzt szántam rá eleget. Szónoklatokat a fiam nem tud tartani, hanem van neki egy igen jó barátja, a ki ért hozzá.»

— Az bizonyosan én vagyok.

— Szeretem, hogy kitalálta ön. Aztán mondá: «különben is le vagyunk ennek a fiatal gentlemannak kötelezve.»

— Tehát annál fogva én vagyok az ő adósuk.

— Várjon csak, Nornenstein fejedelem nagyon sok jóakarattal van önhöz; csakhogy abban a hitben — mondom: tévhitben — él, hogy jóakaratot tanusítani gazdag embernek leginkább pénzzel lehet. Az ő terve princz Alienort az etelvári kerületben választatni meg, a herczeg befolyásával — és az ön vezetésével.

— Ah, tehát már emelkedem a sors létrafokán, már kortesvezérré kandidálnak.

— Teljhatalommal az affaire pénzügyi kérdéseiben.

— A mi a kortesvezérre nézve felér egy syndicatussal.

— Azután elmondtak előttem mindenféle cselfogást, a mikkel választások idején a választókat megnyerni, elfogni, elijeszteni szokás. Ezeket, úgy hiszem, sokkal jobban ismeri ön, mint én és azok az urak, a kik az mondják, hogy ők nagyon értenek a cselszövéshez. Hanem mi nők mégis jobban értünk hozzá. Úgy-e bár, azok után, a mi-

Digitized by Google

ket önnek elárultam, valódi megbántás lesz az, ha önt fel fogják szólítani, hogy vigye el princz Alienort az etelvári kerületbe megválasztatni: «Coute que coute». És én azt mondom önnek mégis, hogy fogadja el e megbizást. — (Vigyázzon! Ránk ügyelnek.) — Tegyen úgy, mintha egy szál jáczintot kérne a virágcsokromból s én azt kinálnám önnek. — Nos, elfogadja?

— A jáczintot nagy triumfussal, hanem a megbizást...

— Azt még inkább. Mondok önnek valamit. Ha beleviszi princz Alienort a választási mozgalomba, a hogy én a szinészt és a szinpadot ismerem, ő a fele játék alatt megszökik az előadásból, s akkor ön marad ott a helyén, kitűzi a saját zászlóját, s maga hozza el az etelvári kerület babérjait.

— Mivelhogy a tábornok ő nagyméltósága nincs jelen, a ki erre az obligát nevetést ismételje, engedje meg bárónő, hogy azt magam teljesítsem.

— Rossz helyütt alkalmazná ön azt. Ön ismeri jól saját értékét, s annak a helynek a nagy becsét is, a melyet a képviselői mandátum megszerez. Ön nem menne oda cselt szőni, áskálódni, hanem nyiltan és lelkesen küzdeni egy eszméért, a minek még most oly kevés előharczosa van; és a mely nekem és sokunknak egész lelkünket betölti. Mi a nem közönséges embert látjuk önben. — S ha önnek mondják azt, hogy a képviselői padhoz a miniszteri szék nem messze van: az nem hiú szólásforma. Lehetnek, a kik önben vélik feltalálni azt, a ki egykor maga után viszi Magyarország vitéz légióit: nem azokat, kik ágyúdörejtávolban táboroznak, hanem azokat, a kik előre mennek az igaz ügyért harczolni. De vigyázzon ön! Forduljon meg! A hölgykeringő járja; a herczegnőt látom közeledni: az önért jön.

Rafaela herczegnő valóban Leonért jött. Megszégyenítette. Ő egy fordulóra sem kérte fel a herczegnőt. Azért is egy hálósipkás cotillonrendet akasztott a mellére.

Mikor helyére ért vele, meg is feddé.

Digitized by Google

— Ön észre sem veszi hajdani ismerőseit. Nagyon elveszté magát az ezüsthajú tündér szép szemeibe.

— S az ország nehéz gondjaiba.

— Visszaadom önt napjának.

— Még nem, herczegnő.

Azzal Leon meghajtá magát a herczegnő előtt s egy lépést tett Livia felé.

A leányka elérté a közelítést s karjára támaszkodott. Leon vitte őt magával. Most már szemébe nézett. A táncz szilaj lejtése közben azt sugá Leon: «szeretsz-e még?» Livia visszasúgott: «örökké». — Senki sem hallotta mit sugdostak.

— Természetes! szólt csipősen Pompeia hazakerült tánczosához, ha a herczegnő elvitte önt, akkor önnek elválhatlanával is kellett egy fordulót tennie.

— De kedves gyermek!

— Én még sem értem a herczegnőt: mit akar vele? Úgy tartja, mint saját magát. Ezzel szerencsétlenné teszi szegény leányt. Főrangú úr nem veszi el, mert tudja, hogy szegény és nem magas születésű, szegény ember pedig nem mer hozzá közelíteni, mert úrnőnek volt szoktatva. Én nem tudom, hogy mi lesz ebből?

— Én sem tudom bárónő.

A cotillonnak vége lett a legelmésebben szabályozott zürzavar után. Leon bucsút vett tánczosnőjétől s gomblyukába tűzte a nyert rózsaszín jáczintot, az Isten kegyelméből uralkodó bálkirálynők becsületrendjének csillagkeresztjét s a megfordulásnál szemközt találta magát Octavian fejedelemmel.

Ily nagy munka után a rendúr még csak nem is izzadt.

— Nos? hát? Lehet önnel még prózában beszélni? Ön tökéletes hódítást követett el. Láttam, ügyeltem önökre. Az egész cotillon alatt a többi férfitársaság nem létezett a bárónőre nézve: a cotillonjegyek mind ott maradtak a fauteuiljében heverve, felhasználatlanul. S mily hévvel beszélt önhöz, és milyen közelből! Hogy az ajkaival mit

Digitized by Google

beszélt? az persze titok, hanem hogy a szemeivel mit beszélt? azt érthette, a ki rávigyázott. S még ez a virág is a gomblyukban! Tökéletes a hódítás. Már most csak törekedjék ön minél gyorsabban gazdag emberré lenni. Egyéb nem kell. Akarja ön, hogy bemutassam a bárónő atyjának? épen itt jön. — «Zárkány Napoleon úr.»

Falbenheim tábornok nem tagadhatta el, hogy Pompeiának édes atyja. Épen olyan világos szőke haja volt; szemöldei és szempillái hasonló fehérek, s à la Haynau bajúsza, mint két halászmadárszárny verte a levegőt röptében. Tíz érdemrend volt a mellén.

A kitünő hadvezér, miután a bemutatott úr nevének sem előtte, sem utána nem hallott semmi felvilágositó minőséget, csakis olyan fejbóllintással vevé tudomásul a bemutatást. A mit Leon rögtön észrevett s azzal katonásan, ujjai hegyét homlokához emelve, sietett a mulasztást készségesen utánpótolni; előadva minősitését:

— Kiszolgált egyéves önkéntes káplár a rezervában a hadseregnél.

Erre megmutatta neki a fogait a bajusza alatt a tábornok, a mi annyit fejezett ki nála, hogy elmosolyodott.

— Ön leányom tánczosa volt a cotillonban, szólt aztán leereszkedőleg. Látogasson meg egyszer bennünket.

— Élni fogok ez engedelemmel.

Azzal «jobbra át»-ot csinált és eldefilirozott.

A társaság oszlóban volt. Leonnak még alkalma nyilt a ruhatárban előkerestetni Pompeia burnuszát és capuchonját s azokat felsegiteni, azután sikerült neki három kengyelfutó fiatal óriás között a leggyorsabbnak lenni s éjben, ködben leghamarább feltalálni Falbenheimék bérkocsisát az urasági szekérvár között s azzal diadalmasan visszatérni és tartani a hintó ajtaját, a míg a tábornok úr kisasszonyát felsegiti a hintóba, s aztán becsapni az ajtót, jó éjt kivánni és megmondani a bérkocsisnak, hogy hova hajtson? a mik mind határozottan kitünő előnyök.

Pompeia, a mint hazaérve, éji toilettjét bevégzé, mielőtt

Digitized by Google

nyugalomra tért volna, elővett egy dobozkát: olyanformát, a minőkben műkedvelő entomologok lepkegyűjteményeiket tartják. Azt felnyította. Sajátságos gyűjtemény volt az. Kártyából kivágott alakok, gombostűvel a doboz oldalához tűzve. Legtöbb a veres-alsó, de makk-filkók is feles számmal. Pompeia most elővette a patience-kártyát s kikeresett belőle egy «valet de coeur»-t, azt kis himzetollójával kinyírta a lapból; aztán hátuljára oda írt egy nevet: «Zárkány Napoleon».

Tehát csak «valet de coeur!» Csak a «szív szolgája». Ezt is oda tűzte gombostűvel a doboz oldalához.

Olyan bizonyos volt már felőle.

A sok kártya-silhouette között van egyetlenegy, a «szívkirály» is; hanem hogy annak a hátlapjára minő név van írva? azt nekünk Falbenheim Pompeia nem mutatja meg.

Leon is hazatért: ő sem vetette magát az ágyra mindjárt. Előbb kivette a kebléből azt a medaillont, mely annak a védszentnek a képét rejti, a kivel ő tanácsot szokott tartani s a míg ahhoz beszélgetett, az is lassankint elmondott neki mindent szépen.

«Hogy Falbenheim Pompeia téged oly felötlően kitüntetett: az azt jelenti, hegy te egészen közönyös vagy rá nézve; de van valaki más, a kit féltékenynyé akar tenni te veled.

«Princz Alienort gúnyolta előtted, leszólta, nevetségessé tette. Tehát bizonyosan ez az, a kit szeret. Ez a «szívkirály.

«Nornenstein Octavian bemutat téged Pompeiának, őt magasztalja te előtted, tégedet ő előtte. Belétek akarja vitatni, hogy szerelmesek vagytok egymásba. Még azzal is biztat, hogy majd valami országos hitelművelet alkalmával gyorsan szerzett vagyonhoz segít, s akkor semmi akadály sem lesz közöttetek.

«Ezt Nornenstein Octavian azért teszi, mert fél, hogy Alienor bele talál bolondulni Pompeia ezüst-arany hajába s fogva marad benne, mint egy légy.

Digitized by Google

«Alienor pedig aligha fogva nincs már. Ittasnak színleli mágát inkább, csakhogy ne legyen a füzértánczban társa Rafaelának Pompeia láttára.

«Octavian pedig semmiképen sem engedí, hogy Rafaela megmeneküljön a játékból; inkább maga áll be fia helyett tánczosának. Tehát Rafaelát akarja Alienornak megtartani.

«Most azután kioldózik az egész cselszövény csomója. Ezért törekszik Pompeia meghiusítani azt a vállalatot, hogy Alienort az etelvári kerületben képviselővé megválaszszák, a mi őt a legszorosabban csatolná az Etelváry herczeg családjához, míg egy boszantó megbukás, visszalépés összeforraszthatatlan törést idézne elő közöttük.

«Te vagy az, a ki azt végrehajthatod.

«És így jösz bele, te, barátom Napoleon, ebbe a credoba, képviselőségeddel, miniszteri karszékeddel, honvédezredesi paripáddal együtt: — meg azzal a jáczinttal ott a gomblyukadban.»

. . . . Ezeket beszélte az a parányi védszent abban a kis arany dióhéjban Leonnak.

Leon rázárta a képre a födelet, s «azután» megcsókolta azt, a hogy illik a sanctuariumnak csak az ajtaját érinteni halandó bűnös ajkkal, nem magát a szentet; azzal felkaczagott egyesegyedül magában, késő éjszakán.

«Hahaha! Főuraim és delnőim! Hahaha! Hiszen én magam is komédiás vagyok!»

Azzal elfújta a gyertyát, ágyába vetette magát és elaludt ringatás nélkül.

HADI TERVEK.

— Méltóságos, kegyelmes és excellentiás uraim! A nagy hadvezér Montecuculi azt mondta, hogy egy hadjárathoz három dolog kivántatik meg: pénz, pénz és ismét pénz. Én a most megnyitandó alkotmányos hadjáratra aláirok a magam részéről háromszázezer márkát; másik három-

Digitized by Google

százezer márkát a rendúri egyesület részéről. Kegyelmes herczeg Etelváry, méltóztassék az aláirást folytatni, s az ívet a többi főuraknak körüladni.

(Tíz percz mulva visszakerül az ív a mediatizált fejedelemhez.)

— Az eddig aláírt összeg tehát körülbelül két millió forint. Vannak azonban még távollevő ügybarátaink, kik részvételükről biztosítottak, több főpap hozzájárulása az elmaradhatlan események közé tartozik, az is be fog bizonyulni, hogy a «cassa nemzetis» nem ábrándkép. Innen könnyen kitelik a harmadik millió. A negyedik millióra bizton számíthatunk több barátságos bécsi bankárház részéről, kik vasúti vállalkozás, s országos hitelműveletek érdekegysége által vannak ügyünkhöz kapcsolva; némelyiknek legolcsóbban teljesíthető vágya: csupán a magyar nemesi czím megnyerése.

Borcsák Timót prépost úr nem állhatta meg, hogy azt az észrevételét ki ne mondja, hogy mégis égrekiáltó: annyi tenger pénzt a tisztelt választók torkába beletölteni. A rendúr megnyugtatá őt azzal a mondattal, hogy «a háború nem történik meg vérontás nélkül, s ott is minden egyes elesett ember annyi pénzbe kerül a hadviselő félnek, mint egy megválasztott képviselő. Minden halottra negyvenezer forint hadiköltség jut. Ennyit egy képviselő is megér. Van eszerint eszközünk eddigelé száz darab képviselőt hozhatni be, a ki saját zászlónkat fogja követni.»

— Lássuk magát a zászlót!

Az is kibontatik.

A jelenlevő főurak, egyházi és világi méltóságok fölöslegesnek tartják egymástól parolát venni előlegesen, hogy nem árulják el a titkot: hiszen a nélkül is «noblesse oblige».

A programm érthető, világos, és mindent magában foglaló. Ezüst táblájú tokba van foglalva: ezért neveztetik ezüst könyvnek.

A legtöbben jól ismerik már annak tartalmát. Csak

Digitized by Google

néhány faluról jött adeptus kiváncsi azt végigtanulmányozni. E kiváncsiak közé tartozik páter Timót, az etelvári prépost.

Kilencz szakasza van a sybillakönyvnek. Első szakasz: vallás és nevelési ügyek; programm: az œcumeni concilium határozatai, az encyclika. (Ezt még érti páter Timót.) 2-ik szakasz. Sajtóügy; programm: az index, a syllabus s hirlapokra nézve a párisi szeptemberi conventió, a megintési rendszer. (Már ezt nem egészen érti.) 3-ik szakasz. Alkotmányügy; programm: a soproni XII. pont. (Hát azokat ki adja elő?) 4-ik szakasz: hadügy; programm: az innsbrucki megállapodás codicillusa. 5-ik szakasz: bankügy; financziális kérdések; programm: a vöslaui értekezlet eredménye. 6-ik szakasz: kereskedelmi, vám, vasút-kérdések; programm: a badeni összejövet cartellja. 7-ik szakasz: nemzetközi viszonyok; programm: a frohsdorfi entente cordiale reciproque. 8-ik szakasz: külpolitika és socialis kérdések; programm: a heidelbergai rendúri gyülés jegyzőkönyve. 9-ik szakasz: európai véd- és dacz-szövetség; programm: a gasteini entrevue corollariumai.

— De hát én ezeket megtudva, épen oly okos vagyok, mint azelőtt. Mondá ki igazmondó őszinteséggel véleményét pater Timót.

— Vannak, a kik egész fenékig értik a dolgot, főtisztelendő úr, nyugtatá meg az elnök; mire néhányan a jelenlevő celebritások közül komolyan bólintának fejeikkel, a többi pedig hallgatott, nehogy kinevessék tudatlanságáért, mint ezt a faluról jött papot.

«Encyclica, index, konventió, punctatió, codicillus, resultatum, cartell, entente cordiale, protocollum, corollarium! Ki megy ennek mind utánjárni a vaticanba és a többi helyekre? talán nem is találna rá ottan azokra az urakra, a kik útbaigazítsák, hogy hol keresse ezeket? Inkább aláírja az ember, s elhiszi, hogy a kiknek a neve az ezüstkönyvbe belekerült, nagyon jól tudják, hogy mit cselekesznek.

Digitized by Google

Következik a táborkar megalakítása. Elnökség, jegyzők, pénztárnok, szűkebb bizottság.

Azután kerül napirendre a leendő harcztér topografiai felvétele.

A magyar képviselőház padjainak négyszáznegyvenhárom ülése van, melyeknek ugyanannyi választókerület felel meg a térképen. Vannak különböző nagyságú, kaliberű, nemzetiségű, vallású választókerületek. Vannak drága és olcsó, szabott árú és ingyen megkapható választókerületek. Vannak kerületek, melyekben az alkotmány iránti buzgalom hihetetlen nagyfokú szomjat szokott felkölteni, mely okvetlen eloltásra vár; vannak olyanok, a mikben húsz szavazó jelen meg a választásra; megint olyanok, a mikben nyolczezer szavazót kell összehordani tíz mértföldnyi kerületből szekéren; vannak lelkes, tántoríthatlan választókerületek, kik tűzbe, vízbe mennek a kedvencz vezérükért, megint olyanok, kiknek minden választáskor új képviselő kell; vannak választókerületek, a mikért egész niebelungenharczot kell folytatni, aztán megint olyanok, a miket el lehet lopni. A jó hadvezér első feladata azt kikémszemlészni, hogy melyik kerület meghódítható? második kérdés, hogy ki által meghódítandó? ki ott a «possibilis» ember? Mert nem minden ember mindenütt possibilis. Ahhoz sajátszerű combinatió kell, mint az orchidæák, calceolariák tenyésztéséhez: saját lég, saját talaj, saját composttrágya és alkalmas plánta.

A haditanácsnak az a legnehezebb feladata: «possibilis» embereket állítani fel a «disponibilis» kerületekben. A többi azután az alvezérek dolga, kiket «kortesvezérek»-nek neveznek, mely szó valószínűleg a spanyol «cortes»-től származik, s egyike azon idegen szavaknak, a mikhez a nyelvújítók szentségtelen keze még nem mert hozzányulni.

Ez terhes munka, nem képzelné az ember, hogy mennyi időt vesz igénybe. Az egy olyan statisztikai tanulmány, a minek pontos összeállításáért végtelen hálára érezhetné

Digitized by Google

magát lekötelezve az egész tanulmányos világ, az ezzel foglalkozó szakférfiak irányában. Ez a tudomány igen sok paragraphusra oszlik. Bár bizonyosak vagyunk felőle, hogy véghetetlenül untatni fogunk vele mindenkit, kivéve a szakférfiakat és (miért ne mondanók ?) a szakhölgyeket; mégis az utóbbiak kedvéért nem mulaszthatjuk el, hogy tegalább a fejezeteit el ne mondjuk e katechismusnak.

I. Kérdés. Mennyi a választók száma most? mennyi volt a mult összeiráskor ? (Ebből tudható meg, ha fogyott-e, vagy szaporodott? hogy jó adófizetők-e azok, vagy rosszak ? következőleg kell-e oda pénz és mennyi ?)

II. Minő vallásfelekezet mekkora contigenst szolgáltat e számhoz ?

III. Minő nyelveken beszélnek ott? (Ennek eldöntésétől függ, hogy pálinkát kell-e oda küldeni, vagy bort?)

IV. Hány község tartozik hozzá ? Azok megint micsodások?

V. Hány volt a többsége a mult választásnál a győztesnek?

VI. Mit igért nekik, a miért megválasztották ? s mit nem tartott meg ?

VII. Mibe került neki átlag egy szavazat?

VIII. Ki ott a nagybirtokos, a ki feles kukoriczaföldekkel rendelkezik?

IX. Melyik párton vannak a mózes-hitű polgártársak? Vannak-e felmondható bérleteik?

X. Milyen számarány van a pártok között?

XI. Hány szavazatot lehet az ellenpártból reclamáczió útján kitörültetni? (Ez a legolcsóbb agyonverése az eleven embereknek.)

XII. Vannak-e ellenjelöltek ? jelöltaspiransok ? jelöltségért duzzogók, s más efféle gyanús személyek a kerületben?

XIII. Ha vannak, mi hibáikat lehet felfedezni? Mi puhatolható ki ellenük egész életük lefolyásából?

XIV. Vannak-e hires verekedők, a kikkel meg lehet rémíteni az ellenpártot, hogy otthon maradjon?

Digitized by Google

XV. Kik a legnevezetesebb népvezérek ott helyben? s mit kell nekik igérni, hogy szolgálataikat rendelkezésre bocsássák? hivatalt, vagy készpénzt?

XVI. Ki a választási elnök? és a mi emberünk-e az?

A nagyméltóságú bizottság mind e kérdéseket 'esetről-esetre tüzetesen megvitatni el nem mulasztotta, s oly szerencsésen oldá meg feladatát, hogy három napi permanens ülésezés után már csak az etelvári kerület maga volt hátra.

Az értekezlet feszült várakozással leste az elnök szavait, ki előtt egy hoszú lajstrom állt, tele kék és veres irallal aláhuzott nevekkel: abba sokat nézegetett, valjon kit fog jelöltül hangoztatni?

Ő magassága nagyon törni látszott a fejét. Összeránczolta a homlokát, s felnézett a plafonra.

Ekkor felemelkedék székéből Kolompy úr, ki ott mint jegyző működött s engedelmet kérve nagy vakmerőségeért, melyet mentsen ki az ügy iránti nagy buzgalom, e véleménynek adott kifejezést:

— Több hű elvtársaink nevében is bátorkodom azon ajánlatot tenni, hogy ha az etelvári kerületben diadalunkat biztosítani szándékozunk, ez csupán egy névnek ægise alatt lehetséges, s e név nem más, mint Princz Nornenstein Alienor.

— Ahaha! uram; kiáltá fel az elnöklő rendúr, szerteszórva kezéből plajbászt és lajstromot, ön talán csak tréfál? Az én fiam! Egy gyermek-ember! Egy tudatlan ficzkó. Egy ilyen magas hivatásban! Mit gondol?

— Bocsánatot kell kérnem ő magasságától, hogy ezúttal vakmerő vagyok ellentmondani, de az ügy szentsége kényszerít felemelni szavamat még azon veszélylyel szemben is, hogy ő magassága neheztelését magamra vonjam. Hazánknak új, ifjú erőkre van szüksége, s egy ilyennek ismerjük mi princz Alienort, a ki mind éles elméje, mind széles ismeretei, mind magas állásánál fogva országgyülésünk legkiválóbb díszei közé fogna tartozni. Nekünk áll

Digitized by Google

legfőbb érdekünkben, hogy hazánknak ily kedves fogadott fiát ily erős kapcsokkal lánczoljuk le hazánk földéhez, s a Nornenstein-nevet kitörülhetetlen betűkkel írjuk be nemzetünk aranykönyvébe.

E szép beszédet itt-ott helyeslő mormogás követte.

— Nagyméltóságú uraim, szólt erre Nornenstein Octavian mély megilletődéssel: ha az ajánlat csakugyan komolyan van értve, akkor én kénytelen vagyok e termet elhagyni, s felkérni ő kegyelmességét, alelnökünket, herczeg Etelváryt, hogy foglalja el az elnöki széket, mivelhogy én magam nem elnökösködhetem akkor, midőn a gyűlés családom tagja fölött határoz.

Azzal fölkelt az asztalfőről, s elhagyta a szobát. Helyét Etelváry herczeg foglalta el.

— Főtisztelendő prépost úr legjobban felvilágosíthatná a tanácskozmányt az etelvári kerület viszonyairól, szólt Kolompy úr, páter Timótot apostrofálva.

Páter Timót egy kicsit vonogatta a vállait, de végre is átlátta, hogy itt nem lehet azzal felelni, hogy «non sum paratus», hát csak rászánta magát.

— Hiszen ha parancsolnak velem kegyelmességtek, én elmondhatok mindent, úgy, a hogy van; de én csak igazat fogok mondani. Ha megengedik?

Felhatalmaztatott rá, hogy mondjon hát igazat: ha már nem tud máskép.

— Tehát az elején kezdve mondhatom azt, hogy az etelvári kerület a mult választásoknál is mindig rossz kerület volt, mindig megbuktunk benne, akárhogy felhasználtunk minden rendelkezésünkre álló eszközt. Az arány ez: 1900 választó közül 900-nál többet mi soha nem tudunk összeszedni. Ez a mi négy hű községünkből telik ki, melyek névszerint, Már, Bátok, Kopron és Csiva. Ezek, ha lefoglaltatnak, bizonyosak. Ellenben meghódíthatlanok Turó, Gezetlen, a kik nyakas kálvinisták, s maga a választókerület központja és választási helye, Sipota mezőváros, melyben dominálja az egész lakosságot a csizmadia és

Digitized by Google

fazekas iparüző osztály. Ezeket semmi pénzen megvenni nem lehet. Ez kurucz nép, a kit megijeszteni sem lehet. Próbáltuk őket már megszöktetni is a választástól, olyan formán, hogy elzárattuk őket a katonasággal a várostól ki a mezőre, a hol még csak vizet sem kaptak, s elébb a mieinket szavaztattuk le; de azok meg sem mozdultak onnan, étlen, szomjan kiállták, s leszavaztak az utolsó emberig; még a kolerabetegeiket is felhordták szavazni. Egy ott halt meg a választás színhelyén, öt perczczel azután, hogy a szavazatát beadta. Tehát ezer áll kilenczszáz ellen. Most még egy újabb veszedelem is fejlődött ki. Az eddig megválasztott képviselő: Nagybaróty Sámuel, régi fajta, balközépi ember, vonakodik a jelöltséget újból elvállalni; beteges voltát vetve okul; de a mi nem igaz. Inkább az áll, hogy a menyecske féltékeny, s nem igen szereti, hogy férje abban a veszedelmes Pestben mindenféle csábító alkalmaknak legyen kitéve.

(Általános derültség.)

— Erre a neszre, hogy a balközépnek nincs jelöltje, hirtelen ott terem a szélsőbal, valami Karakán Absolon személyében.

— Ah! az én volt munkatársam.

— No ezt szépen kinevelte az úr, mondhatom. Bezzeg tud az a nép szája ízén főzni. Igér ez a népnek olyan dolgokat, hogy az embernek a háta borsódzik tőle.

— Be kell őt fogatni, mint lázítót!

— Jó lenne; de van ám neki annyi emberi esze, hogy a piacz közepén, a népgyülés előtt nem mond el semmit, a miért a hatóság rátehetné a kezét a gallérjára, hanem kijár a mezőre, a tanyára, ott ül össze az egyes gazdákkal, azoknak mondja el a mit tud, azok megint tovább adják; már van neki négyszáz szavazója, s nem tudom, hogy nincs-e közte a mienk is? mert nagyon megérthető igéreteket osztogat ám, a mik erősen hasonlítanak a communismus tételeihez.

— Fel kell világosítani a népet.

Digitized by Google

— Hiszen ez az, a mit én is mondok. Szükséges volna egy olyan férfiút állítani e veszélyeztetett helyre, a ki mind szóval, mind tettel meghódítaná a közönséget. Azért ha még egyszer megengedik, kegyelmes uraim, hogy egy kis igazságot elmondjak, csak akkorát, mint egy mustármag: tehát nem tarthatom titokban, hogy akármilyen derék és eszes ember legyen is az a princz Alienor, de az Isten áldja meg őtet, a mint azt a szót kimondja a népgyülésen, hogy «Tisztelt polgártársak!» s a nép meghallja, hogy nem tudja az «r»-et kimondani, mind fölkiált rá, hogy «köpje ki a szájából azt a kását, úgy beszéljen!» s azzal vége van.

E nyilatkozatot elfojthatlan közderültség követte.

— Ne aggódjék e miatt főtisztelendő úr, szólt a nyugalom helyreálltával Kolompy úr. Van arról már gondoskodva kellőleg. Mint hajdan a bölcs törvényhozó Mózest, ki maga dadogott, kisérte az ékesszóló Áron, Princz Alienort, a mi legügyesebb, legbátrabb, népszerűbb barátunk fogja jelöltségi körútjában kisérni, a ki majd meg tudja nyerni hathatós szóval is a kedélyeket, s leveri a Góliátot.

— S ki legyen ez a nagy férfiu?

— Zárkány Napoleon.

— Micsoda? Napoleon öcsém? kiáltá fel bámulattal Timót prépost.

— Talán nem találja őt elég ügyesnek?

— Elég ügyesnek? Sőt inkább. Hanem mikor Napoleon öcsémre gondolok, mindig az jut eszembe, hogy bizony jó, hogy én vagyok az ő papja, s nem ő az enyim; mert ha ő volna az én papom, s nekem kellene azt elhinnem, a mit ő prédikál, de keservesen szolgálná meg az én lelkem a mennyországot!

— Kételkednék tán benne?

— Kételkedni nem kételkedem; de nem szeretnék vele medvevadászatra együtt menni; mert soha sem tudnám, hogy nem az én bőrömet hozza-e haza a medvéé helyett?

Digitized by Google

— Van gondoskodva róla, hogy igen erős érdekekkel legyen ügyünknek megnyerve.

Páter Timót csak fejét rázta; előhuzta a hátulsó zsebéből a burnótszelenczéjét, nagyot szippantott belőle, s azzal ismételve megrázta a fejét; aztán elővette zsebkendőjét, az orránál fogva még jobban megrázta a fejét.

— Nem ismerik kegyelmességtek azt az ifjút. Nagyon csalatkozik az, a ki azt hiszi, hogy azt az ifjút meg lehet venni; s aztán annak, a ki őt megvette, csak egy óráig is hive marad. Legyen bár azon ár, a miért őt megvásároltnak hiszi valaki, pénzösszeg, vagy halálból való megváltás. Hanem én tudok egy árt, a mivel őt hívünknek biztosíthatjuk. S ez nem sok: csak egy jó szó. De attól függ, hogy kitől jön? — Ne méltóztassanak egymásra nézni kegyelmes uraim; az nem ül közöttünk. Az a szó nem férfiutól váratik.

Általános felkaczagás következett.

Erre aztán a pap tűzbe jött.

— Én nem tréfálok. Ismerem az embereket. Azért kimondom kereken, hogy ha azt akarjuk, hogy Zárkány Napoleon testtel-lélekkel neki induljon zászlónk győzelemre juttatásának az etelvári kerületben, erre csupán az lesz az egyedüli biztosíték, ha ő herczegsége elszánja magát arra az áldozatra, hogy a választási előmozgalmak alatt kegyelmes családjával együtt Etelvárra lejőjjön. Egy bokréta a hős kalapja mellé tűzve gyöngéd és tiszteletreméltó hölgykezektől nagyobb jutalom és buzdítás leendhet a világ minden kincseinél.

Páter Timót nagyon elbámult, hogy ezt az ötletét nem tapsolták meg.

Gondolta, hogy még jobban meg kell azt magyarázni.

— Úgy gondolom, hogy a kecses herczegnő ez áldozatot meghozhatja princz Alienor kedveért . . .

Erre meg már épen sziszegni kezdtek az uraságok.

Az elnök befejezé a kérdést.

— Úgy látom, hogy a tanácskozmány helyesli és elfo-

Digitized by Google

gadja Nornenstein Alienor princz etelvári jelöltségét. Felkérem főtisztelendő Borcsák Timót prépost és tekintetes Kolompy Zoltán urakat, méltóztassanak ő magasságát a határozatról értesíteni s őt a terembe meghivni.

A mint a két úr a teremajtón kilépett, Kolompy úr azt sugá misemondó hangon a prépost fülébe.

«Erravit pater!»

Mire az hasonló hangon antiphonált vissza.

«Tace magister!»

— Nem kellett volna a princz és a herczegnő közötti viszonyra példálózni.

— Már miért nem? Hiszen köztudomású dolog, hogy a princz megkérte Rafaela herczegnő kezét.

— Igen, de a herczeg azt felelte Octavian fejedelemnek, hogy ő csak egész embert fogad el vőül, nem felet, s egyenesen attól van feltételezve, hogy lesz-e kézfogó: hogy megválásztatik-e Alienor az etelvári kerületben képviselőnek? Mert akkor, hogy a törvény szerint választható legyen, Octaviánnak a fiát nagykorusítani kell; a nagykorusítással Alienor egyúttal anyai birtokának tulajdonába is belép. Itt tehát sok érdek forog a kérdésben.

— És mégis Octavian fejedelem vonakodott tőle.

— Az csak az etiquette végett volt.

— Csak az etiquette végett? Csak tette magát, hogy nem kell neki?

— Hát természetesen. Hiszen már itten is van a deputatió Etelvárról, a mely meghivja a jelöltség elfogadására Alienort. Főtisztelendőséged a küldöttség szónoka.

— De már úgy segéljen, az nem igaz. Én nem speechelek. Otthon is káplányomra hagyom. Nekem egy hétig kell készülnöm a prédikáczióra. Én nem dictiózok.

— Csak lassan! Már meg is történt. Már ki is van nyomtatva. Itt a zsebemben a correcturaív a holnapi «Kürt»-ből, a hol le van írva, milyen szépen beszélt főtisztelendőséged a princznek, s mily dicső szavakat han-

Digitized by Google

goztatott ő vissza a meghivásra, mely után harmincz terítékű lakoma következett a Grand hotel Hungariában.

— S mikor történt ez?

— Ma este nyolcz órakor.

— S te nálad már délben két órakor ki is van nyomtatva az, a mi este nyolcz órakor — nem is lesz igaz!

— De igaz lesz; mert nyomtatva lesz; s nem fogja senki meghazudtolni.

Páter Timót mellére ütött tenyerével, s nagyot fujt az orra alá.

— No ezt még nem tanultam a seminárium ban.

A meghivott rendúr ismét elfoglalta az elnöki széket, s aztán töredezett hangon, melyen érezhető volt a mély meghatottság, köszöné meg a nagyméltóságú tanácskozmánynak azon elhatározását, melylyel családját megtisztelni kegyeskedett; fogadkozván, hogy a szeretetnek e nyilatkozata által örökre az ország sorsához kötve érzendi maga és egész családja jövendő történelmét.

A HADJÁRAT ELŐKÉSZÜLETEI.

— Drága Pompeia baronesse. Hölgyek ízlése az ilyen dolgokban csalhatatlan. Milyen tolljelvényt tanácsol ön Alienor számára? A jelvény igen nevezetes tényező. Ki fogunk osztani ötezer darabot. Hadd viseljék még a gyerekek is. Jó lesz-e: fehér toll zöld levéllel, arra a név aranynyal nyomtatva, s mellette piros sombogyók? — No nagyon örülök, hogy izlésünk így összetalálkozik. — Azután jön a zászlókérdés. Én azt a szokásos háromszinüt igen mindennapinak találom. — Nem szebb lenne-e tiszta fehér lobogó, piros és zöld szegélylyel körül? Közepén a név arany nyomattal. Ugy-e, hogy ez meglepő fog lenni? Alienor neve a fejedelmi koronával igen jól fog illeni rája. Titokban megsughatom, hogy Etelváry herczegnő (t. i. az anyaherczegnő) sajátkezüleg himezett egy fehér selyem-

Digitized by Google

zászlót Alienor számára, melynek közepét az országczimer foglalja el; körüle e szavak aranynyal: «in hoc signo vinces». — Ezzel fogja őt meglepni a választás napján. Oh a hölgyek igen buzgó pártharczosok. S hogy értenek a cselszövéshez! Milyen titoktartók! Gyakran a választás utolsó estéjétől reggelig meg tudják fordítani a harcz kimenetelét. Én a hölgyek pártfogására igen nagy súlyt fektetek. Az ő lelkesedésük ragadja magával a férfiakat. Politikai titkokat csak nők tudnak megőrizni; férfiak azt kifecsegik. Én merném nagysádnak közreműködését fölkérni, drága baronesse.

— Én is zászlót himezzek princz Alienor számára?

— Annál sokkal több az, a mire igénybe veszem. Nézze ezt a kis albumformát. Találja ki, mi van benne?

— Költemények?

— Az ám. Lám milyen egyszerre kitalálta, drága baronesse. Egy hires szerző művei, a kinek neve Meyer.

— «Meyer!» Hisz ilyen név legalább két millió van s egy híres költőt sem ismer közte a világ.

— Ezt különösen nem, mert olyan apró betükkel van írva a neve, hogy csak górcsővel lehet elolvasni. Ez a Meyer az osztrák bank Cassendirektora, a ki azt a költeményt irta ezekre a lapokra, hogy ezeknek mindegyike megér ötven forintot.

— Ah, tehát állambankjegyek.

— Igen is. Ebben a csomagban van ezer darab ötvenforintos állambankjegy.

— S mit kell én nekem megbámulnom ezeken a jegyeken?

— Arra kérem önt, baronesse, hogy tegye meg nekem azt a szivességet, fogjon egy ollót s egyenkint mindenik ujdonat bankjegyet vágja ketté: úgy hogy a metszés épen a kettős sas közepén fusson végig, s azt a darabot, melyen a férfialak van az oroszlánnyal, tegye aztán ebbe az egyik boritékba, a másikat, a nőalakkal ebbe a másikba.

— Mi lesz abból?

Digitized by Google

— Hát hiszen tudom, hogy akárkit kérnék erre a szivességre, mind ugyanezt a kérdést intézné hozzám: micsoda vad gondolat ezer darab ötven forintos bankjegyet kétfelé vagdalni? s én nem mondhatom el e felvilágosítást másnak, mint egy nőnek, ki oly buzgó hive ügyünknek, mint a baronesse.

— Valóban kiváncsi vagyok rá.

— Tehát ezen a pénzen lelkeket fogunk vásárlani: nem «holt lelkeket», mint Gogol regényhőse, hanem eleveneket. Ez választási «foglaló». Ötven forint egy szavazat ára.

— Ah, már most értem. Nehogy a tisztelt polgártárs zsebre tegye az ötvenest, s aztán elmenjen máshová szavazni: csak a félbankjegyet adják a kezébe a szavazás előtt, s a másik feléért megjelenhet akkor, ha hiven szavazott. Ha elpártol, nem veheti a fél ötvenesének semmi hasznát.

— Kitalálta, baronesse. Az igy ketté metszett fél bankjegyek egyik csomagát elküldjük Dumka úrnak Etelvárra, ki az ottani pártunk pénztárnoka. Ő ezeket kiosztja azon polgártársak között, kik hiveink lajstromába beiratják magukat.

— Ezek tehát «választási szelvények», mondá Pompeia.

— A másik csomagot a másik felével a jegyeknek átadjuk Zárkány Napoleonnak. S ez azt csak a választás utáni napon kézbesiti Dumka úrnak. Olyan elővigyázati rendszabály ez, mint mikor a tűzmentes pénzszekrénynek az egyik kulcsa a pénztárnoknál, a másik az igazgatónál áll.

— Nem tiltja a törvény a vesztegetést?

— Jelöltnek igen. Annak az előmunkálatok alatt még alamizsnát sem szabad adni, sem borravalót a pinczérnek, mert azt mind megvesztegetési ténynek nevezhetnék; hanem hogy valaki megjutalmazza azon derék emberek fáradságát, kik nem sajnálják a közügyért félbenhagyni munkájukat, sőt éjszakáikat is feláldozni s reggelig virrasz-

Digitized by Google

tani a tanyahelyeken, egymást kapaczitálva, néha még ütlegeket is eltürni: ez úgy hiszem, hogy összefér a törvénynyel és igazsággal. Sem Dumka úr, sem Zárkány Napoleon princz Nornensteinnak nem rokona, nem alattvalója; magánemberek, a kik oda szórhatják a pénzüket, a hová nekik tetszik. Valamint a környékbeli korcsmárosok is megtehetik azt, hogy ha nekik tetszik, mérik a bort a vendégek számára itczénként egy krajczárért.

— De hátha mégis eszébe találna jutni valakinek a törvény szigorát komolyan venni? ha a képviselőház vizsgálatot rendelne el, s a kiküldött tag vallatásokhoz folyamodnék, hogy hol vették Dumka és Zárkány e nagy összeg pénzt, nem derülhetne-e ki önök ellen valami kellemetlen tény: az a két úr aligha szokott hamisan esküdni.

— Meggondoltam én azt is, drága szép baronesse. S épen ez hozott arra az ötletre, hogy önnek a közreműködéséért esedezzem. Tudja ön: úgy vagyunk, mint a sorshuzásnál, szükségünk van egy ártatlan kézre, mely a szerencsekerékhez közvetlen hozzányuljon. Ez az, a mit öntől kérek. Ha ön lesz oly kegyes, hogy a bankjegyeket kétfelé vagdalja, akkor, kérem, az egyik csomagot adassa fel postára: Dumka számtartó urnak czímezve Etelvárott, a másik csomagot pedig küldje el hordár által Zárkány Napoleonnak. A borítékra ne legyen más irva, mint ez: «iratok: érték nélkül». Ez összeg egy «fond perdu», senki sem tudja, honnan jött a kezéhez? a czélt, melyre fordítandó, mind a kettő jól ismeri; mennyit fordítson rá belőle? tetszésétől függ: senkit sem fog találni, a kinek számot adjon róla. Önnek éles elméje és tapintata eltalálja már, hogy miért arczátlankodom e kéréssel önnél bárónő. E feladattal csak oly kivételes lényt bizhatok meg, a kinek magas jelleme s elvbaráti hűsége elég biztosíték rám nézve arra, hogy ez összeg rendeltetése czéljához eljut s a ki mégis oly állásban van hozzám, hogy miattam nem compromitálhatja magát, s még hozzá nő, ki megtudja őrizni a titkot. — Nos tehát baronesse: ide köl-

Digitized by Google

csönzi-e nékünk ehhez a sorsjátékhoz ezt a drága szép ártatlan kezet?

Pompeia elmélázott, lesütve kétféle tüzü szemeit és arra gondolt, a míg a rendúr kezét czirógatta: «így jösz te az én kezemet megkérni; de úgy, a hogy én akarnám, nem kéred azt! Arra kell neked ez a szép kezem, hogy segítsen neked abban a sorsjátékban, melyben a nyerőszám dija nem a magyar országház (dehogy ház, csak gunyhó) iskolapadja; hanem a hatalmas Etelváry Rafaela herczegnő keze». És aztán kedve lett volna neki azzal a drága, szép liliomkézzel az egész bankjegycsomagot a főúr szeme közé vágni.

Hanem valami mást gondolt hirtelen.

— Jól van. Magamra vállalom azt.

Octavian fejedelem megcsókolta a kezét a szép hölgynek.

— Bizonyos voltam felőle. De kérem, e titkot még a tábornoknak sem szükség tudni.

— Az természetes.

Octavian fejedelem ezzel bucsút vett a baronessetől, s otthon lehuzta a kocsisának a béréből a farmatring árát, a mit az útközben elvesztett. A rendúr meg tudja becsülni a pénzt, s egy krajczárt sem enged el a cselédnek, ha az kárt tesz.

Mikor eltávozott a rendúr, Pompeia kiteríté asztalára a bankjegyeket, fejét tenyerébe hajtva, gondolkodott sokáig; míg egyszer az arcza elveresedett attól, a mit gondolt — szégyenében.

Tán ilyen gondolatmenete volt:

«Mily tömérdek pénz egy rakáson! . . . Egy tábornoknak hét esztendeig kell szolgálni, míg ennyi pénzt lát . . . Ötven hivatalnoknak családostul együtt egész éven át kell ennyiből megélni . . . S most ezt kidobják az ablakon . . . Megissza a homok, elröpíti a szél . . . Senkinek sem lesz hasznára: csupán azt fogja eszközölni, hogy ezer ember egy hónapig a korcsmát járja s nem dolgozik . . . Eladott

Digitized by Google

lelkek bűndija ez, a miért megválasztanak egy embert képviselőnek, a ki ezzel az országgal nem törődik . . . Bolondok adják bolondoknak . . . Senki sem számol róla senkinek . . . Elveszhet a póstán, útközben: az a két ember összebeszélhet s eldugja felét, akár az egészet . . . S ha nem teszik azt; hanem becsületesen arra a czélra fordítják, a mire küldve van: akkor követik el a legnagyobb rosszat — az országgal — és két nő szivével . . . Mert az a nő épen olyan szerencsétlen lesz az által, hogy Alienort megnyeri, mint a másik az által, hogy elveszíti. . . . Ez a pénz elég volna arra, hogy egy vagyontalan katonatiszt árvájának jövője biztosítva legyen vele . . . Ezen a pénzen mind azt az álgyémántot, hamis gyöngyöt, a mivel egy szegény baronesse a többi úrhölgyek között ragyog, igaz gyöngygyé, valódi gyémánttá lehetne átalakítani . . .»

Ennél a gondolatnál pirult el önmaga előtt Pompeia. Aztán haragosan tekintett tükrébe, mintha megfeddné önlelkét, hová akart büszkeségéből alásülyedni? Hát nem magasabb-e az ő czélja?

Hirtelen elkezdett nevetni. Jó ötlete támadt.

Elővette ollóját, s elkezdé a bankjegyeket kétfelé vagdalni.

S a közben vidáman énekelt.

Mikor készen volt vele: két csomagot csinált a bankjegyekből, azokat borítékba tette, lepecsételte, czímet irt rájuk.

Azután megállt öltöző-tükre előtt, s saját magára nevetett és hunyorított szemével hamiskásan. Meg volt elégedve magával.

Shawlját, kalapját vette s saját maga sietett a postára, a két csomagot feladni.

Visszatértében egy papirkereskedőnél olyan téntát vásárolt, melylyel az ember saját maga kőnyomda nélkül sokszorozhatja irását.

Vajjon mi cselszövényt gubanczol össze?

Digitized by Google

A KÉSZÜLŐ ZÁSZLÓ.

— Kedves Leon, parancsodra megtettem, hogy bajuszt eresztettem, s most úgy nézek ki, mint egy faczér vidéki színész, a ki az alatt, a míg nincs engagementje, nem borotválkozik. Már most még arra is rávetettem a fejemet, azaz a lábamat, hogy rendeletedre pantalon colléet, avec beaucoup des soutaches húzzak fel, s tetejébe még hosszúszárú csizmát, hogy mikor végignézek magamon, azt hiszem, valamennyi gamin mind utánam énekli az 59-iki párisi couplettet: «Il a dé bottes, il a dé bottes de Bastien! — Pour battre les Autrichiens!» parancsolsz-e még valamit?

— Ez még csak a costume.

— S mi van még hátra?

— Egy egész népszinmű.

— Szerencsére te énekled benne a főszerepet, én csak némajátékos vagyok.

— De azért neked is kell mondanod valamit; nehogy azt higyjék, hogy torokgyíkban szenvedsz; mikor felköszönt egy-egy küldöttség (minden faluvégén várnak rád), akkor mondani fogod: «nagyon örvendek a kitüntető megtiszteltetésnek», — másutt megint: «át vagyok hatva a hála legmélyebb érzetétől», «szivemből üdvözlöm önöket, szeretett polgártársaim». — «Igérem, hogy éjjel-nappal az önök javán fogok munkálkodni».

— Te, én azt nem állom meg nevetés nélkül.

— Ha olyan faluba jövünk, hol tótok laknak, a felköszöntésre ezt feleled: «Za zwlaštni štesti si držim, wám slaužiti moči».

— Te! Valami olyast ne mondass velem, a miért megdobálnak.

— Ne félj. Ez annyit tesz, hogy «különös szerencsémnek tartom önöknek szolgálatára lehetni». A kerület végén

Digitized by Google

pedig van egy oláh falu, ott románul felelelsz az üdvözlésre; «primesce multiemera mea cea mai ferbinte, din launtru pentru acea». Ez annyit tesz, hogy «fogadja ön legforróbb, legbensőbb köszönetemet».

— Lelked rajta! én elmondom.

— Az etelvári állomásnál azonban kissé össze kell szedned magadat, s ezt a tíz sorból álló választ szóról-szóra betanulnod, a mit itt leirtam, mert ott vár az összes kerületi intelligenczia.

— De már hogy tanuljak én be egy választ egy olyan megszólításra, a minek a tartalmát senki sem ismeri!

— Én ismerem. A szónok Dumka ur lesz, a pártvezér. Ő köszöntötte fel már két választás alkalmával a párt jelöltjét, mindkétszer ugyanazzal a beszéddel, a te kedvedért sem fog újat betanulni; beszéde igy fog kezdődni: «Te, ki kora zsenge ifjuságodtól fogva folyton a haza ügyeinek szentelted napjaidat», s végződni fog ekként: «melyet is (tudniillik sorsodnak az élet dagadó hullámaitól hánytvetett gályáját), hogy kedvező szellők biztos kikötőbe repítsenek, az mindnyájunknak a legforróbb óhajtása».

— S nekem ez alatt egy vonást sem szabad félrehuznom az arczomon?

— Nem ám, hanem szép alázatosan le kell hajtanod a fejedet és a csizmád orrára nézned mozdulatlanul.

— S meddig fog ez a mulatság tartani?

— Ha mindenütt pontosan órára megjelenhetünk, akkor három napig, különben négyig. Etelvár a kiindulási pont, onnan bejárjuk a hű községeket. Azoknak a lelkesedését magunkhoz csatolva, elindulunk meghódítani a hűtlenkedőket, akkor beveszszük általános rohammal a központot s végül ismét visszatérünk diadallal Etelvárra.

Az elindulás előtti éjjel Leon ott hált Alienornál, hogy el ne mulaszsza az idején fölkelést. Ő maga segített neki azután a nemzeti öltözetet fölvenni, a mihez a komornyik nem értett. Ezt itthon is hagyták. A kortesvezér még a komornyikot is pótolja útközben.

Digitized by Google

Alienor nagyon megnyugtatva érezte magát az által, hogy ilyen korán indulnak, a mikor még nem járnak emberek az utczán, a kik kicsufolhatnák a darutollas kalapjáért.

Leon figyelmezteté őt ugyan jó eleve, hogy az előkészületekről sehol semmit ki ne fecsegjen; de Alienornál nem állt meg a titok; ő ezt a tréfát napok előtt sietett elmondani mindenkinek a casinóban, a salonokban, a boudoireokban, a klubban, a turfon, a minek az lett a következése, hogy a mint a hintóból leszálltak a vasuti indóháznál, s szokás szerint a trafiknál útravaló hirlapokkal látták el magukat, a legelső lap, a mely gyönyörködtetésükre vállalkozott, az ellenpárt élczlapja volt; mindkettőjük fertelmes torzképével.

A torzkép még hagyján; de a hozzáváló szöveg! Az meg épen egy méregpohár volt, melyből pókok isznak s varangyok másznak elő.

Alienor elszörnyedt az infamis persifflage olvastára.

— Mit fogunk ez ellen tenni?

— Ez ellen? Már volt rá gondom. Én meg a mi élczlapunkban torzképeztettem le az ő jelöltjüket, s most viszszük ezt magunkkal számos példányokban szétosztás végett.

— Hát ez elégtétel? Hisz ezek az embernek a becsületében gázolnak.

— Becsület? Hja, ez most nincs. A választási előmozgalmak alatt minden becsületről való fogalom és szabály fel van függesztve. Minden neme a dehonestatiónak felszabadittatik, s a rágalom három heti moratoriumot kap. Ez alatt szabad és szokásos a jelöltekre s azoknak a hozzátartozandóira minden kigondolható nemét a bűnnek és gonoszságnak ráfogni, s a megtámadottnak azért megharagudni nem szabad. Ez alatt nincs se párbaj, se törvényszék. Ha te rólad azt mondják, hogy apád Raubritter; te magad zsebmetsző vagy: neked azt kell állítanod, hogy ellenfeled veremfeltörésért, váltóhamisításért van

Digitized by Google

kurrentálva. Az sem fogja magát megbántva érezni. Most a választásokig mind gazemberek vagyunk. A választás után megint mind becsületes emberek leszünk. Ki ijedezne a sártól, mikor rókavadászat van?

— Én annak se nagy barátja vagyok.

— Pedig én a rókavadászjelmezedet is bepakoltattam.

— Csak nem akarsz tán veres frakkban bemutatni a választóközönségnek?

— Ki tudja?

Alienor aztán kibékült azzal a gondolattal, hogy e mozgalmas időben a jó mulatságok közé tartozik: az embernek azt olvasni, hogy mint szidják és élczelik becses személyét.

— De neked még is jobban kijutott, mint nekem.

— Látod, te azon mulatsz, hogy engem gúnyolnak, én meg azon, hogy téged; s a közönség mulat mind a kettőnkön. Ezt a lapot visszatérett ott fogod találni minden ismerős úrhölgynek az asztalán.

— Én még jól jártam: engem csak majomnak rajzoltak, de téged medvének.

— Ezért mi visszatorlásul az ellenjelöltet mint oroszlánbőrbe öltözött füles barmot fogjuk bemutatni.

— Abominable párbaj!

A vasuti állomásnál, mely Etelvárhoz legközelebb esett, már nagy sereg küldöttség várta az érkező argonautákat, zászlókkal és czigányzenekarral. Leszálláskor lelkesült éljenzés fogadta hőseinket.

Princz Alienor csak akkor kezdett valami nyugtalanságot érezni, mikor a gyorsvonat odábbrohant, részvétlen közönyösséget tanusítva a nagy nap mozgalmai iránt s ő ott találta magát egyedül, hatvan ismeretlen arczától megbámulva s köröskörül fogva; a kik közül egy eléje lépett, egy széles vállú, kurta nyakú hazafi s azon kezdé, hogy hatalmas tenyerét eléje nyujtá és bikányi hangon rádördíté: «légy üdvözölt dicső princz Alienor!»

Alienor úgy tudta, hogy illendő lesz a nyujtott tenyérbe

Digitized by Google

a saját kezét bele tenni, mire ez aztán ott is maradt; mert a szónoknak az a szokása volt, hogy ha a megszólított kezét megkaphatta, azt azután az ökléből ki nem eresztette, hanem ott tartotta a beszéd végeig s minden mondatnál egyet rántott rajta, hogy a felköszöntöttnek ropogtak bele a csontjai, csak úgy emelgette a lábait szi-szegve; mikor pedig eleresztette a szónok, akkor nyomott neki az arczára egy akkora csókot, mint egy papucs.

— No nekem mind szétment a keztyűm ettől a kézszorítástól, sopánkodék Alienor Leonhoz, mikor felültek a rájuk váró ötlovas hintóba.

— Jobb is, ha lehuzod máskor a keztyüt, mikor kezet szorítasz, mert a polgártársak kevélységnek tartják, ha valaki keztyüs kézzel csap a tenyerökbe.

— Csak legalább megmosdanának elébb! — Nyafogott princz Alienor.

— Jegyezd meg, hogy két dolog nem jó megmosva: a szőlő, s a szerető kéz szorítása.

A mint fennültek a hintóban, újra felharsant az éljenriadal, a czigányok rázendíték a Klapka-indulót s megindult a díszmenet. Elől negyven lovasból álló banderium. Por pedig nagy volt az úton s azt mind a megtisztelt uraknak kellett elnyelni odahátul.

— Jobb szeretném, ha hátul kisérnének bennünket ezek a lovasok, nem elől, kényeskedék Alienor. Megfuladunk a porban. Nem lehetne őket megállítni s hátra parancsolni?

Leon megkisérté utánuk kiáltani a lovasoknak, a mire azok még jobban elkezdtek vágtatni: az ember a felvert por miatt se eget, se földet nem látott.

— Mire megérkezünk, olyan leszek, mint a vályogvető czigány, lamentált Alienor s oldaltáskájából előkeresett egy selyem fátyolt, azt köté fel a kalapjára, hogy arczszinét megvédje a kegyetlen fekete portól.

(«No ez szép parádé lesz! mondá magában Leon: egy képviselőjelölt, a ki lefátyolozott arczczal jelenik meg

Digitized by Google

a választók előtt, mint valami gyanús magaviseletű dáma.»)

Csak azt várta, hogy egyszer egy nagy tócsa elé érkezzenek, a milyen volt ott az út mellett elég. «Várj csak! a fátyolod le akar oldódni a kalapodról.» Aztán segített rajta: egészen leoldozta; a fátyolt belevitte a szél a pocsétába.

Alienor jajgatott a fátyoláért; de miután az nem volt kihalászható többé, előrántotta az en tous cast, s felfeszítve azt, ily módon védte meg por és napsugár ellen érzékeny arczszinét: a mi ismét igen compromittáló első benyomás a jelöltjét váró publicumra. Parazolt tartani a nap ellen egy képviselő-jelöltnek, a kinek a jégesőt is begyűrt kalappal kell fogadni!

De biz arról Alienor nem hagyta magát lebeszélni: ő czigánynyá nem bronziroztatja magát a magyar alkotmány kedveért s megtette azt a parádét, hogy kifeszített napernyővel vonult be Etelvár helységébe, s mikor a diadalkapu mellé felállított hófehér szűzek kereszttűzbe vették koszorú- és bokrétalövegekkel, vállig rántotta magára a napernyőt, hogy képen ne találja valamelyik a kassairózsa-bombával.

A helység-ház kapuja előtt várta őt a párt intelligentiája, élén Dumka urral.

Dumka úrnak asztrakán-prémes panyóka volt a nyakában s nyusztkalpag a fején, oldalán széles ezüstös pallos, a mihez két ember kellett, ha ki akarták húzni. De nem is arra való volt. Keztyű is volt a kezén, a minek az ujjai még túlcsüngtek a bőrhüvelyét nem egészen betöltő kéz ujjain, a mi nem kevéssé emelte a jelenet ünnepélyességét. A többi honoratiorok is mind ünnepiesen voltak öltözve.

S ezekkel szemben az üdvözölt nagy férfiú úgy lépett fel, hogy az egyik kezét a zsebébe dugta, a másikkal pedig feltartá a napernyőt. Félt már, hogy ez is elkapja a kezét s duettben deklamál vele.

Digitized by Google

Dumka úr elkezdé áhítattal az üdvözlő szózatot.

«Te, ki kora zsenge ifjuságodtól fogva folyton a haza ügyeinek szentelted napjaidat.» (És így tovább ugyanazt a szónoklatot, a mit Leon szóról-szóra elmondott Alienornak.)

Alienor majd a bőréből bújt ki a nevetésvágy miatt, s hogy meg ne sértse a derék becsületes hazafit, eltakarta az arczát a napernyővel, mint egy paizszsal s csak egy hatalmas lábára taposása valamelyik fontos talpú honoratiornak birta annyira ellensúlyozni jó kedvét, hogy az teljes hahotában ne törjön ki, mikor ama bizonyos «dagadó hullámoktól hánytvetett gályára» került a sor. Képtelen volt azonban a választ elmondani a lelkes üdvözletre. Aztán Leon állt elő helyette, körmönfont viszonüdvözletet rögtönözve a gyülekezethez, melyből senki se értett semmit; a felharsogó éljenriadal alatt pedig odalépett a megtiszteltheż a környék legmagasabb papja. (Nem a rangját értve, hanem a termetét.) A tisztelendő úr kinyujtá hosszú karját széles tenyerével, hogy megáldja a mi választottunkat s miután annak a fejéhez nem férhetett hozzá a parazoltól, arra tette rá a kezét s megáldotta őt napernyőstől együtt.

Akkor aztán Dumka úr bemutogatta egyenkint a választókerület párthű honoratiorait: biró úr, jegyző úr, tisztelendő úr, kántor úr, ispán úr, kurátor úr, catasteri becslő-biztos úr, postamester úr, utbiztos úr, — juliuscæsari emlékező tehetséggel sorolva fel mind a hatvannak vezeték- és keresztneveit. Mindazokkal Alienor kezet szorított és nagyon örvendett, hogy őket megismerheti.

Innen elvitték a helység casinójába, a hol díszlakoma volt rendezve a tiszteletére, melyen az említett honoratiorokon kívül az eddigi kiséret tagjai is részt vettek, s melynél a nagy lelkesültséget aligha lehetne mással kifejezni, mint azzal, hogy az ember, a míg a villáját egyszer a szájához vihette a rászúrt falattal, addig háromszor kellett a ráköszöntött toasztot viszonoznia.

Digitized by Google

Mikor aztán végre princz Alienor mindenkivel per tu lett, akkor megfogták innen is, túl is, s minden ember elkezdte neki a maga panaszát az egyik az egyik fülébe, a másik a másikba kimagyarázni, kivánva tőle egymással ellentétben levő dolgokat, lehetetlenséggel határos dolgokat, szövevényesen összebonyolult dolgokat, soha senki által meg nem érthető dolgokat, a miknek kedvező elintézésétől függ a választó kerület jó indulata. Leon ez alatt nem mozdult a háta mögül s felelt helyette mindenkinek, s mikor már nagyon szorították, véget vetett a a dicsőségnek e vezényszóval:

«Urak! Kocsira, lóra mindannyian! még ma nagy utat kell tennünk. A herczegnő vár bennünket ebédre; s éjjelre még Bátokra kell eljutnunk.»

A jelszó engedelmes fülekre talált. Alienor sietett a napernyőjét megkaphatni, s első volt, a ki a kocsiba felült. Nagyon örült, hogy ennek a lakomának már vége van.

A nagy áldomásozásnak azonban az a csodálatos hatása van, hogy a szilaj kedv még a lovakra is elragad. A tovább robogó alkotmányos karaván, melynek szekerei eddigelé szépen sorjában követték egymást, most egyszerre hármasával, négyesével nyomakodott előre; a szekerek leszorították a lovasokat az országútról a kaszállóra, a csősz az apja lelkét szidta a megtiszteltnek s a jelöltet vivő kocsis maga is azon kedélyállapotban volt, a melyben annál jobban hajt az ember, mennél jobban kérik, hogy ne hajtson.

Mikor a diadalmenet már a herczegnő kastélyának láttávolába ért, egy töltésen kellett végig mennie, melynek két oldalán szikkadó félben levő mocsár volt. Ezen a töltésen haladt előttük végig egy oláh szekér, a melyiken egy félfenekü üres hordó volt, a nyitott részével hátrafelé fordulva. Leon előrelátta a veszedelmet.

— János, mondá a kocsisnak; jó lesz megvárni, míg a szekér letér arra Pityód felé, mert az az ostorhegyes nem megy neki annak a hordónak: azt hiszi, hogy ágyú.

Digitized by Google

De iszen beszélhetett valaki Jánosnak! Csak azért is kieresztette az ostort s odacserdített az első lovak közé.

— No most mindjárt megtudjuk, hogy fogott-e az áldás a napernyődön? mondá Leon, kiszabadítva a lábát a köpenyeg közül s ugrásra tartva magát készen.

E perczben a kastély előtti dombon elsütöttek egy mozsarat. A lovak azt gondolták, a hordó lőtt olyan nagyot; azzal félrekaptak, le a töltésről, mind hintóstul együtt bele a mocsárba.

Leon előre kiugrott s vele nem történt más viszontagság, mint hogy térdig esett a puha iszapba; de Alienor úgy nyakkant bele a lágy agyagba, hogy ott maradt az egész megfordított basreliefje, mint egy szobrász-minta.

Baj nem történt semmi: a megijedt lovak az elszakított hámfával együtt előre elnyargaltak hintó nélkül haza a kastélyba, s a szárazra kimentett képviselőjelöltről a hivei bicsakkal lefaragták a rátapadt agyagot, mint egy Pompejiből kiásott antik szoborról; hanem a napernyő csakugyan izzé-porrá törött.

— No, most így nem mehetünk a herczegnőhöz látogatóba; mondá Alienor tönkrejutott magyar costumejára mutatva, a mint nyugalmát ismét visszanyerte.

— Sőt épen így leszünk érdekesebbek, vigasztalá őt Leon. Látod ez kedvező omen; nem is választás, a hol a jelöltet fel nem borítják, s az a criteriuma a jó szerencsének, ha a felborulás után épkézláb marad. A sárpróbát már kiálltuk. E salto mortaléval száz perczentet emelkedtek a chancaid. A hölgyek oda lesznek rémületükben miattad, s a választók imádni fognak, a mért így besároztad magadat. Ennek a kocsisnak adunk jutalmul egy fél ötvenest.

— Igen: huszonötöt.

(Ad vocem «fél ötvenes» sugá Dumka úr Leon fülébe. A félbankjegyek erősen megteszik a hatásukat: tudja ön?)

— Tudom, sugá vissza Leon, a másik féljegyek nekem küldettek meg. Nem értem, miért nem önnek egyenesen?

Digitized by Google

— Annak jó oka van. Én a választásnál egyik «bizalmi férfi» leszek, a kinek ott kell ülni a bizottságban az egész szavazás alatt, s ott csak nem oszthatom a szavazóknak a bankók másik felét; úgy vannak már utasítva, hogy önhöz menjenek érte, a kinek itt semmi hivatalos minősége nincsen.

— Hány fogyott már el?

— Nyolczszáznak akadt gazdája, a ki a nevét beiratta a mi lajstromainkba. E szerint még legalább százhatvanat kell kiszorítanunk.

— Dolgozni fogunk, a míg csak Dumka úr azt nem mondja, hogy «üres a tok!»

Ez alatt a szives választók letisztogatták valahogy princz Alienorról a sarat, késsel, lókefével, a hogy lehetett s felültették a két hőst Dumka úr kocsijába, s attólfogva aztán szép rendben, csendesen történt meg a felvonulás a kastélyig: a mozsarasoknak is megizentetett lovas nyargonczok által, hogy ne ágyuzzanak többet.

A herczegasszony kastélyában csoda történt! Délben tizenkét órakor talpon volt minden ember, nyitva minden ablak. A mit sok év óta senki kedvéért meg nem tett a herczegasszony, az alkotmányos izgalom rábirta arra, hogy az ébrenlét óráit az éjszakáról áttegye a nappalra. Az agyrémeket, a szeszélyeket, a mik jobban uralkodnak az emberi szíven, mint a hit és meggyőződés, le tudta győzni erre a napra, tömlöczbe zárta képzelődését s kijött a napvilágra.

A leglármásabb, zajosabb, izgatottabb napot választotta hozzá; a mikor száz meg száz alak jön és megy, a kinek örül az ember, mikor jön s örül, mikor elmegy.

A termekben, a tágas corridorokon hosszú asztalok voltak megterítve vendégek számára.

A herczegasszony maga divatos öltönyt viselt, a gyűlöletes corsettel, a mivel a legnagyobb kitüntetést fejezte ki várt vendége iránt.

Ott voltak nála ez alkalommal Rafaela herczegnő, ma-

Digitized by Google

dame Corysande és Livia. S a herczegnő ezuttal nem gyötrötte őket anatomiai muzeumával. Ellenkezőleg, épen női kezek számára való munkát adott nekik: azt a selyem zászlót hímezték.

Mind a négyen dolgoztak rajta a himző ráma négy oldalán, hogy gyorsan elkészüljön: csak napok vannak még hátra a választásig. A czímer már kész, selyemmel és aranynyal hímezve, körüle a jelszó ezüsttel áttört arany betükből, most még csak a szegély van hátra, melyet zöld babérfolyóka képez, piros bogyókkal; azzal sietnek mind a négyen.

A mozsárlövés tudatja velük, hogy vendégeik közelednek, arra félbehagyják a munkát, letisztogatják öltönyeikről az odaragadt selyemszálakat, hogy senki észre ne vegye mit dolgoztak? Nehány percz mulva azonban szalad be a komornyik, ki a donjon tornyában kémszemlészett, elhült arczczal, s rémülten jelenti, hogy az «urak» lefordultak a töltésről az árokba! s nem sokára hangzik a pariparobaj, a mint a három első ló, az elszabadított hámfával, bevágtat az udvarra.

A hölgyek mind lefutnak az előcsarnokba: s közöttük van egy, a kinek arcza nagyon elhalványult.

Ámde nyomban ott terem egy vágtató lovas banderista, ki siet a megnyugtató izenettel.

— Ne tessék megijedni, kegyelmes asszonyom. Semmi baj sem történt.

— Ki küldte önt? kérdi a herczegasszony.

— A Napoleon úr.

Arra a halvány arczra ismét visszatért az élet szine.

A herczegasszony a két fiatal leányt felküldte szobáikba. Az érkező vendégek olyan állapotban lesznek, a mikor nem lesz előttük kellemes fiatal hölgyekkel találkozni.

— Madame Corysande gondoskodni fog róluk.

Óh madame Corysande azt megteszi a legnagyobb örömmel. Szenvedőket ápolni: ha tán valamelyiknek a

Digitized by Google

homlokán daganat van, azt késfokkal lenyomkodni, jeges borítékot a zúzott karra kötözgetni, ez neki a kiváló kedves foglalatosságai közé tartozik.

Nagyon meg kellett volna azonban változni az emberi természetnek, ha a két fiatal leány onnan felülről a lecsukott redőnyök közül nem leste volna a szerencsésen bukfenczezett argonautákat, kik nehány percz mulva minden éljenzés és muzsikaszó nélkül érkeztek meg a kastély udvarára.

Nem volt rajtuk semmi eleganczia. Sáros volt mind a kettő fülig. Hanem épen az ilyen állapotban tünik ki az igazi ember. Alienorra alig lehetett ráismerni. Őt mindig liliom- és rózsaarczczal szokta az ember látni; most a szép fekete pomádétól összefenve, csakugyan elmehetett volna a vályogvető czigányok közé. A mellett boszus is volt, tenyerét a félderekán tartotta jajgatva; s úgy látszott, mikor a kocsiból leemelték, mintha sajnálná a jobb lábát. Pitoyable figura volt. Leon ellenben, ki annyiban még sárosabb volt, hogy őt le sem kefélték, ruganyos erélylyel szökött le a hintóból s a mint derült arczczal sietett a lenn maradt két hölgy elé, a sáron piszkon keresztül is kitünt belőle az igazi lovag.

— Semmi bajunk se történt, kegyelmes asszonyom! A kocsis nem hibás, magam voltam az oka a balesetnek.

— Menjenek önök szobáikba átöltözködni. Kérem madame Corysande, gondoskodjék a vendégeinkről. Dumka úr lesz szives elhelyezni a többi társaságot.

(— Még most is az a legelső gondja, hogy a hibás cselédet kimentse, nehogy megbüntessék: sugá madame Corysande a herczegasszonynak.)

— Nem szoríthatok kezet, kedves madame Corysande, a míg meg nem mosdom, tréfálkozék Leon.

Madame Corysande, a herczegasszony visszavonulása után, teljhatalmulag rendelkezett, hogy a komornyik segítsen a princznek az átöltözésnél, a hajdu pedig Leonnak.

Digitized by Google

— Csak bizzon bennünket sorsunkra, drága jó madame Corysande. Engemet, tudja, hogy soha nem öltöztetett hajdu életemben, a követjelöltnek, a míg együttjárunk, én vagyok a komornyikja, azt én öltöztetem, mosdatom, fésülöm, költöm és fektetem. Ez már a kortesvezér kötelessége és kiváltsága.

És csakugyan nem is engedte magát ez előjogától megfosztani.

Princz Alienorrról pedig úgy kellett késsel lenyesni az átázott szűk öltönydarabokat.

— No legalább megszabadultam ez átkozott costumetől, szólt megkönnyebbülten Alienor.

— Jaj, dehogy szabadultál meg; szegény szánalomra méltó áldozata az alkotmányos joggyakorlatnak Magyarországon, te! Itt van a bőröndben még az «Attila». A mit most lehántottam rólad, az csak a «Zrinyi» volt, s ha ezt is elviseled, hátra van még a «Kazinczy», sőt még egy «Victoria» is ólompitykékkel, a mit népies látogatások alkalmával fogsz felvenni. Rám bízta az apád a bevásárlást.

— Minden szentekre! Te egy egész theatregarderobeot hoztál el számomra!

— Nemhogy megköszönnéd.

Alienornak újból fel kellett öltözni magyar lovaggá. Leon még a bajuszát is kipödrötte neki hegyesre.

— No nézd meg magadat a tükörben, nem különb legény vagy-e, mint otthon? Ez az egynapi út is egész életszint adott az arczodnak. Mire hazaérsz, rád sem ismernek, annyira emberi képed lesz.

— S még tűrnöm kell a gorombaságait, mert kezében vagyok kényre-kegyre!

— Minden hölgyszivet meghódítasz ma.

Leon úgy kicsípte magát védenczével együtt, hogy megakadhatott rajtuk akárkinek a szeme.

A fatal accidentből maradt még némi ború Alienor arczán, hanem azt is sikerült Leonnak eloszlatni, a mint

Digitized by Google

Dumka úr bekoczogtatott hozzájuk nyájasan, édes arczczal, hogymintlétük után tudakozódva.

Kész préda Leonnak!

— Ugyan édes Dumka úr. Egy nagy szivességre kérném. Megakarom irni a «Kürt»-nek a mai dicső nap eseményeit; a nagy sietségben nem értem rá lefotografiázni azt a remek szép beszédet, a mivel jelöltünket fogadni méltóztatott, nem sziveskednék nekem azt lediktálni?

Dumka úr pontosan a lépre ragadt.

— Nagyon szivesen! s azzal mindjárt hozzá kezdett a demosthenesi remekmű megörökítéséhez, mondatról mondatra morzsolva azt Leon elé, ki egész élvezettel gyorsirta ezt jegyzőkönyvébe, utána mondva minden szót: «te, ki kora zsenge ifjuságodtól... fogva folyton a haza...» stb.

Alienor csak tűrte egy ideig, hol a zsebkendőjét, hol a keztyüjét dugva a szájába; majd a kalapja karimáját kezdte el harapdálni; Leon csak szótagolta tovább a remekművet: «a sors dagadó... hullámain hintáló... gályádat duzzadó...» Alienor nem állhatta tovább: puff! úgy vágta Leont hátba, hogy kiesett a plajbász a kezéből; azzal kirohant az ajtón, az épen szemközt jövő komornyiknak nyakába esett, annak a keblén kaczagta ki elfojtott érzelmeit, a ki megint bámulatában azt is elfelejtette, hogy miért jött?

Dumka úr a fejét rázta: azt kezdte hinni, hogy jelöltjüknek a nagy eséstől alkalmasint megzavarodott az agyveleje. El nem bírta gondolni, hogy mi nevetni való van azon, hogy «életed gályáját kedvező szelek biztos kikötőbe fuvallják»; mikor ezen két más jelölt antistes könynyekig elérzékenyült egykoron.

(— De ugyan minek kényszerítettél engemet ennek a derék becsületes embernek a rovására nevetni? pörölt négyszemközt Alienor Leonra.)

(— Hát azért, hogy ne csinálj majd a hölgyek előtt olyan kámficsorodott képet.)

A hajdu ebédre hítta az urakat. A nagy czímerterem-

Digitized by Google

ben harmincz vendég számára volt terítve, a többieknek a hosszú corridor szolgált étkezési helyül, a honnan nemsokára felhangzott a jelöltért mondott áldomások lelkesült zsivaja. A teremben is fesztelen, jó kedv honosult meg, miután a magas vendéglátókat megnyugtatá Leon az iránt, hogy semmi nevezetes baj nem történt, csupán csak a követjelölt «ismerkédett meg» egy kissé közvetlen érintkezés által a választókerületével s annak kétségtelen ragaszkodása tanujeleit elhozta magával.

Dumka úr sorba megsugta minden vendégnek, hogy a herczegnő nem szereti, ha az asztalnál toasztot mondanak. Ezzel saját magát védte meg azon vád ellen, hogy a jelöltre poharat emelni elmulasztá. Ezt nem vétkes gondatlanság, de magasabb tekintet okozta.

A fényes úri lakoma végeztével a herczegnő megszólítá Leont.

— Jőjjön velem, mutatok önnek valamit. Princz Alienor maradjon itt a hölgyekkel. Neki nem szabad azt még látni: mert rá nézve ez meglepetésnek készül.

Azzal bevezette őt a hölgyek dolgozó szobájába s feltakarta előtte a készülő zászlót. Aztán elmondta neki, hogy az milyen rövid idő alatt készült, mind a négy hölgy dolgozott rajta; Rafaela ezt a részt készité, Livia amazt; minden betűt elmondott, hogy melyik hölgynek műve, s elégült mosolylyal fogadta Leon bámulatteljes magasztalásait.

— Ez a győztes diadaljelvénye lesz, ha visszatérnek.

— Mindent el fogunk követni a diadalért, herczegnő.

Azonban bucsút kellett venni. A nap már alkonyatra járt, s még estére Bátokra kellett eljutni, a hol a hű párt zöme van; ott a jelöltet nagy dáridóra várják. Sok mindenféle hajczéczú lesz. Kiki sietett magát ajánlani és megtalálni a szekerét, meg az utitársát. Alienorék számára ezúttal a herczegasszony legszelídebb fogata állt készen.

Mielőtt eltávoztak, Livia azt sugá Leonnak: «vigyázzon magára».

Digitized by Google

Leon visszasugott: «van, a ki én értem imádkozik».

Mikor a kocsiba ültek, Alienor azt mondá Leonnak:

— Te! Ez a Livia kedves egy gyermek. Rafaela értékét nagyon növeli az a körülmény, hogy ők «elválhatatlanok».

Leon ránézett a szemöldéig nyomott kalapkarimája alul s ebben a nézésben az volt mondva: «te! ha egyszer én fordítalak föl, akkor kitörik a nyakad».

A díszmenet százhúsz kocsival, ötven lovassal tova robogott az országúton. Minden szekéren volt egy zászló, minden lovasnál a csizmaszárba dugva egy lobogó, a jelöltet szállító kocsi koszorúkkal körülfonva. Minden kalap mellett fehér toll, az ő nevével.

Milyen szép az a dicsőség!

* * *

A honnmaradt hölgyek a lármás vendégsereg tova vonultával a dolgozó szobát keresték fel. Sürgős volt a munka. A babérguirland sok pepecseléssel jön létre; nem lehet az időt tékozolni. Alig hordta el a szél az eltávozók porfellegét, ők már a hímzőkeret mellett ültek s járt ujjaik közt a hímzőtű szorgalmasan.

— Milyen jó színben volt ma a princz, kezdé el Livia.

— Valóban használt neki, hogy megsütötte a nap s kifútta a szél: szépsége férfias kifejezést nyert vele, folytatá madame Corysande.

— A változás modorára és jellemére volt legtöbb hatással; mondá a herczegasszony. Ki van ragadva eddigi tespedéséből: kezd érdeklődni országos ügyekért; tettvágyra van hangolva. Ember lesz belőle.

— Oh, bizonyosan igen derék ember: oly nyájas és szelíd. Mondá Livia.

— Egészen az én ideálom egy férfiban, tódítá madame Corysande. Én nekem az ilyen férfiak tetszenek legjobban, a kik szelídek, odaengedők; követelés, uralkodásvágy nélkül.

Digitized by Google

— S van jó humora és éles itélőtehetsége, mondá a herczegasszony.

Rafaela nem szólt semmit. Csak Liviára nézett néha, mikor az princz Alienort úgy magasztalta előtte, mintha kiakarná belőle nézni, hogy mit gondol?

— Oh én bizonyos vagyok győzelme felől, heveskedék Livia.

Ekkor megszólalt Rafaela herczegnő.

— Azt igen rosszul teszi princz Alienor, hogy Zárkány Napoleont hordja magával beájánlóul.

— Miért? szólt az anyaherczegnő. Az a legalkalmasabb ily szerepre. Nagy szónok. Ismeri a népet. Találékony, ügyes, rettenthetlen. Buzgó és kifáradhatlan. Képes akárkit megnyerni.

— Annál rosszabb princz Alienorra nézve, mondá Rafaela herczegnő.

Erre mind a három hölgy beleszúrta a hímzőtűt a kelmébe és rábámult.

— Hogy érted azt? szólt vállait csodálkozóan vonogatva a herczegasszony.

— Azért ne álljatok meg a munkával; himezve is beszélhetünk. Adj kölcsön a selyemedből egy szálat, Livia. No nézd, hogy összeszorítottad a markodat: mintha nem tudom, mit kérnék tőled kölcsön? — Hát ugyan mondjátok csak, ha a nők is bírnának szavazatjoggal, Nornenstein Alienor princz és Zárkány Leon közül melyik vinné haza az etelvári kerület képviselői mandátumát?

— Ah! Hah! szörnyűködék fel egyszerre a herczegasszony, valamint madame Corysande. Ez sok! Ez sok!

Livia tűjéből pedig kiszaladt a selyem. Ijedten bámult Rafaelára.

(«Te is?»)

Rafaela mosolygó fölénynyel tekinte hol anyjára, hol madame Corysandera.

— No hát jól van. Tegyünk egy próbát. Itt most négyen vagyunk asszonyok. Csináljunk próbaszavazást. De titokban.

Digitized by Google

— Hogyan?

— Itt vannak e tányérkán czukor- és csokolád-bonbonok, fehérek és feketék. Ballotáljunk velük. Mindegyikünk kivesz egy fehéret és egy feketét a markába. Az egyiket a szájába teszi, a másikat bedugja ide a hímzőkosárba. A fehér Zárkány Leoné, a fekete princz Alienoré. Aztán majd meglássuk, hogy hány fehér lesz a kosárban?

— Egy sem lesz! Egyetlen egy sem, heveskedék madame Corysande. Még csak gondolatnak is, képzeletnek is képtelenség ez.

— No hát tessék a bonbonokhoz nyulni. Mama megengeded? Járulj te is a tréfához.

A herczegasszony derült kedélyben volt.

— Ah, akkor négyen leszünk s a szavazatok egyformán üthetnek ki.

— De nem, nem! bizonyozott madame Corysande. Egy fehér sem lész közte!

— Kérlek, szólt Rafaela anyjához; játszál velünk alkotmányos szavazást.

— Jól van, mondá a herczegasszony s első volt, a ki a bonbonok közé nyult.

— Szavazzunk keresztneveink alfabeti rendje szerint. Indítványozá Rafaela.

— Akkor madame Corysande az első. Ismétlem, hogy a fehér Napoleon, a fekete Alienor.

Madame Corysande szenvelgő ízetlenkedéssel kelt föl a hímzőkeret mellől s járult az asztalhoz, melyen a szavazatszedő urna: a hímzőkosárka állt. Egyik bonbon belehullott, a másik madame Corysande ajkai közt szétmajszoltatott.

— Következik Livia.

A leánykának láthatólag reszketett a keze, mikor szavazatát a kosárba rejté.

— Azután jövök én, mondá a herczegnő. Az ő neve Madeleine volt. És végül te Rafaela.

A ballotozás bevégeztetett. A szavazatgolyókat kiönték

Digitized by Google

az asztalra — és íme — oh csodák csodája: három fehér és csak egy fekete bonbon hullott ki belőle.

Három szavazat Napoleonra és csak egy Alienor mellett!

Három áruló négy közül!

Ez mégis hallatlan valami.

A négy hölgy egymásra bámult.

Az az egy, a melyik a fekete golyót vetette be, az tisztában lehetett a másik hárommal. De vajjon, melyik volt az az egy?

Rafaela felkaczagott.

— No, úgy-e megmondtam!

Azzal mindnégyen hozzá fogtak — tovább hímezni azt a zászlót.

Digitized by Google

HARMADIK RÉSZ.

ALKOTMÁNYOS HARCZ.

Digitized by Google

Digitized by Google

A HÍVEK TÁBORA.

Barátom Leon, mondá Alienor, mikor a kocsiban fennültek, lesz-e még ma valami ivás? mert én ma már annyit ittam, szokásom ellenére, hogy úgy emelem már a fejemet, mint Atlas a földglobust. Többet ki nem birok.

— Ne félj semmit, az eddigit kirázza belőled Bátokig a kocsi, s kifujja a szél, még meg is szomjazol. A kortyeskedés jó étvágyat csinál, s kimíveli a torok képességeit. Ma pedig még szörnyű nagy eszemiszomság vár ránk. Bátokon lesz csak az igazi választási lakzi, s abból úgy sem maradhatsz ki, mint a menyasszony a lakodalomból. Hanem tanítalak egy praktikus fogásra. Ha nem vagy erős ivó, s tartasz tőle, hogy egy—két—tizenkét pohár levág, akkor adass magadnak veres bort, tölts a poharadba vizet s a borbúl csak annyit, hogy mikor iszod, lássék, hogy színe van; azután minden pohár-koczintásnál arra legyen gondod, hogy a poharad tartalmának felét a kettőtök közé eső hazafiak nyakába locscsantsd, így aztán kevesebb felhajtani valód marad. Hanem inni kell: ez már regula. Ha vízbe ugrol, vizet kell innod; ha borba ugrottál, bort kell innod.

Alienor megköszönte szépen a jó tanácsot, s köpönyegébe takarózva, oldalt vetette magát, s aludt volna, ha minden öt perczben el nem rikkantja magát egy-egy banderista a fülébe: «éljen a lion úr!» s arra aztán minden lovas legény rákezdi «a lión úr» (Alienor népies neve) nótáját: a szokott dallamra.

Digitized by Google

«A lion úr azt izente,
Hogy nincs elég regementje,
Ha még egyszer azt izeni,
Mindnyájan el fogunk menni,
Éljen a pirincz!»

A szomszéd márfalusi lovas legények svábok voltak, azok ugyanezt a szöveget németül énekelték, a mi igen szépen hangzik:

«Herr Aljonur liesz uns sagen:
Er hat nicht genug Soldaten.
Wenn ers nochmals läszt verkünden:
Werden alle uns einfinden.
Es lebe der Prinz.»

Azután meg a folytatását az ellenjelöltre vonatkozó szöveggel:

«Karakánnak nem kell hinni,
Mert az jégre akar vinni.
Nincs itt annak semmi jussa:
Üres a bugyellárussa.
Éljen a pirincz.»

A márfalusi banderisták műfordítása még sokkal erőteljesebben hangzott:

«Dem Garakan sollst nit trauen.
A schlechtes Bier thut er brauen.
Leer ist immer sein Geldbeutel:
Hol' ihm der krumpete Teufel.
Es lebe der Prinz!»

Alienor azon aggodalmát fejezte ki Leon előtt, hogy vajjon Karakán nem fogja-e magát sértve érezni, ha ezt meghallja?

— Csak te aludjál békével: vigasztalá meg Leon. Azt aztán meg is fogadta Alienor s minden kocsirázás, éneklés, éljenzés mellett átadta magát a keserves kocsin al-

Digitized by Google

vásnak, a mitől az ember tudvalevőleg jobban elfárad, mint ha gyalogolt volna.

Egyszer aztán rettentő harczi zajra ébred fel. Lövöldöznek mozsárból, puskából, pisztolyból rettentő módon, s a világra ébredő ott találja magát az ütközet kellő közepén. Egy dombtetőről mozsarak durrognak, a szekeret tomboló lovasok veszik körül, a kik veszedelmesen pisztolyoznak fel a levegőbe, keresztülkasul a hintóban ülők feje fölött, le a lovaik hasa alá, a garád mögül korpával csőszájig töltött puskák sortüzelése ropog; dob pörög, trombitahang rivall, s ezernyi száj kiált torkaszakadtából valami harczi jelszót.

— No Alienor, itt vannak a mi bátoki híveink!

Nem ütközet az, csak egy kis üdvözlő felköszöntés a lelkesült párthívek táborából.

Az álmából felriadó jelölt maga előtt látja a tiszteletére emelt diadalkaput, a mi díszesen ki van világítva sárgatök héjából készült lampionokkal. (A mi geniális ötlet, akárki fejében termett!) Este lévén t. i. mintha emberkoponyák lógnának ott, fogaik közül mécsvilágot derengetve.

Az «éljen» harsogtató sokaság közül kiválik az üdvözlő szónok alakja, kinek a lovak lábai közt valahogy helyet csinálnak, hogy a hintóhoz furakodhassék, mivelhogy a jelölt rá nem bírható, hogy a kocsiról leszálljon.

Hanem az nem akadályozza a buzgó párthíveket, hogy a megállapodott hintóra minden oldalról fel ne kapaszkodjanak, a bakra, a felhágóra, a kerekekre, s onnan ne harsogtassák Alienornak a fülébe a saját nevét, hogy el ne felejtse, míg a diadalkapu magaslatán álló szűzek georgina, kassai rózsa, pulykaorr, kenyérbélvirág, égő szerelem, pézsma, boldogasszonytenyere koszorúkkal, s a mi egyébbel az Isten megáldotta, igyekeznek kocsiját telehajigálni.

Egy nagyszájú kortes onnan a bakról aztán csendet kiabál a többieknek; «halljuk a szolnokot!»

Digitized by Google

A «szólnok» egy vén, fogatlan tisztelendő úr, a kit nagyon megviseltek már az idők. Csak minden harmadik szavát lehet már hallani, s azt is oly keservesen mondja, hogy az üdvözlő beszéd hasonlít egy halotti bucsúztatóhoz, melyet egy reményteljes ifjú sírja fölött elzokognak.

— Nagyon be van már «káfolva» az öreg ilyenkor este felé, magyarázza a nagyszájú kortes a bakról. Kiáltsatok éljent, fiúk, mert külömben nem lesz ám ennek vége soha! — Aztán Alienorhoz fordult. — Nem hallja ám ezt az öreg: süket ez, mint a föld.

Csakugyan az is lett a vége, hogy a siralmas üdvözlet végét agyonéljenezte a türelmetlen publikum, a szónokot pedig felkapta két ember a vállára, úgy szabadította ki az oratiója hinárjából, s azzal tódult a sokaság be a faluba, a jelölt hintaján elől-hátúl annyi ember, a hány ráfér, fél lábbal kapaszkodva. Az éljenriadalt puskalövések élénkíték, s a kísérő zenekar igyekezett bele még nagyobb zajt keverni.

A hívek arczán meglátszott, hogy ez az este már egy tettdús napnak a befejezése, s azok az üres hordók nem ok nélkül vannak a tanya udvarára kihengerítve. A jelölt kisérői, kik mai napság már két díszlakoma feladataival küzdöttek meg, a harmadik küszöbén épen semmi előnyben sem látszottak lenni a rájuk vártak fölött.

Bátok nem olyan helység, a hol előkelő uraságok laknak; itt nagy vendéglő, tánczterem nincsen, hanem van egy nagy hajdani urasági dohányszárító pajta, a mi azóta, hogy a hajdani úrbéresek az úri szolgalom alól felszabadultak s a legelőelkülönítés megesett, a községnek jutván, üresen áll; váltig törik rajta a fejüket az előljárók, hogy mit csináljanak egy olyan épületből, a minek harmincz öl a hossza, s hat öl a szélessége? Dohányt meg már nem termesztenek.

Hát most ezt az épületet szerelték fel a díszlakoma helyiségeül. Elfér benne ötszáz vendég kényelmesen, három hosszú asztal mellett. A falak zöld galyakkal és lobo-

Digitized by Google

gókkal, a gerendázat virágfüzérekkel van festőileg feldiszítve.

Az a kis baj meg van ugyan benne, hogy a száz esztendős dohánypor úgy belevette magát a padlóba és gerendázatba, hogy azt akárhogyan kitakarították, az ember az első belépésnél azon kezdi, hogy nagyot tüszszent, s ha az a sok ember elkezd majd egyszer mozogni, vagy épen tánczolni, s megrázza az épületet, nem győzik majd egymásnak a sok «kedves egészség» kivánást megköszönni.

— Itt fogunk mi lakmározni? kérdé Alienor Leontól, gyanusan szimatolva a levegőt; hisz itt megfulladunk az emberi kigőzölgéstől.

Biz azok az úri vendégek nincsenek parfümeozva. Szűr, a hogy megázott, ködmen, a hogy megkeseredett, csizma, a hogy a szántásból hazajött, azon módon jelenik meg a tisztességadásra; az asszonynép sem fürdött otkolonban, pedig az is szép számmal van képviselve, nem ugyan, mint vendég, mert az úri szokás, az asszonyfélét is az asztalhoz ültetni; de mint néző sereg; s mind ez Alienor essbouquethoz szokott szagérzékét nem kellemesen csiklandozza. De hát mit akarunk? «Monsieur, c' est la guerre».

Itt nem sokáig czeremóniáznak: asztalhoz ülnek mindjárt. A középső asztalnál a főhelyre ültetik a jelöltet, mellette kétfelől a tisztelendő, a ki megérkezésekor felköszöntötte, és Leon, tovább Dumka úr és az együtt jött honoratior kisérők; háta mögött az a nagyszájú kortes, a ki úgy látszik, hogy itt a «rendező».

Mögöttük van egy padozaton felállítva a czigánybanda, derék falusi művészek, a kik remekül tudják játszani a «Kerekes András nótáját», hanem a primásuk ambitionatus ember, s hogy most egy princzet kaphatott a színe elé, el nem engedi magának azt a dicsőséget, hogy végig ne húzza a háta mögött «Ördög Róbert» opera kivonatát, a mi Alienor zenefinynyás idegeinek ördögi élvezeteket szerez.

Digitized by Google

No de hozzák az ételt, s ez minden más beszédtárgyat háttérbe szorít.

Malomkő nagyságú cseréptálban czinóbervörös lé között tornyosuló húsfalatok. Mi lehet ez?

— Pörkölt hús, kegyelmes princz! kinálkozik vele a nagyszájú kortes. Én magam készítettem. S azzal oda tartja eléje a nagy tálat.

— Ah, tehát maga a szakács; mond Alienor, mire a nagyszájú arczáról rögtön eltűnik a mosolygás a neheztelő duzma felhői mögé.

— Nem szakács; siet Leon helyrehozni a tévedést. Csajkos uram helybeli birtokos; ő egyenesen a jelölt iránti tiszteletből vállalkozott a nemzeti eledel elkészítésére.

— Ah tehát nemzeti eledel? mondá Alienor, s nagyon kiváncsi volt megtudni, hogyan kell abból azzal a nagy fakalánnal valamit kivenni? s mi abban a megenni való?

Végre Csajkos uram (kinek most már tudjuk a nevét,) megszánta a jelölt gyámoltalanságát, fogta a nagy kanalat, s rakott neki a tányérjára annyit a paprikásból, hogy azzal elmehetett volna napszámba kukoriczát kapálni.

Egy másik polgártárs viszont egy tál eczetbe csinált zöld paprikával kinálta meg; azt mondván, hogy ez magyar ananász. Abból is kellett kivenni egyet a becsületért.

Alienornak tökéletesen elég volt abból a nemzeti eledelből egy falat.

Azt mondá rá, mikor szóhoz tudott jutni (mert a lélekzete két perczig elmaradt utána) Leonnak:

— Te! Én azt hiszem, hogy én most vitriolban főtt csörgőkigyóhúst ettem meg. Ez valahol kirágja magát az oldalamon.

— Harapj hozzá egyet abból a magyar ananászból.

Alienor gyanakodva nézett rá, de miután azt látta, hogy Leon maga egész gyönyörűséggel harapja ketté azt

Digitized by Google

a zöld gyümölcsöt, s csak úgy harsog a foga alatt; ő is neki bátorodott s bele ízlelt: akkor vette aztán észre, mikor már rágni kezdte, hogy hisz az égőparázs zöld burokban, a mi az embernek a száját agyonégeti. De kiköpni nem merte, mert nagyon nézték; most rá kellett tenni az életét, hogy bátorságát kimutassa: hát csak lenyelte valahogy. De sietett hirtelen egyet inni utána, hogy eloltsa, mielőtt a gyomrát kiégetné.

Az a poháremelés pedig egyenes felhívás volt a jobbján ülő papnak, hogy felemelkedjék, s ekként kezdje a szót.

— Az előttem szólott kegyelmes jelölt úrnak felköszöntésére sietek válaszolni; (Süket lévén, a jó lélek, azt hitte, hogy mikor a jelölt iszik, akkor egyúttal toasztot is mond) s elkezdett aztán egy bibliai felköszöntést elzokogni Józsefről, ki az ő testvéreinek az inség idején enni és inni ád. Csakhogy a toasztot senki sem hallgatta, mert nagyon hosszú volt, és igen jámbor volt: beleéljeneztek neki; ő azért csak mondta tovább. Már egy másik toasztot is elmondtak közbe, a czigányok is rákezdték a Luiza-csárdást, a szónok azért csak tátogott folyvást, s a vele szembenülő Leon hallgatta nagy áhítatosan és szemöldökével igyekezett kifejezni a mondatokkal tökéletesen találkozó véleményét, a miknek soha se lesz vala vége, ha Csajkos uram oldalba nem üti az elpusztíthatlan toasztmondót egy tótkalap nagyságú tállal; melyre odatekintve, a szónok e nem várt rhetoricai fordulattal végezé toasztját: «túrós csusza! De már abból eszünk!» — Aztán leült.

— Ezt meg a feleségem készítette! dicsekedék ragyogó orczával Csajkos uram, a tálat Alienor elé tartva, s a közben odasugott gordonka hangon Leon felé. (Ilyet tudom a hetvenhetedik öreg apád sem evett fejedelem korában, ott Nornensteinban!)

Már az igaz, hogy pompás eledel volt: apró csipedett, fehérsárga, mint a kisasszony böre, úszott a zsíros tejfelben, s elkevert morzsált kapros túróban, a mi sűrűn volt fedezve apró vágott tepertyűvel.

Digitized by Google

— Hát ez micsoda? rebegé Alienor Leonhoz fordulva; tűzkő, friss oltott mészszel, légylábakkal keverve, és csizmatalp darabokkal felczifrázva, s dehogy mert volna belőle enni: attól félt, ez is megharapja, kivált mikor egy galuska, a mit fel akart szúrni, kiugrott a villája alól, olyan kemény volt. Leonnak az sem ártott meg. Úgy evett, mintha egész nap kaszált volna, s most látna először főttet. Meg is nyerte a hívek tetszését. Az az igazi ember, a ki jóízűen tud enni. Mit ér az olyan vendég, a ki csak turkapiszkál a jó ételben.

Közben harsogtak a lelkes áldomások. Biz azokat nem gyorsirta le senki, mert nem is lehetett az asztal egyik végétől a másikig hallani, csak látni, hogy ki mit beszél. Bizonyosan mind jót kivántak Alienornak, s ilyenkor a felköszöntő szónokkal nemcsak összeinni, de összecsókolózni is napirenden levő kérdés volt.

Alienor alattomban az asztal alatt felnyitotta mindig zsebében hordott otkolonos üvegét, a markába töltött belőle, s azt olyan mozdulatokkal simította végig a homlokán, mintha valami gondolatokat terelne össze benne.

Lassankint kezdett rossz kedve lenni a sok megivott vizes veres bortól, a mivel a világot bolondította. Leon vette azt észre s odasugott valamit Csajkos uramnak, mire az tenyerébe csapott, s azt mondá: igaz a! s azzal ugrott a menyecskék közé.

Épen akkor hozták fel a káposztás rétest, azon módon tepsiben összegöngyölítve tekercsben, mint az alvó kígyót.

— Ahol jön még a boa constrictor! Ijeszgetőzött Leon. De már abból nem eszünk. Asszonyoknak való az a csemege. Hagyjuk azt a tánczos menyecskéknek.

Erre a szóra odapenderült a néző tömeg közül a czigányok elé nyolcz darab idei menyecske, a kik most farsangon mentek férjhez, szép, eleven, ruganyos alakok, piros arczokkal, tüzes szemekkel, a népdivat örökszép viseletében: fekete mellénykék, széles piros vállcsíkokkal, át-

Digitized by Google

kötve fehér csipkekendővel, a fejükön aranycsipkés, lobogó pántlikás főkötők; a százránczú tarka szoknya fölött színes selyemkötények, s azok ott elkezdtek egymással tánczolni: nő nővel, egyik kezét csipejére téve, másikat vállára nyugtatva. Azon vidék sajátszerü tánczа volt ez: a nők toborzója. Valóban eszményi szép tánczː szelíd, ábrándteljes: a zenéjét sem tudja más, csak az ottani czigány húzni.

Alienornak rendkívül megtetszett az.

— No, ugye, hogy ezért magáért érdemes volt Budapestről Bátokig jönni? mondá neki Leon.

Alienor figyelmét különösen lekötötte egy karcsú, darázsderekú, bogárszemű menyecske, a ki tripla villámokat szórt felé a szeméből, s a selyem szoknyájával söpörte előtte a tért. Úgy suttogott hozzá az a selyem viganó!

— Az épen Csajkos uramnak a menyecske leánya: húshagyókor ment férjhez, ott a férje, a jegyző, abban a molnárszinü dókában: világosítá fel Leon, ki ismert a hajdani szolgabirói járásban minden embert, s különösen menyecskét.

Hiszen szép az a csupa asszonyok tánczа; de mégis csak többet ér az, ha férfival van tarkítva. Csak hogy legény kell a gátra, a kinek elég oroszlán szive legyen, odarontani a villik közé és megbontani a tündéri phalanxot.

Taszigálnak is előre egy-egy legényt, hogy merjen közévágni; de az még egyik sem ivott annyit, hogy ezt meg merje tenni.

Egyszer aztán kitör a zsivajból egy harsány «ujuju!» mely a vállalkozó vakmerőt jelezi, s a bámuló társaság egy vendéget lát felugorni az asztal mellől, a kiről senki sem tette volna ezt fel.

Dumka úr ez: a jámbor, szelíd, higgadt eszű férfi. Csak egyszerre lecsapja az asztalra az ezüstös kardot, a mitől addig meg nem vált volna a világért, ledobja nyakából a panyókát, kiugrik a középre, az egyik vállát fel-

Digitized by Google

húzza, a másikat aláereszti, összecsapja a két tenyerét, rácsap a csizma szárára, szügyébe vágja a fejét, belekiált a czigányba: «hogy volt hogy?» s azzal elrikkantja a csatajelszót: «utczuczucza! szűk az utcza!» közibe veti magát a menyecske csoportnak, egyet mindjárt nyalábra kap, s azt úgy megpörgeti, forgatja, mártogatja, hogy senki jobban, s míg a sarkával kirakja a taktust, addig még el is dalolja a nótáját a kopogósnak: «száraz dió csörögdögél, — a vén asszony dörögdögél, — hap, hap, hap, — eb lesz pap, — egyszer voltam, kicsaptak! — hogy minden ember majd szétdül a nevetéstül. Ugyancsak tapsolnak neki.

Ez tűzbe hozza Alienort. A bátorság ragályos. Soha sem hitte volna, hogy Dumka úr valami dologban merészebb legyen, mint ő. A versenyvágy is nagy dolgokra kényszeríti az embert. Alienor ráadta a fejét arra a vakmerőségre, hogy a szép paraszt menyecskét, a kinek férje ott áll vele szemközt, az apja meg a háta mögött, kiszakítsa a falkából, átölelje, s elkezdjen vele csárdást tánczolni.

Ez már férfias tett! Bizton melléje állítható Fürst Octavian Nornenstein bajrámünnepi kegyenczнő rablásának. Az bizonyosan látatlanul történt, fekete éjszaka, alvó őrök mellett, ez pedig ötszáz paprikaevő ember láttára.

S a menyecske épen nem volt vad. Inkább ő forgatta a tánczosát, mint az őtet; oda is tapadt hozzá, ha átszorította s nem hunyta le a szemét, ha bele akart nézni. A közönség tapsolt, éljenzett; a zene is biztatta: «szorítsd hozzád: nem anyád!» Egyszer csak az történt, hogy Alienor a szép farsangi menyecske rózsaarczára egy csókot nyomott.

Ettől aztán maga is megijedt.

Emlékezett rá, hogy látott ő egyszer egy népszínművet, a hol egy ilyen úrfiadta csókból rettentő három felvonás származik, a csókadónak irgalmatlan agyonveretésével végződő.

Digitized by Google

De nem így van ez az életben.

Annak a csóknak egészen más lett a következése. Az lett belőle, hogy a mint Alienor azt a menyecskét elereszstette, nyalábra kapta őt magát egy másik, ez forgatta meg; attól is kapott egy csókot. Attól megint elkapta a másik, úgy vándorolt kézről-kézre. Megforgatták, megcsókolták. Hisz a mi képviselőjelöltünk ez. A ki a képviselőjét megcsókolja, csak annyi, mintha saját magát csókolná meg.

Aztán szép fiú is volt Alienor, megérdemlette e tisztességet.

Azzal ugyan meg is lehetett elégedve.

Elhalmoztatott a szeretetnek legcsalhatatlanabb jeleivel.

Csakhogy a szeretet jeleinek van aztán örege is.

A mint az idei menyecskék kézről-kézre sorba adták, jött a nagyja a mulatságnak. A derék tenyeres talpas asszonyságok magok is kedvet kaptak a folytatáshoz: mindjárt legelől maga Csajkosné asszonyom, a szép süldőmenyecske szülője, két karral átérhetlen termetű hölgy, piros karokkal, mint a czékla; kerek, ragyogó orczával: az kapta ölre a mi jelöltünket: a ki most tudta már meg, hogy mit tesz a jelöltnek egy csókot rabolni? azt, hogy kap utána százat ingyen. És minő csókokat? Hatalmas, őszinte, jó szívvel odaszánt, tetézve adott csókokat, foghagymától emlékezetes csókokat, káposztás rétestől ihletett csókokat, czuppanó csókokat, a miktől a füle megcsendül, s az állkapcsa félrelódúl. Közel volt hozzá, hogy Orpheus sorsára jusson; a mitől egyedül az mentette meg, hogy egyszer csak bekiált valaki a nyitott ajtón ezzel a rémszóval: «tűz van a faluban»!

S az ablakon át csakugyan látható volt a tűzfényben vereslő ég.

A társaság képe rögtön megváltozott.

«Ezt a Karakán emberei tették»! ordíta a zsivajon keresztül Csajkos uram, s azzal rohant minden ember, egymást taposva, az ajtónak.

Digitized by Google

— Csak a jelöltre vigyázzatok! figyelmezteté őket Leon; az ajtónál megszorult tömeg agyonszorítással fenyegetett minden gyöngébb alkotású embert. Elvégre is Leon felkapta Alienort a nyakába. «No most már hasonlítunk ahhoz a képhez, a mit a bolond lapban adtak rólunk».

Igy vitte ki Alienort a zűrzavarból, mint Aeneas Anchisest Trója romjai közül, s addig meg sem állt vele, míg szállására nem jutott, a pap lakára, a ki maga is félstólája kárbavesztével menekült haza a nagy veszedelemből.

Pedig hát semmi baj sem volt. Egy kukoriczagóré gyulladt meg a mezőn, pásztor gyerekek vigyázatlansága miatt. Csajkos uram maga jött a megnyugtató hirt bejelenteni.

Alienor félholtra volt fáradva. Ennyi szeretetet és ragaszkodást végig élvezni, csakugyan sok egy napra: kivált neki, a ki a világ leglustább emberének ismerte magát. Tiz mértföldet vágtatni, feldülni, három lakomát végig enni, inni, utoljára meg tánczolni, s fiatal és vén asszonyokkal csókolózni, más idegeknek való.

— Most már menjünk aludni; mondá Leonnak.

— Még nem lehet kedves barátom. Itt van még Csermő uram, Bátok nagyérdemű birája, a ki megérkezésed óta itt vár reád a folyosón ülve. A lakomára sem jött fel, csak azért, hogy józanon maradjon a derék ember. Néhány szóval el akarja mondani Bátok helység leglényegesebb panaszait, ezt még ki kell hallgatnod. Ez egy igen derék, okos ember.

— No hát hadd jöjjön be, mondá Alienor, nagyot ásítva, s két lábát szétvetve, végig vágta magát a pamlagon.

Csermő uram, az érdemes helységbiró csakugyan igen derék, okos és tanult ember volt; de épen ez volt az ő tulajdonsága, a miért őt Alienor fél óra mulva a bátoki legmélyebb kút fenekére kivánta.

Mert épen fél óráig tartott az az egy pár szó, a mivel Csermő uram a képviselőjelölt úrnak Bátok község égető kérdését érthetővé tenni megkisérté.

Digitized by Google

Elmondá neki Bátok község keletkezésének történetét, hogy települtek ide le az ősök, hogy nyerték privilegiumaikat? hogy vették el azokat tőlük, hűnek maradtaktól a protestáns erdélyi fejedelmek, s hogy nem adták vissza a császáriak? Hogy kerültek földes uraság alá? Hogy volt faizási joguk az erdőben, a míg erdő volt, s hogy lettek szőlődézsmások az erdőkiirtás után? Hogy kaptak sok vizet a Tiszaszabályozás után, a hol azelőtt legelő volt? Milyen commassationalis pereket folytattak a földes uraság ellen? Hogy kötöttek végre egyezséget? Hogy bánták azt meg? Hogy semmisítették meg a szerződést? s hogy bánták meg ismét, hogy a szerződést megsemmisítették s a törvényre apelláltak?

Hasztalan ásított Alienor egyiket a másik után: a derék ember nem félt, hogy elnyeli; folyt ajkairól az előadás, mint a csergedező patak. Úgy tudta azt a dolgot, hogy nincs az a prókátor, a ki jobban értsen az informáláshoz.

S nem haszontalan mendemonda volt, a mit előadott. Idézte a tőrvényeket II. Ulászlóból, Mária Theréziából, pontosan évszám és paragraphus szerint. Hivatkozott az 1836-iki és 1842-iki idevonatkozó törvényczikkelyekre, a miket a tisztelt jelölt úr bizonyosan nagyon jól fog ismerni; felemlegette a curialis decretumokat és kegyelmes királyi leiratokat, a mik e tárgyban történtek.

Alienor már a mutatóujjával támogatta fel a szeme pilláit, hogy le ne ragadjanak. A rettenetes derék ember még mindig nem érte fenekét a tudományának.

Elmondta, ha micsoda kisérletek történtek ez ügyben a lefolyt országgyűlés alatt. A volt képviselő mikor nyujtotta be a kérvényt, hányadik szám alatt utasíttatott az a kérvényi bizottsághoz, hogyan tette az azt át az igazságügyminiszteriumhoz, hogy indorsálta rá az igazságügyminiszter, hogy az a belügyminiszterre tartozik, hogy adatott be új kérvény megint? hogy utasítá ezt a kérvényi bizottság most már a belügyminiszterhez, de időközben belügy-

Digitized by Google

miniszter is más lett, igazságügyminiszter is változott, most meg a belügyminiszter indorsálta a kérvényre, hogy ez az igazságügyminiszterre tartozik.

Alienor közel volt hozzá, hogy felugorjék, nyakon ragadja a derék, becsületes, okos embert, s valamennyi miniszterével együtt kidobja az ajtón.

Végre Leon megszánta, félbeszakítá az előadást.

— Jól van, édes biró uram. Mindezt írják le még egyszer, s küldjék fel kérvény alakban Budapestre. Ezúttal majd olyan képviselőjük lesz, a ki a kormányférfiakkal tud beszélni, s ha nem hallgatnak ránk, akkor megbuktatjuk őket. Most pedig hagyja a jelöltünket kissé magára. Tetszik tudni, hogy még ma mily fontos nagy feladat vár reá?

Csermő uram okos ember volt. Engedett az indokoknak, s nagy emberségtudással búcsút vett és eltávozott, igérve, hogy még visszajön.

Alienor azonban gyanakvó aggodalommal kérdezé Leontól:

— Te, úgy e bár, ez csak ürügy volt tőled, hogy még ma valami nagy feladat vár rám? Én már alszom.

— Ne is álmodj arról, hogy alszol. Persze, hogy fontos feladat vár még ránk. Ez a nap koronája.

— De már én köszönöm, nem kivánok semmiféle koronát. A mi még van, halaszszák holnapra, reggelre.

— Már ez pedig olyan dolog, a mit nem lehet reggelre halasztani; mert ennek okvetlenül sötét éjjel kell végbemenni.

— Mi a csoda az?

— Hát mi volna más, mint fáklyászene? Hogy képzeled azt, hogy egy ilyen nap végbemenjen fáklyászene nélkül? Hisz az annyi volna, mint bucsú mézeskalács nélkül. Ha fáklyászenét nem kapnánk, azt írná rólunk minden újság, hogy kivertek bennünket. Az a lyuk, a mit a kalapunkon a szurokszíporka éget, a diadalunkat szentesítő (L. S.) «Locus Sigilli». De azt már el kell fogyasztanod.

Digitized by Google

— S még dictiózni is fognak?

— De még milyen szépen. A jegyző lesz a szónok. Annak a szép menyecskének a férje, a kit megcsókoltál. Most reszkess a bosszujától; nem lesz az nagy, de hosszú.

— S ki fog neki válaszolni?

— Ha akarsz, te magad.

— Az nem jó lesz; mert én azt fogom neki mondani, hogy menjenek már aludni!

— Hát akkor majd én felelek neki.

— De csak röviden.

— Lehet is azt! Mikor az érdemeidet kell elősorolnom: a mi valóságos «embarras des richesses».

— Én közbe fogok kiáltani, hogy hazudsz!

— Hallod, már pufog is az öreg dob. Jön az elkerülhetetlen sors!

A zenehanggal egyidejüleg ébred fel az utczát bevilágitó fáklyafény is. S jött a tengernyi sokaság az utczán végig imposans látványt képezve, elől a hány kuvasz volt a faluban, egymást keresztül-kasul ugrálva, utána az összes mozgósítható gyerekhad, virtust csinálva belőle, hogy ki tud jobban czigánykereket hányni? azután a zenebanda az öreg dobbal; végre nagyon sok száz fáklyavivő, kik közt zászlókiséret mellett lépdelt a felköszöntéssel viselős szónok; az asszonynép kétfelől a kerítés mellett.

Mikor az ünnepélyes menet a paplak elé ért, hol a tisztelt követjelölt volt szállva, százszorosan zendült fel a lelkes éljenriadal. A házigazda miatt ugyan zendülhetett, mert az már lefeküdt és aludt: Alienor nagy irígységére; hanem a megtisztelt férfiak tudták már kötelességüket, hogy ilyenkor meg kell jelenni a tisztelgők előtt, s kimentek eléjük. Az utczaajtó mellett volt egy felfordított ladik. (A helységet sokszor járta a vizárja.) Erre a rostrumra állitotta fel Leon Alienort, hogy mindenki gyönyörködhessék benne. Mire a tisztelgők szónoka, az egyenmagasság elérése végett, egy széket kért magának szószékül; azt hoztak is neki, arra felállt s aztán rágyújtott a hatal-

Digitized by Google

mas szónoklatra, a minőhöz hasonlót nem hallott még Bátok.

Mintha helyre akarta volna hozni azt a hibát, a mit Csermő uram, a helységbiró elkövetett az által, hogy szűk látköréből nem tudott más feladatot szabni a jelölt elé, mint Bátok község agrari panaszainak megorvoslását: addig Mujkos János jegyző európai magaslatra emelkedett, s tartott egy hatalmas leczkét a jövendő képviselőnek az európai bonyodalmak fontosságáról, a német hegemoniáról s a franczia imperialismusról s azoknak Nagy-Brittannia ellen irányzott szövetségéről, az orosz terjeszkedésről Chinán át Afghanistán felé, Nagy Péter czár testamentomáról s az ebből Törökországot fenyegető veszélyes complicatiókról; az északamerikai bankkrizisről és a veszélyesen terjedő szabadkőmívességről s annak válfajáról, a nazarénusságról: közben megemlékezett Magyarországról is, melynek feladata lesz az öt világrész közül legalább kettőt megmenteni örökölt bajaitól.

Nagyon szép beszéd volt az, csakhogy nagyon hosszú volt és semmi kilátás, hogy a szónok berekedjen. Olyan hangja volt annak, mint a víz-duda. A közönség sokalta is már.

— Végezd már Jancsi! mert a körmünkre ég a fáklya! Kiálltott bele Csajkos uram; de a mit veje ura egészen hallatlanná tett, s most már áttért annak az elemezésére, hogy mit vár az öt világrész attól a férfiútól, a kit az etelvári kerület megválaszt képviselőjének? Itt azután tetőtől talpig feldicsérte Nornensteini Alienor herczeg úrfit, megrakva őt a bölcseség és erényesség minden válfajaival. S ki tudja, hol végezte volna, ha az a fatális incidens közbe nem jön, hogy egy nagy csikasz komondor a fáklyások közé tévedvén, azok addig rugdalták innen oda, onnan ide, míg a nyomorult pára a középre menekedett, s ott meg a zászlónyelekkel fogadtatván barátságtalanul, utoljára a végső szűk menedékbe, a szónok széke alá furakodott be; de ott sem pihenhetvén meg üldözői miatt,

Digitized by Google

tovább rohant, s a széket is magával vitte: a szónok épen Gibraltár magasán járt e perczben, onnan esett le a földre; képzelhetni, hogy betörte az orrát.

Se baj! Katonadolog! Rögtön készen állt Leon a remek szónoklatra egy még remekebb rögtönzéssel megfelelni.

Követte nyomról-nyomra a felköszöntő szónokot Nagy-Brittanniába, Oroszországba, Törökországba, átment vele a Csendes-tengeren; idézett angol és arabs mondatokat kitünő államférfiaktól; világosságot derített a socialismus és saintsimonismus tanai körül, az atheismussal sokat foglalkozott, s Anglia egyedárúskodását megtámadta erősen; kiterjeszkedett Magyarország legégetőbb kérdésére: a jus placetira s miként hinné azt megszüntethetőnek? S végül miután elmondta nézeteit a proletariatus szép jövendője s az erényegyesületek szükségessége iránt, áttért a mi tisztelt jelöltünknek megismertetésére. Először is feldicsérte annak apját, minden ivadékát; összeköttetésbe hozta a geneologiáját a híres Crouy Chanell családdal, s ez által egyenesen Árpádtól származtatá le, majd elmondta mindazt a szépet és jót, a mi magáról a jelöltről köztudomású.

A fáklyák az alatt egyenkint leégtek, a közönség sötétben maradt, a kakasok kezdtek éjfél utánra kukorítani.

Leon csak folytatta.

Elmondta Alienorról, hogy az milyen vitéz a harczmezőn, milyen bölcs a tanácskozásben? mily híres költő és hány tudós akadémiának a tagja? A mellett mily jótékony? Hány kisdedóvó intézetnek az elnöke, hány bölcsődének a megalapítója? a ki minden jövedelmét a mezítelenek felruházására fordítja az ó- és az új-világban.

(— Soká fogsz még itten szemtelenkedni? dörmögé a fülébe Alienor.)

(— Csak a míg az utolsó fáklya is kialszik.)

S csakugyan szavának állt; kihúzta addig a speechet, a míg az utolsó legény is eldobta a körmére égett szurokcsutakot, s sötétben maradt a tisztelgő sereg.

Digitized by Google

Akkor aztán végzé e szavakkal:

— No már most jojczakát kivánok mindnyájunknak; különösen a mi szeretett hazánknak! «Éljen»!

Alienornak az a véleménye volt, hogy az embernek egy ilyen választási körút végeztével lehetetlen, hogy olyanná ne legyen a bőre, mint a bagaria: először a portól és napégetéstől, másodszor attól a sok érdemetlen magasztalástól, a mit nyilvánosan szemébe mondanak.

— Majd lesz annak bőjtje is, csak várj; vigasztalá őt Alienor.

De már most csakugyan ideje volt lefeküdni, a nap fáradalmai után.

Alienor előbb kénytelen volt egy olyan lefekvés előtti foglalkozást elvégezni, a mi csak a töröknél szokásos: a «thüharet»-ot, az éjszakai mosakodást (vagy az «abdestán»? nem merünk rá megesküdni.)

— Kétezer polgártársnak a tenyere . . . dörmögé felhangon . . . . Kétszáz vaskos delnőnek a csókja . . . . Minő tenyerek! Minő csókok!

Csak azután tudott lefeküdni, hogy azoknak az emlékeit selyembőréről lemosogatta.

Azután levetette magát az ágyba. Azt hitte, rögtön el fog aludni.

Az pedig olyankor megy legnehezebben, mikor az ember nagyon ki van fáradva. Zúgott, forrott a fejében a mai nap zűrzavaros képe: zeneszó, üdvkiáltás, lövöldözés most engedett mind ki a füléből, mint báró Demanx vadászkürtjéből a belefagyott hang; Leon már rég horkolt a másik szobában, ő még egyre forgott az izzó kínveremben, a minek pelyhes ágy a neve, s mikor már azt hitte, hogy végre mégis kibékülnek az agyában összeveszett tömeges rémalakok egymással s a bódulás álomba megy át, akkor egyszerre megharsan az ablaka alatt valami rémületes hang, hasonlatos ahhoz, a mit Cooper Fennimor világhirű amerikai regényeiben leír: mikor a rettentő oneida indiánok éjjeli orvtámadással megrohanják az álomtól elnyomott

Digitized by Google

utasok tanyáját, s egyszerre rázendítik ötven torokból vérszomjas riadójukat.

Alienor rémülten ugrott ki az ágyából. . . . Első dolga volt a gyertyát elfujni. (Asszonymódra mindig gyertyát égetett, mikor aludt.) Azután a sötétben átrohant Leo szobájába, ott feldöntötte az éji szekrényt gyertyatartóstul, órástúl, poharastúl.

— Mit keressz itt? rivalt rá Leon.

— A revolveremet! Nem hallod? Az ellenség megrohanta a házat.

— Eredj aludni szépen. Mi jut eszedbe? Hisz ez a helybeli dalárda. Neked énekelnek most itten notturnót. Nem hallod?

Csakugyan «notturno» volt. Valami szárazföldi barcarole.

«Szunnyadjál csendesen . . . Csak csendesen . . . Csak csendesen. . .

Pianissimo . . . . csend . . . . des . . . . sen. .

S azután fortissimo fel a hetedik égig: . . . . aludjál csendesen!!! hogy attól még a mákonyrészegnek is fel kellett volna ébredni.

— Mégis jó volna a revolverrel egy párszor kilőni az ablakon, attól talán elszaladnának ezek a mi tisztelőink, mondá Alienor.

Leon megszánta, kiszólt az ablakon a tisztelt dalárdának.

— Nemes barátim. Nem ebben a szobában alszik a képviselőjelölt, hanem a kertre nyilóban, oda lebegjenek el zengedezni.

De a dalárdának is van ám esze. Nevetnek ők ezen az állításon. Tudják jól, hogy a kerti szobában Rebék asszony alszik, a gazdasszony, az pedig minden gyanun felül áll. Van hatvan esztendős. Azért csak ott maradnak s az első dal végeztével újra összhangolni kezdenek: «cis, e, d, gis»!

— Hallod-e Alienor! ezek nem egyhamar hagyják abba. Ismerem a repertoirjukat. Egyszer már nekem is végigénekelték szolgabiró koromban. Most következik a «Jer

Digitized by Google

vidám csónakos, jer Fidelim»! Azután a «Múlik, mint az árnyék, ez az élet» s ha még el nem felejtették, a «Mars műhelyén, vér mezején»! szép dalt. Hanem annyit bizonyosan mondhatok, hogy legutolsó az a gyönyörű «éji őr dal» lesz: «Midőn minden állatsereg. S az emberek nyugosznak: Csak a kisértet ténfereg. Csak a rossz lelkek kullognak: Én lándzsám kezembe ragadom. A várost bebarangolom. Hu — hu — hu — hu! — Huhuhu — hu! Kiáltom! Huhuhu!»

Alienor megsemmisülve rogyott Leon ágyára, mint egy agyonvert ember. Ott még sem kapta olyan közvetlen első kézből a megtiszteltetést, mint a saját ágyában.

— Mondok neked valamit, szólt Leon: gyújtsunk gyertyát. Ennek az éji szekrénynek a fiókjában bizonyosan lesz kártya; (hiszen papnál vagyunk) pikétezzünk addig, a míg ebben tart.

Alienor azt mondta, nem bánja. Gyertyát gyujtottak; csakugyan megtalálták a kártyát, s aztán egy ágyban fekve, egyik innen, másik onnan elkezdtek a paplan fölött kártyázni. Csakugyan kijátszottak hat játszmát, mire az utolsó dalra került a sor.

De már a végső «huhuhu» biztató cadentiájánál csakugyan elnyomta az álom Alienort s ott, Leonnak lábtól fekve, elaludt; a másik perczben elaludt Leon, a harmadikban a gyertya, s ott aludtak egy Munkácsy ecsetére méltó genrekép: két korhely, egymáson keresztül hajigált lábakkal, betakarva elszórt kártyákkal, s megvilágítva a tartójába beégett, fel-fellobbanó, füstölgő gyertya kanócza által.

Ha ezt Octavián fejedelem láthatná!

Princz Alienor aztán aludt édesdeden (pedig vánkos sem volt a feje alatt; ez mind Leonnak maradt) és álmodott csodadolgokat, összeállítva bőszült fantázia által a lefolyt nap tarka eseményeiből. Vágtatott megszilajult gőzkocsikkal, s beleesett egy bortengerbe: segítség kiáltásaira népsereg jelent meg, mely leitta róla a bortócsát,

Digitized by Google

úgy szabadult meg. Megmentőinek a neveit mind meg kellett tanulnia, s azokkal mind kezet szorítani és a sornak nem akart vége szakadni. Dumka úr tánczolt előtte és szónokolt egyszerre, s arra ő neki kézen fogva, mint a menuetteben vissza kellett tánczolni és szónokolni. Aztán minden ember tánczolt, ott volt a herczegnő is, az öreg; mintha az akart volna vele minden áron tánczolni. Félt tőle. Felmenekült Leon nyakába, akkor Leon tánczolt vele, mint a medve. Akkor Leonnak vis-a-vis-je támadt Csajkos uramban. Az meg a feleségét vette fel a nyakába, úgy tánczolt. Neki egy vakmerő gondolata támadt. Hirtelen megragadta a deli amazont, lekapta férje nyakából, saját vállaira emelte, s azzal kétezer fáklyás ember sorfala között veszszőt futva, a kik mind azt énekelték neki, «aludj csendesen»! elrohant a két mázsás eszményképpel a vállain, haza rohant Octavian fejedelemhez, betört az ajtaján: «itt van! méltó pendantja a bajrámünnepi kegyencznőnek: ez az én menyasszonyom: áldj meg bennünket». A fejedelem erre dühbe jön, puskát ragad; ő elől, a megrabolt férj hátul keresztül lövik őt; de nem érnek vele semmit: a bőre olyan vastag már, mint a krokodilusé. Most az üldöző férj egy fakanál paprikás pörköltet tart feléje, azzal akarja megmérgezni, míg az a rettenetes káposztás rétes, mint eleven anakonda fonódik lábszárai és dereka körül, s megfojtással fenyegeti.

Valódi jótétemény volt ránézve az a duplapuskaropogás, a mivel az álmát elriaszták összeszorult kebléről.

Ez volt ugyanis a kissé drasticus jeladás a rendezőség részéről a fölébredésre.

Digitized by Google

AZ ELLENFÉL TÁBORÁBAN.

Alienor úgy érezte magát, mint a kit gyöngén kerékbe törtek.

— Te Leon, panaszkodék egyik tagját a másik után próbálgatva, hogy az övé-e még, bajtársának, ki a mint ébredt, egyszerre ugrott is ki az ágyból, s első dolga volt a hidegvíznek menni és kegyetlenül megmosakodni. Te Leon! Mindennap így fog ez menni?

— Óh nem. Most egy kis változatosság áll be a dologba. Ma az ellenpárt vidékét fogjuk meglátogatni. Ott minden egyéb lesz, csak fáklyászene nem.

— No hála a magas égnek! Csakhogy már a jó barátok közül kiszabadulunk. Vágyom már az ellenségek után.

Alienor azt hitte, hogy a tegnapi nagy dáridó után a csatatért rakva találja csatában elesettekkel; hogy úton útfélen fognak heverni, a kiket a bor lábaikról levert. Nem ismerte a kortes természetét. «A gárda iszik, de meg nem adja magát»! Évkönyveinkben nincs följegyezve olyan eset, hogy egy kortes egy nap annyit ivott volna, hogy másnap újra ne tudta volna kezdeni.

Mire a két hős kilépett a paplakból, már szekéren, lovon találta tegnapi kisérő seregét, mely harsány üdvriadallal fogadta ünnepeltjeit.

A tisztelendő úr még egy bucsuztatót zokogott az eltávozók fejére, azzal hintóikba ültek s vágtattak seregestül, és énekelték Alion úr nótáját és közben lövöldöztek, a mint illett. Nehány ember ingadozott; de a lováról le nem esett senki.

— Szeretném én ezt a tábort valahogy elveszteni magamtól, mondá Alienor nyilt bizalmassággal Leonnak.

— Ne busulj, mindjárt elmaradnak.

A mint kikaptak a gyepre s elértek a hármas halomhoz, a honnan meglátszott a legközelebbi falu tornya, ott egy-

Digitized by Google

szerre, a mint kétfelé válik az út, a domb előtt felállt a lovas bandérium szép katonás rendben. Itt aztán a szekerek is megállapodtak, s kiki leszállt a kocsijáról.

— Itt bucsut veszünk a hiveinktől; mondá Leon Alienornak, a ki aztán odament a lovasokhoz, megdicsérte lovaikat; megkérdezte tőlük, hogy nem fáj-e valamijök így szőrin ülni a lovat? S még egyszer kezet szorított a notabilitásokkal. A kisérettel asszonyok is jöttek: azok fenmaradtak a szekéren; ott volt a darázsdereku menyecske is.

— No Alienor, biztatá Leon védenczét, nem adsz egy bucsúcsókot a szép tánczosnénak?

De köszönte az szépen a ráadást, s örült nagyon, mikor már fennülhetett a hintóban, s egészen megkönnyebbült a lelke, mikor azt látta, hogy elmarad és visszafordul az egész szekérvár. S nem verik már a port a szemébe, s nem kiáltják a fülébe a keresztnevét.

Egy kocsi sem kisérte már. Még Dumka úr is hazaküldte a magáét a díszköntössel és az ezüstös karddal együtt, egészen czivilbe öltözött, s átült a jelölt úr hintójába a szemközti ülésre. Még aztán Csajkos uram csatlakozott hozzájuk a nagy nemzetiszin szegélyű fehér zászlóval: a kocsis mellé ült fel. Többen nem voltak.

Mikor mind fennültek, akkor azt a kérdést intézé a kocsis Leonhoz, hogy melyik úton induljanak el?

— Hát csak arra, a hol az a falu tornya ragyog.

— Az ott «Gezetlen!» mondá a kocsis, aggodalomteljesen mutatva ostorával arra felé.

— Az ott Gezetlen! ismétlé Csajkos uram a bakról és Dumka úr a szemközti ülésből duettben.

— Hát hiszen tudom, hogy Gezetlen, elégszer voltam benne adót exequálni. Szeretnek ott engem nagyon. Épen azért megyünk belé, mert ő Gezetlen.

A három polgártárs nagyon csóválta a fejét, még a lovak is csóválták a fejüket, azonban csak neki indultak Gezetlennek.

Nagyon csendesek lettek azonban valamenyien.

Digitized by Google

Leon biztatni kezdte őket:

— No Csajkos uram; most danoljuk már a nótánkat: magunk vagyunk hozzá; — s ő maga kezdte rá: «Fürge legény a Karakán! Kendermadzag van a nyakán!» — De csak nem akart neki senki kontrázni. — Nagyon szolid életet kezdtek el folytatni. — Aztán meg Dumka úrba kötött bele: «No kedves urambátyám, Gezetlenben vannak ám még szép menyecskék, azokkal tánczolunk ám még nagyot;» a mire Dumka úr nagy mogorván azt felelte, hogy a Luczifer tánczoljon az egész Gezetlennel!

Fele útján Gezetlennek, mikor a nagy tábla kukoriczaföldek közé jutottak, jött rájuk szemközt valami egylovas szekér, az az egy ló az első lábára sántított, s a hátulsóra meg volt merevedve; egy ökölnyi kis gyerek hajtotta, a hányat ütött rá az ostorral, annyit rántott a száján a gyeplővel, s így igen jó taktusban tartotta. A hátulsó ülésben pedig egy növendék leány ült bekötött fejjel.

A mint az uraságokat megpillantá a szekéren ülő leány, megállíttatá a lovat, mely kivánatnak az sokkal könnyebben tett eleget, mint a szekér, mely szeretett volna még a lejtőn egy kicsit odábbmenni.

— Álljanak meg! Álljanak meg!

Az urak is megálltak aztán.

— Ez a Jakab korcsmáros leánya, mondá Csajkos uram. A Száli.

— A biz a Száli! bizonyítá Dumka ur.

— Csakugyan a Száli! erősíté a kocsis.

— No mi baj Száli? kiálta rá Leon.

— Jaj, rettenetes nagy baj van, tekintetes, nagyságos uraim; jajveszékelt a Száli, mindjárt a siráson kezdve. Bele ne menjenek ma Gezetlenbe az Isten szent szerelmiért; tele van a falu gyilkosokkal, haramiákkal. A mint tegnap este a tátele kitüzte az odaküldött fehér zászlót a ház-hiuba, egyszerre odarohantak, voltak legalább ezeren, késsel, baltával, fokossal; csunyául káromkodtak, az Istent szidták; minden ablakot bevertek; az ajtót bedöntötték,

Digitized by Google

minden itczés poharat összetörtek, rontottak; a tátelének a fejét három helyen beszakították; most megyek be a tilógusért Sipotára, hogy jöjjön ki visum repertumot, meg flastrumot adni a szegény tátelének. Van legalább ötszáz forint ára kárunk. Ki tudja, ki fizeti meg? Ha ma éjjel mind meg nem ölnek bennünket, hát soha se érjem a holnapi napot. Be ne menjenek ma Gezetlenbe tekintetes, nagyságos uraim; a gyilkosok ott állnak a falu végén, s mind valamennyit gulyáshúsnak felaprítják!

A megszeppenés nagy volt. Csak Leont nem hagyta el a jó kedve.

— Hahhó hugám! Korábban kelj fel, ha engem bolonddá akarsz tenni. Rá se hallgassunk uraim. Ismerem már ezt a fogást. Régi kortestempó: eleibe küldenek a közeledő jelöltnek egy ijesztő postát vérengző rémhirekkel, s ha aztán a gyönge szivű visszafordul, megszalad: nagyot nevetnek rajta. Mondd meg nekik hugám, a kik elejbénk küldtek ezzel a hirrel, hogy nem veszek belőle: magam is azzal kereskedem. Hajtson kocsis!

A Száli még ezután is esküdött mennyre, földre, hogy de biz a tátele fejét nem proforma szakasztották be három helyen; de már arra nem hallgatott senki; az urak a jelölttel robogtak tovább Gezetlen felé.

Az a biztos derült kedv, a mivel Leon ezt a hírt fogadta, egészen megnyugtatá Alienort, kinek számtalan hasonló fogást mesélt el a a kortesvilágból, a mikor a küzdő ellenfelek egymást rászedni törekesznek.

Ő maga ugyan meg volt győződve róla, hogy a mit Száli elbeszélt, az mind egy szálig igaz; de nem akarta elrémíteni embereit; attól tartott, fele úton visszafordulnak. Igy pedig még ők nevettek nagyobbat.

Csak akkor győződtek aztán meg a valóságról, mikor egy nyárfaerdőből kibukkanva, maguk előtt látták Gezetlent.

Gezetlen «kulcsos» város volt: a mennyiben köröskörül levén szőlőskertekkel befoglalva, abba akárhol csak az

Digitized by Google

egyenes úton lehetett bejutni, mint egy avar körsánczba. Dülő úton, «kertek alól» megkerülni sehol nem volt rá mód.

Az az egyenes bejárás ugyancsak meg volt szállva az ellenségtől.

Roppant népcsoport, asszony, férfi, gyerek hemzsegett a két szőlő-garád között, s hogy minő szándékkal? ezt tanusíták a botok, csákányok, miket a levegőbe emeltek, midőn a kibukkanó hintót a fehér zászlóval a bakon megpillanták, valamint az üvöltő riadal felzendülése, a minek magja is volt egy hatalmas kőzáporban, mely nem érte ugyan el a hintót, de a jó szándékot legalább kimutatta.

— Jó lesz visszafordulni, véleményezé a kocsis.

— Jó lett volna becsavarni a zászlót, s nem mutogatni messziről.

— Csendes vér, urak; mondá Leon, széttekintve a csatamező területén. Nem eszik a levest olyan forrón, a hogy főzik.

— De én nem akarom magamat a magyar alkotmányért skalpoztatni, tiltakozék Alienor.

— Ne félj semmit, míg engem látsz.

— Én visszafordulok.

— Nem fordulsz vissza. Én vagyok a kortesvezéred. A vezérnek engedelmeskedik minden ember. Most én kommandirozok. Nem vagyok én vándorsáska, hogy engem nagy lármával el lehessen kergetni. Másforma peteket is láttam én már! Mi az egy határigazítási per itéletének végrehajtásához képest? ott igazán csatát kell vívni. Ezek mostan jó emberek, jó kedvük van. Odamegyek, s ha beszélek velük, lebeszélem a szűrt a nyakukból.

— Az Isten szerelméért, oda ne menjen ön, kiáltá Dumka úr.

— Leon, én nem bocsátlak; heveskedék Alienor.

De már akkor ő le is ugrott a kocsiról, s a kocsisnak azt parancsolta, hogy álljon félre addig a lovakkal a nyárfa árnyékába, míg ő visszakerül.

Digitized by Google

Hogy pedig semmi kétség ne legyen az útat elálló népcsoport szándéka iránt, az úton fölfelé egy lovas legény jött száguldva, a ki a mint hangtávolba jutott, fokosát megrázva a levegőben, ezt az izenetet adá tudtul:

«Be ne próbáljatok jönni, a ki rézangyalatok van! mert a kutyák iszszák meg a véreteket!

— Ejnye de szép kanczád van Bandi; szólt Leon, odalépve a legényhez; meg sem ismernéd a lóhátról a szegény embert.

A lovas herold abbahagyta addig egy kicsit a káromkodást.

— Hát addig, a míg a kutyák meginnák a vérünket, nem adnál egy kortyot abból a kulacsból? szörnyű meleg van ám ma.

A szilaj legény csak leakasztotta a kulacsot a nyakából s odanyujtotta Leonnak. Az jót huzott belőle.

— Magad bora van ebben úgy-e Bandi? Érzik rajta, hogy nem a Jakab mérte. Hát termett-e sok?

Ezzel aztán belekeveredtek a discursusba. A lovas legény szép csendesen léptetett Leon mellett; az kikérdezte minden otthon levő pereputyjának állapotát, katonaviseltségét, vőlegénységét, azt a szép bokrétát kitől kapta a süvege mellé? s az a nyeresége volt belőle, hogy a kölykek nem hajigálhatták meg a szőlőgarád melől, a kisérő lovas legény miatt.

— Hát ki a pártvezér? Kérdé végre Leon. Ugy-e bár Tukmányi úr?

— Az: a vad palatinus! Disznó turja ki a töviből!

— Szeretitek úgy-e?

— Mint az ördög a malaczot.

Leonnak nem nagyon kellett tudakozódni a pártvezér holléte iránt; mert a mint odaért a népcsoport zöméhez, hol egy pár trikolor zászló is diszelgett, ő maga jött eléje.

Azaz, hogy nem egyedül maga, hanem feleségestől együtt.

Igenis; az alkotmányos izgalom csodákat képes elő-

Digitized by Google

idézni. Etelvárott kényszerité az éjjel élő herczegnőt a fényes nappal előtt is kinyitni ablaktábláit s a parlagi házban kibékité a férjet és feleséget: most együtt járnak korteskedni, s ha a férj kifogy a szónoklatból, az asszony soha.

Most is karöltve jönnek Leon elé. A barlanglakón csak az a különbség van azóta, a mikor legutoljára láttuk, hogy jól kiette, itta magát a faluzásban, s tökéletes kiegészítő részére talált visszakerült élete párjában. Még a vonásaik is hasonlítanak egymáshoz; két veszekedő élettárs arczkifejezése rendesen egymáshoz idomul. A delnő öltözete ép oly piszkos volt és sasoktól tépett, mint a férjeé, lábain két felemás czipő, fején horgacsolt főkötő volt, de abból mint szeg a zsákból, törtek elő minden lyukon a fésületlen fakó hajpamatok; hanem aztán mindent jóvá tett egy irgalmatlan nagy veres haraszból készített rózsa, a mi a feje búbjára volt feltűzve. A karján hosszú szalaghurokra akasztott ridikült hordozott, mely gyöngy helyett tökmagokból volt hímezve, s tartalma súlyos lehetett.

— Szervus, kedves czimborám, Palkó! üdvözlé a nagy férfiut Leon, tenyerébe csapva kordiálisan. De megnőttél, a mióta nem láttalak. Üdvözlöm szép nagyságodat, tekintetes asszony. Ejnye, de jól néz ki! Csókolom a kezét.

S meg is tette, a mit mondott. Kezet csókolt a vad palatinusnénak. A mivel azt rögtön annyira lefőzte, hogy a mint egy pákosz kölyök Leonra a nyelvét öltögette, azt a derék amazon úgy becsületre tanította, hogy rögtön eleredt az orra vére.

— Hát miért nem akartok minket beereszteni, kedves czimborám? enyelgett Leon a félelmes ellenségi főnökkel. Ugy megijesztitek az embert, még a vére is meghül.

— Hát mit kerestek itten! förmedt rá Leonra a vezér, kirángatva a kezét annak a markából.

Erre aztán Leon a karja alá ölté a kezét, s hamiskodó arczkifejezéssel sugott oda neki.

Digitized by Google

— Te, pajtás, hát olyan sok pénzetek van, hogy magatok kibirjátok a választást? nem kell ellenjelölt?

— Van az ördögnek! a zászlókat is úgy kértük össze az asszonyoktól; egyik a fehér szoknyáját adta ide, másik a vöröset, a harmadik a zöldet: abból csináltunk trikolort.

— Hát akkor mi a patvarnak akadályozzátok meg, hogy az ellenjelölt bejöjjön a faluba, a ki pénzt hoz, meg enni, inni valót? Hát szárazon akarjátok dicsérni az urat? Azt gondolod, hogy én ezt a majmot azért hordom a hátamon, hogy megválasztassam képviselőnek? Van eszemben! de hát hadd költse a pénzét a bolond: úgyis annyi van az apjának, hogy felveti, mint nagypéntek estén az elásott pénzt. Aztán tudod, nekem is csak marad belőle egy kis «psóres». Az ilyen szegény legénynek, mint magam, tíz-húsz ezer forint is jól esik. De bolond volnék, ha el nem venném. Hahaha.

— Hehehe! már ennek a troglodyth is nevetett.

— Ugy-e Palkó, hiszen emlékezel rá, hogy még eddigelé minden választásnál megtette Gezetlen azt a tréfát, hogy engedte az ellenjelöltnek megnyittatni a tanyáját, kitüzetni a zászlóját, eljárt oda meginni a borát, hazahozta a mészárszékből az ingyen vágott húst, tánczolt neki, ivott neki a választás napjáig; akkor meg aztán ellene szavazott mind egy lábig; de csak irmagnak se kapott az egy votumot soha. No, nem úgy volt?

— A biz úgy volt.

— Hát mit akarsz mostan, új rendet csinálni? mit állod el a bornak az útját, a mi a szomjasokat enyhíteni jön? Csak nem hiszed tán, hogy ha behozom hozzátok azt a fancsali feszületet, az egész táborod mind hozzá áll, s pápistává lesz a kedveért?

— No már attól nem félek; hehehe! A viaszbábtól nem szoktam félni. Olyan mézeskalácshuszártól nem ijedek még.

— Hát akkor szépen beeresztesz benünket a faluba.

— Tudod, nem félek, az ördögtől sem félek. A pénze-

Digitized by Google

tektől sem félek. Hozzátok ide, nem vesztek meg rajta senkit. Hanem te tőled magadtól még is félek. Te átkozott calefactor vagy! Ha téged beszélni hagyunk, befűtesz nekünk, attól félek.

— Palkó! ugyan legyen eszed! Hisz ismered a programmunkat. Lehet azzel valakit Gezetlenben eltántorítani? A «Jerichoi Kürt» elveivel meglehet ingatni valakit Gezetlenben? Meg biz a botot! De olyan bolond sem leszek ám, hogy azt én itt elprédikáljam a piaczon, s beveressem a fejemet. Hanem mindössze is annyit fogok mondani, hogy édes atyámfiai! itt hozok nektek hat tulkot.

— A hetedik a jelölt.

— No ne gorombáskodjál! Mert hátba váglak itt a táborod közepén! Csókolom a kezét, kedves nagysád, hogy megadta neki a hátbavágást helyettem. Ugyan szedje ránczba kérem, ezt a rakonczátlan kópét! — Hát az lesz az egész, hogy itt a csapszék, itt a mészárszék; a hol a zászlónk kitűzve, minden embernek ingyen mérnek a választási szent napig. Adja Isten egészségetekre szeretett polgártársaim! S azzal «ámen!» Ha pedig valami veszedelmes dolgot találnék mondani, a mi ellenetekre volna, hát hiszen ott leszesz te; ott lesz Tarifás rektor uram (már akkorra az is odafurakodott, s a két beszélő közé dugta a veres orrát) majd megczáfoltok rendén. Hát hiszen intelligens emberek előtt beszélünk, a kiket nem lehet elbolondítani. Először szóltok ti; kifejtitek programmotokat; azután szólunk mi, s végül megint a tietek az utolsó szó. — Te! hiszen az valami gyönyörű komédia lesz, mikor ez a német el kezd magyarul beszélni, a ki nem tudja az «r»-et kimondani, aztán az orrán át nyekeg; — hogy akarod ettől a mulatságtól megfosztani a publikumot?

A vad palatinus már nevetett; de Tarifás a rektor keményen tartotta magát.

— No, én csak félek az urakat beereszteni a városunkba.

— Micsoda? Kiáltá fel Leon; hát magyarok vagytok ti?

Digitized by Google

Háromszázan vagytok s féltek egy szál némettől? Még csak közel sem meritek magatokhoz ereszteni?

— No hát nem félünk, azért sem félünk! kiáltott közbe türelme hagyottan Tukmányiné nagyasszony, karjára gyűrve a fűzős oldaltáskát. — Jöjjenek elejbénk! Nézzenek a szemünkbe. Halljuk a szép szót. Itt is van ész elég. Nem félünk a nagy uraktól. No hát tessék besétálni.

— Köszönöm, óh tisztelt honleány, tekintetes asszony! kegyes pártfogását. Bátor leszek további kegyességét magam és társaim számára kikérni.

Az asszonyság aztán megtette érette azt a barátságot, hogy a gyermekeknek megparancsolta, hogy ne merjenek az eltávozó után hajigálni; úgy látszik, ennek a phalanxnak ő volt a commendánsa.

A kocsin maradtaknak nagy volt az elbámulásuk, hogy Leont épkézláb visszatérni látták; de még nagyobb lett, mikor elmondta alkudozásai eredményét; hogy nemcsak akadálytalanul bemehetnek Gezetlenbe, sőt a zászlójukat is kitüzhetik a tanya fölé, s azt onnan senki le nem fogja tépni. Sőt mindezek fölött még az is megengedtetik nekik, hogy programmjukat a népgyülés előtt a vásártér közepén elmondják.

— Ön ezermester! nyilatkozék Dumka úr.

— Valami spiritussa van: véleményezé Csajkos uram, megint kibontva a zászló lobogóját.

— Utoljára mégis csak az lesz a vége, hogy itt agyonvernek bennünket, sóhajtá Alienor.

— Te pedig legkevésbé sóhajtozzál. Te mondtad, hogy bár csak már ellenséget látnál. Hát itt van.

— Ellenséget látni! igen; de nem verést kapni.

— Mais c'est la guerre, monsieur.

A hintó tehát megindult a helység felé. Az ellenfél tábora szépen két oldalra sorakozott előtte, nagyszerű gúnyhahotával fogadva a közbül elhaladókat.

Bezzeg hallott most már Alienor egyebet is, mint hizelkedést! Egy csoport a gúnydalt énekelte rá: «nincs a né-

Digitized by Google

metnek . . .» (bizonyos öltönydarabja), másutt meg a póznára akasztva mutogatták fel az élczlapban megjelent torzképét, s egy siheder óriási kulacsot vitt a hintaja előtt, nagy meszelőrudra tűzve, arra volt irva: «in hoc signo vinces». S a vexillifer egyre süvöltözé: «éljén Alienor, zászlónk vezére!» (Ez a rektor ötlete volt.) Mire száz meg száz torok bömbölte rivallva: «éljen Karakán Absolon!» Egy suhancz bele kapaszkodott a jelölt hintaja kocsifogantyujába, úgy szaladt mellette, visítva: éljen Karakán! a tulsó oldalon pedig egy czigányasszony futott vele versenyt, egyik kezében egy visító malaczczal, a másikban egy ökörkolomppal. Valahonnan egy bógácsból összeragasztott koszorút dobtak a hintajába. Szép változatosság a tegnapi diadalúthoz.

A Jakab kocsmája előtt volt a megállapodás: az volt a fehér zászlósok tanyája.

No hiszen nem fogadták itt Alienort üdvözlő szónoklattal; hanem a mint a Jakab meglátta azt a fehér zászlót a bakon, jajt kiáltott ijedtében, s maga felfutott a padlásra, a felesége meg le a pinczébe. Csakugyan igaz volt, a mit a Száli mondott. Jakab feje be volt kötve, s az ablakai mind beverve. A tanyára betérő urak csak nagy könyörgéssel birták előcsalni a pinczéből az ifjaszszonyt, hogy adjon nekik egy kis vizet — megmosdani.

Szívszakgató volt az érdemes hölgy panaszát hallani, kivált midőn az összetört üvegek rémes recsegését elmondta. A rémület ékesen szólását toll nem képes visszaadni. Itt ismét kitünt az a bizonyos varázserő, melyet Leon gyakorolt a vele érintkező emberekre, s melyről nem tudni, a szemeiben, vagy hangjának érczében rejlik, vagy delejes fascinatiónak nevezendő-e? de annyi bizonyos, hogy a mint azt mondta a halálra rémült asszonynak, hogy az eddigi szenvedések ötszáz forinttal kárpótoltatni fognak, hogy ezentúl Dumka úr számlájára éjjel-nappal mindenkinek, a ki érte jön, a székben marhahús és juhhús méretik ingyen, a söntésben pedig idei nyolcz krajczá-

Digitized by Google

ros, a mennyi csak elakar fogyni szintén ingyen: az ideges reszketés egyszerre mintha el lett volna fujva az asszonyság tagjairól, keze nem reszketett, feje nem vaczogott többé, a hangja is megjött egyszerre, sőt gyógyulása még a padláson levő férjére is elragadt, annak is csodamódon begyógyultak egyszerre a fején ütött veszedelmes sebek, a mint a lépcsőn alá sietett e szóra.

— Te Leon, elmehetnél nyavalyatörősöket és betört fejüeket gyógyítani a világba, monda Alienor, ki egy perczre elfeledte, hogy maga is a betegek sorába tartozik.

A népség ezalatt felgyülekezett a térre, mely a korcsma előtt volt. A korcsmával szemben a község háza.

Közepén volt a kút: annak a kámváját ez alkalommal befedték egy keresztbe tett pinczeajtóval, elmés találékonysággal rögtönözve abból szószéknek való emelvényt. Az ajtó jó vastag volt, a szónoknak nem kellett attól tartani, hogy keresztül esik rajta, s megfürdik a kútban; míg jó volt neki tudni, hogy alatta víz van; ha rosszul beszél, beledobják.

De ki beszélne ilyen helyen rosszul? Beteg ember és képviselőjelőlt mind igen szépen szokott beszélni.

A Jakab korcsmájában levő uraságok nem sokára, lelkes éljenzések szünni nem akaró vihara közepett látták megjelenni ellenjelöltjük személyét, a nép vállain emelt Karakán urat.

Dehogy «urat!» Geniális gondolat volt tőle egészen parasztnak öltözni, lobogós borjuszájú ingben, meg abban a másik öltönydarabban, a mi a németnek nincsen; pitykés mellénye volt, turi süveg a fején, meg tulipános szűr a nyakában. Soha sem mondta volna senki, hogy nem most szalajtották el a Bakonyból a disznókonda mellől.

A lelkes szónoklat is egészen abból a szűrkelméből volt szabva.

«Szeretett testvéreim. Látjátok, hogy én nem vagyok úr. Szegény paraszt vagyok, miként ti is. Szüleim alacsony származásuak voltak: magam is tenyerem törésével kere-

Digitized by Google

sem hazánk véráztatta földéből verítékkel sózott kenyeremet».

— Soha sem volt kártyán kívül más szántovető eszköz a kezében, jegyzé meg rá Leon, közbevetőleg.

«De hát miért kell minekünk, ti nektek a népnek, hazánk véráztatta földét verítékünkkel kövérítenünk? Azért, hogy az urakat hizlaljuk, a kik bennünket kirabolnak, lenéznek, kicsufolnak, eladnak, mészárszékre hordanak».

A többit elnyomta a tetszésnyilvánítás.

Alienort kezdte a hideg lelni. A fogai vaczogtak össze.

A szónok azután áttért egyenesen az ide most megérkezett urakra. Azokat ugyan szépen learczképezte. Az egyik: a számtartó, az nem más, mint Faraónak a tiszttartója, a ki a szegény néppel téglát vettet, s még polyvát sem ad hozzá; a sarczoló, commassáló, szegény zselléreket telkeikből kibecsülő vén gonosztevő, kinek több a bűne, mint fején a haja szála. (No nekem kijutott szépen; monda Dumka ur) A másik, az ifju óriás, az a Napoleon: no hisz ezt ismerheti Gezetlen, mint hajdani kegyetlen adóexequáló, ujonczbehajtó, tömlöczbecsukató, közmunkára elhajtó istentelen törvényszolgát, ki most ifjú és férfi létére nem szégyenelte eladni magát, beállani rabszolgának, a papok és főurak zsoldjába, tányérnyaló kutyának.

— Hüh! szörnyedt fel Alienor.

— Hahaha, kaczagott fel Leon.

A szónok folytatá: ime most pedig, hogy gyalázatosságait megkoronázza, még beáll majommutogató komédiásnak, s idehoz közétek egy orángutángot, hogy válaszszátok meg képviselőnek.

Ekkor aztán következett Alienor.

No ha tegnap nagyon megcsömörlött a magasztalásoktól, hát ma megkapta mindannak az antidotumát. Borzasztó csodaszörny volt, a minek most leírták, párosulva benne az irtózatos a nevetségessel.

Alienornak most már melege volt: még izzadt is. Soha sem hitte volna, hogy jöhessen egy olyan helyzet,

Digitized by Google

a melyben ilyen dolgokat mondhasson el valaki füle hallatára.

Nem jutott azonban eszébe a harag; hanem a félelem. A hallgatóság fenyegető helyesléskiáltása megrémíté.

— De hát nincsen itt katonaság, finánc vagy pandur, a ki az ember életét megvédelmezze? Hisz ez felakasztat itt bennünket sorba.

— Csigavér! csitítá Leon. Félóra mulva mind megváltozik az, csak hagyd te azt én rám. Vagyok én olyan legény, mint Karakán. Két vége van a botnak.

Miután ellenfeleit olyan szépen helyben hagyta, áttért Karakán barátunk saját becses személyére, hogy ki ő, és minő alapelvek nyomán szándékozik Gezetlent a paradicsom központjává varázsolni, ha megválasztatik.

Az adó természetesen leszállíttatik, s azt is csak akkor fizeti az ember, mikor már kiszakad a tarisznyája a sok pénztől, az adóexecutió neve még a szótárból is kitörültetik. (Lelkesült éljenzés.)

A katonáskodás megszüntettetik: minden ember nemzetőr lesz, a ki az ellenséget puszta megjelenésével elkergeti. (Zajos taps, tetszéshangok, különösen a hölgyközönség részéről.)

Dohányt termelni szabad lesz mindenkinek, a trafika eltörültetik. (Általános helyeslés.)

Az államadósságokra egyszerűen kimondatik, hogy azokat nem fogadjuk el. (Zajos tetszés.)

(«Mi van még?» szólt alá a szószékről a szónok. Kétfelől ott álltak mellette pártvezérei, Tukmányi és Tarifás a rektor.)

(A vasut) sugá neki Tukmányi.

«Igen is. A potyománd-gezetleni vasút országos kamatbiztosítás melletti létrehozatala első feladatunk legyen.» (Lármás helyeslés.)

(Nevelésügy) sugá Tarifás uram.

«Igen. Fősúlyt kell fektetnünk a népnevelésre, különösen az ütenyrendszernek az iskolába behozatalára, (Erről

Digitized by Google

sokat beszélt neki a rektor, annálfogva nem tudta tisztán, hogy mi az?) és a felnőttek oktatására. (Mit felejtettem még el?)

(Egyházi javak) sugá Tukmányi úr.

«Igazság! Semmi sem olyan méltányos, mint hogy a papok jószágát vegye el az állam, annak több szüksége van rá. A papok dolgozzanak, a hogy mi dolgozunk. Az apostolok is dolgoztak. Ki vámszedő volt, ki halászott. (Ez is tetszett nagyon.)

(No még mi van?)

(A nemzeti bank.)

«Épen a nyelvemen volt. Nem kell nekünk német bankó: csináljunk magunk nemzeti bankot; nem kell annak semmi ezüstalap; ha nem fogadja el a külföld, legalább magunknak marad, annál több pénzünk lesz. (Ezt már csak gyöngén éljenezték meg: ebben az egy kérdésben megszünik a kedélyesség.)

(Mi a végszó?)

(A polgári házasság.)

«Igen is. A polgári házasság. E nélkül hazánk alkotmánya nem tökéletes. E nélkül nincs meg a polgárok közötti tökéletes egyenlőség. A polgári házasság okvetlenül behozandó.» (Erre már csak sporadice éljeneztek. Bánták is azt!)

Éljenzés nélkül végezni pedig a beszédet öreg hiba volna egy jelölttől. Vette azt észre Karakán, s annálfogva még egyszer rágyújtott arra a lelkesítő thémára, hogy minden bajainknak az okozói az urak, ezek nyúztak bennünket századok óta: elkezdve II. Ulászló alatt, a mikor Dózsa Györgyöt tüzes vastrónusban süttette meg Szapolyai János.

Erre aztán megéljenezték a szónokot is, Dózsa Györgyöt is, meg Szapolyai Jánost is.

Végezte. Nagy munka volt. Bele is izzadt erősen. Meg is törlé a homlokát a lobogós ing ujjával, igaz parasztlegény módjára: a miért újra megéljenezték.

Digitized by Google

(— Mind agyon vernek ma bennünket; szurkolt Alienor, ki mindezt a korcsmaablakból hallgatta és nézte.)

És most következett a szónokok másodika: Tukmányi úr. Ő mászott fel az emelvényre.

Neki nem kellett arra hivatkozni, hogy ő kinek az embere? Látták. Rongyos volt. Azzal bizonyította be a szegény emberek iránti szeretetét.

Hangja rekedt és recsegős volt, s előadása nem kellemetes.

Hanem, hogy mára való esze több volt, mint a tisztelt jelöltnek, az bizonyos.

Sietett megmagyarázni az egybegyülteknek, hogy miután meghallották a jelölt remek programmbeszédét, annak buzditó szavait ne akként vegyék ám, mintha már most itt volna az ideje az urakat tettlegesen eldöngetni; mert ennek rossz következései lennének. A képviselőjelöltek és kisérőik személye szent és sérthetetlen, a ki azoknak a fejét beveri, a szolgabiróval meg a csendbiztossal jön barátságtalan érintkezésbe; katonaságot küldenek érte, az ellenállókat megszurkálják, s a vezéreket becsukják egy pár esztendőre: mert most a zsarnokoké a hatalom. Annálfogva az a lelkes szózat, mit a jelölt úr hallatott, hogy «fenynyen villogtassuk ellenségeink feje fölött fegyvereinket» csak mint bibliai mondás értendő. Csupán alkotmányos fegyvereinkről van szó: szavazatainkról; azokat villogtassuk. Méltó haragunkat pedig temessük keblünkbe és most hallgassuk ki az ellenpárt szónokait, igazságunk bevehetetlen várának sánczaira könyökölve, s nagyokat köpve azoknak ostromlóira, kik nem érdemesek arra, hogy botjaink végét beszenyezzük az ő megérintésükkel.

— Ez derék, okos, becsületes ember: rebegé Alienor könnyebbült szívvel. Ebben van keresztyéni érzés.

— No én bennem nem lesz annyi keresztyéni felebaráti szeretet; mondá Leon, mert én megdögönyöztetem a két kedves barátomat, most mindjárt a saját népe által.

Digitized by Google

— Tehát csakugyan ki akarsz hozzájuk menni?

— Veled együtt.

— Ilyen úri ruhában? mikor fel vannak bőszítve a fekete kabát ellen.

— Ezt le is vetjük. Hoztam magammal más costumeöt is. Te felveszed a rókavadász piros frakkot, én meg a franczia zuáv egyenruhát a mult jelmezbálról.

— Csak nem bolondultál meg?

— Sőt egészen megokosodtam. A fekete kabátot gyülölik; de az egyenruha imponál nekik. Meg lesznek lepve. Én csak kiosztom a szerepet. Te angol vagy, én franczia. A többit bizd rám. Most siess öltözködni. A közönség már türelmetlenkedik. Siess. A szinpadon vagy. Nincs hová menekülnöd, mint a sugólyukhoz. A fejed épsége, az életed függ tőle, hogy jól játszál. Ha most innen elfutunk, utánunk szaladnak, s kékre-zöldre páholnak. Közéjük kell rontanunk merészen, mint egy operette libretto eszeveszett hőseinek, s azon lennünk, hogy mi veressük meg velük az ő vezéreiket. Tertium non datur; itt más választás nincs.

Alienor ráadta fejét a veszedelmes komédiára. Nem mert Leonnal ellenkezni. Ez volt egyedüli védelmezője a savannák indiánjainak wigwámjai között. Csak felvette a veres frakkot, a mint látta, hogy Leon egy fütty alatt felrántja a zuáv kantust, a veres bugyogóval. Leon még koszperdrül is gondoskodott a számára, s a kiegészítő háromárboczos kalapról, s hogy tökéletes legyen a costume, feltűzött a mellére egy nagy ezüst cotillonrendcsillagot. Aztán maga is felkötötte a kardját. No már most «all right» — «vogue la galére?»

Künn rettentően halljukozott már a kiváncsian türelmetlen sokaság.

Az idegen, felötlő egyenruhák láttára rögtön a bámuló meglepetés hallgatásába halt el az eddigi zaj; útat nyitottak előttük, s a legközelebb állók még kalapot is emeltek nekik, a míg a kútig eljutottak. Itt Leon felsegíté előbb

Digitized by Google

Alienort, s maga egy erélyes szökéssel melléje ugrott, s rögtön kezdé a megszólítást.

«Felséges nép!»

(Felséges! Nem: «hallják kentek!» nem: «ti barátim!», hanem «felséges!»)

«Mert ez a czím illeti meg a suverain népet, kinek szine előtt szabad legyen néhány szót szólanom.»

«Nem szükség magamat bemutatnom a népnek, ismer engem a nép: tudja mindenki, hogy én vagyok Napoleonnak öcscse.»

Erre kellemetes morgás támadt, hiszen az egész világ úgy ismerte, hogy «Napoleon öcsém».

(Még csak nem is lehet megczáfolni! dörmögött Tukmányi úr).

«Annak a dicső nagy Napoleonnak, a ki Solferinónál legyőzte az osztrákot s a kinek köszönhetjük, hogy nem ül többé nyakunkon a cseh zsandár és mindnyájunkat be nem csuktak Olmüczbe, Józsefstadtba, hanem szabadon megválaszthatjuk képviselőinket. Éljen a hős franczia nemzet! Éljen az én dicső bátyám és druszám Napoleon!»

Ezt az éljent lehetetlen volt megtagadni.

No már egy éljent kicsikart a hallgatóságból.

«Ez az én tisztelt barátom pedig, kit ime önöknek bemutatok, a nagy nevű princz Alienor, uralkodó fejedelmi sarj, fia annak a hatalmas Angliának, mely a magyar menekülteket vendégszeretően fogadta, melynek hatalmas hajóhada előtt reszket az egész világ; azon hatalmas Angliának, mely minden elnyomott népnek leghívebb barátja, mely Lengyelországot már felszabadította, s most meg Magyarországot fogja felszabadítani a járom alól.»

(Te! Ezért meg a kormány akasztat fel, szepegett Alienor.)

(English spoken mylord! dörmögött rá a szakálla közül Leon s folytatá:)

«Igen, a dicső Angliának küldötte ő: az angol hajóhad

Digitized by Google

commodorei egyenruhájában, mellén a Viktoria regia érdemrendével.»

(Hisz az vizi virág! kiálta fel tudákosan Tarifás rektor úr.)

«Az ám; mert ha borvirág volna, akkor ő is az orrán hordaná azt, mint Tarifás uram.»

Tarifás úrnak igaz, hogy nagyon veres orra volt, annálfogva a hallgatóság nagyszerű röhejben tört ki a találó visszavágására a szónoknak.

Már meg is nevettette őket. Ez a második bevett sáncz.

(Mondtam, hogy ne engedjük ezt az embert szóhoz jutni! dörmögé Tarifás úr.)

«De hát mit keres egy ánglus a magyar országgyülésen? Azt kérdi tőlem a felséges nép. Megfelelek rá. — Nagyon helyesen mondá az előttem szólott igen tisztelt képviselőjelölt, kinek tehetségei és hazafiúsága előtt én mindenkor meghajlom, hogy az adófizetést végképen meg kell szüntetni. Én is egy véleményen vagyok vele. De nem mondta el az én tisztelt barátom, hogy mi módon hiszi megszüntethetőnek az adófizetést hazánkban: pedig ez a nyele a dolognak. No majd megmondja ez az ánglus. Mert tudd meg, óh én népem, hogy mikor dicső nagybátyámat, azt az első Napoleont, a többi potentátok leverték 1816-ban, akkor nagyszerű hadikárpótlást csikartak ki tőle, a melyből Magyarországra is jutott nyolczszáz millió. Ezt a pénzt azonban, a helyett, hogy akkor kiosztották volna a nép között, a hogy illett, inkább megtartották és betették az angol bankba. Ez most is ott van. Ez az ország pénze. Ez azóta kamataival együtt felmegy két ezer millióra. Ezt a két ezer milliót kipörölni az angol bankból és nekünk juttatni, leend feladata az általam bemutatott képviselőjelöltnek.

(Hüh, hisz ez felségsértés, a mit te itt beszélsz. Én elszaladok innen, monda Alienor.)

«Nye krics, ha angol vagy», dörmögött rá mérgesen Leon; el pedig nem szaladhatott, mert fogta a karját.

Digitized by Google

Ez a felvilágosítás pedig rendkívül tetszett a hallgatóságnak. Lám, ezt Karakán úr vagy nem tudta, vagy elhallgatta előttük.

«S ha azt megkaphatjuk, nem hogy mi fizetnénk az államnak, hanem az állam fizet nekünk. Mert legelőször is hadsereget nem fogunk tartani. Ebben én is egyetértek tisztelt barátommal, Karakán úrral. De semmiképen nem helyeselhetem azt a módszert, a mit ő nekünk a helyett ajánl. A nemzetőrség! Nem kell a nekünk! Itt van Czuppan uram, itt van Dézsás uram, a kik negyvenyolczban nemzetőrhadnagyok voltak, tudják jól, mit tesz nemzetőrnek lenni? Familiás embernek házát, tűzhelyét elhagyni. Kenyéren vizen Nagy-Bányáig gyalogolni, szűr nélkül, kalap nélkül hazaérkezni; itthon a feleségnek hült helyét találni. Nem hiszem, hogy még egyszer kedvük legyen a «bőrseregbe» beállani.

(«De nem bizony! De kell biz a kányának!» kiáltozának minden oldalról a hallgatóság öregebb férfiai.

A nemzetőrség tehát formaszerint megbukott.

«A mi jelöltünk azonban majd megtanítja az országgyülést arra, hogyan lehet a mind a katonáskodást megszüntetni, mind a nemzetőrséget fel nem állítani. Ezt úgy híják, hogy «garantia». Ha Francziaország meg tudja védelmezni Algirt, pedig az pogány nép, Anglia pedig Kelet-Indiát, a ki csupa czigány: ketten együttvéve hogy ne védelmezhetnék Magyarországot is, s akkor nem magunknak kell fáradni vele; a mi igazság is: mi háromszáz esztendeig védtük egész Európát; most védjen bennünket Európa. Mi majd csak nézzük.

Ez igen érthető és természetes megoldása volt a védelmi rendszernek.

«A mi az államadósságok kérdését illeti, arra nézve a tisztelt előttem szólott barátom nézetei ellen semmi kifogásom nincsen, csupán azt szeretném hozzátétetni, hogy minekelőtte kimondanók, hogy az államadósságot nem kell fizetni: fölöttébb szükséges volna, hogy az állam minden

Digitized by Google

egyes polgárának a a magánadósságát vállalná el magára, s abból is lenne államadósság. Így legalább addig is, míg azok eltörültetnének, nem csak mi szegény adósok nem fizetnők a keserves uzsorát az adósságainktól; hanem a czudar hitelezők maguk is fizetnék a saját követeléseikért járó kamatokat.

Ez meg már oly világos pénzügyi projectum volt, hogy azt lehetetlen egy hallásra meg nem érteni akárkinek; hangzottak is sürűn a fölkiáltások: «De jól beszél! Nagyon jól beszél! Halljuk, halljuk!»

(Te Leon! Ne bolondítsd a népet ily infámis módon! zsörtölt rá fel a vad palatinus.)

(Ha ilyen százmázsás bolondságok alatt le nem szakad ez az ajtó, a min állunk, hát akkor sokat megbír, mormogá Alienor.)

«Halljuk! halljuk!»

«A mit a dohánytermesztésről mondott a nagyon tisztelt előttem szóló: azt az eszmét sem találom egészen tökéletesnek. Mert hogy mi szabadon termeszthessünk dohányt, az nagyon helyes kivánság; hanem, hogy minden ember termeszthessen dohányt, az már csak istentelenség volna. Hát akkor ki veszi meg a mi dohányunkat, a mit magunk el nem pipálunk? A mi jelöltünk oly törvényjavaslatot fog behozni a képviselőházban, mely szerint dohányt csak a kisbirtokosoknak szabad termeszteni, a nagybirtokos vessen zabot, abból is megél. A kormány pedig ezentúl is vegye meg a dohányt. Tehát legyen szabad dohány, ne legyen fináncz, de maradjon meg a trafika.»

Rémséges éljenkiáltás fogadta ezt a törvényjavaslatot.

(No bizony még elbolondítja a népet a kezünkről, aggodalmaskodék Tukmányi úr. Elég már a pletykából Napoleon!)

«Mi van még? szólt hozzáfordulva Leon. Úgy! A potyománd-gezetleni vasút. Hát hiszen, felséges polgártársaim, ha csak vasút kell, az olyan könnyű dolog, hogy azt

Digitized by Google

minden képviselő rázhat ki a kabátja újjából a maga választóinak. De az a kérdés, hogy kell-e nekik? Hát mi a haszna a népnek a vasútból? Az, hogy a buzának az ára felmegy, s a szegény nép drágábban veszi; a talián napszámosokat behozzák, s azoktól az itthoni munkás nem jut keresethez. (Igaz a!) Százötven derék becsületes polgártárs van Gezetlenben, a ki azzal tartja a családját, hogy fuvarba jár; a mint ide vasút jön, agyoncsaphatja a lovát, s beállhat vasúti bakternek: vége a keresetének. De legfőbb az, hogy ki nem tudná, mikor tavaszszal megáradnak az erek, ha azoknak a lefolyását egy hosszú vasúti töltéssel elzárják, minden kertészgazda ki lesz öntve a házából, mint az ürge. Hát ezért kell Gezetlennek a vasút, hogy békát termeszszünk káposztás-kertjeinkben.»

(«Nem kell! Nem kell! Veszszen meg a vasútja! Igazsága van neki!» hangzott fel a tömeg közül.)

(Te asszony, ördög bujjék a sarkadba; nyájaskodék Tukmányi úr gyöngéd élete párjával: minek szóltál a mellett, hogy ezt ide beereszszük? Tudtam én, hogy ez nagyobb akasztófáravaló, mint mi vagyunk. Kiliczitál bennünket a helyünkből. Már most eredj, tedd jóvá a dolgot. Eredj, csinálj valamit a kölykekkel.)

Az a valami abból állott, hogy a gyöngéd élettárs felbiztatott egy csoport vásott iskolakerülő suhanczot, hogy csináljanak sárból galacsinokat, hozzávaló anyag van az árokszélen elég: jó szikkadó fekete agyag; azzal aztán, mikor legjobban beszél a szónok, teremtsenek oda a füle közé.

Leon ezalatt folytatá a hátralevő themát:

»Helyeslem nagyon, hogy a papok jószágai elvétessenek; de nem az állam által, a hogy tisztelt előttem szólott kifejezé, hanem mi általunk, nekünk több szükségünk van arra.

(Hisz ezért meg excommunicálnak bennünket! hüledezett Alienor.)

Igyekeztek itt-amott Leonnak közbe kiabálni az ellen-

Digitized by Google

párt kortesvezérei; kik vették észre a romboló hatást, a mit beszéde költött, de nem bírtak vele, olyan hangja volt, mint a jerichói kürtnek; dűlt előtte a fal.

Még csak a bankkérdést igyekezett megoldani: felvilágosítva a tisztelt előtte szólottnak azt a tévedését, mintha a magyar nemzeti banknak nem kellene ezüst alap; de nagyon is kell, sőt inkább az kell; de hát mire való a quóta? Ha az osztrák adósságnak harminczas quótáját hátunkra nyomták, akkor az osztrák bank ezüstjének harminczas quótája is minket illet, úgyis a mi bányáinkból került az ki. Ez ismét igen elfogadható propositió.

(Te, hisz ez meg épen communismus! szörnyűködék Alienor.)

E közben vette észre Leon azt a szép törekvést, hogy a kis polgártársak hogy furakodnak a kút közelébe, nyomogatva a markaik közé gömbölyű sárgombóczokat, s sejtette a strategémát. Várt, míg egészen közel jönnek, akkor rátért a nevelésügyre.

«De tisztelt felséges polgártársaim; merőben kénytelen vagyok ellentmondani egyben a tisztelt előttem szólónak s ez az, hogy ő a népiskolába be akarja hozatni az ütenyrendszert. Tehát üttetni, botoztatni akarja a mi gyermekeinket? Ezt a gyönyörű sarjadékot, melyre örömmel tekintünk, e kedves magzatokat, a haza reményeit ismét mogyorófával, virgácscsal akarja, mint a barmot üttetni. Mit? hogy nem igaz? Hát nem világosan kimondá-e az ütenyrendszer behozatalának szükségét a népiskolába? Oh ti ártatlan gyermekek, hát azért ujjongtok-e ti, hogy ezentúl mindennap tizenkettőig vágjon benneteket a rektor? Ez a ti nyereségtek a követválasztásból? Hej te Pista Marczi, Gyurka! tapogathatod a helyét előre is.

A gyerekhad felzendült!

Karakán sem vette tréfára a dolgot.

— Tiltakozom szavaim elferdítése ellen! rikácsolá, fel akarván kapaszkodni harmadiknak a két szónokhoz az emelvényre; de abban a perczben Pista, Marczi, Gyurka

Digitized by Google

úgy teremtették nyakon, pofon az agyaglövegekkel, hogy egyszerre látást-hallást vesztett, s visszaesett a párkányról.

(«Nesze üteny!» sivalkodék a fiatal «krethi és plethi.» A rektornak is jutott belőle vagy kettő, sőt Tukmányiné asszonynak is letrafálta egy löveg fejéről a piros rózsát.)

Leon úgy tett, mintha nem is tudná, mi történik oda alant, biztos volt róla, hogy őtet meg nem dobják.

«Nagyon sajnálom, folytatá a szónoklatot, hogy az érdemes ellenjelölt urat kénytelen vagyok nézeteiben megtámadni, mert én a legnagyobb tisztelői közé tartozom, s teljesen meghajlom előtte, nem tekintve azt, hogy ő csak egy zsidó gyerek.

Ez volt a legnagyobb petárda.

Azt mondani az ellenjelöltről, hogy zsidó! Ez kegyetlenkedés.

Lám Karakán olyan emberséges volt, hogy az ellenjelöltről nem mondott mást, csak azt, hogy az német, sehonnai, tolvaj, majom és szamár, s ezek elég irgalmatlanok a végsőre vetemedni, s azt fogni rá, hogy ő «zsidó»!

Már most, hogy czáfolja azt meg?

Az ellenfél pedig felülkerült.

— Igenis, az! hát mi tagadni való van rajta? A zsidók s derék emberek. Ismertem az apját is, becsületes pipakupakoló volt Gyertyámosban; a Jakab szomszéd is mindjárt ráismert, a mint meglátta. (No a szegény Jakab erre a mondásra rögtön elbújt egy üres kád alá, hogy meg ne kapják.)

— Nem igaz! Hazugság! Gyalázatos, szemtelen hazugság! Le vele! kiáltozának Karakán főemberei.

(No most már végünk van! sóhajta fel Alienor.)

— Hazugság? rivallt éles hangon Leon. No hát majd én bebizonyítom, hogy ő zsidó. Én bebizonyítom a saját beszédéből.

Erre mégis kiváncsiak voltak még Tukmányiék is.

«Hát nem hallotta-e az egész közönség, hogy mit mon-

Digitized by Google

dott utoljára? A polgári házasság okvetlenül behozandó. Hát mit tesz ez? Azt, hogy a ki már megunta a feleségét, az odamehet a jegyzőhöz, leteszi az öt forintot s az rögtön elválasztja tőle; s akkor aztán másik öt forintért összeesketi valami szép zsidó lánynyal: a kapufélfa lesz az oltár. Ez az a polgári házasság.»

Meggondolandó, hogy a hallgatóság vegyítve volt feles számú asszonyokkal, minden korosztályból.

«Ezt éljenezték meg az urak ő-kegyelmeik olyan nagy lelkesedéssel! folytatá Leon. Jó volna úgy-e a maga öregét oly könnyű szerrel kifirunczvanczigolni kinek-kinek a házból, aztán új menyecskét haza hozni? Bezzeg Tukmányi uram is ugyancsak tapsolt két első lábával a polgári házasságnak. Tetszenék úgy-e, a hűséges jámbor hitestárs helyébe a vadaskerti csapláros Rákhelét a házhoz szólítani a polgári házasság útján?

Tukmányi úr e nem várt orvtámadás ellen gyors és erélyes védelemre készült, de nem volt ideje rá: mert a hűséges hitvestárs ott volt a háta mögött, s az, a mint Leon eltalálta azt a kulcsot, melylyel szivéhez lehetett férni: se kérdett, se hallott többet, hanem marokra fogta a tökmagos ridikült s olyat húzott vele Tukmányi úr fejére, hogy az a nyelvébe harapott tőle; s aztán nemcsak egyet, hanem igen sokat azzal a ridiküllel; az pedig nehéz volt mindenféle sok czók-móktól és a zenéhez a recitativot is hangoztatá.

— Hah, te vén akasztófáravaló! Hát Rákhel kell neked! Polgári házasság kell neked! Nesze Rákhel! Nesze polgári házasság! (Az pedig mind egy-egy ütés volt a fejére, a hátára.)

S a jó példa nem maradt követetlen. Egy féltékeny asszony százat csinál. Ez a nyavalya a legragályosabb a világon. A sok ifjú és vén menyecske rohant a hallgatóság közé, kiszemelni a maga életpárját, mintha félne, hogy már viszik is polgárházasodni, s húzta-vonta ki onnan, ha megtalálta. És a míg a bőszült zűr-zavarban

Digitized by Google

Alienor utolsó óráját hitte már elérkezettnek, addig Leon pokoli gyönyörűségét találta benne, hogy még olajat töltögessen a tűzre, s a dühbe jött asszonyokat még névszerint is heczczelje az uraikra.

— Ugy-e Siskáné asszonyom, úgy-e Bendekné asszonyom; nem kell már a parasztházasság, polgári házasság lesz már ezután! Majd lesz itt farsang egész esztendőn át!

Azok aztán mentek a jussukat keresni tíz körömmel.

De senki sem járt olyan gonoszul, mint maga a legelől szólott nagyon tisztelt képviselőjelölt, a ki a herczehurczából kifelé menekülvén, épen egy csoport hajlottkorú matróna keze közé került. E haragos amazonok bosszúálló tenyerei közül csupán tulipános szűrének hátrahagyásával bírt a birósház ajtaján bemenekülni, még ott is üldöztetvén a jogaikra féltékeny legitim házastársak felzúdult cohorsai által.

Leon diadala ezuttal tökéletes volt. Ellenfelét sikerült nemcsak kiverni a sakktábláról egészen, de meg is veretni saját emberei, s mi még rosszabb, saját asszonyai által.

S hogy győzelmét, jó hadvezérként, még teljesen fel is használja: a mint a helyzetnek kizárólagos ura maradt, ismét felhangoztatá az emberzajt túlkiáltó hangját.

— Felséges nép! Halljad tovább beszédemet.

Olyan nagy volt már varázshatalma a sokaság felett, hogy csend lett szavaira: abbahagyták a veszekedést szépen.

— Én elmondám mondandómat, s hálát rebegek érte a felséges népnek, hogy azt kihallgatni kegyeskedett. Most azonban, uraim és úrnőim, hallgassák meg azon szavakat, melyeket tisztelt jelöltünk fog önök előtt elmondani.

Most rettent csak meg Alienor.

(Csak nem bomlottál meg, hogy velem is akarj beszéltetni?)

— Ő herczegsége angolul fog szónokolni! melyet kegyes

Digitized by Google

engedelmükkel én bátorkodandom zengzetes hazai nyelvünkön tolmácsolni.

(Eredj a gutába! Nem tudok én semmit angolul könyv nélkül egyebet, mint Hamlet monologját Shakespeareból.)

(No hát elmondod azt; de csak hamar, itt nem lehet sokat teketóriázni.)

S Alienornak nem volt más menekülése, mint előállani, neki köszörülni a torkát s elmondani a gezetleni kút tetején azt a szép philosophi beszédet «Hamlet»-ből: «to be, or not to be, that is the question».

Nem sült bele. Elmondta végig; a hallgatóság áhitatos figyelme mellett.

Akkor aztán előállt Leon és megmagyarázta a beszéd tartalmát, melyet a Shakespeare-commentatorok mind e mai napig hasztalan törekedtek tökéletesen felfogni.

— Uraim és úrhölgyeim. Az elmondott szavakban dicső jelöltünk szentül megfogadta azt, hogy mindazon programmtételeket, melyeket én szerencsés voltam önök előtt bemutathatni, az utolsó betűig beváltani kötelességének tartandja. A három nyári hónapot, mikor nincsen országgyülés, mindig Gezetlenben fogja tölteni, s akkor mindenkit szivesen lát úri asztalánál. Vesztegetni a mi jelöltünk nem kiván; az nem is szép s Angliában nem is szokás; de ha valakinek valami titkos kivánsága volna a mi uri barátaink közül, azt Dumka úrnak elmondhatja, a ki két szóból is ért, olyan ember. A mi jelöltünk maga is nagy gazda, ő küldeni fog olyan egyptomi mumiabuzát, a mi százhatvan magot ad, olyan jerseyi káposztamagot, a minek a feje egy lépés, olyan yorkshirei emsét, a ki hat mázsára meghízik s olyan aargaui tehenet, a ki negyven itcze tejet ád; a hölgyeknek pedig olyan brahmaputra tyukokat, miknek strucztolluk van, minden nap kétszer tojnak s kakasuk nem kukorikol, hanem énekel: hogy megemlegessék róla. A reményteljes fiatalságnak pedig, míg csak a mandátum le nem telik, kijár minden napra Ábrahám boltjában a medveczukor.

Digitized by Google

(Ez mind benne van Hamlet monologjában.)

— Egyébiránt áldást, békességet kiván mind közönségesen s élete legfelejthetetlenebb napjai közé fogja számítani ezt a mai szent csütörtököt.

Az általános éljenzés elnyelte a többit, a két ifjú hőst vállaikra emelték a férfiak s úgy vitték a fehér zászlós tanyáig vissza.

— No te Leon, monda Alienor, ha minket ezért a sok veszett bolondért, a mit te itt most elmondtál, rögtön perbe nem fog s be nem csukat az államügyész, akkor ugyan hiába eszi a kormány kenyerét.

— Soh' se búsulj. Azért, a mit a képviselőjelölt és kortesei beszélnek a piaczon, ép oly kevéssé szokták perbe fogni, mint Macbeth személyesítőjét, a miért Duncan királyt megölte.

— No de már most iramodjunk innen, a hogy csak a lovaink visznek!

— De gutát iramodunk! Most jön még a feladat gyakorlati része. Ha elfoglaltuk a csatatért, azután kell néznünk, hogy hadizsákmányt is ejtsünk.

— Hadizsákmányt?

— Igen bizony. Szavazatokat kell gyüjtenünk most hevenyében, a míg melegek az embereink; azért jöttünk ide, nem pedig a te angol szavalatodat meghallgatni, a mit a concert spirituellben is hallottam én már tőled. Aztán meg ember az ember. Én legalább annak érzem magamat. Nem tudom, te mi véleményen vagy? Én megéheztem. Most harangozzák épen a delet. S a legközelebbi falu fél napi járásra van. Én odáig ki nem állom.

— Hát majd ád valami ebédet Jakab.

— No nézd! Ez bizony azt hiszi, hogy én neki kortese vagyok s Jakabbal akar megtraktáltatni. Kell ez nekem! Menjen csak Csajkos uram Nagy János uramhoz: ismeri úgy-e? bíróviselt ember; jelentse be az asszonynál, hogy odamegyünk hozzájuk ebédre: négyen leszünk. Mi meg addig vessük le ezt a jelmezt, öltözzünk vissza tisztessé-

Digitized by Google

ges embereknek; mert Nagy János uram nem szereti a tréfát.

— Hát ez nem látott így bennünket?

— Dehogy jön olyan ember, mint Nagy János uram, ilyen helyre!

NAGY JÁNOS.

— Hát az a Nagy János megint miféle Isten teremtése?

— Ez, barátom, egy közönséges paraszt ember, a kinek van húsz, jó években harminczezer forint évi jövedelme, s ki a mellett télen-nyáron maga lát a gazdasága után, sehova nem megy, a hova nem kénytelen, s nem beszél, a míg nem kérdezik; de ha aztán menni kell valahová, onnan el nem marad, s a mit kérdeznek tőle, arra megfelel.

— Ugy látszik, hogy az nem tartozik a mulatságos genreek közé.

— Épen nem. Hozzá csak azért viszlek, hogy ott kipihend magad. Kapsz nála igen jó ebédet. Ne félj semmit a tegnapi vitriolban főtt csörgő kigyóhustól: jó konyhát tart. Még toaszttal sem kell lefizetni az ebéd árát. Ebéd után pedig minden szégyenkedés nélkül lefekhetel. Ne félj addig, a míg ti hárman, Dumka úrral és Csajkos polgártárssal, ki ide, ki amoda el nem feküsztök, akár szavát se halld. Én előttem néha-néha megszólal, ha jó kedvében találom.

— Furcsa bagoly!

A hetes jött is már Nagy Jánoséktól, hogy szivesen látják az uraságokat: tessék odaköltözni kocsistól, lovastól, podgyászostól.

— Tehát nem a kutyák iszszák meg a vérünket?

Nagy János egyedül lakott tágas kőházában a feleségével. Harmadik asszony volt már és három-négy esztendős kis gyerekek játszottak a folyosón. Ezek a legkisebbek,

Digitized by Google

vannak nagyobbak is. Maga életerős hatvanas férfi, felesége szelid, kellemes modorú, csinos menyecske, élete javában.

Nagy János uram nem igen nyujtogatta a más keze után a magáét szorongatás végett, hanem a ki meg akarta az övét fogni, azét visszaszorította.

Lakásában otthonias kényelem volt, minden paraszt pompa nélkül. Semmi sem volt kirakva tüntető szemlére: se cziczoma, se könyv. Nem szokott ő sem azzal dicsekedni, a mije van, sem azzal, a mit tud.

A vendégeket olyan traktára várták, hogy leülhetett mellé a chinai császár! S ez az első vendégség volt útközben, a hol a tisztelt jelölt a szives házigazdának semmivel sem fizette meg az ebéd árát.

(Az etelvárit sem véve ki: ott a fejedelmi koronája volt a díj.)

És talált Alienor valamit, a mit ha megtudott volna érteni, emlékezete igaz gyöngyei közé foglalta volna: igaz szeretetet.

A ház asszonya úgy fogadta őt, mintha édes gyermeke lett volna. Az anyja nem kényeztette jobban: pedig az már ugyancsak elkényeztette. Felhordott elé mindent, a miről gondolta, hogy izleni fog neki, s olyan mézesen tudott kinálkozni mellé, hogy a kinálás maga fűszerezte az étkeket. Aztán olyan szívesen el tudott sopánkodni a princz által kiállott nagy veszedelmeken. Micsoda nagy porban kellett utaznia, milyen rekkenő melegben! Hogy le is fordult a töltésről a hintóval, de a jó Isten őrizte drága életét, áldassék érte szent neve! Hát még ezek közé a gyilkosok közé bejönni! Milyen gonosz nép! Óh, hogy merte koczkáztatni kedves szép fejét: ha ezt szülői tudnák!

S annál a szónál köny ragyogott a szemében. Drága gyöngy.

De Alienornak nem volt szive hozzá, hogy az ilyen drága gyöngy értékét meg tudja becsülni. Látta ő ezt a könyet tulajdon édes anyja szemében is ragyogni. Ott sem

Digitized by Google

értette meg, hogy mi az? Önző volt, a mióta csak eszmélt.

— No de legyőztük az ellenségeinket! mondá, a házigazda szemébe tekintve.

Nagy János nem felelt, csak a fejét ingatta csendesen, ez azt jelenté, hogy «nem». Le is sütötte a szemeit tányérjára: ő szégyenlette magát a kérdező helyett.

— Ön nem volt ott a népgyűlésen? Folytatá Alienor. (Olyankor bátor volt, mikor magánál félénkebb emberre talált s Nagy Jánost annak nézte.)

— De hallgattam azt egy házból.

— S miért nem jött ki a nép közé?

— Nem nekem való hely az.

— Ön úgy látszik, hogy aristokrata.

Nagy János nem felelt, csak a vállát vonogatta.

Alienor azt hitte, hogy nem értette meg az idegen szót.

— Hogy ön: gazdag ember?

— Igen, az vagyok: van hat fiam és három vőm, s mind a maga emberségéből keresi a kenyerét.

— Nem úgy értettem, hanem hogy büszke ember?

— Felfogtam a szót, kegyelmes princz. Nem vagyok büszke, csak válogatós. Mint maga a törvény, mely cenzust szab meg, s a szerint nevezi az embereket egyeseknek és nulláknak, a hogy azon felül, vagy azon alul esnek: csakhogy az én censusom más, mint a milyet a törvény állít fel.

— S milyen az az ön censusa?

— Minthogy parancsolt velem a kegyelmes princz, tehát megmondom. Annak a gyülekezetnek, mely előtt kegyelmességtek szónokoltak, fele asszony és gyerek nép volt; tehát szavazatnélküli szájak. A másik felének fele összecsődített napszámos nép, szolgalegények, az adóalapot eltagadott mestèremberek, lakhely nélküli fuvarosok, czigányok: tehát nem választóképes egyének. A megmaradt rész, mely valóban szavazattal bír, állt azokból a kertészekből, zsellérekből, kik egy viskóval birnak, mely-

Digitized by Google

ben két lakrész van, a mit az adókivetők elől nem lehet eltagadni s annálfogva emberszámba mennek a szavazás alkalmával s a kiket mi, a hogy tetszett mondani, «aristocraták», egyszerűen «gányók»-nak és «duhaj»-oknak szoktunk nevezni, és igaz, hogy a társaságukba nem kívánkozunk. Azon a népgyülésen nem láttak kegyelmességtek egyetlenegy telkes gazdát sem. De azért itt nincs aristocrátia, mert ez azt jelenti, hogy a «jók uralkodása». Itt a duhajok uralkodnak. Választások alkalmával az ő akaratuk teljesül, ők jelölnek s nekünk nincs mit tennünk, mint vagy arra szavaznunk, vagy itthon maradnunk. Mert sem a fejét, sem az ablakát senki közülünk beveretni nem akarja; sem attól nem akar reszketni egész éven át, hogy a pajtaját felgyujtják, a lova füleit levagdalják, a vetését lelegeltetik, az ujságba kiiratják a nevét s legyalázzák, hát inkább félrehuzza magát és hagyja őket ilyenkor uralkodni. Ez a duhaj nép az én rétemen legelteti a marháját, az én szénámon telelteti ki a lovát; az én szőlőmet szedi meg, s azt hordja be a heti vásárba; ha fuvarba fogadom, megdézsmálja a gabonámat; ha munkaidő van, olyan napszámot követel, mint egy kiküldött hivatalnok, ha munkát nem ad neki más, maga nem keres, hanem éjjeli munka után lát; ha pénze van, azt mentül előbb megiszsza, ha nincs, hét rétbe gyüri a gyomrát s inkább koplal, mint hogy kosarat fonna, vagy töltést csinálna napszámba. Ezekkel nem hogy magamfajta ember keverednék egy társaságba, de még a béreseim is kizárnák maguk közül azt, a melyik olyan korcsmába belépne, a hol a duhajok isznak. És énnekem nem fér össze a természetemmel, hogy a kikkel egész esztendőn át éreztettem, hogy tőlük őrizkedem, a választások alatt odamenjek közéjök, velük együtt inni, csókolózni, ölelkezni. S a mi a legfőbb: hallgatni azt, a mit ők beszélnek. Hogy én hallgassam azt, mikor nekem a duhaj elkezd hazafiui erényekről beszélni! ő, a duhaj! a ki az adófizetést csak a nemteljesítésből ismeri s a katonáskodás elől vagy megszökik, vagy nyomo-

Digitized by Google

réknak teszi magát, lúdtalpúvá neveli a gyermekeit, hogy be ne váljanak! és nekem! ki minden negyedben ott vagyok az adóhivatalban tartozásomat leróni, s soha az államot egy font csempészett dohánynyal meg nem csaltam; a ki magam a szabadságharcz alatt az utolsó fegyverletételig harczoltam a házáért; mind a hat fiammal sorba leszolgáltattam a katonáskodást; a kinek a hozzájárulását megtalálják minden adakozásnál, a hol emberiség, közmüvelődés, nemzeti intézet követeli az önkénytes áldozatot! Ez az én censusom, kegyelmes princz. A ki ezen felül esik, az az egyes, a ki alul esik, az a nulla. S már most aztán menjek én oda közéjük s nézzem el és hallgassam el, hogy nekem ott álljon fel az asztalra egy Tukmányi s beszéljen előttem nemzetgazdaságról, az ország felvirágoztatásáról! ő! a kinek kidül a háza oldala; nekem! a ki a magam keze keresményéből épitettem fel az új iskolaházat. Vagy hogy elém álljon a részeges rektor, a kit tegnap hordtam le keményül, mint egyházgondnok, a miért a gyermekeknek az algebrát és a hazai történetet hitványul tanitja, s ma meg engemet tanitson ugyanaz legmagasabb pénzügyi tervezetekre s Európa nagy történelmére, s végül mind a ketten toljanak fel elém egy követjelöltet, mint Karakán, s az mondjon nekem egy programmot, józan, ép öt érzékkel biró, irni-olvasni tudó embernek: ő! a kinek az úr Isten csak egyet felejtett el megadni a tökéletességei kiegészitéseül: egy pár czimeres nagy szarvat.

Általános hahota tört ki, miközben Alienor azt mondá Leonnak:

— Egy «drole de corps» ez a mi gazdánk.

Ő nem talált benne mást, csak furcsaságot, hogy ezek a parasztok egymás között épen olyan chinai falat tartanak, mint a nagyságos, méltóságos, kegyelmes és fenséges urak odafönn: holott egyforma sáros csizmájú ficzkó valamennyi.

— De aztán a mi beszédünkkel meg volt ön elégedve,

Digitized by Google

Nagy János uram ? szólt, bátorságot véve mókázni a házi gazdával, a ki elárulta magáról, hogy vele mindent szabad elkövetni.

— Tökéletesen. A mit princzséged szavalt, azt ugyan nem értettem, mert angolul nem tudok : de annyit kivettem belőle, mert skándálva mondta el, hogy jámbusokban volt írva : tehát vers volt.

— Ah ! Észrevette, hogy skandáltam ? No de Napoleon beszéde csak jó volt ?

— Nagyon jó volt. Egészen hozzá illett a közönségéhez. Én megértettem azt. A ki maga félbolond akar lenni, abból egész bolondot csinálni virtus. Arra az «adjon Isten»-re, a mit Karakán mondott, jobb «fogadj Isten»-nel nem lehetett volna válaszolni. De énnekem az arczom égett volna ki a szégyentől, ha engemet látott volna valaki, a mikor azt a beszédet hallgattam. Egyik vőm házából hallgattam azt, a leeresztett ablakfüggönyök mögül. Oda sem a kiváncsiság vitt, hanem valami más. Nem szeretem a gyalázatoskodást. Megmondtam Tukmányinak a népgyülés kezdete előtt : «Hallja az úr : feleljen érte, hogy minden szép rendben menjen végbe, és az ellenjelöltnek és kisérőinek valami goromba tettel megbántásuk ne történjék ; mert itt leszek én, meg a hat fiam és három vőm.» No én nem vagyok valami termetes ember (csak hat láb magas volt, egy rőfnyi széles vállakkal), hanem a fiaimat tetszenék látni ! «Aztán ha valami tettlegességet találnának kezdeni az ellenjelölttel a duhajok, akarom mondani, a tisztelt polgártársak, a mi a községnek szégyenére válnék, hát akkor előjövünk ám mind a tizen a petrenczerudakkal, aztán öt percz mulva nem lesz ám egy csepp népgyülés se a vásártéren.» Mondok.

— Az Isten áldja meg érte, mondá Leon.

— Én csak a község becsületét őrzöm ; úgyis elég rossz hírben állunk. Nem kivánok én a követjelöltektől semmit, csak azt, hogy hozzanak olyan jó törvényeket, a mik mellett az ország boldogulhat. Azért szégyenlek oda menni,

Digitized by Google

a hol szónokolnak; mert úgy beszélnek hozzánk, mintha éhen halók volnánk s ők ráznák le a mannát az égből, s olyan ostobák volnánk, a kik mindent elhisznek. Mikor idejönnek, össze-vissza csókolnak, ölelnek, kedves János bácsinak neveznek, s a mint a választási oklevelet megkapták, s betették a sarkukkal maguk után az ajtót, soha többet felénk se jönnek; s ha mi megyünk fel hozzájuk, ránk sem ismernek. De hagyján! a magunk apró bajai! De hát azok a szép programmok, a mikben országos nagy dolgok vannak igérve. Nem mondom, hogy azokat teljesítenék; de csak legalább ne olvasnók a neveiket szavazások alkalmával a távollevők között.

Ez unalmas beszéd alatt legalább hatot ásított Alienor, minden tartózkodás nélkül.

— Jobbat mondok én: szólt bele a háziasszony. A mi kedves vendégeink el vannak törődve. A mult éjjel bizonyosan nem is aludtak. Engedjük őket lefeküdni és kipihenni magukat. Tudom én, hogy szeretik az urak a délutáni álmot. Paraszt ember is szereti, hát még a ki ezt a törődést nem szokta.

Ezért az indítványért még Alienor is hálás köszönetét nyilvánította a házi asszonynak, őszintén megvalllva, hogy ő minden porczikáját úgy érzi, mintha másoktól kapta volna kölcsön s azok most mind visszakérnék.

— Bizonyosan meg is csömörlött a lelkem drága princz, attól a sok zsiros ételektől. No ez ellen meg épen jó lesz egy kis megkenés.

Alienor soha hírét sem hallotta e falusi prophylactikus gyógymódnak, s azt hitte, mikor ágyba fektették szépen levetkőztetve, s aztán a berendelt béresné elkezdte a hátát izmos tenyereivel megdömöczkölni, a karját, csuklóit megropogtatni, hogy szétmegy minden csontja izeiből, a kenő asszony azonban nagy műértelemmel kidagasztotta a hátából a csömört s utána úgy elaludt a princz, mint egy ürge.

Dumka urat is lehúzta a feje a kanapéra s rögtön el-

Digitized by Google

kezdett a szinhelyén horkolni, míg Csajkos uram kiment a méhesbe, átadni a testét a délesti nyugalomnak. Csak Leon maradt ott Nagy János urammal az asztalnál, melyről mindent eltakarítottak, csak a boros üvegeket és a poharakat hagyták ottan. A két férfi még kvaterkázott tovább és hallgatta a másik kettő horkolását.

— Biz úgy van az kedves János bátyám, kezdé rá egyszer Leon, odakoczintva poharát a házigazdáéhoz.

— Hát hiszen én mindent megértenék és mindenben megnyugodnám. Még abban is, hogy mikor arról van szó, hogy Etelvár kerületének szószólót kell küldeni az országgyülésbe, akkor ilyen ember, mint ön, jön ide ajánlani képviselőül olyan embert, mint ez a herczeg. Az urak odafenn jobban értik, mint mi, hogy ennek miért kell így történni? Hanem egy dolgot még sem tudok magamnak megmagyarázni. Azt beszélik, én nem tudom: igaz-e? hogy ez az úr itt, Dumka úr, a választóknak négy faluban már fél bankjegyeket, ötveneseket osztogatott, szavazataikra foglalóul.

— Igaz.

— És hogy azok a lefoglalózott választók azt a biztatást nyerték, hogy a választás napján bankjegyeik kiegészítő felét az ön kezéből fogják megkapni. Igy hallottam.

— Az is igaz.

— No már most ez az, a mit nem értek. Hogy ön tréfát űz a választókból, azt értem; a ki tánczolni akar, annak dudás kell, a ki muzsikál, nem pap, a ki prédikál. Hogy ön angol princznek mutatja be a jelöltjét, azt is értem; ezeknek itt vagy zsíros süveg kell, vagy koronás csalma, vagy közülök való paraszt, vagy idegen potentát. De hogy ön: Zárkány Napoleon, a ki szolgabiró korában börtönbe csukatta azt a peres félt, a ki önt meg akarta vesztegetni, s a ki semmi ajándéknak hozzájárulható nem volt, hogy ön most magára vállaljon olyan megbizatást, mely nem egyéb, mint pénzzel való megvesztegetése a népnek, a

Digitized by Google

midőn az mint biró ítél az ország politikai vezetői felett! hogy ezt ön elvállalhatta: ez az, a mit nem tudok megérteni.

Napoleon öcsém most kelepczébe volt szorítva. Ezek a paraszt emberek veszedelmes őszinteséggel tudják a becsületbe vágó kérdéseket föltenni, úrféle ezt hallatlanná tenné s csak a háta mögött szólná meg érte.

Leon odanyujtá jobbját Nagy János elé, az asztalra fektetve, tenyerével fölfelé. De Nagy János nem tette bele a magáét.

— Fog ön hinni a szavamnak?

— Attól függ, hogy mint lesz mondva?

— A félbankjegyeket nem én osztottam ki, az tehát nem az én bűnöm.

— De a másik felét ön fogja kiosztani a szavazóknak.

— No hát én erre adom önnek szavamat, hogy a nálam levő félbankjegyekért senki, de senki nem fogja jelenteni magát: visszakapja egy csomagban az, a kinek sajátja.

— No akkor a csodák világa következik be!

— Kételkedik ön abban, a mit mondtam?

— Uram! Én nem ismerek Bátokon, Csiván, Kopronon és Máron olyan embert, a ki egy fél ötvenesnek a másik felét otthagyná, mikor elveheti.

— És én mégis azt mondom, hogy sem én, sem senki más a nálam levő bankjegyeket a választók megvesztegetésére kiosztani nem fogja és hogy azt azok maguk sem fogják kivánni. Erre becsületemet kötöm le.

Rögtön beletette a kezét Nagy János uram Leon tenyerébe.

— Ez a legnagyobb szó, a mi után csak az elhivés következik: ámbátor megvallom, hogy ezt épen olyan vakon kell hinnem, mint a feltámadást; a mi szintén nehezen fog menni, de azért szent, hogy meglesz. Tehát tudni most sem tudok semmit, de hinni: hiszek.

— Én pedig tudok is, hiszek is.

— S ez épen az elsőbbsége az úrnak a paraszt fölött.

Digitized by Google

A beszélgetést egyszerre nagy hangos beszéd szakította félbe: valaki a folyosón künn a házi asszonytól tudakozta lármásan, hogy megebédeltek-e már az urak? be lehet-e hozzájuk menni? mire a házi asszony azt felelé, biz azok most nagyobbrészt alusznak, de Zárkány úr, meg a gazda ott ülnek még az asztalnál.

Azt a nyers, ráspolyzengésű hangot a bennlevők is felismerték, s bámulva mondák egymásnak egyszerre:

— Tukmányi!

— A vad palatinus!

Már akkor nyitott be rájuk, előre tolva a hosszúszárú pipáját, a mit az agyarai közt tartott.

Egy karmolással több volt az orrán, mint reggel; egyéb változás nem történt az arczán. Csak úgy mosolygott, mint máskor, ha jó kedve van, vagy ha haragszik.

— No te gézengúz! kiálta barátságos ökölfenyegetéssel Leonra. Minket ugyan szépen lefőztél! Az ördög se bír többet ezzel a néppel, úgy elrontottad. Most aztán igérjen neki valaki többet! S még az asszonyokat is a nyakunkra huszítottad. Engem a feleségem úgy elvert, mint a szapult ruhát. Soha se veri ki többet senki a fejéből a vadaskerti csapláros Rákhelét. S csak legalább igaz volna. De az a leány rám se néz. Mégis majd kikaparták a szememet érte. De megállj, tüzes béka bujjék beléd. Ezt nem viszed el szárazon. Ezért rettentő boszút fogok állni rajtad. Meg azon az ánglus herczegen, a ki Árpádtól származott! Milyeneket tudtál kigondolni! s csak úgy hevenyében! — Az Isten éltesse Nagy János uramat! hát úgy-e, hogy jól viseltük magunkat? úgy-e, hogy szavamnak álltam?

Ezzel odalépett az asztalhoz s felvett egy boros poharat.

Leon megfogta a kezét:

— Ugyan ne igyál már többet, hisz most is tele vagy.

— Igen, rossz vinkóval. Annak pedig csak egy orvossága van: az, hogy igyék az ember rá még több bort, de jót: úgy-e bár Nagy János uram?

A gazda azt mondta neki rá, hogy «tessék».

Digitized by Google

Akkor aztán barátságból mutatott Tukmányi úr egy «Kunststuckot» azzal a pohár borral: a míg azt egy hajtókára felhajtotta egyet sem kortyantott, sőt inkább az ivás alatt énekelve húzta végig ezt a virtuózkiáltást: «paóóóón».

«Bravó! Jól sikerült».

— Kaszakő csapjon beléd! mondá aztán, leülve hüségesen Leon mellé, s a pipáját az asztalra felnyujtva. De kikészítettél bennünket. Tudtam, hogy ha tátogni engedünk, hát lehúzod az angyalokat az égből lábaiknál fogva. Milyeneket hazudtál a populénak! Én is csak tudok hozzá egy kicsit, de melletted juhászkutya se lehetek. Ugyan, hogy tudtad kigondolni azt a két ezer milliós hadikárpótlást? Még a gyerekeket is felbőszítetted. A rektornak az ablakát mind bekenték fekete sárral, a felesége meg jól megverte a polgári házasságért; olyat húzott a karjára a sodrófával, hogy most vízzel borogatják. Az egész népet elbolondítottad. De azért boszút állok. Nem is gondolod hogyan? Nagyon furcsa lesz az. Igazi nemezis lesz. A miben vétkeztél, abban bünhődöl. No de én nem haragszom, már kibékültem, no itt a kezem.

— Félek tőle, hogy elsül.

— Már hogy a «disznóláb is elsül?» ezzel azt mondod, hogy az én kezem disznóláb? No jó. Még azt is zsebre kell tennem. Megis pofoztattál: az is az enyém lett. Majd kikapsz te ezért mind egyszerre. — No hát igyunk még egy «páóóóónt», nem a te egészségedre ám, ne gondold azt, hanem a mi kedves házigazdánk, Nagy János uram egészségére, a gezetleni választók jövendő pártelnökére.

— De már az nem leszek uram. Mindent rám mérhet az úr Isten. Megteheti, hogy árestáns legyek Illaván; de hogy pártelnök legyek Gezetlenben, már azt az egy keserű poharat csak el hagyja tőlem múlni.

— Csak nem kell idejekorán tiltakozni. Hiszen nincs már szó Karakánról. Úgy elszaladt az a püfölés elől, hogy lóháton sem lehetett utólérni. Még a szűrét is itt hagyta az asszonyok keze között. Pipogya ember! Kell is nekem

Digitized by Google

többet ilyen nyámnyila követjelölt! Nem tudom, hogy gázolt ki a sömlyékből, ha beletévedt? Kuruttyolhat ott a békáknak! Minek fog olyan dologhoz, a mihez nem ért? mondtam én, hogy nem való medvének a papucs! Többet ide ne tegye a lábát, mert én dobom ki, a nyakánál fogva!

A másik kettő meg volt felőle győződve, hogy Tukmányi olyan részeg, mint a tök.

Akkor pedig nem ismerték az ő természetét.

Ő józanon is volt olyan részeg, mint más ember, mikor már sok borfélét bevett, s a mit ennek a tetejébe ivott, az őtet már egy cseppel sem tette részegebbé, mint a milyen éhomra volt.

Tudta ő most is, hogy mit beszél.

Mind alapos volt a fenyegetés, a mit ő hallatott.

Künn az utczán zeneszó és sürű rivallgás közeledett Nagy János uram háza felé. Nem valami különös tünemény egy ilyen napon.

— Gyerünk csak az ablakhoz, nézzük meg, mi az? mondá Tukmányi. S miután a másik kettő nem fogadott szót a meghivásra, ő maga ment az ablakhoz, kikönyökölve rajta s a hosszúszárú pipát kilógatva az utczára s nem törődve az indecens poziturával, melyet az asztal mellett ülők irányában tanúsított.

A lárma, zenehang, rivallgás egyre közelebb jött, végre az egész népcsoport megállt Nagy János uram háza előtt. Nagy tömeg volt. Ott elcsendesültek. Akkor egy hórihorgas legény felemelve a nemzeti zászlót, elkiáltá magát recsegő hangon:

«Éljen Zárkány Napoleon, képviselőjelöltünk».

Utána valamennyi, ki vékonyan, ki vastagon, egy riadó «éljen»-t! melyre még a pamlagon alvó Dumka úr is felhorkantott, álmában rebegve: «hogy volt? hogy?» Mire aztán Tukmányi odahajolt hozzá és a fülébe kurjantott: «éljen Zárkány Napoleon, etelvári követjelölt!»

(Ne muzsikálj a fülembe, czigány! morgott rá az alvó s tovább horkolt.)

Digitized by Google

Tukmányi pedig, miután még kétszer ismételteté jeladással a riadó jelszót, most már diadalérzettel dugta a pipát a szájába s győzedelmesen lépegetett Leon elé, minden lépésnél felemelkedve a sarkáról a lába hegyére.

— Nesze! Megkaptad! Ha te elverted az én követjelöltemet: elverem én most a tiedet! Te veled magaddal! Ránk liczitáltad a képviselőséget: már most maradjon rajtad! Te idehoztad a hátadon a princzet: már most vigyen téged haza a hátán a princz! Én megválasztatlak képviselőnek tégedet magadat. És ezzel aztán annak a te húszezer forintodnak is fucscs! Kapsz a princztől ezt ni: fűgét! Ez az én boszúm! Mondtam úgy-e? Pernicies tua ex te Israel! Agyiő húszezer gyönge forintok! Majd megemlegeted te még a vad palatinust! Megválasztatlak, te hétfejű sárkány! Oda nyomom bele a hét fejedet a képviselőházba. Szervusz neked húszezer ártatlan forint!

Azzal kaczagva, röhögve eltántorgott; még az ajtót is nyitva hagyta maga után. Ott künn aztán összeölelkezett a kortesekkel s együtt dalolta velük a frissensült új nótát:

«Napoleon a fiskális!
Pöröl az a királylyal is.
Kivívja jussunkat Zárkány:
Bár rajta üljön a sárkány!
Éljen Napoleon!»

A princz és a számtartó még erre sem ébredtek fel.

De felébredt valami más alvó: a gyanú Nagy János uram szivében.

Oda állt Leon elé, olyan közel, hogy a bajuszaik hegyei érintkeztek.

— Mi volt az a húszezer forint, a miről az a részeg ember példálódzott?

Leon elmondta neki az egész dolgot, szórul-szóra, úgy, a hogy történt.

— Tehát semmi igaz sincs az egész húszezer forintból?

— Azt elhiheti ön.

Digitized by Google

— Csak az ő elbolondítására lett az mondva. S már most ez az ember, abbeli hitében, hogy önt húszezer forinttal megkárosítja, mindent el fog követni, hogy önt megválasztassa s ön maga által buktattassa meg a princzet?

— Kitelik tőle.

— Pedig hát egy szó sem igaz abból az ajánlott pénznyereségből? No jól van. (A gazda még gyanakodott,) Hát mit szól ön hozzá: ne fogadjam el ezek után a pártelnökséget Gezetlenben?

— De kérem, hogy fogadja el: sietett Leon válaszolni.

Nagy János most már megszorítá a kezét ifjú vendégének.

— Jó. Most már nem csak hiszem, a mit hiszek, hanem tudom is, a mit tudok.

(Hogy mit tudott meg e szóból Nagy János uram, az majd kiderül az események további folyásából.)

A KÖZÖNYÖSEK TÁBORA.

Alig lehetett lelket verni a két alvó úri emberbe. A harmadik ott a méhesben szintén elaludta azt a nagy lármát, a mit a polgártársak csaptak a ház előtt. Nem volt semmi tudomásuk arról a nevezetes fordulatról, a mi az alatt történt, a míg ők a túlvilágon voltak. Az egyetlen ember, a ki ezt megmondhatta volna nekik, a herczegnő kocsisa, csak másnap reggel ébredt fel. Annak meg olyan baja volt. Azt is ott hagyták Nagy János uram gondviselése alatt, s innen tovább az ő jó négy lova vitte az urakat, a miket Nagy János uram legifjabb legény fia hajtott.

Alienor egészen felfrissülve érezte magát e pár órai alvás után. Talán a béresné magnetizáló tenyere is járult a fölépüléséhez.

— Mit kellene ennek a mi háziasszonyunknak ajándékba küldeni ezért a szíves ellátásért? kérdezé Alienor Leontól.

Digitized by Google

— Ha már olyan nagylelkü kedélyállapotban vagy, hát tedd meg azt, hogy vedd fel a karodra a kis háromesztendős leányát, s kérdezd meg tőle, hogy hívják? Ezzel egész életére boldoggá teszed az anyját.

Még útravalóval is telirakták a szekerüket.

A Pista legény kiereszté az ostort, a lovak egyszerre neki rugaszkodtak, s a szekér kirobogott az utczára, a háziak sokáig köszöngettek még utána.

A Jakab korcsmája előtt nagy csoport vigadó ember lézengett. «Jó jel!» mondá Csajkos uram.

Ugyancsak ő figyelmezteté az urakat, mikor a templomon túlhaladtak egy házra: «ez a rektor lakása».

Rá lehetett ismerni a besározott ablakokról.

— No ez kemény darab munka volt; jegyzé meg Alienor. Remélem, hogy ennél nagyobb már nem jön.

— Dehogy nem jön! sóhajta fel Leon. Most jön még az örege.

— Micsoda? megint ellenség?

— Az még csak jó volna.

— Az Istenért! meg ne ijeszsz! Csak nem jó barátok ismét?

— Se nem ellenségek, se nem jó barátok; hanem a legrosszabbak: a közönyösek. Az eddigiekkel gyerekmunka volt elbánni, ahhoz akármelyik koczakortes ért; de a mi most jön: a sipotaiak, azok próbálják meg a mestert, hogy mit tud? Azokat egyenkint kell megmozgatni a helyeikből, s mindegyiknek az ajtajához más kulcs kell, hogy betudjon az ember hozzájuk jutni. Sipota az a félelmes hely a kortesnek, a mi a köd és szélcsend a hajósnak. Abban pedig háromszáz szavazó lakik s dönt, mert választási hely.

Dumka úr szomorúan bólintott rá a fejével: a biz úgy van.

Jó este volt már, mikor megérkeztek Sipotára, a minek a külseje falu, a belseje város, még emeletes házak is vannak a piaczán. Itt lassan kellett hajtani, hogy a döczögős kövezeten el ne harapja az ember a nyelvét.

Digitized by Google

Nem volt itt sehol semmiféle zászló kitüzve, a min Dumka úr mód nélkül csodálkozott. Hisz ő küldött ötven darab zászlót ide Stipsics úrnak, a ki hajdani hű pártbizományos, s a zászlók kitüzésének specialis nagymestere. Nem kapta volna tán a levelet, hogy hol vegye át a zászlókat?

Kapta biz azt Stipsics úr, de a másik kabátjában felejtette az okuláréját, s mikor hazament, akkor jött a majorosa jelenteni, hogy a tanyán dobkórt kapott két tehén, siessen a troikárral. Akkor aztán megtalálta a kabátját az okulárával, de otthon felejtette azt a másikat, a melyikben a levél volt; majd a választás után megtalálja s akkor el fogja olvasni.

Itt bizony senki rájuk se hederített.

Nem is várta őket senki, nem is állta el az útjukat senki.

A «nagy» vendéglőben, a hogy az «arany sas»-t nevezték, nem fértek el mind valamennyien, mert csak egy üres szoba volt, a többit elfoglalták a katonatisztek, a kiket gyalog és lovas hadakkal iderendeltek a választás alatti rend és béke fenntartására. Dumka és Csajkos uraknak tehát el kellett menni a régi «fehér lóba», a hol jobban is el lettek látva; hanem azért Dumka úr, a mint átöltözött, visszajött az urakhoz, hogy együtt menjenek a casinóba.

Ez a gyülhelye az intelligentiának épen átellenben van az «arany sas»-sal. Vállalkozó urainknak nem nagy utat kellett tenni odáig. Dumka urat előre küldték a lépcsőn, hogy dörzsgyufák segélyével csináljon világosságot a hátul jövőknek, mert ott sötét van, s a lámpás luxus.

Innen egyenesen a casinóba lehetett bebukni, a szó szerinti értelemben, a folyosó fél lábbal magasabb levén, mint a szoba pádimentoma; úgy, hogy oda az idegen vendég rendesen azzal a szóval szokott beesni «aláz-szolgája» helyett, hogy «utczu kutya, disznó, emez amaz!» kijövet pedig annál nagyobb balletfigurával vehetett bucsút: «a herkópáterét!»

Digitized by Google

Az ott mindjárt a «szála» volt, a minek a közepét egy tekeasztal foglalta el; annál gyakorolta magát egyes egyedül a karombolpartieban egy rendkívül borzas hajú ifjú úr, a ki a belépő uraságokat, látván, hogy idegenek, rögtön felvilágosította a billiardnak arról a malitiájáról, hogy az kutyául húz, s a golyó minden lökés után még egyet őgyeleg rajta a maga contentumára, mielőtt megállna valahol.

Miután a princz sem ahhoz nem mutatott nagy kedvet, hogy billiárdozni kezdjen, sem a falakra körülakasztott kardforgató tableuxokat nem szándékozott sorba nézni; az olvasószobában pedig mind olyan hirlapok voltak az asztalra felterítve, a miket az ember otthon még tegnapelőtt olvasott: e szerint indikálva lett benézni a kártyázó szobába.

Ott már csakugyan volt négy úr, a ki egy asztalnál ült és paskevicset játszott: mint tudva van, ez az ország nagy hálára van kötelezve e hirhedett hadvezérnek; azért is nevezték el a kedvencz tarokkjátékot az ő nevére.

Az is bizonyos, hogy mikor valaki paskevicset játszik (föltéve, hogy lelkiismeretes ember, érti a dolgot és pénzbe megy a mulatság), akkor arra nézve a külvilág meg van halva, s sokkal könnyebb egy imádkozó törököt feleletre bírni, mint egy paskevicsjátékost. Annálfogva, mikor Leon bemutatá az uraknak a bevezetett vendéget teljes czíme szerint: «Princz Nornenstein Alienor» senki azt se mondta neki rá, hogy «tessék leülni!» s valószínű, hogy ha Leon Dumka urat meg azzal mutatta volna be, hogy ez meg itten IX-ik Pius pápa, egy hajszállal sem eszközölt volna vele nagyobb hatást.

Nem volt mit tenni, mint várni a később érkezőkre.

Ezt nevezik aztán «csallóközi szerencsének!» (T. i. mikor az ember át akar menni a vizen, s épen ott találja a révben a kompot.) A legelső, a ki az ajtón utánuk benyitott, maga Nagybaróthy Sámuel úr volt, az elmult országgyűlésen képviselője a kerületnek.

Digitized by Google

Nagybaróthy Sámuel úr egyike volt azoknak a meghatározhatatlan kifejezésű arczoknak, a miket, ha az embernek mindennap bemutatnak, mindennap mégint elfelejti a tulajdonosának a nevét, a kiről az országház folyosóján, miután jól kidiscurálták vele magukat a collegák, a mint hátat fordít, mindenki azt kérdezi egymástól: hogy híják ezt a mi barátunkat? aztán egyik se tudja megmondani; a kit a gyorsirók és riporterek minduntalan összetévesztenek egy másikkal, meg egy tizenharmadikkal, a kik épen olyan megjegyezhetetlen alakok, mint ő s a kinek folytonos hadjárata van a szerkesztőkkel, kik minduntalan a «jelen nem voltak» lajstromába sorozzák a nevét, holott ő ott volt és szavazott.

Leon sietett egymásnak bemutatni a két celebritást: a volt és a leendő képviselőt. Mind a kettő szerfölött örvendett ennek a különös szerencsének.

Leon azonban mindjárt karon fogta Nagybaróthy urat, s átvitte az olvasó szobába.

— Legelőször is egy kérdést, a mire őszinte feleletet kérek. Akarsz-e újra föllépni képviselőül e kerületben? mert ha akarsz, akkor ebben a városban, a mi egészen a tied, fel se nyitjuk a szánkat; megyünk odább. Igen, vagy nem?

— Igen nagyra becsülöm, hogy ilyen megtisztelő kérdést intézesz hozzám. Ezt vártam is tőled. Én tehát egész határozottan mondhatom neked, hogy nincs a török szultánnak, meg a persa sahnak, meg a nagy mogulnak: együtt a háromnak annyi kincse, a miért én rá hagynám magamat vétetni, hogy még egyszer odaragadjak ahhoz az amerikai bőrhöz, a mivel az országház padjai be vannak húzva. Én kimondtam, hogy visszavonulok, itt sem leszek a választások alatt, megyek feleségestül Koritnyiczára. Én már kiszolgáltam a magamét. Elég volt abból három esztendő. Kínlódjék más is.

— E szerint nem lesz semmi kifogásod az ellen, hogy összehíjam a sipotai választókat, a mi jelöltünk programmbeszédének meghallgatása végett.

Digitized by Google

— Bátran teheted; csak azt ne kivánd tőlem, hogy én is oda menjek, mert én még a hírétől is irtózom minden dictiózásnak.

— Jól van. Akkor gyere vissza Alienorhoz s mulassátok magatokat együtt, míg én eljárok a nyomdába a meghivó falragaszokat kinyomatni.

Azzal újra visszavitte a kiszolgált államférfiút a præsumptiv utódhoz s rájuk hagyta, hogy keressenek valami olyan közös themát, a mi fölött eldiscurálhassanak: a mi ment, a hogy mehetett. Nagybaróthy úr sokakat ismert Alienor ismerősei közül; csak hogy azok mind nem azok voltak, a kiket Alienor ismert, s végül kérdezősködött a fivére felől, a ki függőket visel; mire Alienor felvilágosítá, hogy az apjának csak egy fia van, s veheté észre az elbámulásból, hogy ez most azt nézi az arczán, hogy hát most miért nincs kifestve? Aztán hogy ő is mondjon valami kellemetest: hogy milyen sokszor látta őt a képviselőházban nagy tetszés közt szónokolni; a mihez aztán megint Nagybaróthy úr csinált furcsa képet, mivelhogy az ő fényes szónoklatai, a miket három év alatt (igaz, hogy mindig általános nagy tetszés között) tartani szokott, rendesen ez egyetlen szóból állottak: «elállok!» Leon ez alatt futott a nyomdába.

A nyomdász maga nem volt otthon: a mocsári szalonkáknak az ideje volt s ilyenkor ő a lesben szokott ülni. Hanem otthon volt a faktor: a ki egy személyben betűszedő is, meg nyomdász is; ő az egész személyzet, a gőzgépet is személyesítve. Azonkivül olyan siket, hogy mikor jön hozzá valaki, csak nyujtja neki előre a papirtülköt, a minek az egyik nyilását a saját fülére illeszti, míg a másik az izenet elfogadását várja.

Épen betüszedéssel foglalkozott Lapczi úr, mikor Leon berontott hozzá s nagy figyelemmel hallgatá az alagúton keresztül azt a megbizást, hogy Nornenstein Alienor meghivóját ki kellene holnap reggelig nyomatni; három sorból áll az egész.

Digitized by Google

Az érdemes szakférfiú nagy szomorúan tette le a kezéből a sorozót, a homlokáról a papiros ernyőt, s a szeméről a pápaszemet s fejét búsan megcsóválva, mondá:

— Az lehetetlen.

— Mi rajta a lehetetlen? kurjantott a hangcsőbe Leon.

— Hát ez ni. Most szedem a holnapi szinlapot: «Moor Károly». A felhívás címe pedig Nornenstein Alienor. Mind a kettő «verzál». — A kettőben együtt fordul elő öt darab O betű. A szekrényben pedig nincs több, csak négy verzál O betű. És így a két szedés egyszerre nem «állhat», egy «formába» sem tehető.

— Hát nyomják ki előbb a színlapot, aztán a plakátot. Kiáltotta fülébe Leon.

Ez meg már oly megvetést keltő kivánság volt, hogy Lapczi úr még csak feleletre sem méltatta azt, hanem letette a hangcsövet, s folytatta tovább a szedést.

És igazsága volt. Mikor ő maga az egész nyomdászszemélyzet. Aztán van a rendelkezésére egy Guttenberg korszakából való fasajtó, a mit neki magának kell háromrét feltakarni, a papirt beleilleszteni, megint háromrét letakarni, azután a hengert a nyomdafesték fölött megguritgatni, s ismét a szedés fölött végig dömöczkölni; akkor a rámát ráfektetni, s végül a sajtórudat kétszerháromszor rárántani. A míg így ötven szinlap elkészül, akkorra épen éjfél van s az embernek aludni is kell.

Leon nem tudott máskép segíteni a dolgon, mint hogy felkereste a szinigazgatót a kávéházban (az nap épen nem volt előadás) s rábeszélte, hogy engedje Moor Károly vezeték nevét csak egy O-val nyomatni; a mit sikerült tőle megnyerni, annyival inkább, mert még az iránt is meg kellett alkudniok, hogy holnap délelőttre a vendéglő nagy termét engedje át gyülésteremnek, ott levén külömben felállitva a szinpad. Két páholy árában letett egy darab százas ratifikálta a szerződést.

Igy aztán sikerült Leonnak megoldani azt a bonyolult

Digitized by Google

kérdést, hogyan lehessen a szinlapot is, meg a meghivót is kinyomatni holnap reggelig?

Alienor pedig az alatt haza is ment, le is feküdt.

De majd megette Leont, mikor az elmondta neki, hogy a gyülést holnaputánra hívta össze.

— Hát miért nem holnapra? Hisz én, ha egy egész napot itt kell ülnöm ebben az átkozott fészekben hiába: hát megzöldülök az unalomtól!

— Csak ne jőjj tűzbe. A harag nem egészséges. A meghivóknak kell egy nap, hogy azokat a közönség meglássa a falon. Te pedig nem fogod magadat megunhatni az alatt. Van gondoskodva felőle. Délelőtt látogatásokat teszünk. Meg kell tisztelnünk a társaság sommitásait, a kiktől a kedvező fogadtatás függ. Már tudtul adtam az irányadó czéheknek és közintézeteknek, hogy azokat is meg fogjuk látogatni. Ez jó hatással lesz. Délután majd deputátiók jönnek hozzád, s a mi üres időd marad, az alatt meg kell tanulnod könyv nélkül azt a rövid kis szónoklatot, a a mit holnapután elmondandó lész a gyűlés szine előtt, este pedig díszelőadás lesz a tiszteletedre, azt végig kell nézned és ugyancsak tapsolnod annak az úrnak, a ki Moor Károlyt és Ferenczet fogja játszani, — egy személyben, — a ki ugyan nem választó, de nagy kortes s sok helyre bejár.

— Hüj! Tyhüj! Atya úr Isten Bajorországban! Szörnyedezett el Alienor. Hiszen Napoleon Lajosnak nem került nagyobb munkájába magát Franciaország császárjává megválasztatni, mint nálatok valakinek magyar képviselővé.

— Az is igaz. — Hagyta rá Leon, s aztán ő is lefeküdt.

Alienort aztán egész éjjel háborgatták mindenféle deputátiók, a mik nem jönnek ugyan fáklyászenével, hanem az embernek a bőrén annál érzékenyebb emlékeit hagyják üdvözlő csókjaiknak.

Másnap reggel azt mondta Leon, hogy most legelső

Digitized by Google

látogatás a csizmadiaczéhnél leend: mert ma heti vásár van, később ki kell menni a mestereknek a piaczra.

Princz Alienort ketten Dumka úrral közre fogták, hátul Csajkos uram kisérte: semerre se szaladhatott el. Kellett neki menni a csizmadia czéhházhoz.

Ott nagy frequentia fogadta; leültették az asztalfőre. Leon tartott az egybegyültekhez egy beszédet, melynek folytán kifejté, hogy ő és jelöltje a magas politikában a Bentham-iskolához tartoznak, melynek alapelve, mint ezt tudni méltóztatik, az, hogy a czéheket fenn kell tartani, s a bécsi susztereknek nem kell megengedni, hogy itt nálunk boltot nyithassanak.

Ez a beszéd nagyon tetszett.

Dumka úr, ki egy kissé hátra maradt az urak eltávozta után, csakhamar utólérte s ragyogó orczával tudósítá őket, hogy ez a látogatás a legjobb eredményeket szülte: itt most bizonyos harmincz szavazatot nyertünk. Be is írta azt a lajtromba.

Innen a fazekas-czéhbe mentek. Ott azt szónokolta Leon, hogy a legközelebbi világtárlaton a sipotai cserépkorsóknak első helyre kell tétetniök.

(— Húsz bizonyos szavazat! rebegé Dumka úr, a jegyzőkönyvébe firkantva.)

Azután meglátogatták Golyhó urat, a legtekintélyesebb fűszerkereskedőt, a ki a boltjában fogadta őket, a pudlin ülve, s onnan beszélt le hozzájuk a lábait lógázva, s odaveregetett Alienornak a vállára, olyan kontemfinter, mintha Sipotán csakúgy henteregnének a princzek, a közben tartott neki értekezéseket a hazai kereskedelem hátramaradásának indokairól, végül biztosította magas pártfogásáról. (Ez tekintélyes ember a városban, súgá Dumka úr: a hova ez szavaz, a kereskedők mind odamennek.)

— De már most, ha a «fehér elefántnál» voltunk, akkor a «fekete kutyához» is elmenjünk; mert ezek rivalizálnak, s ha megtudja, hogy amott voltunk, itt meg nem: ellenségünk lesz.

Digitized by Google

A «fekete kutya» meg posztókereskedő volt. Az finom, udvarias ember volt. Alienornak még a csizmáját is leporolta; s a legvékonyabb hangon biztosítá az urakat, hogy ennél nagyobb szerencse a házát soha se érte, s kényszeríté őket a boltból a szobába bemenni, bemutatta nekik a két fiát, az egyik rajzolt, a másik hegedült. Alienornak meg kellett nézni a rajzokat, s meg kellett hallgatni egy Chopin-etude-öt, s végül megigérni, hogy mind a két ifjú lángészt becsinálja valami akadémiába odafenn Budapesten.

— Lesz-e még sok ilyen látogatásunk? kérdé Alienor.

— Csak egy helyre megyünk még: Brnyasztevics Tózsó úrhoz. Ez okvetlen meglátogatandó. Itt szerbek is laknak s azoknál mindennap megfordul, nagy szükségünk van a barátságára. De nézd, micsoda szerencse. Épen itt jön az utczán Brnyasztevics úr. Szervusz goszpodine!

Azzal Leon elfogta a szemközt jövőt: beszédbe eredt vele, még pedig ráczul, s a hogy a tősgyökeres szerbek szoktak, egyszerre beszélt mind a kettő, kérdezett is, felelt is, még pedig igen fennhangon, végre Brnyasztevics Tózsó úr úgy látszott meg lett nyerve ez ügynek, mert elváláskor megszorította a kezét Alienornak. Olyan hideg volt a keze, mintha jégbe lett volna hűtve.

— Ki volt ez az úr, a kinek a neve kimondásához két ember kell: egyik a ki prüszszent, a másik, a ki kedves egészségére kivánja.

Ez a város óráculuma.

— S mi programmot mondtál neki a nevemben?

— Ő azt kivánta tőlünk egy lélekzet alatt, hogy szabadítsuk fel Boszniát és Herzegovinát, az oláhoktól vegyük el a templomot s az omladinát törvényczikkelyezzük be, én még mindezek fölé azt is megigértem neki, hogy törvényt fogunk hozni, melyben a szakállviselés megtiltatik. Ennek nagyon megörült s felcsapott rögtön.

— Talán borbély?

— Persze hogy az.

Digitized by Google

— Ejnye, ha tudtam volna! Megkértem volna, hogy borotváljon meg. Már három napja, hogy nem vagyok megborotválva; csak úgy ég a képem.

Leon nevetett. Gondolta magában: «Szegény princz! ő azt hiszi, hogy nincs megborotválva».

— Hová megyünk még?

— Hát a paphoz. Azt csak nem kerülhetjük el. Szükségünk van az áldására, meg a szavazatára.

S ha már a paphoz elment Alienor, a tanítót hogy kerülhette volna ki? a kit Leon professornak szólított, s nagyon megdicsérte a szép rendet, a mit iskolájában talált.

A polgármestert pedig épen nagyon illendő volt meglátogatni, mert ez igen sokat tehet.

De megbocsáthatlan bűn lett volna elmellőzni Igriczi Lőrincz fiskálist, a kinek legtöbb kliense van, s ő a takarékpénztár ügyvédje: tőle függ, hogy a választó polgárok váltói felmondassanak-e, vagy prolongáltassanak? a mi igen hatályos coëfficiens a választások alkalmával. Ezt tökéletesen lekenyerezte Leon azzal a biztatással, hogy ha Alienort választják meg, Sipota is kap törvényszéket.

(— No ez legalább tizenöt szavazatot hoz magával! örvendett Dumka úr, s bejegyezte ezzel a contingenssel a jegyzőkönyvbe.)

— Járunk-e még sokat? kérdezé Alienor, összeroskadó félben. Nekem a lábaim már kiálltak. Hisz ez az athletaklubb tagjainak való: Ezen a rémséges kövezeten! Ugy hiszem, szándékosan rakták ezeket a köveket így le, hegyeikkel fölfelé, hogy elvegyék az asszonyoknak a kedvét a házból kijárástól. Nem koldultunk még elég szavazatot össze?

— Még nem, felelt őszintén Dumka úr; még hiányzik hatvan szavazat.

— Ussük azokat már agyon!

— Az nem lehet; a katonaság nem engedi.

— No. Vége van. Nem megyünk több látogatóba,

Digitized by Google

mondá ki Leon. Most már megyünk vissza a tanyára ebédelni.

— Csunya hidegvérü nép ez a sipotai! Sehol sem marasztottak meg ebédre. Pedig a vendéglői lakomától már borzadok monda Alienor.

Borzadhatott is. Sütötték már a számára a birkaczombot, a mit úgy adnak fel eléje, mint «Reh-filet à la prince Alienor».

A mint azonban hazafelé mennének, az utcza tulsó végén jön rájuk szemközt egy úri ember, fején szajkótollal diszített vadászkalap. Kezében lovagostor; mintha ő volna a legnagyobb vadász és lovas a városban.

— Hó! ez elől meg kell szöknünk! mondá Leon, viszszarántva karjánál fogva Alienort.

— Miért? szólt elbámulva Dumka úr, hisz ez Potyási barátunk.

— Épen azért tünjünk el előle.

— De ez a leghíresebb kolompos a városban. Első kortes.

— Tudom én azt. Csakhogy ez olyan ember, a kinél egy kézszorítás ötezer forint. Ez a nulla. Azon fölül kezdődik az egyes.

Ettől a szótól aztán Dumka úr megszeppent.

— De hová meneküljünk? Már észrevett bennünket s nekünk tart.

— Meneküljünk be ide Kalán mesterhez.

Kalán mesternek a kapuja fölött egy pléhtábla lengett, a mire egy szétterpesztett olló volt kifestve: a mi azt tanusitá, hogy szabó.

— De hisz oda is utánunk jön.

— Azt nem teszi, mert tartozik Kalán mesternek húsz forintjával már három esztendő óta.

Csakugyan bemenekültek e biztos várba.

— De hát mit csináljunk idebenn? patvarkodott Alienor. Csak nem teszünk Kalán mesternél Staatsvisitet?

Digitized by Google

— Szabatunk vele Dumka úrnak egy paletot-t.

Dumka úr hasztalan szabadkozott: neki kellett magát feláldozni a közügyért, hogy Sipotáról paletot-t vigyen haza.

— Az alatt Csajkos uram maradjon a kapuban, s lesse, hogy elment-e már a félelmes ember? s adja hírül.

Kalán mester semmi rendkívülit sem talált benne, hogy ily megtiszteltetés érte. Ő nem csak szabómester volt; hanem versíró is. A hol csak üres papirost talált, azt mindjárt teleirta verssel. Megigérte, hogy délutánra kész lesz. Nem a paletot, a mit Dumka úrra szabott, hanem a győzelmi költemény, a mit a princz számára fog varrni.

Hogy Csajkos úr sokáig nem jött be, (az a veszedelmes úr bizonyosan ott ólálkodott az utczán) Leon előkeresztette Kalán mesterrel azokat a szép verseket s felkérte, hogy legyen szíves azokból a princznek néhányakat felolvasni, mely kérelemnek bőségesen elég lett téve.

(«Ez is egy szavazat!» vigasztalá magát Dumka úr, mikor végre Csajkos uram jelt adott, hogy ki lehet már jönni.)

«Egy országot egy lóért!» rebegé Alienor, ki közel volt hozzá, hogy valamelyiknek kiséröi közül a hátára kapaszkodjék s úgy vitesse magát haza.

Otthon aztán, a mint az ebédet kiki a háta mögé dobálta, Leon nem hagyott neki addig nyugtot, míg elő nem vette a számára készített programmbeszédet, s meg nem tanultatta könyv nélkül. Akkor aztán elszavaltatta maga előtt az egészet: oktatva védenczét a szavak magyaros kiejtésében, hogy a kettős betűket világosan megpattogtassa: az «ő»-t az «ü»-vel, a «b»-t a «p»-vel semmiképen fel ne cserélje: a mondatok végső tagját francziásan meg ne húzza; ne hadarjon, hanem csendesen potyogtassa a szót, s a végső három sort emelkedett hangon, teljes torokerőltetéssel mondja el; mert akkor lesz nagy a hatás.

— Nem! ilyen kegyetlen kínzást még az udvarmesterem sem követett el velem kis gyerek koromban! sóhajta

Digitized by Google

fel Alienor, mikor Leon felszabadítá, hogy «mára elég lesz, majd holnap reggel még egyszer előveszszük».

Most menjünk a szinházba!

Még aztán Moor Károlyt végig nézni! Sipotán!

Ezen az éjszakán már az forgott a fejében Alienornak, hogy ő megszökik ez elől a dicsőség elől. Csak azt várja, míg Leon lefekszik aludni.

Csakhogy ez a szándéka a miatt nem volt kivihető, hogy Leon egész reggelig nem feküdt le. Kinyittatta magának a vendéglő nagy termét, a hol a szinpad volt, s ott csinált Dumka úrral, meg Csajkos úrral egész éjjel — statisztikát.

Mert ez a leglényegesebb része a feladatnak. Összeírni névszerint mind a híveket, s azután felosztani őket, kit, honnan, milyen alkalmatossággal, melyik kortesvezér felügyelete alatt kell majd behozatni? hogyan gondoskodni ellátásáról? ha a tanyára kiment, utána küldeni, lefülelni, behozatni erővel; ha beteg, kihúzni az ágyból; ha halálán van, biztatni, hogy várjon még egy kicsit, és aztán vigyázni, hogy a sok közül valakit el ne fogjon a kánya! a hol ingadozást venni észre, oda apostolokat küldeni szaporán a megtámasztás végett. Ez nagy munka!

Reggel aztán nem volt mit tenni Alienornak, mint megadni magát és nekiöltözni a programmbeszédnek; a mit még egyszer elrecitáltatott vele Leon.

— Soha életemben ilyen nyomorultul nem éreztem magamat, mint most; panaszkodék Alienor, izgatottan járva fel s alá a szük szobában, mint a menazsériás tigris a ketreczében. Mintha egy óra mulva kivégezni vinnének. Ha egy ajtót becsapnak, minden ideg megrándul a nyakamban. Csak már átestem volna rajta.

Leon vigasztalá, hogy «ez csak az első alkalommal van így; harmadik, negyedik választásnál föl sem fogod venni».

— Dejszen, nincsen az athleta-klubban az a gyors futó, a ki engem utolérjen, ha még egyszer azt mondják, hogy menjünk képviselőjelöltnek!

Digitized by Google

— Jó lesz egy kis veres bort innod.

Leon hozatott Alienornak veres bort. Attól meg úgy elkábúlt a feje, hogy az egész programmbeszédet elfelejtette. Hirtelen aztán hideg vizet ivott megint nagy mennyiségben, a mivel aztán úgy megbolondította a gyomrát, hogy egészen odalett.

Végre eljött a rettegett percz. Megérkezett a küldöttség, mely a jelöltet meghívja a gyűlés elé. Dumka úr volt a szónok.

«Te, ki kora ifjuságodtól fogva . . .»

Egy szóval: a közönség felgyülekezett s várja a programmbeszédet.

A jelöltet a folyosón át vezették azon ajtóhoz, mely a szinpadra nyílik. Az leendett a szónoki emelvény. A hallgatóság a nézőhelyet foglalta el.

«Tele van a terem!» sugá örvendezve Dumka úr.

Mikor Alienort bevitték a színpadra, azt hitte Sidrák, Misák és Abednego tüzes kemenczéjébe taszították bele. Ember hátán ember volt a teremben, s a kánikulai hőségben úgy sütött fel a színpadra az embertömeg, mint a befütött kemencze. Gőzfürdői athmosphaera volt.

Alienort az ájulás környékezte. Az a gondolatja jött, hogy onnan a trempolinról leugorjon: lehetetlen, hogy ez a vastag levegő fenn ne tartsa: keresztül uszik rajta, az emberek fejei fölött. Ott előbb Leon bemutatta őt a választóknak, s aztán felkérte, hogy adja elő programmját.

Alienor megküzdött vele. Elmondta a betanult beszédet, oly hangon, a milyenen beszélhet valaki, a kinek egy gyapjus zsákot tettek a mellére; nem hallott abból senki semmit. Hanem azután előállt Leon s elmondta, hogy ime rövideden ezek azon alapelvek, a mik a jelölt politikai meggyőződését képezik, s a miket ő bátor lesz bővebben kifejteni.

Tartott ezután egy szép, komoly és okos beszédet, melyben mindazt elmondta, a mit a választóknak szükséges volt megérteni. A beszéd hét negyed óráig tartott.

Digitized by Google

Alienort az alatt a halál minden gyötrelmei környékezték. Neki is ott kellett állni az alatt tolmácsoló barátja mellett. Nem látott ő már emberarczokat, csak kék és zöld chaoszt a szeme előtt, s nem hallott beszédet, csak egy megszünni nem akaró patakzúgást a fülében, közte süvöltő szélrobajjal (ez volt a közönség helyeslő éljenzése). Az izzadtság csorgott végig a hátán, s a lába szárai bizseregtek, mintha hangyák szaladgálnának rajta, s az egész épület mintha köröskörül forogna vele.

Hét negyed óra alatt a választó közönség is, a jelölt úr is porhanyóra meg volt főve; akkor aztán kitöltötte őket a serpenyőből a szakács. Meg lehettek vele elégedve.

Alienor maga sem tudta, hogy került vissza a szobájába.

— No barátom, mondá Leonnak, mikor ujra visszanyerte öt érzéke használatát, a dahomeyi szultán, a ki az idegeneket kullancsokkal tölt verembe vetteti s úgy kínzatja halálra, hozzátok képest kegyelmes ember.

— Ugy-e meg vagy vele elégedve?

— Nem kivánom az ismétlését.

A siker azonban kézzelfogható volt.

A gyülés után egyik küldöttség a másiknak adta a kilincset, megannyian teljes megelegedésüket nyilvánítva a hallott dolgokkal. Ott volt Nagy János uram is Gezetlenből s nyilvánítá, hogy ez a mai beszéd már egészen jó volt.

De legkedvesebb meglepetés várt Alienorra akkor, a midőn a sipotai érdemes csizmadia czéh küldöttsége megjelent előtte, s elhozta számára a mesterlevelet, melynek tanúsága szerint Nornensteini Pracz Alienor princz megválasztatott egyhangulag a sipotai becsületes csizmadia czéh tiszteletbeli tagjának, miről is a pecsétes levél mai napon kiállíttatott.

— Te! mondá Alienor Leonnak. Hát már most én ezeknek a csizmadiáknak collegájuk vagyok? Nagyon jó. Legalább, ha ezentúl Octavian fejedelem nem akar pénzt

Digitized by Google

adni, azzal fenyegethetem, hogy kiakasztom a czégért a lakásom elé: «princz Nornenstein Alienor csizmadiamester ajánlja magát a tisztelt közönségnek sarukat és topányokat foldozni».

Délután felé már Alienoron kezdtek mutatkozni gyönge symptomái a bekövetkező sárgaságnak.

Dumka úr és Csajkos úr nagy dologban voltak.

Egész délután szaladgáltak alá s fel a városban, s jöttek haza kipirult orczával, izzadó homlokkal, jelenteni Leonnak, ki egy helyben ült, mint valami jótékony czélú tombola pénztárnoka: «a Csonka Nagy Mihály aláirta az ívünket!» Azután megint: «a Kulimász Gergő annyi, mint bizonyos!» — «Megfogtuk szerencsésen Talyiga uramat, a fiával együtt.»

— Töbörtsög Máté azt igérte, hogy akkorra haza jön a hosszú fuvarból.

— «Annak a szegény Czoki Péternek felmondták a kölcsönét a takarékpénztárnál: egy pár sort kellene irni Igriczinek!»

Leon jegyzett és correspondeált.

Közbe-közbe felszaladt Kalán mester, hozta a diadalnótát a jelölt úr számára. Nagyon szép vers volt. Egy óra mulva megint előkerült: nehány új strófát hozott, a mik még annál is szebbek voltak.

Leon segített neki azokat eldalolni.

Alienor közel érezte magát a csendes megtébolyodáshoz.

— Te Leon; nyögé elhaló szóval. Én már magam is annyira bele vagyok heczczelve ebbe a választási izgalomba, hogy azt képzelem, ettől függ Magyarország felvirágzása, Európa békessége, a keresztyénség diadala, és mindnyájunknak lelki üdvössége s ha megbukunk, nem marad számomra más hátra, mint levegőbe röpitenem magamat egész Sipotával együtt.

Délután hat órakor Dumka úr és Csajkos úr azzal a leverő hírrel tértek meg, hogy még mindig hiányzik

Digitized by Google

huszonöt szavazat, s az már sehonnan elő nem teremthető. A túlsó párt még annyival erősebb.

— De uram s én Istenem, monda Alienor: hisz még ellenjelöltünk sincsen.

— Dehogy nincsen! Lamentált Dumka úr. Csak titkolja még az ellenfél a nevét. De meg van az dugaszban. Az utolsó órán rukkolnak elő vele. Mindig így szoktak tenni az ármányosak.

— No hát már most majd én is gondolok ki valamit; mondá Leon. Én megyek ki szétnézni a városban. Dumka úr maradjon itthon.

Azzal nyakába vette a várost.

Késő este vetette haza.

— Heureka! Monda az otthon levőknek. Megtaláltam, a mire még szükségünk van. Lesz még negyven bizonyos szavazatunk.

— Halljuk! — De halljuk!

— Hát legelőször is tíz bizonyos szavazatot fedeztem föl: — hol? — a cholerakórházban. Ott van tíz darab reconvalescens beteg, a ki senki másnak nem jutott eszébe. Holnap korán reggel meglátogatjuk a kórházat, s mind a tíz szavazat bizonyosan a miénk, s ez az egész lakosság közt a legjobb sensatiót fogja költeni.

Erre még Dumka úr is fintorgatta az orrát.

— A második felfedezésem még nevezetesebb.

— Halljuk! — De halljuk!

— A mózeshitű polgártársak e városban harmincz szavazattal rendelkeznek. Most tudtam meg, hogy az éjjel a sakternek fiú magzatja született. Elővettem: rábeszéltem, hogy hívja fel princz Alienort a vallási felavatás szertartásánál keresztapának. A derék férfiú megigérte.

— Mit? Micsoda az? vágott közbe Alienor.

— Óh, igen egyszerű czeremonia. A keresztapának ott semmi egyéb dolga nincsen, mint a végzett szertartás után leülni a terített asztalhoz. Az operateur akkor elkezd chaldeai nyelven imádkozni; azután fölvesz egy poharat,

Digitized by Google

telve borral, azt megizleli, tovább adja. Az asztal körül mind sorban megizlelik, míg visszakerül az a keresztapához, a ki a maradékot fenékig kiiszsza. Az egy igen szép patriarchális szertertás.

No ez ugyan jó gondolat volt Leontól! Ezzel minden semita eredetű honpolgár a mi jelöltünk számára van megnyerve!

Ezzel a három főkortes vezér kiosztotta egymás között a szerepeket. Az éjjel Leon a felső városban, Csajkos uram az alsóban fogják sorba járni a korcsmákat s a polgárokat kapaczitálni, míg Dumka úr otthon marad a «Fehér lóban» s az érkező izeneteket átveszi, a tisztelt jelölt urat pedig hagyják ez éjjel magára, hogy kedve szerint kipihenhesse magát.

Abban maradtak aztán.

Reggel három órakor, mikor Leon hazafelé vándorolt a korcsma-inspiciálásból, szemközt rohan rá, ijedt ábrázattal Csajkos uram; ezzel az örvendetes hírrel:

— Az éjjel princz Alienor megszökött, Dumka úr pedig megbolondult!

A NŐ SEGÉLYE.

— Mi történt? Kérdé Leon, megfogva Csajkos uram gallérját két kézzel, hogy tovább ne rohanjon.

— Hát tudom én? Reggel, mikor az utolsó tanyán elvégeztem az inspiciálást, mentem haza szépen a «Ló»-ba; a kapuban majd összeütöttük az orrunkat az aranysasi házszolgával: egy levelet hozott Dumka úrnak. Mondtam, hogy én majd átadom neki, azt mondta, hogy ő maga akarja átadni neki, erre én azt mondtam neki, hogy jól hátbavágtam. Erre ő azt mondta, hogy elszaladt. Akkor beviszem a levelet Dumka úrnak. Dumka úr, nem tudom én, részeg volt-e, álmodott-e valamit? a mint a levelet elolvasta, kiugrott az ágyból, hasba lökött, azt mondta, hogy s zaladjak mindjárt, fogassak be; elszökött a princz! ő

Digitized by Google

szalad utána. Akkor én kifutottam az istállóba, nagyot ütöttem a kocsisra, hogy mért nem fog már? Aztán segítettem neki felszerszámozni; Dumka úr ezalatt felpofozta a pinczért, hogy mért nem siet a számadással? azután kijött, megpálczázta a kocsist, hogy mért nincs készen? a kocsis aztán végigverte a lovakat. Nagy verekedés volt ott! Mikor már ment a szekér, akkor dobta le nekem ezt a levelet a számtartó úr, hogy hozzam el a tekintetes úrnak, olvassa el, de pofon ne üssön aztán maga is!

Leon átvette az összegyűrt levelet s kisimította annak ránczait a térdén.

S aztán olvasta a levelet fenhangon.

«Uram! Négy nap óta hagyok már magamból önök által bolondot csináltatni, olyan nagyot, a milyen valaha a Bedlamen kívül szaladgált. Járok nyaktörő útakon, részeg parasztok táborával, szorongatok piszkos tenyereket ezer számra; eszem és iszom egy vályúból mozsdatlan vadállatokkal, olyan méregkeverő szakács-készítette ételekből, a mikkel valahol rabokat vallatnak.»

— De uram! Az én magamfőzte paprikásom!

«Tánczolok kemenczevastag, csúf, hájszagú boszorkányokkal.

— De uram! Az én feleségem!

«Hallgatom a sok botozni való parasztnak a sápítozó panaszait.

— Mink: botozni való parasztok!

«Neki megyek a halálveszedelemnek a bandíták táborába: le hagyom magam szidatni egy bitang kalandor által majomnak, szamárnak, tolvajnak s ráhagyom magam vétetni, hogy szavaljak a pecsenyégek és kalmukok előtt angol verseket.»

— Mink pecsenyégek és kalmukok!

«Engedem magam lenézetni egy nálamnál nagyobb aristocrata, egy parasztgazda által. Sorba látogatok boltost, szabót, csizmadiát, gelencsért, borbélyt, czirógatom őket, koldulom a barátságukat. Leczkét tanulok és mondok fel,

Digitized by Google

mint egy diák, lapáttal meríthető emberbűz közepett, sőt még csizmadiamesterré is meghagyom magamat tétetni. De a mi még most akar bekövetkezni, az már több az elégnél! Hogy én cholerabetegeket menjek látogatni, s onnan húzzam ki a ragályos ágyból a szavazókat! S hogy én NornensteinAlienor princz, a kinek az ősei a zsidókat csak a ghettoban tűrték meg, most elmenjek ujszülött zsidógyereket felavatni; annak keresztapjává lenni; a sakterrel, meg tizenkét más hitsorsosával egy pohárból inni: azt nem teszem meg, nem az önök rongyos képviselőségéért, de a spanyol királyi koronáért sem. Csinálják önök a választást, a hogy tudják. Mondják meg, mennyi pénz kell rá? Vegyenek meg annyi gazembert, a hány csak eladó, a mi áron csak kapható! de tőlem se egy jó szót, se egy kézszorítást, de legkevésbbé zsidókkal való komázást nem kaphatnak többé. Én itt hagyom önöket.

«Közölje ön e levelemet a másik két úrral is.

«Princz Alienor Pratz von und zu Nornenstein.

— Tyhü, a ki áldotta! kiáltá el magát Csajkos uram. S én ezért az emberért egész éjjel ittam! De ezt nem viszem haza.

— Mit csinál Csajkos uram?

— Mindjárt, mindjárt. Csak a torkomba dugom az újjamat, aztán egy kicsit a fal felé fordulok. Hát hogy is mondja csak az a levél? «Mozsdatlan vadállatok». — «Méregkeverő szakács.» (Ez én vagyok!) «Kemencze-vastag boszorkányok!» (Tyhü, ha azt a feleségem meghallja!) «Pecsenyégek és kalmukok.» (Ezek meg valamennyien vagyunk) s még «rongyos képviselőség!» No megállj princz! Ha rongyos, nem veszed rád. — Hüj! csak azok a félbankók ne volnának! — Uram! Szabad nekem ezt a levelet elvinnem? («Önnek is szól.») Megyek haza! Megmutatom a híveknek. Csak akad ember, a ki nem fogad el ötven forintot úgy, hogy jobbról-balról pofoncsapják vele. «Vegyenek meg annyi gazembert, a hány csak eladó!»

Digitized by Google

Eladó van, de nem gazember; gazember van, de nem eladó.

— Mit csinál Csajkos uram? Csak nem akar a falra fölmászni?

— De biz oda akarok. — S addig nem is nyugodott, míg le nem tépte a falról azt a plakátot, a mi azt hirdette, hogy «Éljen Nornenstein Alienor képviselőjelölt.» Azt tizenhat felé tépte s elszórta a szélbe.

— De hát aztán mi lesz ebből Csajkos uram?

— Hogy mi lesz? Várjon csak, hadd szaladok előre egy kicsit.

Mikor aztán már akkora egérútat vett Csajkos uram, a honnan gondolta, hogy Leon nem éri utól: akkor elordítá magát.

«Éljen Zárkány Napoleon, etelvári képviselőjelölt!» s azzal, a hogy csak a lábai bírták, nyargalt végig az utczán, minden alvót felordítva az álmából a fentebbi csatajelszóval.

Leon nem szaladt utána, hogy a száját befogja, hanem felment a szállására, a hol most már egyedül maradt.

Előkereste bőröndjéből azt a csomagot, mely a félbankjegyeket tartalmazza.

E bankjegyekhez egy vegytani tintával sokszorozott levél volt mellékelve.

«Polgártársaim. Azokkal a félbankjegyekkel, a miket önöknek a választás czéljából kiosztattak, az urak önöket rá akarják szedni. A szavazás után meg fogják önöknek mondani, hogy minden fél bankjegynek a másik fele ott van a szomszéd faluban. Ha a «vitéz»-es rész Bátokban van kiosztva, akkor a «leány»-os rész Máron: két ember ragaszsza össze a magáét, s úgy lesz belőle egész. Erről meggyőződhetnek, ha a szomszéd helységek összehasonlítják a fél jegyeiket: a mit jó lesz előre tudni.»

Az, a kire bízva volt a bankjegymanipulatio, el is végezte azt híven, csak azt a perfidiát követte el, hogy mind a két csomagnak megcserélte a felét. Ezt nem is volt eszében

Digitized by Google

Dumka úrnak viszgálat alá venni. Látta, hogy félbankjegyek s kiosztotta azokat. Először Bátokon, Kopronon, majd Csiván és Máron; az első két falu kapta a vitézes feleket, a másik kettő a leányosokat.

Ezt tudva, fogadta el a másik csomagot Leon. Biztos lehetett felőle, hogy a mint a polgártársak figyelmeztető anonym levelek által értesülve lesznek, kiegyenlítik maguk között a dolgot s haragjukban fel sem jönnek Sipotára, azt hiszik, hogy félig meg vannak csalva, beérik a nyereség felével, s a másik feléért visszacsalják ők a lélekvásárlót egészen.

A végkatastrophára is bizton lehetett számítani. Hogy Alienor nem várja be az utolsó stádiumot, arra mérget lehetett venni.

És így ezer szavazat otthon fog maradni.

Leon tehát megtette azt a barátságot Pompeia bárónőnek, hogy Alienort megszabadította az etelvári képviselőségtől, s ezzel a szép Rafæla herczegnő jegygyűrűjétől is.

És Pompeia bárónő elveszíttetett Nornenstein fejedelemmel ötvenezer frtot azért, hogy el ne veszítse — Alienort.

Leon elgondolkodott rajta.

. . . . Milyen nagy a nők szerelme!

. . . . Milyen nagy a nők csalfasága!

A VÁRATLAN ELLENSÉG.

Még javában aludt Leon, mikor már látogatója jött.

Ama félelmes ember volt, a ki elől tegnap az utczán elszökött. Potyási úr!

Ez a rettenetes egyéniség, a kinek egy kézszorítása ötezer forint.

Leon összeborzadt és eldugta mind a két kezét a paplan alá, egész a füléig húzta a takarót.

Az a veszedelmes ember pedig odalépett hozzá és leült

Digitized by Google

Digitized by Google

már tegnap.)
fenn a mult választásról kétezer forint
t az új képviselőnek kell elvállalni. Ez
usus, jól tudod. A képviselő a kerületét
ventarii kapja meg. Ez az adósság be van
erületére. Jó hypotheca. Okos ember kevés
tudom, hogy te nem vagy gazdag ember:
nagyon megtaksálni. A háromezer forint
már a tied: ha még kétezer forintot kiszo-
ebből én kinyögöm a választási parádét. Nos
rá? Ha most nincs pénzed, add meg felét, a
neted majd a képviselői napidíjakból; elvárok
aklatlak érte.
kkor Leont úgy rázta a hideg, hogy egy szót
apott a vaczogó fogaival, a míg ki tudta

om már, hogy doktort kell hívnom hozzád.
mindjárt hozom Séra urat.
Potyási úr visszajött a doktorral, már akkorra
egszökött a szállásáról, s a pinczérnek azt mondta,
ész nap oda lesz.
megállj! Megbánod te ezt! Mondá a veszedelmes
végig csapva azzal a korbácscsal csizmája szárán, s
más vadat keresni.
ig akárkivel találkozott a városban Leon, mindenki
lált neki az etelvári képviselőséghez, s kérdezőskö-
hogy van-e már intézkedés téve, hogy kitűzzék a
laiát, s kiragaszszák a kiáltványait? Nincs? Hát miért
e van bízva? Senkire! — Akkor aztán minden
lenni az a valaki, a ki ezt elintézni magára

nban már nem gratuláltak neki s nem
plakátjait kiragasztani.
sinóba. Itt most nagy dolognak kellett tör-
kan voltak s még a paskevics hívei sem ker-
tot. A billiardot körül ülték a mandanellen,

Digitized by Google

az ágya szélére, rámeresztve azokat a kalapácshalforma kiülő szemeit.

— Jó reggelt kedves Leonkám; jó reggelt.

Leon összevaczogtatta a fogait.

— Jaj, ne bánts. A hideg lel.

— No majd mindjárt mondok én neked valamit, a mitől rögtön meggyógyulsz. Most kaptam ezt a levelet, a mi Bátokon volt kiragasztva a községház kapujára. Olvasd.

— Jaj, nem dughatom ki a kezemet, mert fázom.

— No hát majd elolvasom én neked.

Azzal elolvasta neki ugyanazt a levelet a polgártársakhoz a félbankjegyek ügyében, a mit Leon már régen ismert.

— Nos, mit szólsz hozzá?

— Nagyon fáj a fejem; nem értek belőle semmit.

— Hát én majd megmagyarázom neked. Alienor hű községei megtudták, hogy a kiosztott bankjegyek két összeillő félt képeznek; szépen kiegészítették azokat; azt mondták: megcsalt a német; megharagudtak a jelöltjükre, s el sem jönnek a választásra. Nagybaróthy fel sem akar lépni, Karakán megfutott; a gezetleniek téged kiáltottak ki jelöltnek. Most te vagy az egyedüli jelölt az etelvári kerületben. Megválasztatásod bizonyos.

— Jaj, nem bánnám én, csak a gyomrom ne émelyegne.

— De annyira bizonyos, hogy «zikher».

Leon csak didergett.

— No már most. Tudod: semmi nincs hátra, mint egy kis alkotmányos előkészületet tenni a megválasztás alkotmányos megünneplésére. Hiszen tudod te ezt. Bankett, fáklyászene, tollak, lobogók, etcætera. Ez mindig az én gondom szokott lenni. Már ehhez én értek legjobban. Más ember kétannyiba keríttetné. De én kiteremtem félannyiból. A mult választáskor Nagybaróthy idenyomott a kezembe háromezer forintot, aztán belekerült a czókmók meg a dinom-dánom ötezer forintba. No ez nem is sok; ötezer forint egy alkotmányos actusnál. Ez a nulla. Ezen felül kezdődik az egyes.

Digitized by Google

(Mondta ezt Leon már tegnap.)

— Tehát marad fenn a mult választásról kétezer forint lebegő adósság. Ezt az új képviselőnek kell elvállalni. Ez már alkotmányos usus, jól tudod. A képviselő a kerületét cum beneficio inventarii kapja meg. Ez az adósság be van táblázva az ő kerületére. Jó hypotheca. Okos ember kevés szóból ért. Én tudom, hogy te nem vagy gazdag ember: nem akarlak nagyon megtaksálni. A háromezer forint «minus»; az már a tied: ha még kétezer forintot kiszorítasz hozzá, abból én kinyögöm a választási parádét. Nos mit mondasz rá? Ha most nincs pénzed, add meg felét, a többit elküldheted majd a képviselői napidíjakból; elvárok vele, nem zaklatlak érte.

De már ekkor Leont úgy rázta a hideg, hogy egy szót tízfelé harapott a vaczogó fogaival, a míg ki tudta mondani.

— Látom már, hogy doktort kell hívnom hozzád. Megyek, mindjárt hozom Séra urat.

De mire Potyási úr visszajött a doktorral, már akkorra Leon megszökött a szállásáról, s a pinczérnek azt mondta, hogy egész nap oda lesz.

— No megállj! Megbánod te ezt! Mondá a veszedelmes férfiú, végig csapva azzal a korbácscsal csizmája szárán, s ment más vadat keresni.

Délig akárkivel találkozott a városban Leon, mindenki gratulált neki az etelvári képviselőséghez, s kérdezősködött, hogy van-e már intézkedés téve, hogy kitűzzék a zászlaját, s kiragaszszák a kiáltványait? Nincs? Hát miért nincs? Kire van bízva? Senkire! — Akkor aztán minden ember akart lenni az a valaki, a ki ezt elintézni magára vállalja.

Délután azonban már nem gratuláltak neki s nem ajánlkoztak a plakátjait kiragasztani.

Elment a casinóba. Itt most nagy dolognak kellett történni, mert sokan voltak s még a paskevics hívei sem kergették a pagátot. A billiardot körül ülték a mandanellen,

Digitized by Google

egész gyűlés-szine volt a társaságnak; s a jelenlevők arczán észrevehető volt a zavar, a midőn Leon közéjük lépett.

Jelen volt Nagybaróthy úr is.

Miután egy darab ideig nézett Leon és a társaság szótlanul egymás szeme közé, egyszer csak eléje ment Nagybaróthy úr s belépett in medias res.

— Hát tudod, kedves barátom, épen a bekövetkezendő választásról tanakodunk most s igen jó, hogy te is itt vagy; előtted nincs titkunk. — Arról bizonyosan értesültél, hogy Nornenstein princzre megharagudtak a hívei, a princz bucsút vett a kapufélfától, s most azok abstineálnak: s ezzel a többség elesik; most a gezetleniek, kiktől Karakánt megszöktetted, a mi igen jó tréfa volt, téged kiáltottak ki jelöltjüknek s toborzanak melletted. A tréfa tréfa volt: egészen hozzád illő; de azt te bizonyosan nem veszed komolyan. Gezetlen szélsőbal, s hogy te, ki — megbocsáss a nyiltságért — eddigelé a jobboldal híve voltál, most egyszerre mint szélsőbali képviselő foglalj helyet az országházban, minden politikai morál ellen volna. Egészen más, ha a balközép választana meg, a mit csak egy subtilitás választ el tőletek: de egyszerre a szélsőbal! Ez «saltus in natura!» — Volt is róla szó eleinte, hogy pártunk téged karoljon fel: ma délben azonban barátaim, pártunk vezérférfiai, rám jöttek, s addig unszoltak, erőltettek, a míg kénytelen voltam a közóhajtásnak engedni, s ujból elfogadni a jelöltséget. Reménylem, hogy ez által nem érzed sértve magadat. Ifjú vagy még, ráérsz carrieret kezdeni, s nem válik szégyenedre, ha az e téren tapasztalt veterán előtt visszavonulsz, a mit annyival is nagyobb raisonnal tehetsz, mivel ha kenyértörésre engeded jönni a dolgot: nékünk itt Sipotán a körülfekvő falvakban hatszáz bizonyos szavazatunk van, míg Gezetlen és a hozzáhajlók nem képviselnek többet háromszáznál. Azért most az egyszer nyugodjál meg ezen elhatározásunkban kedves barátom.

(Ah! a török szultán, persa sah és a nagy mogul bizo-

Digitized by Google

nyosan valami nagynénjét örökölte tegnap óta, s így léptek fel egyesített kincseikkel rávenni Nagybaróthy urat e lehetetlenséggel határos véleményváltoztatásra? Nem biz az, hanem hogy a nevezetes férfiú restelt ötezer forintot kidobni a bizonyos megbukás hitében: mit örömest rászánt, mikor bizonyossá lett a győzelem.)

Potyási ott ült a kályha mellett, s önelégülten csapdosta a korbácsával a lábszárait; (partem pro toto) — Leon egyszerre megértette az egészet.

(«Sic vos non vobis»! Ő küzdte keresztül az egész hadjáratot. Ő semmisitett, térített meg egész táborokat, s most azt mondják neki: «Servus öcsém, köszönjük a barátságot: eredj haza!»)

Egy perczig sem csinált kedvetlen arczot. Oda csapott Nagybaróthy tenyerébe jó kedvűen, s megrázta a kezét barátságosan:

— Vivat Soroksár! kedves bátyám. Van eszemben képviselőségre gondolni! Előre megmondtam neked, itt ezen a helyen, a hol most állunk, hogy ha te fel akarsz itten lépni, a kis ujjamat sem mozdítom meg.

— Igen. Ezt el kell ismernem. Loyalisan léptél fel irántam. Akkor azt mondtam, hogy nem akarok. De azóta barátaim annyira rám estek. . . . .

— Jól tetted, hogy engedtél a kivánságuknak, csatold hozza még az enyémet is, s aztán Isten éltesse Etelvár képviselőjét, az én kedves bátyámat: Nagybaróthy Sámuelt!

S azzal akkorát csapott a tenyerébe, mint egy kis pisztolylövés; összecsókolóztak: az egész társaság riadó éljenben tört ki, s mindenki sietett Leonnal most már kezet szoritani. Potyási is. Most már nem ötezer forint a kézszorítás (legalább nem Leonnak).

— Hát nem lel már a hideg?

— Soha sem is lelt engem.

— Csak engem bolondítottál el.

Leon súgva mondá neki:

Digitized by Google

— Nem akartam az öreget kiszúrni. Tudtam, hogy nagy kedve van elmenni.

Ekkor aztán Nagybaróthyhoz fordult:

— De nem addig van ám az, kedves bátyám, hogy «a mór megtette kötelességét, a mór elmehet»; hanem mit mond a biblia: «adj bort a szomorodott szivűnek». Ha megszomorítottál, meg is vigasztalsz ma. Ezt nem viszszük el szárazon. Én ma inni akarok, de nagyot.

— Meglesz pajtás, meglesz! Kapott rajta nagy örömmel a jeles hazafi.

— De nehogy valami korcsmába invitálj meg, mert attól már irtózom; vannak neked jó magyarádi boraid odahaza. Aztán azt a csupa férfitársaságot is megeléglettem már.

— Ne félj, bruder; nálam lesz a lakoma. Készülnek már az asszonyok. Lesz ott szép leány is; van gondoskodva róla. Ismerősök a tavalyi casinóbálokból. Vigan leszünk.

— Kivilágos kivirradtig!

Mindenki elismerte azt az egyet, hogy ez a Leon megennivaló fidelis czimbora. Nem ront ez el semmi mulatságot.

Hanem ezért Potyási úr, a ki nagy praktikus, jónak látta összeszólalkozni egynehány czimborával, hogy e percztől fogva soha se ereszszék ki a kezükből Leont, mindig legyen vele kettő-három, a ki kisérje; mert kötve kell hinni a komának! Ha ez most a gezetlenieket értesítheti a történtekről, vagy beszélhet velük, a mint holnap feljönnek a választásra, megteheti azt, hogy a sváb falukból jövő választókat megijeszti, a ráczokat meg elcsábítja s a szavazásnál még majd elverik rajtunk a port. Legjobb lesz pedig, ha a mai esti vacsoránál leitatjuk az öcsémet, hogy holnap délig azt se tudja: a földön van-e vagy a mennyországban?

E dicséretes szándékkal ölelte és kisérte karonfogva minden ember Leont egész addig az óráig, a mikor Nagybaróthyéknál meg kellett jelenni.

Digitized by Google

Leon, természetesen, a legszivesebben látott vendég volt a háznál. A háziasszony juristakori tánczosnője volt. Kedves emlékek! Aztán Napoleon szép, igéző szemei mindenütt hódítottak. Veszedelmes volt azokkal játékot kezdeni. A bekövetkezett lakománál egyik áldomás a másikat érte. Körömpróbáig kellett inni a poharat. Leon mindjárt vette észre, hogy ezek most őt le akarják itatni. Ez kellett neki épen. A kecses háziasszony maga is bele volt avatva a kegyes complottba, mely egy alkotmányos czél elérésére terveztetik, s ott maradt az asztalfőn, még mikor a fagylaltot elhordták is. Tudva van, hogy a mig a házi asszony ott ül, addig senkinek sem illik az asztalt elhagyni. Leon ott ült a jobbján, s a kecses hölgy saját szép mollett kezeivel töltögetett a poharába, s az átellenben ülő férj nógatta a koczczintásra.

A szép házi asszony kiváncsi is volt. Azt mondták neki, hogy Leon igen érdekes alak, mikor leiszsza magát. Az is volt. Toasztjai majd költői fellengésben úsztak, majd a humor tüzében röppentyűztek szerte; adomái megnevettették az egész társaságot: mikor elmondta a négy nap élményeit princz Alienor társaságában, roppantak a vállfűzők zsinórjai a nagy kaczagástól.

Közbe-közbe udvarlói tisztjéről sem feledkezett meg Leon, s hizelgő bókokat mondett kecses szomszédnéjának, el-elszalasztva egy-egy áruló sóhajt ajkairól.

«Hiába, csak a mi szép, örökké szép marad!»

— Hej ha én akkor már szolgabiró lettem volna, a mikor jurista voltam! (Egy veszedelmes oldalpillantással azokból az igéző szemekből a házi asszonyra.) Nos uraim: ezt a poharat a legszebb asszony egészségeért az egész vármegyében!»

— Te Leon; mondá féltréfával Nagybaróthy. Ha te ilyen veszedelmesen kezdesz udvarolni a feleségemnek, akkor én nem viszem fel az asszonyt Budapestre.

(«Ah, gondolta Leon, még magad jösz kapóra elém. Milyen szépen lelőlek most!»)

Digitized by Google

— Ah, azt elhiszem. Az ürügy hamar készen van, a miért a képviselő urak itthon hagyják a feleségeiket. A kis Fifine azóta bizonyosan kijárta már az énekiskolát.

— Micsoda kis Fifine? kapott bele a háziasszony.

— No, az a kis reményteljes csemete, a kit a képviselőház taníttat ki énekesnőnek. Egyébiránt a szinháztéri pogácsaárulónő többet tudna felőle beszélni.

«. . . Sssss!» hangzék az asztal tulsó végéről. Potyási úr már vette észre a Leon képéhez emelt puskát s látta, hogy most mindjárt lelövi Nagybaróthyt, mint egy szalonkát.

Leon azonban hallatlanná tette az ő pisszegését, s részeg ember szelességével folytatá csak azért is:

— De iszen ismerjük a képviselő urak kópéságait! Mikor otthon elpanaszolják a feleségnek, hogy micsoda szörnyüség attól a pártelnöktől, hogy tiz órára teszi a conferentiát s éjfélutáni két óráig nem ereszti haza a törvényjavaslatok tüzetes tárgyalásából a tagokat! Szép kis tárgyalások azok.

«Zárkány! Zárkány!» Kiáltának most már többen közbe.

Erre a figyelmeztetésre úgy tett Leon, mint a ki hirtelen meghökkent, s a hogy részeg ember szokott, mikor észre veszi, hogy egy vasvillára való ostobaságot vetett az asztalra, azt hirtelen igyekezik még egy petrencze még ostobább magyarázattal eltakarni.

— Óh kérem, én a világért sem czéloztam Nagybaróthy barátomra, ő kivétel a többiek közt. Ő példánya a jó férjeknek. A mint a nyolcz órát üti, ő kel fel a klubban a helyéről és megy haza. A szinháztéri mandoletti boltba pedig csak azért szokott bepillantani, hogy a kedves feleségének egy kis friss dióskalácsot, meg pogácsát vigyen haza.

Ezzel a mentséggel aztán tökéletesen a víz alá buktatta szegény Nagybaróthyt; mert ez soha sem szokott nyolcz órakor hazamenni, pogácsát sem vitt a zsebében haza soha.

Digitized by Google

Potyási odaszaladt Leonhoz s a fülébe súgott:

(— Gyere már haza, kedves barátom. Szükséged van a nyugalomra. Tudod, reggel a hideg lelt.)

(— Nagyon részeg vagyok már, úgy-e? Sokat ittam.)

A házi asszonyság is felkelt és asztalt bontott, s igen fagyos tekintettel s feszes magatartással hagyta el a társaságot.

Leon tökéletesen el volt készülve. Ugy kellett a kalapot a fejébe nyomni, mert azt sem tudta, hogy az mire való? Aztán két czimbora kétfelől a karjánál fogva, nagy vesződséggel vezette haza az arany sasig. Utközben minden házba beakart menni. A szállásán aztán levetkőztették, lefektették s rábizták a pinczérre a szobakulcsot, hogy majd ha csenget, nézzen fel hozzá, — úgy holnap délfelé.

Nagy volt aztán a pinczér bámulása, mikor félóra mulva hallotta a csengetést s felszaladva a szobába, ott találta azt a holtrészeg embert az iróasztal mellett ülve s leveleket pecsételve.

Leon a legnyugodtabb hangon mondá neki, hogy rendeljen számára rögtön egy lovas embert, a ki a két levelet elvigye.

Az egyik szólt Nagy János uramnak Gezetlenbe.

A másik Csajkos uramnak Bátokba.

Nehány percz mulva ujra csengetett a pinczérnek.

Visszakérte az egyik levelet. A Bátokra szólót.

Meggyújtotta azt a gyertyánál s elégette.

Az a hajszálrugón ketyegő finom bolondság, a mi az emberi szív óra-művében megvan (a míg el nem kopik), s a mit becsületérzésnek neveznek, ezt még a mámor sem birta elaltatni, ez megsúgta neki azzal az alig hallható óra ketyegésével, hogy lehetetlen az, hogy ő a bátokiak segélyéhez folyamodjék s győzzön olyan emberek szavazatával, a kik Nornenstein Alienor borát és pénzét elfogadták.

Csak a gezetleni levelet küldte el.

Digitized by Google

De nem is volt többre szükség.

A petarda megtette már a hatást.

Másnap a választásra felgyült városi és vidéki választók előtt az elnök egy levelet olvasott fel, melyben Nagybaróthy Dániel ur kijelenté, hogy ő neki családi körülményei s egészségi állapotjai nem engedik a képviselőség elvállalását, minélfogva barátai bizalmát megköszönve, kéri jelöltetését visszavonatni.

Nagy lett erre az ijedelem.

Futottak Nagybaróthy szállására, ott azt tudták meg, hogy az már korán reggel el is utazott családostól Koritnyiczára.

A gezetleniek, kik a piacz baloldalát foglalták el, az alatt lelkesülten hangoztatták Zárkány Napoleon nevét.

Az elnök határidőt tűzött ki a másik pártnak jelölt föllállítására.

Potyási lótott-futott jelöltet keresni: de minden ember hátra dugta előle a kezét, tudták, hogy ez drága kézszorítás.

Lassankint terjedt a lelkesülés s a jobboldalon álló csizmadiák is elkezdték hangoztatni Zárkány nevét, a nagybaróthi tábor kezdett átpártolni.

A végzetes határidő is letelt, most csak egyetlen egy mód van még fordítani a dolgon, azt megsúgta Potyási úr az elnöknek.

A közönség csak egy nevet hangoztat már: Zárkány.

Egyhangú lesz a megválasztás.

Csupán egy lényeges kérdés akaszthatja azt meg.

A jelölt a választás színhelyére idéztetik.

— Van-e önnek választói igazolványa?

Ezt kérdé tőle az elnök.

Azt pedig ezer ember közül kilenczszáz kilenczvenkilenczenek nem jut eszébe a tárczájában hordozni. Pedig ebbe bele lehet kötni, ha nincs; mert a törvény azt mondja: választható csak az, a ki választó.

De épen Leon volt az az ezredik ember, a ki azt elő tudta adni.

Digitized by Google

— Itt a budapesti választói igazolványom; s minthogy a törvény a huszonnégy éves kort és a magyar nyelv tudását is feltételül szabja a képviselőnél, elhoztam a keresztlevelemet is, meg az iskolai bizonyítványomat: méltóztassék belőlük meggyőződni.

Csak akkor esett hanyatt minden ember bámulatában.

Hát ez már akkor, midőn hazulról elindult, tudta azt, hogy itt őt fogják megválasztani képviselőnek.

Irtóztató ember ez! Ilyen fiatal létére.

Mi lesz belőle még, ha a bölcseségfogai kinőnek?

S hangzott aztán az általános felkiáltás: «éljen Zárkány Napoleon, Etelvár képviselője!»

S nem volt egy falragasz, nem egy kitűzött zászló a városban, mely azt előre hirdette volna.

Alienor késő éjjel rendelte meg a pesti kocsit, melyen hadjárata színhelyéről elmeneküljön. Másnap reggelre ért be Gezetlenbe. Ott le sem szállt a kocsiból, lovakat váltott s utazott tovább. Délután lett, mikor Bátokra eljutott. Nem kellett neki sem étel, sem ital, csak friss előfogat. Ki se dugta a fejét az ernyő alól, hogy meg ne lássa valaki, a ki ráismerhetne. Ebben az átkozott hosszú épületben tánczolt ő a falusi nymphákkal s azoknak az öreg anyjaikkal. Még a csóktól is elment már minden kedve. A gyomra émelygett, ha rágondolt. Minden poézisát elvesztette előtte az élet. A mint befogták a lovakat, jó borravalót igért a kocsisnak, ha még ma eljut vele Etelvárra. Késő este volt, mikor a herczegnő kastélya mellett elhajtatott. Osonva akart keresztülmenni előtte, de a kocsis okvetlenül meg akarta a lovait itatni az út közepén lévő kútból, s az alatt ideje volt kikémlelni a hintó ernyője alól.

A herczegnő palotájának minden ablaka ki volt világítva, s a narancsfák sorba rakva a terrace előtt, tele aranyalmákkal.

A kapubejárat nemzeti színű szalagokkal volt felpiperézve s az ősi faragványok virágfüzérekkel átfonva.

Az udvar közepén állt egy roppant nagy gúla, melyen

Digitized by Google

sorba rakott veres és fehér virágú pelargoniumok képeztek egy óriási «ÉLJEN»-t. A corridor boltívei mind szőnyegekkel feldiszítve, mig a kastély legmagasabb tornya hegyéről egy földet seprő nagy trikolór zászlót lebegtetett meg koronkint a feltámadó esti szél. Holmi ácsok, szőnyegészek mindenféle állványokon, karzatokon dolgoztak még ez éjjeli órában is, s a kastély melletti tó szigetén erősen építettek valami échafaudeot: az bizonyosan a tűzijáték számára lesz.

És ez mind az ő tiszteletére készül.

És ő ennek mind hátat fordít.

Egyszer-egyszer úgy rémlett neki, hogy be kellene hajtatni arra az udvarra s megkérdezni: ébren van-e, vagy alszik már az a szép leány, a kinek ő róla kell gondolkozni, ha ébren van, s róla álmodni, ha alszik? De csak elmult az is. A négynapi erőtetett tevékenység, izgalom után még mélyebben esett vissza erélytelen lomhaságába.

Nem kellett neki már se istennő, se nympha, ha még küzdeni is kell érte.

A méreg ette belül, ha rágondolt, hogy milyen hóborodott hadjáratra engedte magát rávetetni.

A parkból szép csengő soprán énekhang zendült fel, kisérve egy másik női alt hangtól.

— Siessünk kocsis!

Alig várta, hogy a kocsizörgésben elveszszen az a csábító dal.

Éjfél volt, mire az etelvári postaház előtt megállt a hintó. Sietteté az előfogatot: reggelre az indóháznál kell lennie. Még nagyon is korán érkezett. A reggeli vonat csak tiz órára érkezik meg. Tehát öt óráig ülhet ott egy helyben. Nagyon haragos volt. Az állomásfőnök azt kérdezte tőle, hogy honnan jön. Megmondta neki, hogy Sipotáról. «Ejnye, nem tud valami hirt a princzről? Itt azt beszélik, hogy a gezetleniek levágták mind a két fülét.» Alienor megtapintotta a magáét. Még meg volt. Azt mondta, hogy nem tud róla semmit. Azt kérdezte tőle az állomásfőnök,

Digitized by Google

hogy hová akar menni? Mondta neki, hogy Budapestre. «Ah, hisz akkor iszonyú kerülőt tett ön szekérúton. Sipotához csak egy napi járat a dancsvári állomás: arra mehetett volna.»

Erre Alienornak egy rémgondolatja támadt.

Ha Dancsvár csak egy napi járás Sipotához, akkor Dumka úr meg Leon a vasuton még eléje kerülhetnek, megfoghatják, visszavihetik.

Ez a rémület felkölté benne az akaraterőt.

Azt kérdezte az állomásfőnöktől, hogy lehetne-e innen különvonatot kapni?

Ez a kérdés gyanússá tette őt a hivatalos úr szemeiben. Kinézte a szemeiből, hogy nem jó járatban van.

— Szabad a becses neve után tudakozódnom?

— Igen hát. Princz Nornenstein Alienor!

Erre aztán csinált neki a főnök furcsa bókokat, egymás után hármat is. S futott, a sarkával előre, be az irodájába s egy óra mulva fűtve volt a gép. Alienor princz könnyebbült szívvel ült fel a waggonba. Ide már nem jöhet utána a kortes!

A tíz órai vonattal csakugyan megérkezett Dumka úr, a hátán czipelve a bundáját, a mit kölcsön kért Dancsváron.

— Kit tetszik keresni? kérdezé tőle az állomásfőnök.

— Nem látta a princzet? súgá az érdemes úr.

— Dehogy nem. Most ment el két óra előtt különvonattal Pestre.

— No akkor jójczakát kivánok.

Azzal bement a váróterembe, levetette magát a bundájára s azt mondta a szolgának, hogy őtet fel ne költse estig. Nem tudta azonban a szemeit se behunyni. Fölkelt, kocsit keresett, felvetette rá a bundáját s hajtatott Etelvár felé.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

This book should be returned to the Library on or before the last date stamped below.

A fine of five cents a day is incurred by retaining it beyond the specified time.

Please return promptly.

DUE JUN 27 '44

JAN 30 '53 H

Digitized by Google

GOTTERMAYER KÖNYVKÖTÉSZETE